

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.46

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.46

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.46

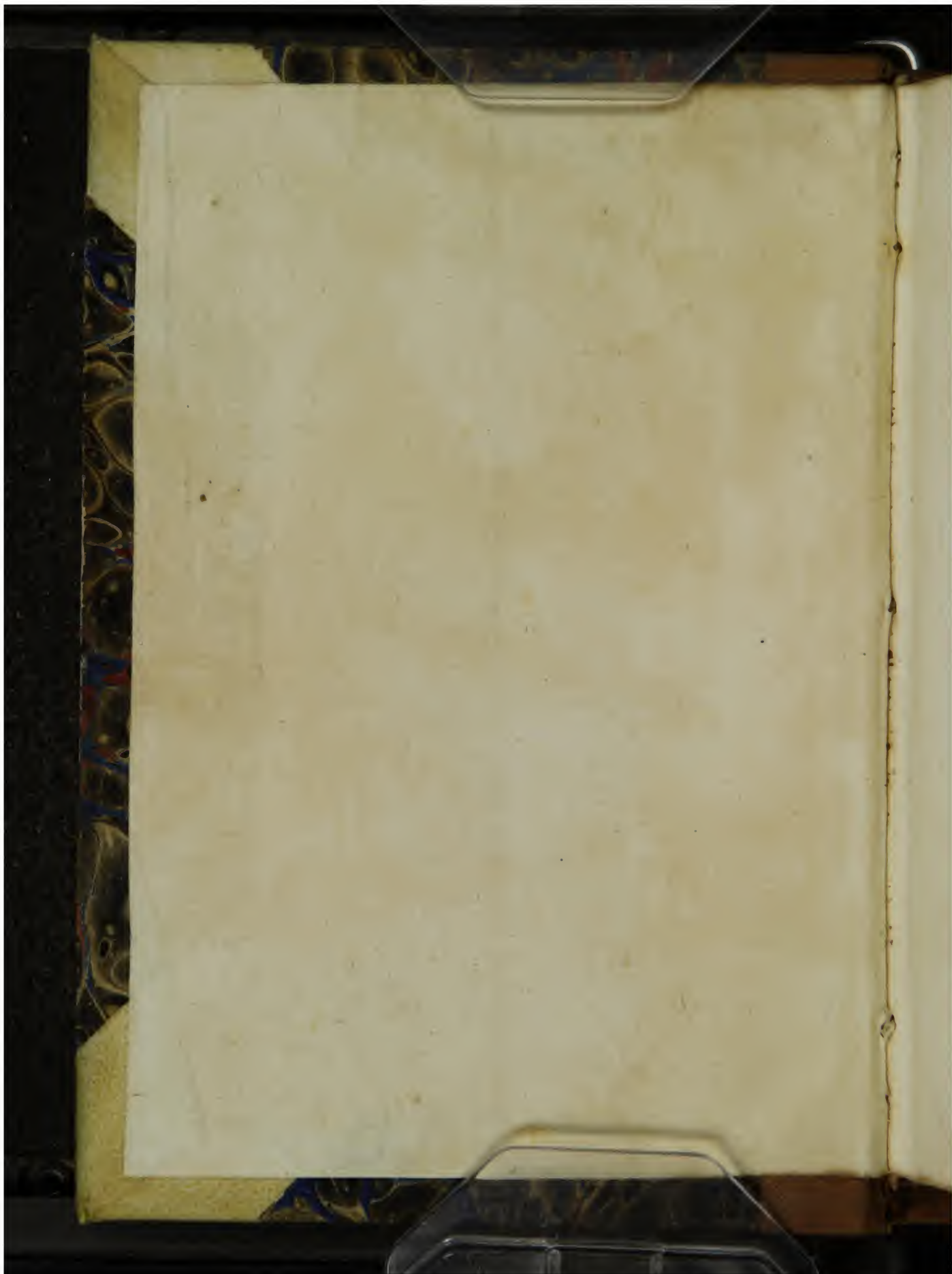
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.46

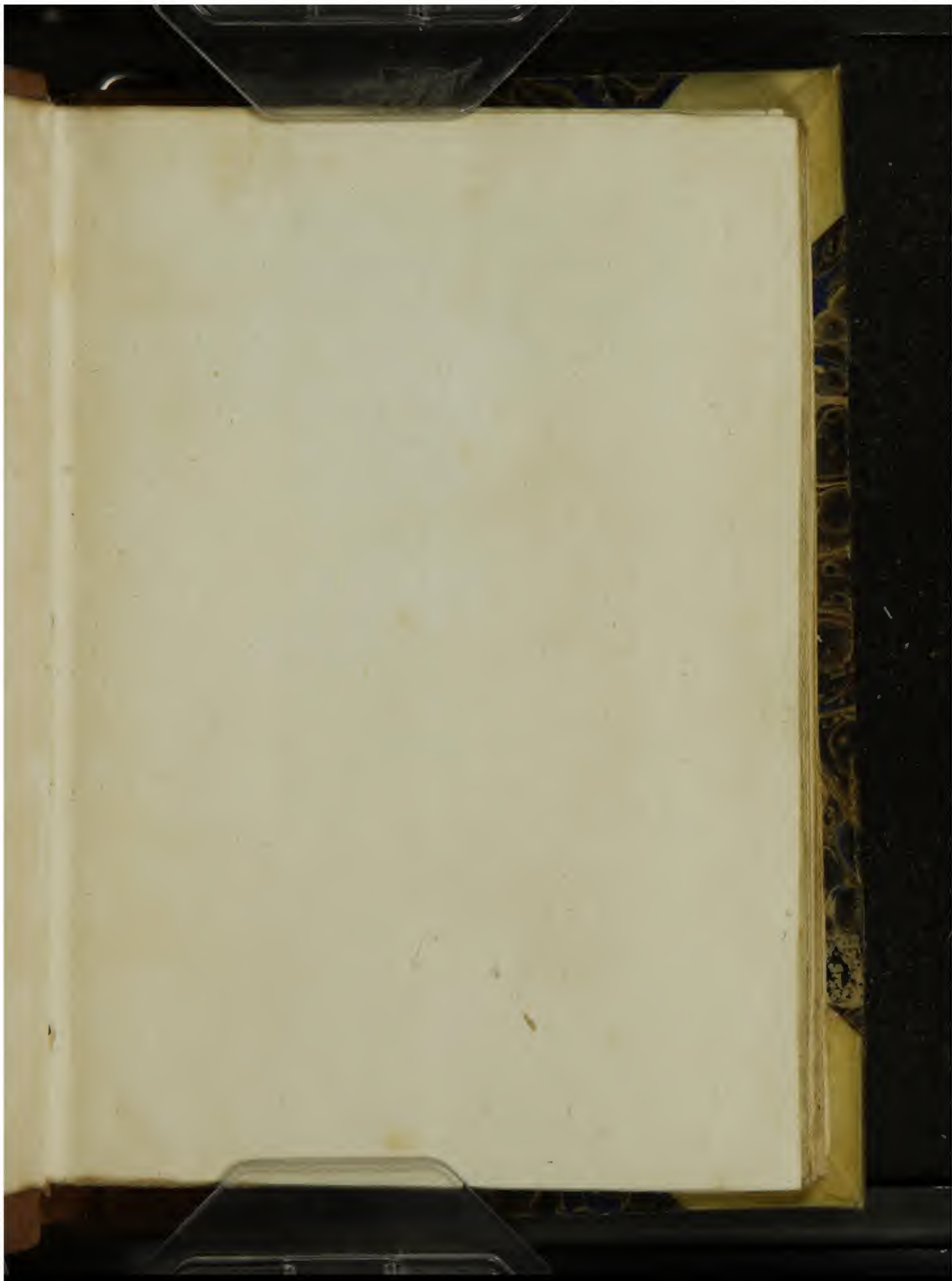

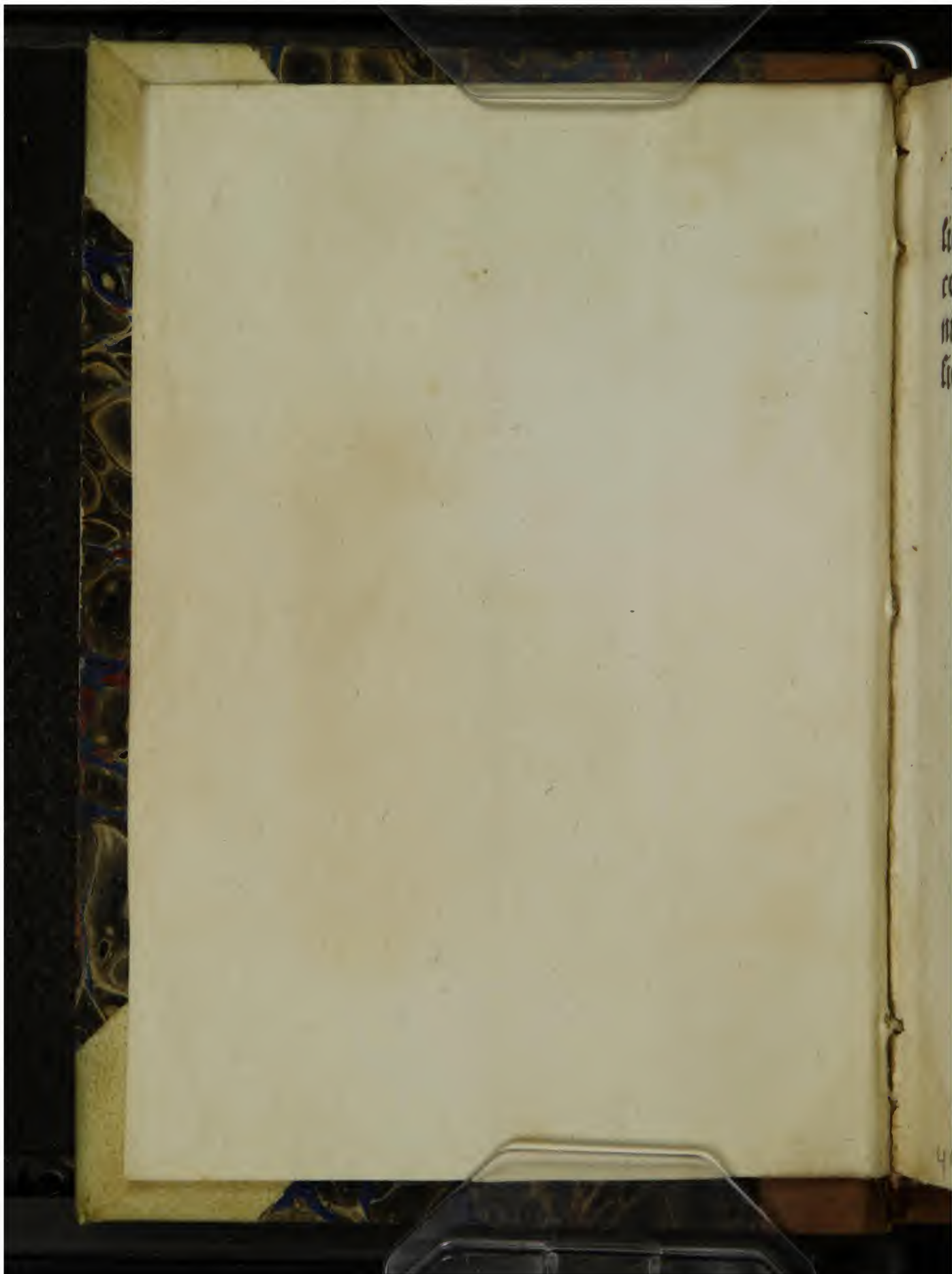
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.46

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.46

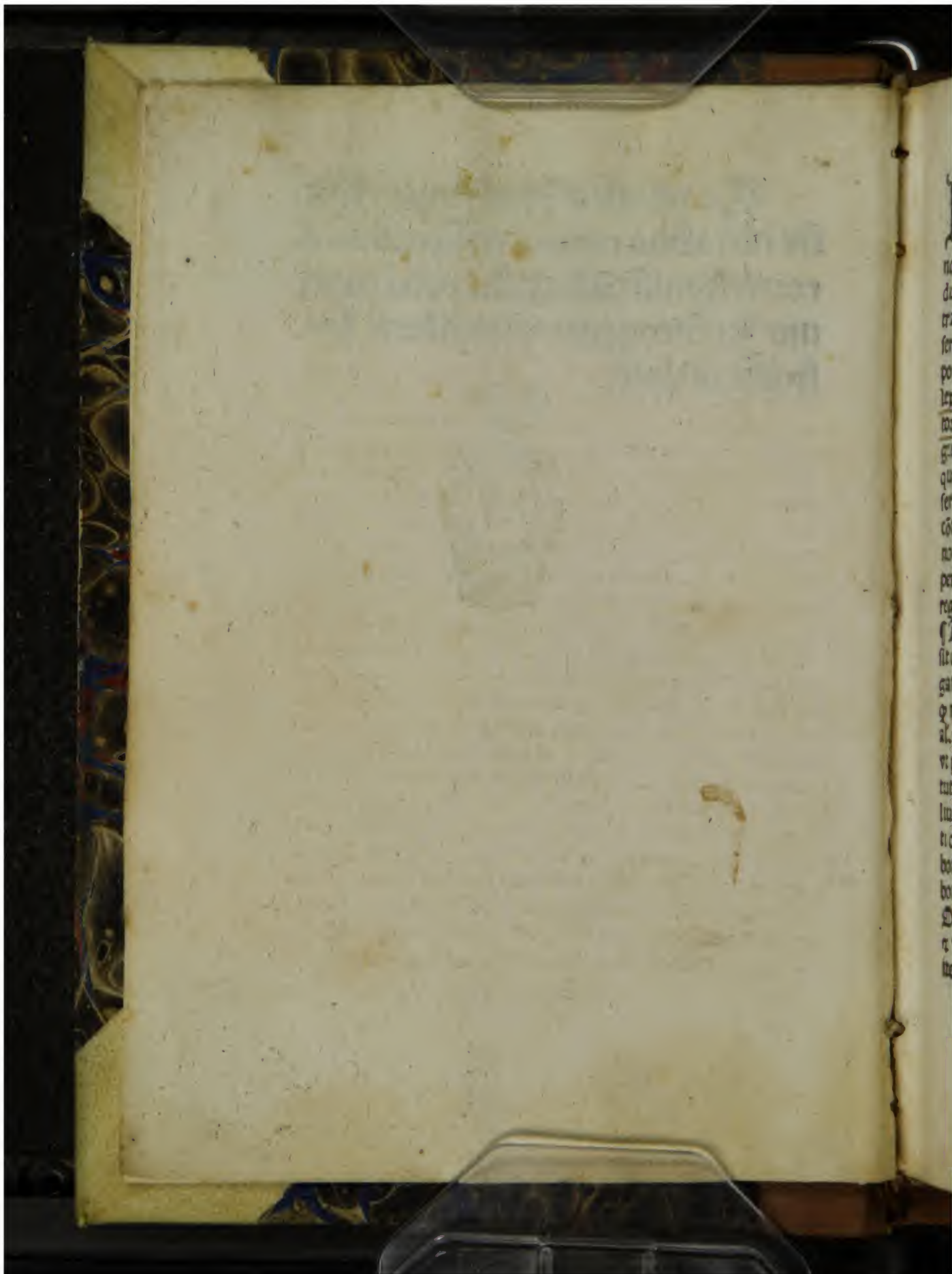

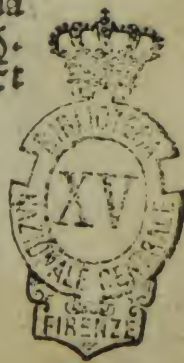
Tractatus Dyni super regu-
lis iuris Dna cum accessionibus et
correctionibus Magistri petri capo-
nis In Stroq; iure baccalarii fe-
liciter incipit.

46

D Remissis casibus singularib⁹
 ⁊ eorū determinatione impediētibus titu-
 lis singulariter intellecta. Quia non est
 nouum. vt quid expressim ppositū est ad regulā re-
 ducatur que compēdiosa narratione omīa diffusue
 tradita comprehēdat vt. ff. e. l. i. ⁊ ad. l. acquil. l. si
 seruus seruū. §. inquit lex. Ideo dñs noster summ⁹
 pontifex videlicet dominus Bonifacius papa. viii.
 lex mūdi regula morū. ecclesie doctor. iuris illumina-
 tor post precedentes tractatus posuit titulum de re-
 gulis iuris. in quo sub breuitate verborū colligit ea
 que in aliis pibus iuris per verba plura ⁊ varia di-
 serunt confuse. Quins occasione videnda sunt qñq;
 cōta oīm regularū quia forte per glosatores iuris ca-
 nonici et ciuilis confuse vel min⁹ plene tractata re-
 periuntur maxime in. l. i. ff. e. ¶ Primū est qualiter
 regula diffiniatur. ¶ Secundū qualiter cōstituatur
 ¶ Terciū que sit regule potestas. ¶ Quartum quid
 sit officium regule. ¶ Quintū an exceptiones intelli-
 gantur esse de regula. ¶ Circa primū dicendum est
 q̄ regula est que rem que est breuiter enarrat. i. ius
 al. in aliis partibus iuris constitutū breuiter recitat
 vt patet. ff. e. l. i. in prin. vt ecce singulariter consti-
 tutum est vt pisces occupantib⁹ concedantur q̄ nul-
 lius in bonis sunt. Item lapilli i litore maris iuen-
 ti occupantibus cedūt eadē ratione quia nullius in
 bonis sunt. Item aues eadem ratione q̄ nullius in
 bonis sunt. Item fere bestie q̄ nullius in bonis sunt
 Occupantibus concedimus vt. ff. de re. di. l. quedā
 ⁊ de acqui. pos. l. i. circa prin. ⁊ insti. de rerū di. §.
 item fere ⁊. ff. de acqui. re. di. l. ii. ⁊ l. generale. Et

ex his casibus singulariter determinatur et ad ean-
dem rationem determinatōis pertinentibus constituitur
regula gñalis illa videlicet q nullius in bonis est id
naturali ratione occupanti conceditur .ff. de acqui.
re. do. l. iii. i. pñ. ¶ Circa secūdū. s. qualiter rla con-
stituatur. Dicendū est q regula debet esse generalis
et oia cōprehēdere qz cōstituit per ea verba q de sui
natura oia cōprehēdunt id est per signa vniuersa-
lia affirmatiua que affirmando omia comprehendūt
vt patet .ff. e. omnis diffinitio. et l. omnes actiones.
et l. omnia fere et l. omnia que oportet. ¶ Item per
verba negatiua que vniuersaliter negando omnia ex-
cludunt vt. l. e. ca. nullus pluribus et c. nullus ex
consilio. ff. c. l. nemo et l. nullus. ¶ Item per verba
indefinita que iurista simpliciter dicit equipollere vni-
uersalibus. xviii. c. si romanorum et c. quia circa de
priuile. vt. ff. de offi. prefec. vrb. l. i. §. cum vrbē. et
dele. prestan. l. i. §. generaliter et l. de here. ven. l.
fi. Non quasi omnes regule per hunc titulum tracte
paucis dūtaxat exceptis que traduntur per signa in-
definita aliquādo affirmatiua aliquādo negatiua.
Similr dicit iurista indefinitā equipollere vñ in pri-
uilegiis cum verbū gñale indefinite prolatum exten-
datur ad futurū per ea q adduci pñt in. l. vi. l. que
res pigno. obli. possunt et .ff. de serui. verba. pic. si
seruitus de hoc videas tex. formalē in. c. prealle. qz
circa de priuile. et excus. priuile. ¶ Tamen falsum vi-
detur q indefinita equipollet vniuersali etiā secun-
dum iura quia si lego alicui omē marmor vniuersa-
liter videoz legare. et statuas marmoreas et ceteras
species de marmore factas vt. ff. dele. iii. heres me-
us. l. i. et ff. de aur. et argento. le. l. i. Et tñ si leges mar

maior indefinite comprehenditur in legato sola rudis
marmoris materia et non species de marmore facta ut
ff. de le. iii. l. questum. §. illud fortasse. ¶ Item si lana le
getur indefinite lana tinta non continetur in legato
ut ff. de le. iii. l. sicut in prin. quia esset mutatum in forma
Ita tenet docto. in l. p.alle. questum et in eo. §. illud
fortasse ff. de le. iii. Et tamen si legat omnis lana vlr
et tinta cedit in legato ut ff. de aur. et ar. le. ff. pedic. §.
labeo. Ergo falsum videtur quod indefinita equipolleant
vniuersali. Et ideo inconuenienter videtur regula tras
hi per verba indefinita. ¶ Sed dicendum est quod non est
eadem ratio et conditio omnium particularium in vniuer
so comprehensarum indefinita non equipollent vniuer
sali affirmatiue ut in p.ale. l. questum. §. illud fortasse
et l. si cui. ¶ Sed quando omnium particularium est ead
dem ratio et conditio tunc indefinita affirmatiue pro
lata equipollet vniuersali affirmatiue. Ut ecce si testa
tor instituat plures heredes et postea indefinite d
damno heredem. x. dare titio. effectus damnationis com
prehendat omnes vniuersaliter quia eadem est condi
tio omnium et eadem ratio possibilitatis damnandi eos quia
omnes sunt heredes et omnes percipiunt commodum a de
functo ut ff. de le. ii. l. si pluribus. et l. si ita relictum cir
ca prin. et de le. iii. l. si plures gradus. Similiter quam
vis omnium particularium est eadem ratio et conditio
tunc indefinita affirmatiue etiam prolata equipollet
vniuersali affirmatiue ut que dicta sunt de testatore
instituyente plures here. similiter dicas in testatore ha
bente plures legatarios et nota. ¶ Item plata negati
ue equipollet vniuersali negatiue ut ff. de re. di. l. si is
quod §. vtrum in fi. Cum ergo propositum sit le. const. re re. de ca
eandem rationem deteriorationis habentibus. ut ff. de l. l. ibi et ut

ait faber quass cognitio est &c. et infra subicietur re-
linquit manifeste q regule couetus constituntur per
verba indefinita ta affirmatiua q negatiua. ¶ Cir-
ca tertiu videlz que sit potestas regule. Nec est vtru
regula constituat ius de nouo vel solu recitet als con-
stitutu. ¶ Videt primo q nunq constituat ius de no-
uo vt. ff. e. l. i. ibi non vt ex regula ius sumatur sed vt
ex iure quod est regula catoniana de nouo constituit
quod illa legata que ab initio sunt inutilia rone lega-
tis tantu vel legatis et legataris vel legataris & ei-
a quo legatum presentandu relinquitur vel ratione
rei legate tantu vel mixta ratione rei legate. et perso-
ne legataris tractu teporis no confirmatur etia si cau-
sa impedimeti remoueatur vt. ff. de regula canonica
na. l. i. in prin. et de le. i. l. cetera. ¶ Ergo regula con-
stituit ius de nouo. ¶ Ad hoc respodet doctores satis
subtiliter et dicunt q est necesse considerare tres speci-
es casuum. Nam quidam sunt casus in canone vel
le. specialiter indeterminati et in illis regula no costi-
tuit ius qz iuenit iam constitutu. ¶ Quidam sunt cas-
us excepti a legis determinatione et in illis similiter re-
gula non constituit ius quia non clauduntur sub re-
gula dispositione vt infra subicietur. Quidam sunt cas-
us in quibus est eadem equitas que est in casibus a
iure determinatis nec tamen reperiuntur in iure poss-
ti et in illis regula facit ius propter idepritate ratio-
nis que non patitur determinatione casuum similiu
esse diuersam vt. ff. de iust. rupte. l. c. postumus & de
verbo. obla. l. a titio. Aptius autem dici posset q aut
constitutio iuris precedit traditione regule et regula
de iure constituto tam quasi numeratum de materia
producatur et tunc proprie locum habet distinctio pre-

dictorum casuum inde licet ut iam determinatis et ex
ceptis non faciat ius. Sed in non determinatis in qui
bus est eadem ratio equitatis faciat seu constituat ius
Sed ubi non est ius constitutum ante regulam, traditio
nem sed inculcatur sola stipulatio ex traditione regu
le tunc ipsa regula est ius seu constitutio iuris et ab
alio non sed a constitutione procedit et ita potest intel
ligi preal. l. i. de regula catoniana. ¶ Circa quartum
scilicet quod sit officium regule Dicunt doctores quidam quod
officium regule est coniungere plures rationes casuum
i. rationem traditam in uno casu ad plures alios ex
tendere in quibus vertitur eadem equitas. Tamen
ista expositio videtur non vera. Quia cum textus di
cat. ff. e. l. i. quod regula est coniunctio rationis et secun
dum opinionem premissam non coniungeret rationes
sed ius in uno casu constitutum ad alium extenderet se
quitur quod opinio illa ideo remota sit a propria significa
tione verborum textus. ¶ Item secundum opinionem Jo.
rationem unius casus attribueret alteri quod textus
non intendit quia nihil de extensione casuum sed de
coniunctione rationis tractat. ¶ Item si de intentio
ne tractaret iam poneretur de regula ius constituyente si
militer quod videtur contra textum. Et propterea dicē
dum est quod regula est coniunctio rationis quia de ra
tione plurium casuum eandem rationem habentium
unam numero generalem traditionem facit. Et sic quod
plures erant primo numero rationes ad unam ex om
nibus coniunctis precedentem reducentur per regulam
Et ideo proprie dicitur quod officium regule est ratios
coniungere. videtur ergo statutum fuit primo in pi
sibus quod occupanti concederentur. Item statutum
fuit in aulibus quod occupanti concederetur eadem ra

tione quia nullus in bonis sunt, et in feris bestis eadem ratione quia nullus in bonis sunt. Ex his omnibus sequitur traditio regule quod rationes predictas omnes coniugat. scilicet quod in nullus bonis est occupati conceditur. ¶ Circa quintum et ultimum duz querebatur an exceptiones sententur esse de regula fuerunt due opinioniones contrarie. Io. enim dicit quod exceptiones non sunt de regula que fiunt ad derogandum regule. ut ff. de regula cationiana l. i. si. responso. ergo oppositum. i. confirmationem regule non inducunt igitur sub regula non comprehenduntur quia magis intendunt ad oppositum. i. ad effectum regule excludendum ar. ff. de annu. le. l. legata utiliter de condic. et demo. l. cum tale. §. si. ¶ Preterea species de genere accepta non continentur sub genere. ff. de penis. l. sancio legi et de verbo. ob. l. doli. clausula de le. si. l. uxorem. §. felicissimo. et. l. seruus urbanus. §. vlti. et de ali. le. l. alimenta. §. basilic. et. l. stichum. igitur casus excepti argumenta non continentur sub regula. Placen. vero dicit quod exceptiones continentur sub regula. et pro eo videtur facere. ff. de l. semper specialia generalibus insunt. Item quod per exceptiones dicitur regulas confirmari ut in aut de. non ali. §. ut autem. Ergo videntur exceptiones esse de parte regule cum ad regule confirmationem tendant. Mihi videtur quod utraque opinio contineat veritatem. Nam non sunt de regula id est non disponuntur secundum regulam immo quantum ad eas regula perdit officium suum. ff. de l. i. in fi. Quia cum officium regule sit coniungere rationes ut dictum est Et in his exceptis non coniungit quia aliqua ratio non suadet coniunctionem vitandam ut patet in regula quia quod nullus in bonis est occupanti concedit.

Quod fallit in libero homine et in re sacra et in multis
similibus ut nota .ff. de re. di. l. 1. Et in his enim
non possumus sequi regulam communem ut .ff. de le. et
se. con. l. in his et. l. ius singulare. Et propterea non
clauduntur sub regula. Et ita credendum est intellexisse
se Jo. Si sunt de regula. i. sub generalitate verborum ut in
traditione expressorum continetur. Quia si regula est
de homine et exceptio debet esse in homine et non de asino
seu capra seu alia specie Item si regula procedit de
actione reali non recte sequitur exceptio in speciali nec
econtra. Et ita verissimile est intellexisse Placen.

¶ Ad ar. Jo. potest responderi quod verum est quod excep-
tiones impediunt regulam. i. impediunt eam coniungere
re casus exceptos sed ostendunt eam firmam in aliis non
exceptis quia ubi sunt plura capitula quorum effectus
est distinctus si fiat detractio in quibusdam videtur
cetera confirmare ut .ff. de tes. nulli. l. tributus. §. vi-
timo. ¶ Item verum est quod species excepta non est
sub genere et dispositio eius non sequitur ad disposi-
tionem generis sed nichilominus de generalitate verbo-
rum spectat ut supra dixi Sicut si dicerem omnis ho-
mo legit preter martinum qui dormit martinus sub
homine continetur. Sed de eo aliud quam de ceteris predi-
catur. ¶ Ad argumentum Placen. dicendum est quod ve-
rum est quod specialia generalibus insunt et sub genera-
libus comprehenduntur quantum ad verba non quan-
tum ad dispositionem quia subest aliqua ratio que
non patitur ipsam secundum genus disponi.

¶ Bonifacius octavus.

b Beneficiū eccl'asticū non p̄t licē
te sine iñstitutōe canonica obtiēri

¶ Regule istius exemplū euidenter pater. Intendit enī dicere q̄ si aliquis instituatur ab eo qui ius non habet instituendi. Item si institutio fiat de eo qui nō sit institutōis capax. Itē si institutio fiat nō seruata forma que debet in institutionibus seruari. Institutio minus videtur esse canonica quia defectū habet eorum que sunt institutionis substantialia. Et propterea ex institutione tali non potest beneficiū legitime obtineri. ¶ Ad declarationē autē verborū regule querendū est quid sit institutio. Item in quo differat ab iñuestitura ⁊ ab inductione in possessionē. ¶ Item quid dicatur canonica institutio. Subsequēter que renda erit quedā ad materiā regule pertinentia. De primo scribitur per dominū. Hostien. q̄ institutio est intus statio vel intus positio. Quod si vez esset iam superflua esset inuestitura ⁊ in possessionē inductio post institutionē quia quod haberet non posset i eum verti vltērius prima collectione in eius effectū perseuerante. ff. de verbo. ob. l. nemo rem suam ⁊ l. scire debemus. §. vltimo. ¶ Item cum canones exponāt quod ad aliū pertineat institutio videlicet ad episcopum vt supra de here. cum ex iniuncto in fi. ⁊ ad alium pertinet possessionis inductio scz ad archidiaconū vt supra de offi. archidi. capitulo ad hoc ⁊ c. vt vestra. videtur inconueniēs dicere q̄ sit idem. Quia cuz sint distincta officia illorū ad quos pertinet distinctos deant h̄c effectus qz discretorū ⁊ distinctorū distincta ⁊ discreta ratio esse debet. vt. ff. de calūp. l. vlt. ⁊ l. de dona. inter vir ⁊ vxor. l. si maritus ⁊ de

episcopis et cleri. repetita et de tes. cōsulta diuina.
Sed excusari potest q̄ intellexit de institutione quā
 tum ad ius q̄ ex sola institutione acquiritur. Sed in
 tus statio de facto per inductionē in possessionem sub
 sequitur. Et propterea dici potest q̄ motus fuit ex eo
 q̄ canones appellant inductionē in possessionem in
 stitutionem corporalem ut supra de offi. ar. c. ad hoc.
 §. in quodam vero. Et preterea potuit probabiliter di
 cere q̄ institutio esset intus positio vel intus statio de
 facto cum etiam sit in corporale possessionem induc
 tio ut in dicto. §. in quodā. **M**agister noster Ber.
 scribit supra de insti. l. ex frequentibus q̄ institutio ē
 ius canonicum in ecclesia vel ecclesiastico beneficio
 tribuere. Inuestire est quasi possessionem illius iuris
 conferre. Postea vero subiungit q̄ instituere est spes
 cialis iuris beneficii vel dignitatis corporalem posses
 sionē tradere. Et in hoc videtur tradere cōtraria. Q̄
 primo dicit per institutionem conferri ius. Et post il
 lam collationem iuris per subsequens factum. i. per
 inuestituram queri quasi possessionem. Per quod in
 cludit q̄ per institutionē acquiritur possessio. Et hoc
 est certum possessionem non queri per solam institu
 tionē vel ex sola inuestitura sed per inductionē in cor
 porale possessionē ut supra de elec. c. cū in cūctis. §. cū
 vero induitur. et notat hic Hostiē. in ti. de insti. et p̄
 ff. de acqui. pos. l. cum heredes in prin. **S**ed credi
 bile est q̄ magister Ber. in prima diffinitione vel ali
 as descriptione destitutione intellexit de institutione
 stricte sumpta per quā tribuitur ius. et non possessio
 nis vel quasi illius iuris. In secunda intellexisset de
 institutione largo modo sumpta. Vel dicendū est q̄
 in prima intellexisset de institutione pertinēte ad ep̄m

que tribuit solum ius. ¶ In secunda intellexisset de
institutione pertinēte ad archidia. de qua tribuit pos
sessionem vel quasi Scribitur etiā per doc. hosti. i. sū
ma in ti. de insti. in pñ. q. quidā dixerit q. institutio
erat ecclesie vel ecclesiastici beneficii collegio. Que di
ffinitio nō videt eē sufficiens. Qz nō ponit oīa substan
tialia institutiōis. Non enī dicit q. ex institutione que
ratur ius in proprietate beneficii collati. Constat au
tē q. per institutionē seu beneficii collationē queritur
ius proprietatis illi in quē beneficium confertur. Qd
ex eo pz q. propter collationē factam i primū collatio
facta in secundū nichil operat et est casus de prebē.
c. si tibi. Et tamen si non valet per primā collationē
translatū ius in primū potuisset per secundā collatio
nē trāfferri in personā secūdi. L. de rei ven. l. quoties.
Sed credibile est q. q. predictā diffinitionē induxit in
tellexit q. ius per beneficii collationē trāffertur & hic
aliqua lter indicāt diffinitionis verba. ¶ Et tamen si
oīa supradicta tollerabilia sunt ppter pbabilē aucto
ritatē dicentū elarius potest dici. Quod institutio est
iuris alicuius beneficii verbalis collatio. Inuestitaz
vero collationis seu institutiōis cōfirmatio seu decla
ratio per quā inducit cōfirmatio. Admissio i possessio
nem est precedentū. i. collationis et inuestiture execu
tio. Qd per similia pz. Nā institutio heredis tria sunt
per ordinē. Primū ē institutio q. procedit per disposi
tionē verbalē. Secūda ē institutiōis irrevocabilis cōfir
matio que cōtingit p consequēs factū. i. per mortem.
Tertium autē est institutiōis & cōfirmationis execu
tio. que contingit per aditionē hereditatis et sequens
amniculū. i. apprehensionem possessionis licet illa nō
sit necessaria ad acquisitionē domini rerum heredit

tarium sed necessaria est ad acquisitionem possessionis
L. de testa. l. oim. ff. de acq. pos. cum heredes i pri.
de bo. pos. l. i. r. li. Item in datione tutoris. Datur
ei aliquando a testatore. Secda datio e illa verbalis
quando confirmat a iudice vt patet. ff. et L. de testa.
tu. et confir. tu. ¶ Tercio sequitur decretu iudicis ad
ministrationem concedes: vt L. ar. tu. l. fi. r. in auten.
vt hu qui ob. se. here. res mi. s. penultimo. Item
patet in feudo nam primo feudi concessio. Secundo
inuestitura que est precedentis concessiois confirma
tio. Tercio in possessione inductio q est concessiois
r inuestiture realis executio vt in titulo quid sit inue
stitura colla. decima r licet predicta non sint similia
qrum ad omia similia tame sunt quantu ad ordinem
successionu et hec verba sunt secundum absolutam
r ppriam significationem verborum. Sed in presenti
regula credendum est et dicendum institutionem largo
modo sumi et pro omnibus supradictis modis poni
certum est enim quod collatio et inuestitura que fit
per episcopu institutio iuris appellatur vt in preal.
c. cum ex iniuncto supra de hereti. Item inductio
possessionis que fit per archidia. appellatur instituz
tio corporalis vt supra de offi. archi. c. ad hoc. s. in
quadam vero. In quacunq predictarum enim des
fectus interueniens reddit beneficii receptionem vel
retentionem illicitam si enim defectus est in instituz
tione verbali siue ex parte instituentis vt quia is in
stituit qui de iure instituere non possit illicita est de
tentio verbi gratia vt quia institutio fiat per vica
rium episcopi etiam generalem quem constat insti
tuere non posse nisi instituendi potestas simpliciter
fuerit pmissa per episcopu vt supra de offi. vicarii.

c. cum generali. li. vi. Et ita debet intelligi sup. de in
sti. c. ex frequentibus. Nel quia per capitulū vt de
beneficiis ad collationē episcopi pertinentibus quā
constat non valere etiā sede vacante vt supra de isti.
c. i. li. vi. Item si institutio fiat de eo q̄ non potest de
iure institui vt si instituatur laicus vel alius irregu
laris cui prohibetur de iure beneficiū vt supra de in
sti. c. ii. Idem est si defectus fuerit in institutōis for
ma vt quia fuit sub conditione facta cum actus le
gitimi non suscipiant conditionē neq̄ diem vt in eo
actus legitimi ⁊ supra de elec. in electionib⁹. li. vi.
Et per hoc patet q̄ institutio largo modo hic sumit̃
vt tam institutionē verbalem ⁊ inuestiturā que ius tri
buit quam inductionē in possessionē que possessionē
⁊ quasi concedit comprehendit. Et hoc ostēditur ne
cessario argumēto posito casu quod esset aliquis ver
baliter institutus ⁊ inuestitus re ipsa inductione ī pos
sessionē ⁊ auctoritate propria possessionē occuparet
diceretur incumbere possessioni vt predo non vt insti
tut⁹ possessor. ff. de acqui. pos. l. si ex stipulatione. i.
⁊. ii. respon. l. c. ti. l. nec natura. ¶ Canonica vero
institutio appellatur in qua omnia substantialia va
lide institutionis largo modo sumpte concurrūt. i.
collatio inuestitura ⁊ in possessionē inductio ⁊ decēs
personae habilitas tam ex parte conferentis quam ex
parte illius in quem collatio facta est ⁊ solemnīs in
stitutionis forma sicut in superioribus est oñsum sicut
dicitur legitima tutoris datio quando is dedit
qui dare potuit is accepit cui fuerat dand⁹ ⁊ is da
tur cui⁹ dandi facultas erat et pro tribunali de res
tum interponitur vt. ff. de confir. tu. l. naturalis. §.
si queratur. Querī aut̃ potest circa materiā supradī

ctam. Primo nunquid institutio iustituta et in pos-
sessione inductio sint distincte species vel idem signi-
ficantes hic autem declaratum est per superiora et ideo
superuacuum esset repetere. Secundo queri posset cum
sunt species indistincte proprie sumendo utrum dis-
tincta iura distribuuntur per eas. Et dicendum est sic
in superioribus patet quod per institutionem verba-
lem tribuitur ius proprietatis et per iustitutam declaratur et con-
firmatur illius iuris collatio ut dicto. c. inter ceteras
et c. cum ex iniuncto. Et per inductionem in possessionem
tribuitur ius quasi administrationis ut in dicto. c. adeo
et c. verum. ¶ Posset autem aliquis dicere quod incon-
ueniens videtur quod in eadem re quatur possessio et quasi
possessio cum possessio consistat in rebus corporalibus
tantum. ff. de acqui. pos. l. iii. in prin. et de vsuca. l.
sequitur. §. si via quasi possessio consistit in corpora-
libus. ff. de seruitu. l. pe. et si serui ven. l. sicuti. §.
aristo. et uti. pos. l. si. sic ergo corporalia et incorpora-
lia sunt species oppositae et non continentes circa ean-
dem rem ut insti. de rebus corporalibus et incorpora-
libus. ff. de re. di. l. si. l. i. sic possessio et quasi posses-
sio videtur species oppositae et non possent concurrere
in eandem rem. ¶ Sed dicendum est quod in beneficiis
est consecrare ipsum ius beneficii quod est in corpore. i.
in eodem numero quasi possessio. Item est considera-
re res corporales que sub iurisdictione beneficii con-
tinentur et in illis dicitur quasi vera possessio corpo-
raliter instituta. Queritur posset tercio quare est quod per
iustitutam factam per anulum vel per librum aut bacu-
lum non queritur vera possessio vel quasi possessio vel
clauium traditione queratur possessio rerum que sub cla-
uibus constituuntur vel custodiuntur. ut ff. de contrahē.

emp. l. clauibus et de acqui. re do. l. qua ratione. §. item si quis. et de acqui. pos. l. i. §. si iussisset. Ratio est quia sub custodia clauis constituntur et continentur et ideo traditis clauibus sub quarum custodia sunt ipse res tradite intelliguntur Annulus vero et baculus seu liber nichil habet commune cum rebus que in beneficio continentur et ideo per investituram per baculum factam non intelligitur translata possessio. Sicut dici solet si tradatur vel legetur instrumentum in quo continetur emptio preterit vel alterius rei. ipsa res intelligitur tradita vel legata quia vera in re questita probatio in instrumento continetur. *D.* de donati. l. i. ff. de le. i. seruum filii. §. cum et de le. iii. l. qui circographum. ex ratione et questione propositis potest inferri illud quod dicitur per. p. de ancha. In cle. i. §. sane de heredi. quod si precedit titulus habilis ad translationem omni sufficit traditio clauium. Sic videas que dici possunt in. l. i. ff. pro dote et in. l. dotis fructus. §. si. cum. l. sequenti. ff. de iure dotis. Si enim non predict titulus tunc In dubio videtur talis traditio facta ad custodiam ut. l. cum per. §. per pluribus et ubi bar. de. leg. ii. utrum autem venditor teneatur tradere claues videas bal. i. l. ii. *D.* de verborum sig. ubi tenet quod sic quod limita per glo. et doc. in. l. proponi. §. si iussu. ff. de acquirend. pos. fessi. ¶ Huius autem causa queri posset quarto si institutus verbo et investitus annulo inducatur in possessionem rei cuius qui est in beneficio sibi collato nomine illius et aliarum an intelligitur quesita possessio illi tantum in qua inducitur corporaliter vel illius et aliarum Videtur quesita possessio omnium quia iure cauetur quod restituta una re hereditaria omnes restitute intelliguntur si ea mente restituantur ut effectus restitutionis

trahit
et quod
fundat
l. poss
rei quod
appet
tas su
querit
reducit
nisi ea
heredit
autem
transac
verbal
loquit
acquist
et. §. si
ad poss
possibil
probat
neg ma
nilerit
quirat
et a fun
tum quod
queri p
ferens
videtur
nisi fac
quia f
sua cu

trahatur ad omnes vt. ff. ad trebel. l. restituta i prin.
et quia totius fundi possessio transfertur in sinuum
fundi angulū quis ingreditur vt. ff. de acqui. pos.
l. possideri. §. q. autem. si ergo quesita possessio vni
rei que in iure beneficii continentur oim in e. beneficio
apprehensorū quesita intelligantur tamē si hoc equi
tas suadet ius scriptum contrariū dicit quia heres
querit dominū oim rerum hereditarum adeundo he
reditatem et tamē non querit possessionem alicui rei
nisi eam corporaliter apprehendat vt in dicta. l. cu
heredes. et si testa. lib. eē iussus. l. i. §. sceuola Ad. l.
autem restituta patet responsio quia ibi loquitur de
transfatione dominiū ad quam sufficit sola restitutio
verbalis vt i eadem. l. et l. iii. c. t. In proposito aut
loquitur de acqui. pos. que in facto consistit licet ipsa
acquisita ius dici posset vt. ff. de acqui. pos. l. in pri.
et §. si vir uxori et l. peregrisse circa principium et ideo
ad positionē vnius non sequit possessio alterius q im
possibile est ab eo esse eēntialiter separatum vt. l. de
probatonibus. l. non nudis. et le. non episcopis et l.
neq natalibus et le. ad probationem Item ad. l. pos
sideri. §. q. autem. ¶ Respondeo q ibi non dicit q ac
quiratur possessio aliarū rerum que erāt intra fundū
et a fundo distincte sed certarum partium fundi tan
tum que acquisite parti erant continue ¶ Quinto
queri potest circa personas quibus temporibus con
ferens dē esse capax beneficii conferendi Et dicendū
videtur q sufficit eum eē capacem tempore collatio
nis facte licet postea desinant cōi ex quadam causa
quia factū legitime retractari non dē licz postea ca
sus eueniat a quo non potuit inchoari. i. c. c. factum
b. i.

legittime et ff. de acq. heredi. l. si seruum qd. s. ult.
et de his qd sunt sui vel alieni iuris. l. parte de regu.
iuris. l. in ambiguis. s. non est nouu et qz iure caue
retur qd si testator qui heredem instituit sine delicto
suo et absq facto suo perdiderit ius testandi institu
tio propterea no viciatur vt. ff. de testa. l. is cui et de
bonorum pos. secundum tab. l. i. s. exigit pretor. s. si
quis autem ergo institutio de beneficio facta non vi
ciatur lcz instituens ius instituendi perdiderit obstare
tn videtur qd. l. cauetur qd si testator heredem insti
tuit ius testandi perdiderit ppter delictu vel ppter
suum factum quia se prebuit ad arrogandu institu
tio viciat vt. ff. de inuis. et irri. testa. l. si quis exhere
dato. s. irritum. et de bo. pos. secundu ta. l. qd liberis
s. testem et isti. qui mo. te. infir. circa prin. et. s. no
tamen. Ergo viciari videtur institutio facta de bene
ficio. Sed responderi potq institutio beneficii tenuit
qd propter expressam institutoris voluntate non po
tuit reuocari ar. vt supra de pben. cum inter certam
.c. si in absentia de pben. in sexto non ex quacunq
ca ius instituendi pdiderit institutio precedens no vi
ciat vt in aut de tabell. s. pte. Sed institutio heredis
no tenebat irrevocabiliter ante mortem testantis cu
semp esset voluntas ambulatoria et imutabilis vsq
ad morte. c. cum morte de ce. missar. vt L. de sacro
sanc. eccle. l. i. ff. de iure codicil. l. diui. s. l. et dele. i.
l. mihi. et tibi. s. in legatis et dele. iii. l. si qd in prin.
testa. et de adimedis leg. l. iii. in. s. ult. et s. conditio
et de dona. iter vir. et vxo. cu hic stat. s. ait oro et io
si pdiderit testator pteem testadi ex ea ca q origine
sumat a delicto vel culpa vel dolo testantis institutio
irritat vt in. p. si. irritu et in s. non en. Sz si ex ea ca

pdiderit testamēti factionē q̄ de dolo vel culpa testa
toris non sumat originē institutio nō viciat̄ vt in .l.
is cui ⁊ in .l. i. §. exigis ⁊ §. si q̄s aut. Et sic ex p̄dic
tis elici p̄t q̄ si testator amiserit testi factionē q̄ dolo
vel culpa non supserit originē nō viciat̄ institutio vt
in iurib⁹ alleg. sec⁹ e⁹ S; verū vera sint p̄dicta i he
reticis i hīs q̄ inciderōt in .l. iuli. maie. S; dicas q̄
non q̄ illoꝝ testm̄ ⁊ ante factū irritat̄ vt .l. cui⁹ q̄. ff.
de testa. ff. acilij ei reuocat̄ ea q̄ a prin. nō hnt effectū
irreuocabile quā ea q̄ a p̄ncipio irreuocabilr tenēt vt
p̄t quia donatio inter viuos q̄ irreuocabilr tenuit a
princi. non reuocatur p̄pter delictū subsequēs a do
nate cōssum. vt. l. de bonis damp. l. si q̄s post hec
sed donatio cā mortis reuocat̄ ratione delicti ⁊ con
demnationis q̄ propter alias post delictū subsequē
vt. ff. de dona. cā mor. l. si aliquis. ¶ Sexto querit̄
q̄bus t̄pibus debeat esse capax is q̄ in beneficio insti
tuitur ⁊ videt̄ quod ea ratione qua heres institutus
d̄ esse capax tribus t̄pibus scz testamēti mortis tes
tatoris ⁊ aditionis hereditatis. ff. de heredibus isti.
si aliena. §. i. extraneis. eadem rōne institut⁹ debeat
esse capax beneficii consequendi tribus temporibus
.i. tempore institutionis ⁊ tempore inuestiture ⁊ t̄pe
quo mittit̄ in corporalem possessionem Sed si medijs
t̄pibus fuerit non capax. i. institutionē ⁊ inuestituraz
⁊ missionem i possessionem institutio non viciatur ex
quo tribus temporibus capax inueniret̄ vt. ff. de he.
institu. l. s; ⁊ si in conditione. §. sollempnius cum. l.
seruum meum. sed si capax fuit in tribus t̄poribus
⁊ post illa tria t̄pa incipiat eē non capax siq̄dez rōe
delicti sui vt q̄z hōicidiū vel aliud enorme delictū cō
b. ii.

misit quod ipsum inhabile ad beneficium reddit pri-
uabitur ex causa superuenienti ut supra de homici. vo.
vel casu. Sed si propter alium defectum qui ex delicto
non sumit originem ut quod senectute vel valitudine cor-
porali impeditus sit vel alia causa simili non priuabitur sed
dabitur alius coadiutor sibi ut supra in tit. de elec. egro-
li. vi. ¶ Septimo queritur quid si credebatur institu-
tem instituendi habere ius cum in veritate non habe-
ret an corporato errore institutio vicietur et videretur
viciari debere quia factum illius qui credebatur esse
tutor et non erat inutile est ut ff. de rebus eorum qui
sub tu le. qui neque. et de aucto. tu. l. ticiu. §. qui rem.
et de eo qui pro tu. l. si is qui. ¶ Contra videtur vi-
ciari non debere de iure canon. vel civili. quod tenuit
ab initio propter errorem communem qui pro veritate
habet. c. consultationibus de iure patro. ff. de supel.
leg. l. iiii. in fi. et de off. pre. l. barbarius philippus et
L. de tecta. l. i. et de sen. interlocuto. om. iudi. l. si ar-
biter et insti. de testa. §. testes et ideo licet postea dete-
gatur veritas erroris contraria non viciabitur insti-
tutio que ab initio tenuit ut infra eo. c. factum legitimi-
me. Ad contraria dici potest quod ibi fuit error sin-
gularis qui nichil operatur in preiudicium veritatis. ff.
de acqui. here. l. cum quidam. §. quod dicitur et de supel.
le. l. labeo. §. verum si ea. Sed in consumptis fructi-
bus et singulis error facti vel iuris excusari debet.
ut ff. de here. pe. l. sed et si lege. §. scire. L. de rei ve.
l. certum. sed et secundum theologos qui dicunt quod
veritate quicquid comparata viciatur quod ab initio tenuit si
appareat contrarium in veritate deberet forte in principali-
ter iudicari sed de fructibus idem ¶ Octavo queritur an
si forma institutionis unum de substantialibus obmittantur et

cetera
est q
tran
popu
leer
qua
ris
q
qua
insti
scrib
tur
pos
no
ma
sta
non
tur
stam
contra
per
de
bo.
si
oem
nu
dan
tra
canon
conseq
defun
postea
vita

cetera obseruentur institutio vicietur. Et dicendum
est q̄ obmissio cuiusque substantialis viciat vt. ff. de
transacti. l. e. cum hu. §. si pretor et ar. de re. eorū. l. si
pupillorū. §. si pretor et ad municipi. l. constitutionib⁹
licet omissio leuiss et substantialiū non viciet rem de
qua agitur vt. ff. de ven. inspic. l. i. in fine. Quid iu-
ris si errore scribentis institutio fuerit viciata. dicas
q̄ quāmodū error scribētis testamentū non viciet
institutionem vt. l. errore. l. de testa. similiter error
scribentis institutionē seu collationem illam nō vicia-
bit cū de similibus ad similia sit procedendū vt. l. nō
possunt. ff. de legi. et in multis aliis iuribus. ¶ Ite-
no queri potest si canonicus prebendam percepit de
manu prioris qui non erat legitime institutus. an po-
stea possit petere priorē ab ministratōe remoueri tāq̄
non legitime institutum. Et videtur q̄ non iure caue-
tur q̄ si ego consequar legatū ab herede instituto i te-
stamento quod poteram infringere per querelam vel
contra tabulos sciens me posse q̄ postea nō possū rū
per testamentū quasi iuri meo renunciaſſe videar. ff.
de inoffi. testa. l. si quis. §. si. r. l. nichil. et dele. prebē.
bo. po. pe. l. si. §. omnibus et de bo. liber. l. in secundū
§. si quis. per quod videtur q̄ si canonic⁹ sciebat pri-
orem non canonice institutum et prebendam de ma-
nu sua percepit percipiēdo videt renūciaſſe iuri suo
dando institutionem eius minus canonicam. E contra
videtur q̄ nichilomin⁹ possit dicere priorē non
canonice institutum et petere eum remoueri quia si
consequor legatū ab herede qui erat indignus ex eo q̄
defuncti necesse non vindicauit nichilomin⁹ possum
postea eum dicere indignū r auferendam sibi here-
ditatē vt. ff. ad sil. l. p. r. ar. ff. de pba. quiddā. Item si

consequatur ab herede instituto in testamēto falso vlt
minus sollēni n̄chilomin⁹ possum postea dicere testa
mentū falsum vel minus sollempne consequit̄ heredi
hereditatem auferendā vt. ff. de hīs quibus vt indig
nis. l. post legatū. Sed vt ex premissis ar. soluit ques
tio qz si consequor legatum ab herede instituto in tes
tamento quod poterā dicere inofficiosum vel per cō
tra tab. rumpere ideo excludit̄ qz pendeat ex officio
meo rumpere vel non rumpere testamentū vt in pri
mis ar. sed vbi consequor ab herede indigno vel qz in
stitutus erat in testamento falso vel minus sollempne
ideo excludat̄ qz ex facto meo non procedebat quo he
res esset indignus vel quod esset filius vel non filius.
Item quod testamentum esset falsum vel non falsuz
solempne vel non sollempne. vt in secundis ar. sic ergo
in proposito dicendū est qz si defectus institutiois fac
te de priore non pendeat ex facto canonici percipiē
tis prebendā de manu ei⁹ qz nō impediāt canonicus
institutionē minus canonicā dicere vt dicta. l. p. r. l.
quidā. r. l. post legatū. sed si defectus institutiois pen
debat ex facto vel ex voluntate canonici tunc si quidā
sciebat eum non canonicē institutū videtur renūciasse
iuri suo vt dicta. l. si pars r. l. nichil r. l. filiū. g. om
nibus. sed si ignorabat non videt̄ renūciasse et iō non
excluditur vt. ff. de inoffi. tes. l. mater. g. certū r. l. euz
qui et ar. ff. de acqui. pere. l. nec is. g. heres. et. l. si is
apud quam. g. petante. Quid enī de institutione ali
cui ad cautelā facta vel tacite. vt cum sit collatū bene
ficiū cuidam habili ad illud tenendū tacito fideiussō
stante vt fructus restituat illegitimo cū illud benefi
ciū tenere non posset an valeat dicat̄ qz non per ea que
dicti possūt in. l. ii. de pba. latissime etiā p doc. i rla iu

ris h
pota
pore
nec
postea
confer
te ob
uati
raller
dicit
nem
cor
probo
qui
qz refe
tinger
bi vider
trabo
spont
dione
trabit
facte
et qu
dicitur
leg. c.
uation
et ideo
canon
traria
bat de
legat

ris hic beneficiū ecclesiasticū. ¶ Decimo ante hoc tē-
pora dubitari cōsuevit si apostolice sedis legatus tē-
pore legationis sue reseruauerit ī aliqua ecclesia be-
nificiū alicui conferendum executores deputauerit et
postea finito legatōis officio beneficiū vacauit an exe-
cutores possint beneficiū taliter reseruatum canonice
conferre et cōsequenter possit per eū cui cōfertur licitē
te obtineri. Et videbatur qd nō quasi auctoritas reser-
uationis exptasset hoc ipso p legationis officiū expt-
rasset ar. de tes. mili. l. si certatum. §. si. et de iure con-
dicil. l. cōficiūtur. §. similes ad le. fal. l. si post missio-
nem sicut in legib⁹ illis facta militia expirat sic au-
toritas cōfirmatiōis codicillorū in militia facta. Itē
pro hoc erat efficax argumentū de iuri. om. iu. l. cum
qui. §. magistratus. Ecōtra videt collationē valere.
qz reseruatio collata erat in tempus quo vacare cō-
tingerit et ideo quandoqz postea vacare cōtingat tra-
hi videtur ad tempus reseruatiōis facte quia si con-
trahō sub conditione vel obligatiōe rem meā vel dis-
ponendo de rebus meis instituendo heredē vel sub cō-
ditione legando et postea quandocūqz existat conditio
trahitur ad temp⁹ contractus et dispositiōis retro-
facte vt. ff. de periculo. et co. rei. ven. l. quod si penden-
te. et qui po. in pi. ha. l. si. §. titius et de tes. mili. l. quod
dicitur. sed per cōstitutionem nouā positā supra de of-
leg. c. presenti li. vi. hic dubitatio est remota qz reser-
uationis auctoritas expiret officio legationis finito.
et ideo beneficiū qd postea valeat non potest conferri
canonice per executores nec licite obtineri. ad ar. con-
traria pōt īnderi qd loquit ī co. trahebat et dispones-
bat de reb⁹ suis. et iō euēt⁹ pōtōis trahit dispositiōis
legat⁹ aut nihil iure hēbat ī vacatis et iō nihil ad rē.

p

¶ Possessor male fidei ullo te m pore non prescribit

¶ Premittendum est ad euidentiā istius regule ⁊ ad intellectum quis dicatur male fidei possessor qui prescribere non potest: et consequenter videbitur quis sit bone fidei possessor qui prescribere potest: quia per intelligentiā vnius contrariorū percipitur alterius intellectus vt. ff. de accus. ser. l. qui accusare et de hīs qui sunt sui vel alt. iur. l. i. circa principiū. et de pre. to. ff. l. i. §. stipulatio. et ff. de tuto. in pū. ¶ Alias le fidei autē possessor dicitur qui canonū vel sciens interdictū mercatur vt infra. eo. que contra ius et. l. de agri. et cen. l. quemadmodū in ff. li. xi. ¶ Itē ille qui emit contradicente domino vt. l. de rei ven. l. si fundum. nam qui spreta conditione ad emptionē processit presumitur fraudis particeps esse. et consequenter bona fide carere vt. ff. que in frau. cre. l. ait pretor. §. si quis particeps ⁊ dele. pres. l. virile. §. si adu. erit. ¶ Item ille qui ad vendendū venditorē induxit dolo dicitur male fidei possessor. l. de rescin. vt. l. si dolo ⁊ l. dolus. Item ille qui emit ab eo quez sciebat vendere non posse vt a pupillo siue tutoris auctoritate vel falso tutore quem sciebat tutorez non esse vt. ff. de contrahen. emp. l. qz a qualibet et de puber. l. que cunqz. §. qui a pupillo. ¶ Bone fidei vero econtra dicitur qui fraude qualibet ⁊ fraudis suspitione caret. vt quia emit vel alio titulo accepit ab eo quem credebat dominū esse vel putauit eum qui vendidit ius vendendi habere quia credebat esse tutore vel procurator domin'. ff. de verbo. sig. l. bone fidei. Est ergo huius regule intellectus duplex ⁊ vterqz continet veritatem.

¶ Possessor male fidei
prescribere non potest
am si ce
Secundu
possessione
rone inc
et mala
pionis
re possit
mū de
prescribi
denti se
dei poss
annorum
cum om
sideram
mentē q
ri non de
contracti
vilitate
sent om
fusa. l. i.
ff. pro
procedit
tulus et
ff. de v
duodeci
billons
temp. p
ut et ac
bona fide

Primus dicitur quod ille qui habuit malam fidem tempore possessionis inchoate et continuatae nullo temporis tractu seu tempore continuatione non prescribit etiam si centum annis vel ultra possessionem continuaret. Secundus est intellectus quod si possessor tempore inchoate possessionis habuit bonam fidem et consequenter prescriptionem inchoavit et postea tempore procedente supervenit mala fides impeditur processus et effectus prescriptionis inchoate et ideo illa verba nullo tempore determinare possunt precedentia et subsequencia. Nam secundum primum determinatur sequentia et subsequencia. id est verbum prescribit secundum vero secundum determinabit precedentia sed op. secundum primum iure cavetur quod male fidei possessio prescribit saltem spacio. xxx. vel. xl. annorum. ut *D. de prescriptio. triginta annorum* §. cum omnes. Sed sciendum est quod hic legislator consideravit naturalem equitatem dispositioni divine convenientem qua cavetur quod cum alterius lactura locupletari non decet. **I**us vero civile consideravit rigorem ex contractibus hominum suadentibus aliquibus publicis utilitatibus procedente id est ut dominia rerum non essent omni tempore indistincta siue incerta ut. ff. de usufructu. l. i. et propter si. facilius litibus imponendus ut ff. pro socio. l. si. nam ius civile supra usufructum triennium quod procedit in rebus immobilibus et in qua requiritur titulus et bona fides queritur dominium directum ut ff. de usufructu. l. iii. de acquirit. re. do. l. i. Item in prescriptio. duodecim vel viginti annorum que procedit in immobilibus et in iuribus et in corporalibus ut. *D. de long. temp. prescriptio. l. si. et de usufructu. l. corruptione et de servit. et aqua. l. p.* in qua requiritur similiter titulus et bona fides queritur dominium utile cuius occasione

datiur utile in rem etiam contra dominū habere directum. ut. *L. de prescrip. xxx. annorū. l. ii. quis emptōis in p. i. et ibi nota.* Itē prescriptione xxx. annorū et etiam xl. si possidere bona fide inchoauerit. quis querit dominū utile si mala fide inchoauerit queritur sola exceptio contra dominū. ut dicta lege si quis emptio nis. si responso. Ideo q. male fidei possessor prescrip tionē inchoatā superueniens nihil preiudicat i aliquo predictorū. *L. de vsuca. transfor. l. vna.* Ratio vero di versitatis predictorū ē quia in vsuca. triennii ē indu cta in fauorē possidentis tantū. et ideo per eā querit dominū directū ad eo q. nihil iure remanet penes do minū priuū q. ex eo patet q. lex dicit q. vsuca. triennii queritur dominū ut dicta. *l. iii. de vsuca. et. L. de pactis. l. traditionibus* constat autē q. simplex domi ni appellatio ad directū refertur. ut. *ff. si agi. t. nec. vel emp. l. i.* et ideo fauor iste ampliatur ut infra. *c. c. odia prescriptio autem xxx. annorū inducta est in odium negligentū tantum non autem in fauorem ma lesi. possessorum* quia ipsi nō fauēt iura. ut hic. *et. L. de agri. p. cen. l. quēadmodū et iō odiū illud restrin gitur ut dicto. c. odia. et. l. cū quidā.* In prescrip. autē x. vel xx. an. versatur gratia fauo. possidentis quia bo nā fidem habent. odiū vero ex parte nou petentis seu petere negligentis et ideo in ea eligitur quedā media via q. ex ea parte qua dicitur inducta in fauorē pos sessoris queritur utile dominium possessori ex ea vero qua dicitur inducta in odium negligentis facit direc tum dominū remanere penes ipsum negligentem ra tione cui agere posset actione in rem directā contra alium possessorem sed non contra eum qui prescribit.

ut dicta
gulam
uenit a
pione t
per om
nem ex
la si. sup
comple
atio et b
villo ren
casus q
criprio
am cen
uenit m
villo tem
in reba
pinione
starū p
xl. an. v
ali. in et
ecce. au
bus qu
vel alia
sanc. ec
tio est a
pore del
occupat
per cri
tulo et
l. i. §. c

ut dicta. l. si quis emptionis hec procedunt iuxta re-
gulam predictam odia restringenda et fauores con-
uenit ampliari. ¶ De iure vero canonico in vsuca-
pione trienniu et prescrip. x. vel xx. annorum idem
per omnia si bona fides fuerit continuata vsq; ad fi-
nem extremi momenti complete prescrip. sed si ma-
la si. superuenerit quādocunq; ante finē prescriptio-
complete impeditur inchoate prescriptionis continu-
atio et hic volunt dicere verba regule prout illa verba
vlllo tempore determinat precedentia. Item videtur
casus quod nec dominiū nec exceptio queritur pres-
criptio x. vel xx. vel. quadraginta annorum. vel eti-
am centum vel etiam illo temporis spacio cum inter-
uenit mala fides. et hoc intendit regula cum dicitur
vlllo tempore determinate sequentia et hic vera sunt
in rebus laicorum. In rebus vero ecclesiarū licet os-
pitiones sunt videtur tamen quod res immobiles eccle-
siarū prescribant a priuato et ab alia ecclesia spacio
xl. an. vt supra de prescrip. c. i. r. ii. et in autē. de nō
ali. in emph. §. pro temporalibus. C. de sacro sanc.
eccle. aut. quas actiones. ¶ Idem in bonis vacanti-
bus que deferunt ecclesiis vel que fuerunt hereticorū
vel alia causa de qua habetur. Exemplū C. de sacro
sanc. ecclesia. l. si. supra de prescrip. c. ii. §. vi. et ra-
tio est a certa qz bona hereticorum ipso iure ex tem-
pore delicti intelliguntur cōmissa seu confiscata licet
occupari non debeant antequam sententia fuerit su-
per crimine promulgata vt supra de hereticis capis
tulo cum secundum leges libro sexto. ff. de iure fisci.
l. i. §. cui bona r. l. i. perat et ff. de pupili. l. i. r. nec. l.

an cōmissa. 2. L. ad. l. iulianā. 2. l. penul. in fi. 2. L.
vbi cause fisco. l. 1. ¶ Sed cōtra fiscum prescribit̃ mi
nori tempore quia si possideret cum titulo prescribit̃
eo tempore quo prescriberetur contra priuatu3 vt. ff.
de vsuca. l. quamuis. Si sine titulo quidā velit pos
sessor inchoare prescriptionē ex eo tempore quo cepe
runt vacare prescribit. xx. annis. Sed si ex eo tempo
re quo fuerunt delata fisco prescribitur quattuor an
nis. ff. de iure fis. l. 1. §. diuus 2. §. prescriptio et de di
uer. p. scrip. s. inter quattuor et. l. in omnibus. L. de
quad. re. prescrip. l. 1. et ibi nota. ¶ Res aut̃ mobiles
ecclesiarū vsuca. triēnio cum hic reperitur iure ci
uili determinatum vt dicto. §. pro tēporalibus et au
ten. quas actiones nec huius contrarium reperitur
inter canonicos determinatum nisi aliquis disputā
do diceret quod videtur cauēri per constitutionem ge
neralem que statuit simpliciter quadraginta annorū
in rebus ecclesiarū. Sed ad illud respondet̃ q̃ statu
tum generale non derogat speciali supra de consti. c.
t. li. vi. Sed qui sustinent op̃inonē auctentice contra
riā dicant q̃ illud speciale et generale statuerent̃ co
dem iure. hic autem generale videtur de iure canonico
co. speciale de iure civili quo casu nō potest in aliquo
derogare. Sed nichil est q̃ in dicto. c. t. de consti. scz
per summū pontificē inducebatur constitutio genera
lis et per alios consuetudo vel constitutio specialis et
tunc specialis generali derogat. Sed illud contingit
per specialem permissiōez summi pontificis alias lex
generalis superueniēs tolleret specialem precedentē vt
ff. de sepul. vi. l. iii. §. diuus. Sed adhuc videtur mi
chi inheredum prime op̃inioni quia cōstitutio que lo
quitur indefinite non equipollet vniversali quando

non est e
in vniue
principi
conditio
tuo p
mana re
scr. p. c. a
or ecclesi
videt q̃
prescrip
choate q̃
post fact
in c. facti
uum. Si
sus super
factū vt
non est m
fectum ca
ari impedi
dicta solu
§. si quis
ferui. le.
cunq̃ e. p
q̃ ius can
scriptioni
mines re
quandocū
prescrip
tas natur
alterius
re. 2. de co
cipum.

non est eadem ratio et conditio omnium particularium
in vniuerso comprehensorum ut oñsum est supra in
principio rubrice constat autem aliam esse rationē et
conditionē nō mobilium et aliam mobiliū. Ergo consti-
tutio prolata simplr reducat ad distinctionē autē Ro-
mana vero ecclesia sola de iure cōmuni gaudet pre-
scrip. c. anvt supra de prescrip. c. ii. l. vi. et in autē.
vt ecclesia roma. colla. iii. ¶ Secundo opponitur qz
videt qz l3 mala fides ab initio interueniens īpediat
prescriptionē inchoari non tamen tollat effectum in-
choate quia que ab initio aliquid fieri impediunt ex
post facto superuenientia non tollunt iam factuz vt
in c. factū legitime. ff. eo. l. in ābiguis. §. nō est no-
uum. Sed solutio patet qz si factum ē per factuz ca-
sus superueniēs qui ab initio impediret non tollit iā
factū vt in p̄dicta t̄la factuz legitime. et in p̄cal. §.
non est nouum sed vbi factū erat inchoatū et non per-
fectum casus superueniēs qui ab initio īpediret īcho-
ari impedit etiā perfi ci inchoatū ita loq̄tur hic et p̄-
dicta solutio probatur. ff. de verbo. ob. l. si sub vna
§. si quis fundum et l. pluribus et §. et si placeat de
serui. le. pro partez de serui. rup. p̄di. l. via. §. que
cunqz et plene dicitur supra. c. factum per quod p̄z
qz ius canonicū rectius p̄cedit contra tractatū p̄-
scriptionum q̄ ius ciuile secundum generales et cō-
munes regulas. ¶ Tercio opponitur et videtur quod
quandocunqz omni tempore interueniat bona fides
prescriptio non possit procedere constat enim qz equi-
tas naturalis scripta in qua cauetur neminem cum
alterius iactura locupletari debere vt. ff. eo. l. natuz
re et de condi. inde. l. nā natura et de insti. l. si q̄smā
cipium. §. p̄culus cum ergo rigor iuris p̄scriptionē

inducens simplr script⁹ reperiat⁹ p^ualerē d³ equi-
tas naturalis. *L. de iudici. le. placuit* et *ff. de pos. l. bona fides*. Sed d^m est vbi reperit⁹ equitas scripta in gⁿe et rigor contrarius in gⁿe p^ualet equitas. S³ vbi repitur equitas scripta in gⁿe rigor in specie sic est in p^oposito q² equitas gⁿalis naturaliter dictat ne minē debere cum alterius detrimento locupletari ri-
gor vero dictat specialiter p^oscriptiones pcedere in al-
terius damnum fauore bone fides possessoris in odio negligentū prefertur rigor q² in iure n^o gⁿi graui per s³ eciē derogatur vt infra e. gⁿi. *ff. eo. l. semp in iure cum multis similibus*. Querendū est aut vtrū de iure canonico requiratur in p^oscrip. titulus et bo-
na fides etiam sine titulo nam de iure ciuili constat q^d in vsucapione triennii. et in p^oscriptione decem vel viginti an. requiritur titulus et non sufficeret bo-
na fides vt *L. de rei ven. l. nullo* et de vsucap. *l. cel- sus vel saltim efroz facti probabilis qui titulo equi- pollet* vt *ff. pro emptore quod vulgo* et de vsuc. *l. in d^o solum. §. quia vulgo.* et de iure dotium. *l. proculus pro legato et pro suo. l. si ancillam. §. si.* et notari so-
let ad plenū in *l. p^oalle. celsus in p^oscriptione autē triginta vel. xl. an. titulus nec bona fides requiritur cum in fures p^oscriberēt triginta vel. xl. vt. *L. de p^oscrip. triginta vel. xl. an. l. omnes* et hoc si agat⁹ de p^oscribendis rebus priuatorum s³ si de rebus ec-
clesiarum tunc etiam in p^oscriptione. xl. an. titulus et bona fides requiritur sicut in p^oscriptione priua-
torum spacio. x. vel. xx. annorum. aut. *L. de sacro sanc. eccleslis aut quas actiones* et in aut. de eccle-
titus. §. pro temporalibus. De iure vero canonum iure veteri videbatur requiri bona fides et titulus l³*

in hoc fi-
ligenti.
quia in
re com-
bere s³ ff
queant
no bona
qui posse
temporis
morla tu
seurfas
locor et
l. ii. et l.
aque.
corporali
an suffici-
re ciuili
bare et
quare au-
tulus req-
poralium
net cauti-
si quis
periculū
ei auferē-
tur domi-
feruitur
ous salu-
fessionē p-
de in rem
iure ciuili
ar. l. i. §.

in hoc fuerint opiniones vt supra de prescrip. c. si di
ligenti. Jure vero nouissimo distinguitur rōnabilr
quia in rebus ecclesiasticis que possunt possideri iu
re communi nec presumptio contra possessiones ha
bere sufficit bona fides; in is que iure communi ne
queunt possideri vel contra possessorem est presump
tio bona fides non sufficit sed est necessariustitulus
qui possessori causam tribuat prescribendi nisi tanti
temporis allegetur prescriptio cuius contrariis me
moriam non existat vt supra de prescriptione c. i. tran
scursus enim temporis cuius memoria non existat
loco tituli habetur vt. ff. de aqua. plu. ar. l. i. §. si. et
l. ii. r. l. si. de aqua. co. r. esti. l. hoc iure. §. r. ductus
aque. ¶ Item nunquid in prescribendis rebus in
corporalibus sit necessaria bona fides r. titulus vel
an sufficiat bona fides Et dicendum est etiam de iu
re civili quod sufficiat bona fides nec est opus pro
bare titulum. vt ff. si serui. ven. l. si quis diuturno
quare autem in prescriptione rerum corporalium ti
tulus requiratur r. non in prescriptione rerum īcor
poralium ratio est quia vbi maius periculum īmi
net cautius est agendum vt ff. de car. e. l. i. §. sed r.
si quis Sed in prescriptione rerū corporalīū maius
periculum r. p̄iudiciū paratur qz rei dominium
ei auferē. Sed in p̄scriptione seruitutis non aufer
tur dominium rei sed subicitur res speciei alicuius
seruitutis debite prescribenti. Nunquid autem sit
opus saltem titulum allegare r. longēā quasi pos
sessionē probare videtur qz sic vt ff. de vsuca. l. cum
de in rem verso. sed dicendum est quod non eēt de
iure civili vt dicta. l. si quis diuturno r. aqua plu.
ar. l. i. §. si. r. ad .l. cum de in rem verso. respon

dum eritq; ibi agebatur de persona astringenda seu obliganda ad aliquem prescriptionē ⁊ propterea est necessaria saltem tituli allegatio cum ad obligationē personalem inducendā necessaria sit causa vera vel presumpta vt. ff. de voli. excep. l. ii. §. circa ⁊ de probatio cum de indebito. §. ratione predicta scz q; vbi maius periculū ⁊ c. Item nunquid in prescribendo vsumfructum quod seruāt in aliis prescribēdis fructibus vt. l. de prescrip. lon. tem. l. si. in si. Ecōra videtur ⁊ est verum de iure ciuili quod titulus nullo modo requiratur quia vsufructus est domini pars vt. ff. de vsuf. l. iiii. ⁊ de fideius. l. si a reo vnde q; ratione in scriptione domini queritur titulus vt dicta leg. nullos ⁊ l. celsus ⁊ eadem ratione ⁊ in prescrip. vsuf. ⁊ ad l. fide lon. tem. prescrip. dicentes idem seruandum esse in vsuf. quod in ceteris seruitutibus verum est q̄tum ad temporis limitationē hoc est vt eodē tempore prescribat quo ⁊ cetera seruitutes non q̄tum ad alia hic. hoc de iure ciuili s; scz de iure canonico cum vsufructus possideri possit de iure cōmuni vt. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. ⁊ l. possessor ⁊ de vi. ⁊ vi. ar. l. iii. §. iuncti. prescribi poterit etiam sine titulo dum tamē bona fides accedat vt in prealle. c. i. de prescri. l. ius transcursus tēporis a quo memoria non extet ¶ Item querendum est vtrum bona fides requiratur etiam tempore contractus et tempore traditionis ⁊ tempore continuatione possessionis. Et dicendum est de iure ciuili qd in ei. emptionis et ven. requiritur bona fides vel probabilis error facti quia bona fides presumptionē inducat tempore contractus et tempore traditionis in ceteris vero requiritur tpe traditionis tñ vt. ff. de vsuc.

l. si
pro
requ
muni
vt. dic
vbi in
regule
ni poss
lus vbi
tpe co
flonis
temo
possi
brati
pcedi
est si
dei vel
n proba
pionem
l. i. non
¶ Item
fidei an
quantu
hoc scz
de bere.
prescrip
re vsuc
non toll
ris ⁊ fa
si errau
fidei vel

l. si is q pro emptore. §. si et pro soluto. l. existimans et
pro emptore. l. ii. in prin. Sed de iure canonico non
requiritur tempore contractus in hiis que de iure com
muni possunt possideri cum sine titulo prescribuntur
vt dictum est tpe traditionis et continue possessionis
vsq in finem complete prescriptionis vt patet per verba
regule In hiis vero que non possunt de iure commu
ni possideri in quibus prescribendis requiritur titu
lus dicendum foret quod bona fides non requiratur
tpe contractus et tpe traditionis et continue posse
sionis in titulo emptionis in ceteris vero requiritur
tempore contractus et tpe traditionis et continue
possessionis nisi post tempore contractus mala fide cele
brati error facti probabilis interueniat q mala fidei
precedentis suspicionem remoueat. ¶ Item querendu
est si possessor errauit in facto vtrum dicatur malef
dei vel bone fidei possessor et dicendu est q error fac
ti probabilis prodest quia bona fides aperta presum
ptionem inducit vt. ff. de vsuca. l. iusto errore. §. filius
et l. non solum. §. q vulgo et pro emptore l. q vulgo
¶ Item queri potest si errat in iure an dicatur bone
fidei an malefidei possessor. Et dicendum est q licet
quantum ad fructos perceptos dicatur bone fidei in
hoc scz vt ad restitutionem eorum non teneatur vt. ff.
de here. pe. l. sed et si lege. §. scire tamen quantum ad
prescriptionem pro male fidei possessore habetur vt. ff.
de vsucap. l. fur. §. i. Juris ei ignorantia in vsuca.
non tollatur vt ff. de vsuca. l. nunq in prin. et de iur
ris et fa. ig. l. iuris ignorantia Item querendum est
si errauit in iure et in facto simul vtru dicatur bone
fidei vel malefidei possessor q si magis attendi debeat

C. i.

quod proficiat quam noceat ar. ff. de iure fis. l. intel-
ligitur §. si quis palā e contra q̄ malefidei q̄ si ma-
gis consideretur illa de pluribus causis simul con-
currentibus que nocent quam que profunt ar. ff. ex
quibus causis inpos. ea. l. fulcimus. §. quid ergo si
duas et ad simile l. si quis in gravi §. ultimo. et l.
qui postum? Sed dici potest q̄ bone fidei reputetur
et q̄ prescribere possit ut probatur. ff. de donatio. l. si
vir uxori et ibi plene nota ratio autem quod error fa-
cti cum errore iuris concurrentes inducit bone fidei
presumptionem et eius oppositum remouet. Sed in
§. quid ergo si duas et l. si quis in graui. §. vlti. et l.
qui postumus constabat de mala fide et iō palā cāz
cōcurrentē q̄ est de bone fide alias. id si mala fide nō
cōstaret presūptionē induceret et nō amouet veritas
male fidei de qua constat cū in incertis non incertis
locus sit coniecturis ut ff. de ver. ob. l. continuus. §.
cum ita. ¶ Item queri possit si defunctus habuit
malam fidem et heres bonam utrum bona fides he-
redis prodesse debeat. Et e contra si defunctus bonā
fidem et heres malam. an mala heredi nocere debeat
et cum mala defuncti noceat heredi quia propter fic-
tionem idempnitatis persone extimatur successor vi-
ciorum et culpe defuncti ut ff. de diuer. et tempo. pre-
scrip. l. cum heres et de public. l. si ego. §. part? vi-
detur q̄ bona procedere debeat accedens male cum
contrariorum eadem sit disciplina et respondetur pro-
bari. ff. de publi. l. eum qui. §. in hac actione et pro
empto. l. ii. §. si defunct? s; verba regule huius que
fictionem soluunt quia quocunq; tempore mala fides
interueniat ante presumptionem impedit f. scriptorio
neui compleri et ppter ea siue defunctus siue heres

habeat malam fidem sequitur quod impediatur pre-
scriptio. Posset tamen aliquis dicere de equitate ca-
nonica quod si defunctus habuit malam fidem et he-
res bonam et vellet heres a se prescriptionem inchoa-
re quod possunt prescribere in prescriptionibus res-
rum qui possideri possunt iure communi titulus non
requiritur ut dicto. c. i. supra de prescriptionibus li.
vi. sicut dicitur de successione singulari volentem a
se prescriptionem inchoare ut. ff. de acqui. pos. l. pa-
p. §. cum quis. Sed rigor iuriscivilis qui per malam
fidem defuncti male fidei prescriptionem in heredem
transfundit. ut dicta. l. cum heres et in preallegato
§. partus hic non patitur. Undecimo et ultimo que-
ri potest an prescribenda libertate contra servitutem
sit necessarius titulus et dicendum quod non: quia
favorabilius est ius prescribende libertatis contra
servitutem quam libertatis prescribendi servitutes
ut. ff. de vsuca. l. sequitur §. ultimo cum igitur in pre-
scribenda servitute non sit necessarius titulus ut in
l. si quis diuturnorum supra de prescriptionibus. c. i.
multo minus necessarius erit in prescribenda liber-
tate contraria servituri. Item hic est quasi exem-
plum expressus ff. de servitu. vi. pre. l. si edes in pre-
cipio. et ibi nota.

¶ Idem.

¶ Sequitur textus.

c. ii.

I In possessione prescriptio non procedit.

¶ Exemplum istius regule patet. Pone quod emi aliquam rem mobilem vel immobilem a quodā non domino bona fide. tamen possessionem adeptus non fui modo dubitatur an vsucapiam vel prescribam. Respondetur q̄ non quia sine possessione prescriptio non procedit. possessione civili vel naturali simul. vel saltem civili non autem naturali tantum si aliter civiliter possideret ut infra ostenditur large ponitur ut tam vsucapionem triennii quam prescriptionē. x. vel. xx. an. xxx. vel xl. vlt. etiā magis longeuam contineat licet enim in vera et propria significatione prescriptio ad immobilia vsucapio vero ad mobilia referat tamen legislatores promiscue vtuntur istis vocabulis referendo cōmuniter ad mobilia et immobilia ut. ff. de vsuca. quasi per totum ti. et maxime in. l. iii. et ibi plene nota Non procedit. i. non inchoatur l3 aliquando inchoata mediante possessione continuē etiam sine possessione ut infra dicetur. Sed opponit et videtur q̄ prescriptio sine possessione procedat certum est enim qd̄ in corporalia non possidentur ut. ff. de acqui. pos. l. iii. in prin et de acqui. re do. l. seru? §. incorporales et de vsuca. l. sequitur. §. si viam et tamen prescribitur aliquando spacio decem vel. xx. an. aliquando spacio temporis cuius non extat memoria vt. ff. de serui. et aqua. l. i. et. ii. et de prescrip. long. temp. l. vlt. et ff. de serui. ven. l. si qd̄ diuturno et de aqua pluuiar. l. i. §. deniq̄ et l. ii. in prin. cum similibus sed dic q̄ in corporalibus est qdam quasi possessio q̄ illud operat vera possessio circa corporalia q̄

patet certum est quod interdictum vel. pos. nō datur
alii quam possidenti vt. ff. vii. pos. l. prima. §. inter-
dictum et tamen sicut datur interdictum pro tuenda
vera pos. rei corporalis immobilis ita datur p tuenda
quali possessione rerum incorporealis qui de numero
imobilium reputantur vt. ff. de seruitu. ven. l. si et §.
aristo. et vii. pos. l. si. sicut ergo in corporalibus non
pcedit sine vera possessione: ita in corporalibus non
pcedit sine quasi possessione p quod ostenditur hanc
regulam in omni genere veram esse. Item opponit
et videtur pscriptionem sine pos. pcedere constat
enim hereditatem iacentem non possideri vt. ff. si qd
ex testō li. eē ius sue. l. i. §. scevola et tñ vsucapit vt. ff.
de vsuca. l. ceptam. et l. nunq. §. vacuū et l. iusto. §.
nondum adite Item constat tignum et coniunctum
domui non possideri vt. ff. de vsuca. l. eum q et de ac-
qui. pos. q vniuersas in prin. et tamē vsucapit si tpe
functionis pauci dies super erant ad vsucapionē cō-
plendam vt. ff. de vsuca. l. rerum mixtura. §. labeo.
Sed dicendum est q sine possessione non pōt inchoa-
ri et ita loquitur regula aliquā mediante pos. et ita lo-
quuntur contraria Sed contra hanc solutionem est
valde ff. de vsucap. l. naturaliter vbi dī q p dita pos-
sessione interruptitur vsucapio et eius effectus ergo
non continuatur sine possessione sed dici posset q il-
lud habet locū qn interuenit interruptio naturalis
qua mediante possessor possessione priuatur quod mi-
hi videtur quia in casibus supradictis possessor poss-
sione priuatnr. Sz quandoq; iniungit tignum do-
mui vt. l. qui vniuersas et l. eum qui. Item quando
q; moritur quia mors oīa soluit vt in auten. de nup.
§. deinceps et propterea supradicta non videtur pro-

cedere. Sed dici potest qd hic priuat naturaliter possessor possessione actu et habitu, et ideo interruptitur usucapio et in predictis autē casibus. i. quando iniungit et quando moritur priuatur actu tantū et nō habitu. Sed certe immo si moritur priuabitur actu et habitu quia mors omnia soluit. Sed dicas qd heredem qui est in eadē persona fictione iuris. vt. ff. de usuca. l. heres et in auten. de iure iuran. amori. presti. est apta immediate continuari si non fuerit apprehensa per alium. nam si per alium apprehenderetur impediret continuatio possessionis defuncti in persona heredis vt. ff. de acqui. pos. l. pom. §. quesitū et de usuca. l. possessio testatoris et ideo si non fuerit apprehensa per alium et inapta sit mediate continuari pro continuata debet haberi ar. ff. de testa. l. si filius et in auten. vel ex actione instante dotis prime vel secunde circa prin. et est ratio quare in usuca continuatur possessor defuncto vt in. l. pical. et patet. ff. qui ex causa ma. l. cū miles circa prin. et pro herede. l. ii. §. filiū. ¶ Itē opponitur qd constat captū ab hostibus nihil possidere cum ab alio possideatur. ff. de acquiren. pos. l. cum heredes. §. in his et tamen usucapit. vt. ff. de usucap. l. iusto. §. ultimo. Sed dicendū est qd non usucapiat per se quia non possidet per se tamen usuca. per aliū quē habebat in potestate tempore quo captus fuit vnde si redeat postluminio videtur omni tempore potestatem continuasse iuris fictione postluminii. et eiusdē fictionis virtute usucapionē continuasse et dominium per usucapionem quesiuisse sed ubi possideret per se et capitur ab hostibus perditur possessio et licet postea po-

possi
possi
ad
sup
reue
emp
dum
stat
mur
flom
scrib
co q
et do
ran
pote
Jen
ignos
in no
acqui
roge
et vi
acqui
l. si
saria
tural
tione
ones
cerur
fessio
ralia

Et si in initio redeat actio postliminii non extenditur ad
possessionem que in facto consistit et consequenter nec
ad usucapionem que solet ex possessione procedere ut
supra predicta probatur a parte. ff. de cap. ex postu.
reuer. in libello. §. fratre et de usucapi. l. si is qui pro
emptore et ibi plene nota et ar. qui ex ca. ma. l. sciens
dum. et. l. denique et. l. nec utile. Item opponitur con
stat ignorantem possessionem non querere cum animus
sit de substantialibus que requiruntur in posses
sione querenda. ut. ff. de acqui. pos. l. licet. et cum pre
scribit ut. ff. pro soluto. l. ii. §. celsus. Respondeo et di
co quod ignorans nunquam querit possessionem per se
et hoc simpliciter verum est tamen bene potest igno
rans querere ministerio filii vel serui quos habet in
potestate et ignorans usucapere ut in. l. per allegata.
Item per procuratorem querere potest possessionem
ignorans sed non usucapere nisi preter quam venit
in noticiam domini ut. l. de acqui. pos. l. i. et. ff. de
acqui. pos. l. i. §. per procuratorem per negotiorum ve
ro gestorem qui caret mandato quereretur possessionem
et usucaperet demum potest ratihabitionem ut. ff. de
acqui. pos. l. communis. §. procurator et de nego. ges.
l. si ego. Adhuc querendum est que possessio sit neces
saria ad prescriptionem utrum civilis tantum vel na
turalis tantum vel utraque simul. Ad cuius declara
tionem primo est querendum utrum sint due posses
siones differentes specie vel una tantum que diuersifi
cetur per accidentia. Johannes dixit quod due sunt pos
sessiones specie differentes una civilis et altera natu
ralis. Azo. una tantum scilicet naturalis que diuersificatur

per accidentia. Et glosatores iuris ciuillis in .L. te-
nent opinionem a iuris in .ff. no. maxime in titulo de
acquiren. pos. tenent opinionē. Jo. pro. Jo. argui et
ostendi potest qd sit duplex possessio dicit enim in .l.
qd si possidēs fundum naturaliter ciuilliter egrediat
de fundo et peregre vadat qd si ego existente extra
fundum alius ingrediatur fundum ingrediēs habz
possessionem vt. ff. de acqui. pos. l. clam possidere. qd
quid ad nundinascum igitur impossibile sit duos eā
dem rem eandem specie possessionis insolidum possi-
dere vt in eodem ti. l. iii. §. contrario et de predicta .l.
duo manifestum est qd due sunt possessionis species
Item argui pōt ex eodem. §. qd dicit qd ingressus fun-
dum post reuersum non admissum possidet viz clam
sed violentia et clausula destinatas due sunt qualita-
tes contrarie ergo choerere non possunt eidem subie-
cto vt. ff. pro suo .l. ancillam et pro emp. l. ii. §. ult. si
cōherent diuersis sequitur qd diuerse sint substantie
siue spēs possessionis ¶ Preterea dicitur. ff. de vi. et
vi. ar. l. i. §. deicitur qd datur interdictum ei qui pos-
sidet naturaliter tantum. Item qui possidet ciuilliter
tantum quelibet enim illarum possessionum vt ibi di-
citur sufficit ad interdictum vnde vi. cum igitur in-
terdictum vnde vi. nō detur nisi ratione possessionis
vt in .l. i. §. interdictum hic. ff. vnde vi. manifestum ē
qd quelibet illarum est vera vna species possessionis
per se. Item ibidem dicitur qd naturalis possessio et
pro suo ad interdictum pertinet cum igitur copula
cadat inter diuersa manifestum est quod specie diffe-
rant naturalis possessio et pro suo queritur cum idē
sit pro suo possidere et ciuilliter possidere omēs opinio-
nes apparēt vltterius quod ciuillis et naturalis pos-

sessio sunt due possessiones specie differentes.

Item interdictum. vñ vi. datur proprietario et usufructuario vt. ff. de vi. et vi. ar. l. iii. §. unde vi. Uterque ergo possidet quia aliter interdictum non haberet vt in eodem tit. l. ii. §. interdictum hic. et §. deicitur in fine cum igitur non possit in solidum eodem genere possessionis possidere et usufructuarius possideat naturaliter et l. possessio. ff. de acqui. pos. certum est quod proprietarius eodem genere possessionis non possidet quo usufructuarius vt e. §. contrario quare cum possideat ciuilliter apparet quod ciuilis et naturalis possessio sunt due possessiones specie differentes Item si ponam proprietarium et usufructuarium esse extra fundum. et extra fundi conspectum haberent ambo eandem naturaliter et ciuilliter Item si in fundo ambo haberent eandem naturaliter et sic eadem qualitas possessionis est apud duos in solidum quod etiam Azo. negat posse contingere. Necessse ergo habes ponere possessionis plures species differentes quibus eadem species vel diuersae habent qualitates preterea due possidendi qualitates contrarie in eadem substantia possessionis cum currem non possum vt ostensum est. Sed ciuilliter possidere et naturaliter prosunt qualitates contrarie possidendi sed in ea que communiter dici solent vt. ff. de p. ca. l. ii. et vi. pos. l. si duo in principio non ergo concurrunt in eandem substantiam si ergo non est eadem substantia naturalis et ciuilis manifestum est quod non sunt eiusdem speciei quod esse idem in specie est cum idem in substantia et natura.

¶ Preterea quaecumque sunt eiusdem speciei producunt eundem effectum. ergo ad destructionem consequentis que non producunt eundem effectum non sunt eiusdem

speciei quasi cum ciuilibus et naturalis possessio eun-
dem effectum non producant quia ex ciuili procedit
usucapio ex naturali non ut. ff. de acqui. re. do. l. ac-
quiritur. §. ultimo. manifestum est quod ciuilibus et natu-
ralis possessio sunt possessiones specie differētes. Pre-
terea dicitur in. l. sicut nulla possessio acquiritur sine
animo et corpore ita nulla admittitur nisi in qua v-
trumque in contrarium actū est ut. ff. de acqui. pos.
l. quemadmodū cum igitur hic signū nulla pro diuer-
sis in natura videatur negare. Sequitur quod omnes
possessiones non sunt eiusdem nature quare nec eius-
dem speciei. Preterea dicitur in. l. pupillus. ff. de ac-
qui. re. do. quod pupillus sine tutoris auctoritate nō
potest alienare et illam possessionem que est natura-
lis. Innuit ergo in hoc quod dicit etiam quod non
est eiusdem nature naturalis et ciuilibus ergo nec eius-
dem speciei. Preterea contra Azonem est quod ciuilibus
et naturalis non videntur ponere differentias acci-
dentales sicut etiam iusta et iniusta et hic patet. ff. de
acqui. pos. l. i. §. ii. §. e contrario nam ibi in secundo res-
ponso ponitur vnum posse possidere ciuili-ter et aliud
naturaliter et tercio responso dicitur non posse vnus
possidere iuste et alium iniuste per quod apparet quod
ciuilibus est iusta. Item naturalis et iniusta non solus
non sunt idem imo nec equipollent. ergo nec ponunt
differentias sicut iusta et iniusta. si non accidentales
ergo substantiales ex quo sequitur quod si diuersifican-
tur in specie cum esse idem in specie sit eē idem in sub-
stantia et naturam de crimine supra eo. ¶ Preterea
contra Azonem ē. ff. de acqui. pos. l. iii. §. nerna filius
vbi dicitur me possidere rem immobilem hactenus qua-
si possidem nam siue naturalem possessionem si

posside-
ergo pa-
turalis
nulla d-
sunt tan-
sic pos-
in. l. d-
possessione
cebat al-
queret
cipio. l.
pollata
no vno
pro aho
ni-est
datur q
se mber
pos. l. in
¶ Pre-
tum. au-
res tum
conting
mel in
ex conti
retur q
sequere
est conti
terea po-
ne illic
lenitate
scilicet

possideo et nichilominus postea nancitor naturalis
ergo patet primo me habuisse aliam distinctam a na-
turali ex quo sequitur manifeste q̄ parue sunt quaz
nulla est altera pro opinione autem Azonis scz vna
sit tantum que diuersificetur per accidentia arguit̃
sic primo qz rubrica dicit ne acqui. pos. in. ff. ¶ Itē
in. l. de acqui. et reti. innuit ergo quod vna est vera
possessio et per consequens vna species sicut Azon vi-
cebat aliter enim non singulariter sed pluraliter lo-
queretur et confirmatur ista ratio per textum i prin-
cipio. l. i. ff. de acqui. pos. l. i. vbi dicit q̄ possessio ap-
pellata est quasi pedum positiō et singularis locus
tū vno solo supposito contenta est. ergo et. preterea
pro azone dicitur in. l. q̄ si aliquis exiat de fūdo om-
ni desinendi possidere perdit omnem possessionem vi-
detur q̄ vna sit substantia possessionis cuius diuer-
se inhæreant qualitates sicut Azon dicebat de acquiri.
pos. l. iii. §. in amittenda et. l. si quis §. differentia.
¶ Preterea autem in vna est species possessionis tan-
tum. aut plures si vna azon habet propositum si plus
res tunc vnus potest habere vnā alius aliam et si
contingit quod eadem res sit a diuersis simul et se-
mel insolidum possessa q̄ est contra. l. iii. varrappho
ex contrario de adquisitiōe possessionum. Item seque-
retur q̄ ex qualibet specie procederet vsucapio et sic et
sequeretur duos insolidum dominium querere quod
est contra legem sicut certo. §. duobus. ff. como. Pre-
terea pro Azone est. §. qui ad nundinas in fine si be-
ne inspicatur. Nam secundum verba textus per vici-
lentiam superuenientem remouetur clandestinata
scilicet procedens quare contrarie qualitates

et illud contingit ideo quia due contrarie qualitates
non compatiuntur se circa eandem possessionem ut de-
ctum est si enim cent possessiones diuerse prima qua-
litas id est clam destinatas contra unam. l. natura-
lem secunda violentia contra aliam. i. civilem depre-
henderetur et per hoc paciuntur se simul nec una p-
altiam tolleretur Sed intelligendo textum sicut in
prin. glo. intelligitur non pcedit et preterea per a zo-
nem est iusta vel iniusta sunt differentie accidentales
possessionis secundum omnes non substantiales sed
iusta dicitur civilis iniusta dicitur naturalis. ff. vi.
pos. l. si duo principio ergo et ultimo sequitur quod ci-
uile et naturalis non ponit duas substantiales sed
accidentales solummodo sic non sunt species differ-
tes preterea pro a zone est quia nulla possessio sine a-
nimo pditur ut ff. de acqui. posse. l. quemadmodum
de regulis iu. l. fere quibuscumque Sed constat unam
solam possessionem ab absente retineri secundum om-
nes una sola possessio et nulla perditur quia in nullo
la est animus perdendi necessario sequitur unam so-
lam esse preterea pro a zone est quia quecumque habet
eandem diffinitionem sunt eadem in substantia.
Sed naturalis et civilis eandem habent diffinitio-
nem et secundum Johannem. ut nota. ff. de acqui.
po. lege prima. in principio ergo civilis et naturalis
sunt eadem in substantia ergo et in specie.
Sed ad istud dici potest quod describuntur simul res-
pectu cuiusdam tertium quo conueniunt et ideo non se-
quitur quod sint idem in substantia sicut nec sequi-
tur homo et asinus est animal ergo homo est asinus
sunt idem in substantia. Solutio tutius et pro-
babile est tenere opinionem Johannis quod textus po-

nit citu
coequa
firmat
Et ad
quis d
questio
ria cum
la sine
batur
uilem
ad hoc
serui
l. in ac
fuga.
f. ripta
re do. l.
f. iul. d
batur p
comode
det et v
qui in
presens
q si ex
tio q si
fide que
rei eode
como. l.
pecu. he
f. vii d
scripta
sident
an. l. ii

nit ciuilem et naturalem possessiones et duas species
coequas ff. pro herede. l. iii. §. quod vulgo et con-
firmatur in dicta l. iii. §. nerua filius. ff. de acq. pos.
Et ad argumenta contraria facile est respondere si
quis diligenter inspiceret. Dico igitur reassumendo
questionem premissam quia ad prescriptionem est necessa-
ria ciuilis et naturalis possessio vel saltem ciuilis so-
la siue naturalis nam quod sufficiat ciuilis sola pro-
batur quia l. cauetur quod absens quem constat solam ci-
uilem possessionem animo retinere possidet quantum
ad hoc ut usucapio continuetur ut. ff. de furtis. l.
serui et filii. §. vlt. et de diuersis temporibus. prescripti.
l. in accessione de acq. pos. l. i. §. per seruum qui in
fuga. ¶ Item quod naturalis sola non sufficiat ad pres-
criptionem probatur primo per textum. ff. de acq. po-
re do. l. acquiritur. §. vltimo. et ad exhiben. l. celsus
§. iul. de acquiren. pos. l. i. §. penultimo. Item pro-
batur per argumentum necessarium cui non potest
comode responderi si non is qui ciuilitate tantum pos-
sedit et usucapit quod est verum ut dicto. §. per seruum
qui in fuga et dicta. l. serui et filii. §. vlti. abesset vel
presens esset et prescriptionem continuaret sequeretur
quod si ex naturali possessione sola procederet prescrip-
tio quod si eodem tempore naturaliter possideret et bona
fide quod duo quererent insolidum dominum eiusdem
rei eodem tempore quod non est de iure possibile ut. ff.
como. l. sint certo. §. si duobus vehiculum de castre.
pecu. hereditate §. pater et de re. iuris l. quod contra
§. vni duo. Sed potest istari quod secundum hoc unumque pre-
scriptio contra absentem procederet quia contra pos-
sidentem prescriptio non currit l. de prescriptio. triginta
an. l. ii. Item tunc non est modus pendende possessionis

vt. ff. quibus mo. vsuff. l. si mulieri ergo contra ab-
sentem civilem possessionem animo retinentem nunq̃
procedit prescriptio fateor quod contra civiliter pos-
sidentem prescriptio non procedit item fateor q̃ tem-
pore tantum non est modus perdende possessionis t̃m̃
men iure cauetur q̃ tempore est modus inducendi
obliuionem ⁊ obliuio est modus inducēdi dispositio-
nem animi dispositio non est modus perdende posses-
sionis vt legitur ⁊ nota. ff. de vsuca. l. furtim. §.
fundi ⁊ preterea dico quod si civiliter possidens neg-
lexerit naturalem possessionem per. x. an. vel ultra
quod illa negligentia circa possessionem naturalem
priuat eundem possessione civili sicut alias cauetur
in iure quod negligentia commissa in adipiscenda
vel recuperandam possessionem naturalem induxit
admissionem civilem vt. ff. de acqui. pos. l. suo. §. si
forte dico ergo quod quamdiu absens retinet civilē
possessionem non inchoatur p̃scriptio duplici ratione
Prima quia contra possidentem civiliter nō prescri-
bitur vt dicta. l. secunda. l. de prescrip. xxx. an.
Secunda ratio est quia qui civiliter possidet prescri-
bit ergo alius non prescribit eodem tempore ne plu-
res simul insolidum q̃rerent vt dictum est s̃ ex quo
iuris presumptione possessionem civilem perdiderit
per obliuionem semper animi dispositionem que ex
obliuione procedit post absentiam longi temporis ex
nunc inchoatur prescriptio contra eum ⁊ hoc volue-
runt glosatores iuris civilis aliquialiter dicere licet
non plene l. de seruisfugi. l. prima per quod patet
q̃ ad prescriptionem est necessaria civilis ⁊ naturalis
possessio simul vel civilis sola naturalis aut sola nō
sufficeret eo casu quo poneremus aliū civiliter possi-

dere

I

Si re
alind
mire
carti
regul
fibus
in po
re. l. n
seu p
tutela
du co
neo ⁊
iii. res
⁊ se fi
vt dicit
access
ci. l. ii
hoc v
uar ex
negati
uar sic
predic
cio. §.
dictio
cuta fi
dendi
lam p

dere vt supra ostensum est. ¶ Dynus

Deccatum non remittitur nisi si restitua tur ablatum.

Si rem meam surripuisti vel velociter abstulisti vel
aliud a me extorsisti per vsuraria prauitatem non re-
mittitur tibi peccatum et consequenter nec pena pec-
cati nisi restituas rem ablatam et hoc intendit hic re-
regula et probatur supra de vsuris c. cum tu. et de ce-
sibus c. ii. ¶ Nisi ponit sicut in. c. prox. ff. de ven.
in pos. mit. l. extraneo et de feriis feriatis et de custo-
re. l. ii. §. si. Aliquando autem reperitur quod negat
seu priuat vt l. de transac. l. iiii. et ff. de re. iu. l. quo
tutela in prin. et ideo principium videtur quod ubi pce-
dit oratio negatiua orationi si ponit vt dicta. l. extra-
neo et l. si feriatis et l. ii. §. ult. et de auro et argen. l.
iii. responso. de ali. le. l. Stichum. §. ticia et in hoc. c.
et se si ubi procedit affirmatiua tunc negat seu priuat
vt dicta. l. quo tutela in prin. ff. e. de diuer. pscript. l.
accessione. §. ult. et ad turpil. l. i. §. plit. et de iure fis-
ci. l. iiii. §. multorum et §. ult. non pnt ¶ Sed contra
hoc videtur ff. de reg. iur. l. nemo ex his in prin. pri-
uat et non ponit et tamen negatiua precedit Sed illa
negatiua equivollet affirmatiua et ideo dictio nisi pri-
uat sicut ubi vera affirmatiua precedit. Item contra
predictam solutionem videtur ff. de manu testa. l. ti-
cio. §. ultimo ubi videtur procedere negatiua et tamen
dictio nisi ponit sed ibi negatiua non processit sed se-
cuta fuit et ideo non videtur habuisse animum conce-
dendi libertatem sed potius impediendi et propter il-
lam presumptionem animi impeditur datio libertatis

ar. ff. de adimen. le. l. legata inutiliter et de condi. et
demo. l. cum tale. §. ultimo. ¶ Restituatur ergo a
contrario si restituat ablatum remittitur peccatum cum
ar. a contrar. o sensu sumptum sit lex ut ff. de testi-
bus l. ex eo et de testa. l. qui testamento. §. mulier Et
cum sublata causa finali alicuius rei tollatur effec-
tus ut ff. de dolo l. ii. §. ult. l. et eleganter in prin. et
de excep. rei iudicate. l. ii. et de adimen. le. l. alumne
§. ab heredibus ut supra de pben. et digni. c. si paup
clericus li. vi. cum ergo delictum sit causa finalis pe-
ne imponende quod patet quia ubi non est delictum
non debet esse pena ff. de ver. sig. l. aliud. §. iter mul-
ctam. L. de penis et l. sancim? bene sequitur quod res-
titutio ablatorum sic reducta causa ad non causam re-
mittitur peccatum. Sed contra hoc aperte ff. de fur-
tis l. qui ea mente et vi. bono. ran. l. plet. ubi restituta
re sublata et violenter ablata non remittitur peccati
pena. Sed illud secundum rigorem iuris civilis se-
cus autem de equitate iuris canonici quod diuinum
imitatur. Queri autem solet si fur vel raptor vel usu-
rarius habet facultatem rei restituende etiam si fiat
eius remissio absque eo quod restituat rem an intelli-
gantur a peccato absolutus et quidam dicunt quod
sic absolutusque solvere et consequi remissionem eius
erat soluendum paria sunt. ff. de re iudi. l. iiii. §. sol-
uisse et l. autem dies et quia satisfactum accipimus
per eum modum quem creditor acceptauerit ut ff.
de acti. si rem §. satisfact in autem quibus mo. pig.
vel vo. sol. l. item liberatur in principio ¶ Alii dicunt
quod non liberatur quis verbis regule inherendum
est in dubio cum de peccato agatur Restituere autem
est rem in primo statu reponere ut ff. de usuris. l. vi.

deamus §. infamia & nequid in loco publico l. li. §.
ut restituas inquit & de verbo. sig. le. cum pretor &
l. plus est in restitutione & lege restituere. ¶ Non
absurdum tamen dici potest quod si res erat restitutio-
ni parata periunxit ac si res esset restituta & postea
per eum cui restitutio facta fuit dictatio sit restituendi
ar. ff. de donatio. inter vi. & vxor. l. iii. §. sed si debito
rem & §. ultio & de iure do. l. vir ab eo & ff. si cer. pe.
l. singularia circa finem & de solutioni. l. pecunia &
de rei ven. l. hoc si res alias non potest intelligi pro-
prie facta restitutio cum quan. uad. propriam signi-
ficatione verborum aliud sit remittere aliud restitue-
re ut dictum est sed si non habeat facultatem rei re-
stituende tunc esset sibi impossibilis restitutio tunc
sine restitutione soluetur quia nemo potest ad impos-
sibile obligari ut infra. e. c. nemo potest & ff. de reg.
tur. l. impossibilium & quia ipsa non habet necessitate
excusari ut ff. de mun. & ho. l. circa §. in opes Licet
forte sibi rigore iuris civilis non esset excusatus quia
naturalis impossibilitas non persone difficultas de-
bitorem excusat ut ff. de ver. ob. l. continuus. §. illud
sed mihi videtur quod etiam sine rigore civilis posset ex-
cusari multum enim refert utrum sit in obligatione
datio vel factum nam sicut in obligatione datio dif-
ficultas persone non excusat debitorem ut in. §. illud
Sed ubi est in obligatione factum persone casus co-
tingens in persona debitoris excusat siue factus de-
beatur ex contractu sine ex promissione in iudicio fa-
cta. ¶ De contractu patet. ff. ad. l. ro. de iac. l. ultio.
§. penultimo. ¶ De iudicio si quis euati. l. si is Cle-
rum est quia glossatores iuris civilis distinguunt iter

indicia et contractus et nihil est quod idem et iter utroque
et quantum ad hoc ut in. l. preallegata ergo rem re
stituere sit factum sicut in rem tradere ut. ff. de ver
borum obligatio. l. ubi autem non apparet §. qui id
et stipulationes §. idem puto. sequitur quod impedi
mentum superueniens in personam debitoris quod restitu
tionem impossibilem facit debitorum excusat nisi cul
pa precesserit casum quia tunc non excusat propter ca
sum ut ff. so. ma. l. et §. licet Item nisi delinqueret
sub specie venie consequende quod tunc videtur culpa
casum precedere et ideo excusari non debet ar. ff. de
damp. infec. l. fluminum. §. item apud et §. seruus et
de actio. et ob. l. i. is quoque et comodat. l. in rebus.
§. quod autem ¶ Idem

Deccati venia non datur nisi correcto

¶ Hec regula concordat cum prima precedenti quia
sicut in precedenti non remittitur peccatum nisi resti
tuatur ablatum ita hic non remittitur peccatus nec
peti pena nisi interueniat mentalis correctio. i. ad peni
tentia et cordis contritio. Hiis enim interuenientibus
datur peccati venia. ¶ Sed queritur de iure cano.
propter solam penitentiam id est cordis contritionem datur
peccati venia et non de iure civili ut. ff. de edi. edic.
l. quid sit fugitiuus et de furtis l. qui ea mente cum
fili. ¶ Responsio est aperta quod ea que facilius ligant fa
cilis dissolunt seu que facilius dissolunt seu que
facilius ligant facilius dissolunt ut. ff. e. l. nih. l. ta
naturale et l. fere. et de solu. l. prout quisque et de resin.
ven. l. emptio. Constat autem quod iure diuino facilius

quis ligatur quia ex sola mentis cogitatione si mor-
do fuerit huius propositi quod actione data id quod
cogitauit commissurus sit vt ff. de verbo. sig. l. fugiti-
uus et ideo per contrariam animi penam et cordis con-
tritionem consequitur remissionem peccati et pene pro
peccato imponende. ¶ Jure autem civili per solam animi
cogitationem ad actum non precedentem penam non
mereatur vt dicta. l. fugitiuus et de penis. l. cogitatio-
nis et ideo sola cordis contritione veniam non consequitur
¶ Correcto. i. penitenti et cordis contritionem habenti
correctio enim triplex reperitur vna verbalis alia rea-
lis tercio mentalis tamen nec verbalis nec realis pro-
desse nisi mentalis interueniat quo ad deum cum
ad cor tantum inspicit deus et quantum ad peccati commis-
sionem et quantum ad commissi remissionem consequendam.
¶ Jura vero civilia quantum ad commissionem consi-
rant factum concurrens cum animo et non factum tan-
tum sine animo quia voluntas et propositum malefic-
cia distinguunt vt. ff. de iniur. l. qui iurie et de sic. l.
infans et l. dynus nec animum sine facto vt dicta l.
fugit. et l. cogitationes. ¶ Idem.

Nemo potest ad impossibile obligari.

¶ Si promitto alicui dare quod est impossibile de natura
dari vt solam lunam et stellas non obligor vt. ff. de
ver. ob. l. si stipuler. ii. raso. Item si promitto facere
id quod impossibile est de natura fieri vt celum digi-
to tangere vel celum ascendere vt dicta lege. stipu-
ler. s. respon. ¶ Item etiam si promitto id quod est
d. ii.

impossibile de facto vt montes alpium vltra mare
de ferro ar. ff. de testatu. li. l. cū heres §. i. Itē si sti
puloz id quod est impossibile de iure vt rem sacram
mihi dari vt insti. de ver. ob. in principio et ff. de ver
borum obligatio. l. inter stipulantem. §. sacram et l.
stipuler. §. item q. leges. ¶ Intendit ergo regula di
cere q. nemo potest obligari ad id quod ē natura de
facto vel de iure est impossibile et hoc in contractib.
idem in vltimis voluntatibus qz nec auctoritas vl
time voluntatis qui excedit aucto. tatē contractuz
vt. ff. e. l. in testamentis potest ad impossib. le aliquo
de predictis modis obligari argumen. ff. dele. i. l. si
quis inquilinos. §. vltimo et l. seruo alieno §. vlt. et
l. apud iuli. §. constat et de condic. insti. qdam et l.
filius et l. que sub conditione ¶ Et idem sententiis
et preceptis nam nec auctoritas sententie nec prece
pti potest aliquem ad impossibile obligare vt ff. que
sententie sine ap. re. l. vlti. i. et iii. respon. ¶ Item in
confessionibus quia confessio continens ipossibile de
natura de facto vel de iure non est obligatoria vt ff.
de inter acti. l. confessionibus §. in totum et ad l. ac
quil. l. inde neratius §. vlt. ¶ Nunquid autez legis
auctoritas potest ad ipossibile obligare Dicendū est
q. non quia lex d. ē possibilis et honesta alias p. nō
est hūda vt in c. cuncta posita in princi. decretorum
Est ergo effectus istius regule generalis videlicet vt
nec auctoritate contractus vl' vltime voluntatis nec
sententie nec precepti nec confessionis nec legis qd
possit aliquis ad impossibile obligari saltim ciuilitē
Quia hui' obligationis effectus per canones et per
leges improbatur vt hic et ff. e. l. impossibilim.
¶ Alii aut saltim naturatē obliget ex vigore p. ctus

vel ultime voluntatis impossibilitatem continentis q
prima facie videtur quia consensus adest ergo natu
ralem obligationem parit cum nascatur ex conven
tione seu consensu vt. ff. e. l. cum amplius . §. is nam
debet et de solti. Stichum. §. naturali. ¶ Contra vide
tur mihi q naturaliter etiam non obligatur. Primo
quia consentire non videtur super re impossibili scien
ter contrahendo vel disponendo vt. ff. de acti. et obli.
l. non solum. ¶ Secundo quia si ignoranter contra
bat alias disponat credens possibile que erat impos
sibilis videtur error adesse igitur et consensus abesse vt
ff. de iure om. in. l. si per errorem et. ff. de iudic. l. ii
et de aqua plu. at. l. si heremita et. C. de iuris et fac.
igno. l. cum testamentum et. l. non id circo ergo defi
ciente consensu non contrahitur obligatio naturalis
que solet ex consensu procedere. Item quia in regula
iuris impossibilium nulla est obligatio posita. ff. e. pos
nitur signum vniuersale negatiuum et posito q ponit
ur indefinita equipollet vniuersali cum in qualibet
specie vniuersali cum quibus impediende sit eadem
ratio vt. ff. de le. ii. l. si pluribus in prin. et. l. si ita re
lictum et dictum est supra in glo. rubrice. Sed opo
ponitur et videtur q quis possit ad impossibile obli
gari et q impossibilitas non reddat obligationem in
utilem. Sed reddit eandem presenti puram et utilem
ff. de codic. insti. l. i. et condictio. et demo. l. obtinuit eu
si. ¶ Sed discendum est q aut impossibilitas adicit
in modum conventionis in contractibus vel dispositi
onis in ultimis voluntatibus aut in modum conditi
onis si in modum conventionis vel dispositionis veri
bi gratia quia promitto vel lego re quam impossibili
tas impedit omnem speciem obligatiois contrahi. et ita lo

quitur regula hic 7. ff. eo. t. l. impossibilem 7 de ver-
bo. ob. l. ii. iii. 7. iii. responso. Sed in modum condi-
tionis verbi gratia quia promitto vel lego si celum as-
cendas vel digito tangas 7 tunc aut ista conditio im-
possibilis ponit in scriptis aut in vltis voluntatibus
Si in contractibus aut affirmatiue vel negatiue si
affirmatiue vt quia promitto si celum digito tangas
reddit contractum inutilem. Si negatiue vt qz pro-
mitto si celum digito non tangas v3 p3ctus et quia
affirmatiue est impossibilis ideo negatiua quia eius
contraria est possibilis 7 necessaria facit contractum
de pñti naturalem 7 obligationem parit vt ff. de ver-
bo ob. l. i. pñtis conditio 7 ita intelligi d3 3. de actio.
7 obli. l. non solum. Et patet aperte insti. de inutili.
stip. 3. sed impossibilis. Sed in vltimis voluntati-
bus si quidem negatiua idem quod in contractibus
si affirmatiua aut erat omni tempe impossibilis aut
a principio impossibilis Primo casu erat adiecta in
persona honorati. i. cuius cui aliqd in testamento ascri-
beretur 7 tunc habetur pro non adiecta 7 relicta va-
let vt patet in dicta. l. optinuit de condi. 7 demo. l. i.
de conditione insti. 7 ibi nota. ¶ Si in persona hone-
rati. i. cui onus prestationis in vltima voluntate im-
ponitur vt damno heredem. x. dare si celum digito
tangat tunc reddit inutile vt insti. de liberis 3. vlt.
¶ Sed si erat ab initio possibilis 7 ex post facto de-
uenit ad impossibilitatem relictum 7 sola impossibi-
litas remouetur vt. ff. dele. l. l. si michi. 7. 3. si quid
autē si in conuentōe apponatur aliqd 7 si id nō fiat
detur pna quam possibile est prestari an fastim obli-
gatio obitur in pena verbi gratia promitto dare hoīez
mortuum 7 si non dederō promitto. x. noīe penē 7 hō

postea moriatur ante moram glosatores iuris civilis
aliqui determinant et male quod pena committitur per
l. de ver. ob. l. in illa stipulatione si calendis aliquan-
do determinant et bene quod stipulatio non committatur
ad penam ut de verbo. ob. l. si homo mortuus et l. in
illa stipulatione ubi nichil facit ad propositum quia
ibi incipit stipulatio penalis a precedenti conventio-
ne et ideo si res sit interempta a pen. pena non de-
bet committi et quia rei impossibilis fuerat adiectio. Item si moriatur
post promissionem et ante moram non committitur pena
quia interitu rei que in obligatione erat contingente an-
te promissionem ante promissionis moram excedit a pene promissio-
ne ut dicta l. si homo mortuus et ibi nota. Sed con-
tra hanc determinationem ut ff. de noxa. si ad liber-
tatem §. si quis nam et ibi servus non erat in obliga-
tione sed extimatio damni ut ff. de re. iu. l. miles. §. x
et tamen eius interitus contingit liberatio sed ibi est in
obligatione extimatio propter delictum servi sicut er-
go delictum morte servi delinquentis extinguitur ita
et obligatio delictum occasione contracta. ¶ Dynus

Prius legiū personale personā se-
quitur et extinguitur cum persona.

¶ Potest poni exemplum huius regule in privilegio
quod datur marito ut condemnetur in quantum facere
potest deducto ne egeat Nam personam mariti sequi-
tur et cum persona mariti extinguitur. Et id heres
mariti extraneus in solidum condemnatur non habens
rationem ne egeat ut ff. sol. ma. l. maritum et l. se et
de re. iu. et si fideiussor §. si maritus et in l. scienda

Idem in privilegio personali quod datur patri et pa-
trono et militi ut condemnatur in quantum facere possit
ut ff. de re iud. l. sunt qui in id et l. patronus et l. item
miles. et l. miles quia personam sequitur et cum per-
sona extinguitur. ut ff. de reg. iur. l. privilegia et l. i.
omnibus et de censibus. l. ena. §. ultimo. sed opponitur
et videtur privilegium personale cum persona non
extingui sed ad successorem transire constat enim be-
neficium restitutionis quod datur minori personale esse
quod sic probatur. omne beneficium reale proveniens
ex persona rei principalis competit fideiussori. Bene-
ficium autem personale proveniens ex persona rei ad
fideiussorem non extenditur ut ff. de excep. l. exceptio-
nes que persone in principio. et §. rei vero sed benefi-
cium restitutionis in integrum competens minori et
non deceptio aduersarii dolo non competit fideiussor-
res eo casu quo creditor est habiturus regressum con-
tra alium ut dicta l. exceptionesque persone in fine
ut ff. de mino. l. in cause et. l. de fideiuss. mi. ut. l. i. et
l. ergo sequitur ipsum personale esse et tamen iure cauetur
quod non extinguitur cum persona sed ad heredes tran-
sit. ut ff. de in integ. resti. l. non solum et de mino. l.
minor ante. §. non solum interdum et. l. de temp. in
integ. resti. pete. et l. ea que ergo videtur regula falsa.
Idem in beneficio vel. quod competit mulieribus pro a-
liis intercedentibus et quia ipsum personale et tamen
cum persona non extinguitur sed ad heredes transit
ut l. ad velle l. heredes. sed dicendum est quod aut per-
sona est proxima et immediata causa beneficii perso-
nalis ut patet in marito patre patrono et militi et de
quibus superius dictum est et tunc beneficium per-
sonale cum persona extinguitur ut hic et ff. c. l. privi-

legium. et l. in omnibus. aut persona non est proxima et immediata causa sed lesio ut est videre in persona minoris qui in integrum restitui petit sibi enim licet non conceditur restitutio licet probet se minorem nisi probet de lesione. Unde lesio est proxima causa restitutionis cum persona minoris ut probatur. ff. de iure mino. l. ne postea. §. si minor. et de mino. l. q. si minor. §. non semper. et l. non omnia. et tunc beneficium personale non extinguitur cum persona ut dicta. l. non solum. et l. interdum. Ratio autem predictorum est aperta quia primo casu extincta persona extinguitur privilegium. In secunda extincta persona non extinguitur causa finalis privilegii concedendi. et ideo extinguitur privilegium in secunda persona extincta non extinguitur causa finalis et ideo privilegium non expirat iuxta regulam qua cauetur cessante causa finali cessat effectus et non cessante causa durat effectus ut. ff. de do. l. ii. §. ultimo et l. generaliter ultimo loco circa materiam regule potest plene distinguui quia aut privilegium conceditur persone aut conceditur rebus aut generi personarum sicut ciuitati vel loco. ¶ Primo casu aut persona est proxima causa privilegii concedendi tunc cum persona extinguitur privilegium ut. ff. so. ma. l. maritum et. l. se. et de res. su. l. sciendum et l. si fideiussor. §. si maritus. et l. de excu. mu. l. maximarum. l. x. et ibi nota et de iure immu. l. i. §. personis et hic Aut una persona est causa remota et alia proxima et tunc privilegium non extinguitur cum persona ut. ff. de in integ. resti. l. non solum et de mino. l. minor autem. §. si. et l. se. et. l. de temp. in integ. resti. petende et l. ea que et ad vel. l. heredes. Secundo casu scilicet quando conceditur rebus

transit ad successorē in eandem rem siue succedat ti-
tulo vniuersali siue titulo singulari vt. ff. de aqua co-
et est. l. i. l. i. §. permittit et de censibus. l. etatem. §. re-
bus. r. ar. ff. de seruitu. vt. pre. l. via. §. quecunque
Tertio casu quando conceditur generi personarum
hoc expresso vel intellecto quod ad posteros transeat
ad succedentes per lineam masculinam non autē ad
descendentes transiit vt. ff. de iure immu. l. i. §. vl. r.
le. immunitates r. de mu. r. ho. l. vacatio In quarto ca-
su. i. quando conceperit ciuitati vel loco cum semper
idem populus videtur vt. ff. de iudi. l. proponebatur
ita concedi videt q̄ ad omnes in eadē ciuitate vel lo-
co successiue inhabitantes perpetuo extendat vt. ff. de
censibus. l. forma. §. quamquā. ¶ Quinto casu scilicet
cet quando conceditur cause vt est videre in causa des-
positi r. similibus non extinguatur cum persona sed
transit ad successores vt ff. e. l. in omnibus r. l. prius
legia. ¶ Idem

Semel malus semper presumi- tur esse malus

Exemplum huius regule sumi potest ex l. si cui ff. de
accu. §. huiusdem vbi dicit q̄ d calumpniatus fuit ac-
cusatione prima calumniari p̄sumetur etiā in scda.
Idē ex l. non oēs. §. a barbaris. ff. de re mili. vbi dī
q̄ similes male se hz in militia non ē ei pl⁹ credendū
q̄ non est simile q̄ in futurum bñ se habeat Ex q̄bus
legibus p̄greditur ista ḡnalis q̄ semel malus semper
p̄sumit malus. Et istius r̄le r. r. exēplorū r. eius rō
ē ḡnalis q̄ de p̄terito p̄sumit in p̄senti. ¶ De p̄ba. l. si
ne possidentis r. ad exhib. nō ignorauit. Sed contrā

etiam et exempla vñ psumptio iuris et nature qz qui
libet psumitur bonus nisi probetur malus vt. *L. de
inoff. tes. l. omnino et ff. de le. ii. cum qdem et l. cum
tempore §. rogo.* Sed dic q accidens nature contra
rium remouet effectū psumptōis nature et iō ex tem
porē accidentis nature contrarium sp iudicare debz
tanq̄ cōstitutus in quasi possessione malitie q̄ pcedit
ex illius malitie actu accidentis nature cōtrariū.
Quia quelibet res secundum pñem statum verū vel
ex precedentibus vel pñibus psumptum iudicatur
siue sit accidēs nature contrarium vt seruitus vt. *ff.
de li. cā. l. si cui §. licet et l. liberis §. p. et c. seruis ex
por. l. moueor et de inge. ma. l. penultima et supra de
sen. exco. c. si iudex li. vi.* Siue accidēs secundum na
turam et etatis incrementū et libertas persone vt. *ff.
de mino. l. mino. xxv. an. ex aspectu et L. de testa
mētis et l. i. d. sen. l. si arbitris et insti. de testa. §. tes
tes siue pñter naturam vt dignitas et conditionis
persone militas vt. *ff. de offi. preto. l. barbarius et lo
cati. l. si ignorans et de iniuris l. item ap. §. si q̄s
virgines.* ¶ Sed opponitur q cum nature pñsum
ptio scit quamlibet bonum eē vt dictum est pñsum
tio autem pcedit ex actibus nature contrarius ergo
magis sequi oportet pñsumtionem naturam quam
nature contrariam quia verissimilior est et in dubiis
verissimiliora sequenda sunt vt infra. e. inspicimus
in obscuris et *ff. de regu. iuris l. semper in stipulatio
nibus et de testibus. l. ob crimen. §. si testes sed dis
cendum videtur q posteriora prioribus derogant vt
ff. de adimen. lega. l. iii. §. vlti. et de iure codocillorū
l. diui §. licet et ideo potius standum est pñsumptio**

ut contra naturam ex posterioribus precedentē quā
presumptionis nature precedenti. ¶ Item opponitur
q̄ si de natura est quodlibet bonum esse ergo est
immutabile ut insti. de iure naturali. §. sed natura
lia et de capi. di. l. eas obligationes ergo per actus
subsequentes non est possibile tolli. Sed dicendum
videtur q̄ quidam procedunt ex necessitate seu ex qua
dā necessaria constitutione iuris naturalis et illa
sunt immutabilia ut in contrariis. quidam vero ex
presumptione ut aliquem bonum esse et illa tollunt
per facta contraria presumptioni nature quia in in
certis non incertis locus est coniecturis ut in. l. con
tinuus. §. cum ita. ff. de verbo. obli. Item opponit q̄
qui olim fuit in possessione vel quasi alicuius rei nō
presumitur esse hodie ut plene determinatur. L. de p
ba. siue possidentis ergo qui olim fuit in actu quasi
possessionis malitie non debet presumi esse hodie. S
dicendum est q̄ malitie virtutum connexum est person
ne cōmittentis malitiam et ideo presumendum est q̄
super cōmitteret personam possessio autem alterius
rei non coheret persone. ¶ Et ideo non est presumen
dum personam cōmittari sed contra hoc est quia etiā
alterius rei possessio vel quasi persone coheret q̄ ant
mo cum corporeo actu queritur. ff. de acqui. pos. l. iii
l. responso. et. l. quemadmodum et animo sola reti
netur ut in. e. l. iul. §. in admittenda et. l. clami possi
dere. qui ad nundinas et. l. si id. §. q̄ autez quare er
go magis presumitur animi perseverentia in conti
nuatione malorum morum q̄ in continuatione posses
sionis vel quasi alterius rei. Et si dicatur q̄ possessio
et quasi possessio consistit in rebus separatis a corpo
re possidentis et quasi possidentis. Continuatio vero

malorum morum consistit in animo ut dicto §. in admittenda
in prin. et de acqui. pos. l. 1. sola animo l. 3. res possit
et quasi possit extra corpus et animam discernatur
Item et vicinum consistit in animo ut ff. de edic. edi-
l. ea que §. an de homine tamen presumitur per actus
extrinsecos extra animam declaratos ut de iuriis
l. si non conuenit et de sicca. l. 1. §. 1. de tu. et cura. dñ.
ab his. l. 1. his que §. diuus pius et ar. de condi. insti. l.
quidam. Sed mihi videtur quod ratio sit quia possessio
auferri potest facto alterius etiam sine consensu spon-
tanei animi possidentis ut patet ff. de vi. et vi. ar. per
totum Ideo de preterito non presumimus in presenti
viciū animi auferri non potest per alium sine corru-
ptione animi delinquentis et ideo semper presumitur con-
traria quasi possessio in existentia quasi malicie si
contrarium non probatur. ¶ Et ad hoc tendit huius
regule conclusio. ¶ Dynus

Ratum quis habere non potest quod
ipsius nomine non est gestum.

Si vulnerasti vel occidisti clericum nomine tuo et ego
cuius nomine factum non fuit ratum huiusmodi non
sum innodatus vinculo excommunicationis quia quod modo
nomine non est gestum ratum habere non possum ut su-
pra de sen. ex. cum quis li. vi. Aliud autem exemplum
traditur de iure civili. ¶ Pone quod gessisti ne-
gotium filii mei contemplatione ipsius filii licet ha-
bendam ratum non propterea teneor tibi non eo modo
quo tenerer et si ratum non haberem id est ad quan-
titatem peculii quia quod modo nomine non est gestum
non possum habere ratum ff. de nego. ges. si pupilli

sed si ego ibi nam et seruum etc. Item pone quod filius
melis rogauit rem precario nomine suo licet ratum ha-
beat nichilominus teneor de interdicto de precario pe-
culio tenus sicut tenerer si ratum non haberem. Et de
ratione quia non meo nomine gestum non possum ha-
bere ratum ut ff. de prece. l. si seruus. Eadem ratio-
ne dici potest si occidisti hominem nomine tuorum ego habeo
ratum non teneor vel aliud cuiuscumque generis deli-
ctum commisisti vel contractum celebrasti nomine
tuo et si ego habeo ratum non teneor quia quod meum
non est igitur non possum habere ratum ut propterea
propter ratificationem sum obligatus vel possum age-
re contra alium ut in c. et l. prealle. et ar. a contra-
rio sensu sumpto. ff. de calump. l. ii. in fi. Unde er-
go si rem meam vendidisti nomine tuorum precium per-
cipisti et ego habeam ratum quod operabitur ratihabi-
tio nihil videtur secundum tenorem istius regule
quia non nomine meo gestum etc. ¶ Sed dicunt
quidam et bene quod si habui ratum quasi vendideris
nomine meo et tunc nichil preiudicat michi quod video
in causa ratihabitionis errasse et propterea non consen-
sisse ut. l. de iur. et fac. l. i. cum testamentum et l.
non ideo sed si ratum habui quia vendidisti nomine
tuo non habiturus ratum si scirem me precium per-
tere non posse ratihabitione non inducit actionem ne-
go. ges. quia nomine meo non est gestum ut. §. sed si
ego facit tamen me et omnium perdere. ut. l. de rei
vendi. l. mater agam tamen contra possessorem sed
si recipiatur de ratihabitione potero replicare de do-
lo. ar. ff. de pac. lege si cum te in principio tamen con-
tra hoc videtur manifeste quod iure cauetur quod er-
ror communis non impedit translationem domini

¶ ff. de acqui. re do. l. cum in corpus item alio iur
re cauetur quia falsa causa et falsa demonstratio nō
viciat legatum ff. de con. 7 demon. l. demonstratio
in principio nec ergo debet impedire confirmationē
dicte venditionis. Item quia iure cauetur quod si
trado rem seu pecuniam credens me vebitorem euz
non sibi transfero dominium 7 datur conditio inde
biti vt per totum titulum de condi. inde. ff. 7 l. sed
dicendum de rigore iuris dominium transferre ve
rum quia error probabilis non debet erranti nocere
ideo contra possessorem excipientem conceditur repli
catio doli vt dicta. l. si cum te quia non erat ratum
habiturus nisi credidisset sibi competere per ratihab
itationem acti. ne. ges. ad precium 7 ideo merito da
tur replicatio quia 7 in legatis falsa causa viciaret
legatum si testator alias legaturus non foret vt. ff.
de condi. 7 demo. l. cum tale §. falsa ar. de here. in
sti. l. si. ¶ Sed opponitur 7 videtur quod ven
ditionem rei mee licet non meo nomine factam ratā
habere possum 7 per ratihabitationem competit mihi
actio nego. ges. vt l. de rei vendi. l. mater 7 de ali.
7 non ali. lege prima. ff. de nego. ges. l. si. 7 si cer.
pe. l. si eum seruum sed dicendum est quod aut iste
qui vendidit rem meam nomine suo 7 precium per
cepit habebat causam a me aut ab alio aut a nullo.
si habebat causam a me competit michi actio ad pre
cium in re extante vt. ff. de condi. inde. l. si non for
tem. §. libertus. 7 lege in summa. §. si seruum.
si ab alio aut habebat causam lucratiuam aut non
lucratiuam : si non lucratiuam etiam re perem
pta non tenetur ad precium nisi culpa vel mora

sua intersit ff. de rei ven. l. iulii. scribit li hoīem. Ra-
tio autem est quia qñ habet cām non lucratiuam nō
videtur locupletari cuz aliena iactura quia tantum
sibi abest quantum adest ar. insti. de le. §. si res alie
na. ff. de le. l. plane. §. q. si rem amissam sed si ha-
beat causam lucratiuam tunc in subsidium. l. re per
empta vel prescripta teneē mīhīratū hñti ad pēcium
pceptū acti. ne. ges. vt. ff. de ne. ges. l. si. et si certum
pe. l. si eum seruū in tercio casu. §. quando a nul-
lo habet causā re extāt et si ratum habeo nullo mō
tenetur quia q. meo nomīe non est gestum sed consu-
litur michi. contra possessorē ad rem in subsidium
tamen re perempta vel prescripta consulitur michi
ratum habenti ad pēcium pceptum acti. nego. ges.
vt. ff. de ne. ges. l. ult. et ff. de rei vendi. l. mater et de
ali. non ali. l. i. et hoc si is qui vendidit erat bonefidei
possessor alias tenetur ad iustum pēcium et non libe-
ratur soluendo acceptum vt. ff. de petitione heredita-
tis l. si possor §. si. Item contra exempla in princi-
posita contra verba regule vñ qz l. cauetur q. si pat-
vel dominus ratum hz contractum a filio vel seruo ce-
lebratiui obligatur infolidum ff. q. cum eo l. i. §. si
ratum de in rem ver. l. si res §. p. ergo ratum habes
te potest q. non suo noīe gestum est et aliter obligat
quia si ratum non habere tenere de peculio tantuz
ratum habendo tenetur infolidum. ¶ Solu. dicunt
glo. iuris ciuilis aliquandoq. aut hñt ratum contra-
ctum serui vel filii et tunc tenetur infolidum vt ī di-
cto. §. si ratum cum dicta lege si res. §. i. q. seruus
aut habet ratum contractum vel quasi ab alio cele-
bratū nomine filii vel serui et tunc ratihabitio nichil
operatur vt in lege si pupilli.

¶ Que solutio tolli potest per. l. si seruus. ff. de preca
nam ibi contractus precarius celebratus erat ab ip
so seruo. et tamen dominus ratum habens tenetur de
preca. tantum Sed dici possz a volentibus solutione ista
sustinere quod in lege. si seruus textus non exprimit
quod dominus ratum habuerit licet suppleat p glo.
et ideo remanet valida solutio prima. **¶** Ad cuiusco
firmatione accedit qd seruus personam domini represen
tat vt. ff. de opti. lc. l. si a panchilo **¶** Item filius repre
sentat personam patris insti. de inu. stip. g. post mortem
et l. de impu. et ali. sub. l. si. Et ideo si ratum habue
rit quod est gestum a filio vel a seruo ipsius filii vel ser
ui nomine ratum habere videtur illud quod quadam
iuris presumptione gestum est nomine sui ipsius sz et
per hoc si gestum est ab alio nomine filii vel serui dici
potest qd ratum habere videtur qd gestum est nomine sui
ipsius et ideo deberet obligari per talem ratihabitionem sz
cut si ratum haberet qd sui patris vel domini nomine gestum
esset qd tamen falsum est vt. l. si pupilli. g. sz si ego ibi nam
si seruus et Et ideo vereor so. videtur qd aut ratum habet
tanquam pater aut tanquam alius Aut dubitatur primo
casu tenetur. insolidum vt. ff. q. iussu. l. i. g. si ratum et
de in rem ver. l. i. g. qd seruus In secundo casu nihil
operatur ratihabitione vt. ff. q. cum eo. l. ii. g. ff. In ter
tio idem qd nec operatur ratihabitione. ff. de preca. l. si ser
uus et prealle. g. sz si ego Sicut alias distinguitur fas
cit aliquid tanquam pater vel tanquam alius vt. ff.
de adop. si pater. g. qui duos Item potz qd quando co
uenitur pater nomine filii quia est administrator les
gitimus vt. ff. de bo. ma. l. i. releuatur a can. tu. fol.
l. de admi. tu. ill. g. defensionem. Sed qd defendit si
e. l.

lium tanq̃ alius necesse habz ea. iu. so. ff. q̃ satisfare
co. l. paulus ⁊ ita solet notari *¶* de bo. q̃lib. l. fi. §
vbi autem ⁊ facit ad p̃dictam solutionē confirman-
dam. ff. so. ma. si vero. §. idem quicquid ⁊ de ca. re.
l. in hereditate in prin. cum multis si. Queri autem
posz ⁊ dz an heres p̃t habere ratum q̃ gestum est
noīe defuncti ⁊ si consideremus veritatem. i. q̃ vere
est alia p̃sona iuxta verba istius r̃le non poterit r̃fe-
ratur. Item qz iure cauet exp̃sse q̃ bona fide posz
petitam defuncti nomine heres non p̃t ratum h̃re
vt. ff. de bo. pos. l. iii. §. acquirit in fi. ⁊. ff. rem ra.
ha. l. si is cui ⁊. l. bonorum *¶* Contra ṽr si consideres
mus fictionem iuris q̃ fingit p̃sonam heredis eandē
cum p̃sona defuncti vt. ff. de vsuca. l. heres ⁊ i. aut.
de iure iuran. quod am. p̃re. in prin. dicemus q̃ pos
sit habere ratum q̃ gestum est noīe defuncti. item qz
exp̃sse iure cauet qd heres non p̃t ratum h̃re q̃ ge-
stum est noīe defuncti. ff. rem ra. habere. l. si sine. §.
si p̃curatori. Dicendum est q̃ aut agit de eo iure q̃
non est agnitum p̃ defunctum q̃ non solz ad heredē
trāsmitti ⁊ tūc heres non p̃t habere ratum qd ge-
stum est noīe defuncti vt in dicta. l. iii. §. acq̃rere ⁊
hoc apte per verba illius text⁹ colligit ⁊ dic. l. si is
cui ⁊. l. bonorum rem ra. haberi sed si agatur de eo
iure quod non est agnitū per defunctum ad heredes
transit tunc heres p̃t h̃re ratum vt in p̃allega. l. si
sine. §. si p̃curatori. *¶* Item queri p̃t an successor
p̃lati potest h̃re ratum q̃ gestum est nomīe p̃decesso-
ris ⁊ dicendum ṽr q̃ aut est gestū nomīe p̃lati tanq̃
singularis p̃sone aut contemplatōe ecc̃le aut dubita-
tur p̃mo casu non potest habere ratū per verba isti⁹
regule ⁊ eius simi. nisi eo casu quo ecc̃lia p̃lato suc-

cederet qz tñc idem seruaretur quod dictum est fore
seruandum in heredem supra in p̄xima questione.
Secūdo casu pōt habere ratum qz adhuc durat ec-
clesia cuius psonam repñeat p̄latus secundus sicut
et p̄mus in tercio presumendum est in dubio ecclesie
contemplatione gestum et p̄lati ministeriū solum in
seruum *L. de anna. le. l. annua. §. si. et de condi. et
demon. l. filio et ideo ratum habere potest. Item qz
quesitum per p̄latum in re dubia queruntur eccle
ut in auten. de eccle. ti. §. interdicimus. ¶ Dynus*

Ratihabitionē retrahit unā dato non ē dubium cōparari.

¶ Licet qz meo noīe non est gestum non possum h̄re
ratum ut in r̄la p̄cedenti tamē si ratum habeo quod
meo nomīe gestū est ratihabitione retrahit et p̄inde
obligor ac si mandassem et hoc intendit regl̄a p̄ns et
eius exempla multa patent et in cōtractibz et in de
lictis in p̄ctibus ut si aliqs emerit rem sine mādato
noīe meo et p̄ traditionē receperit et ego postea ratū
habeo emptionē perinde querit michi dominū et pos-
sessio p̄ ratihabitionē sicut q̄retur per verū p̄curato-
rem q̄ mandatū haberet et ratihabitione retrahitur
et comparatū mandato ar. de ne. ges. si ego de acqui-
pos. lege. edis. §. p̄curator et idem confirmatur. ff. de
solti. l. si quis offerent et l. vero procuratori. §. si.
et l. qui cum. x. §. si. ¶ Item patet in delictis q̄ p̄nt
e. ii.

per alium committi qz si vulnerasti clericum nomine
meo et ego ratum habeo perinde sum excommunicatus
ac si mandassem a principio vulnerari ut supra de
sen. excō. c. cum quis. li. vi. ¶ Item si deiecasti
aliquem de possessione nomine meo et ego ratum ha-
beo perinde teneor interdicto. unde vi ad possio-
nem restituendam et alia damna illata sicut tene-
rer si a principio mandassem capitulo. cum ad Se-
dem de resti. spolia. ff. de. vi. et. vi. ar. l. i. §. sed et cū qd
et. §. quotienset. §. deiecasti et de reg. iur. l. hoc iure de-
icitur et idem in omni genere delictorū que possunt ex-
plicari per alium cum reg. generalis sit tradita in p-
al. §. sed et cum quis quia in delictis ratihabitio cōpe-
ratur mandato In hiis autem que non possunt per
alium explicari ut adulteriū et similia persone cohe-
rentia dicunt ratihabitionē nihil operari ut ar. l. de
ca. tol. §. ne autem Sed op- et videtur qd ratihabitio
retro non trahitur quia si aliquis petat bonorū pos-
ses. mihi delatam nomine meo infra tempus legitimi-
mū et ego ratam habeam petitionem post tps ratiha-
bitio nihil operatur per quod patet qd nō retrahit
ff. rem ra. ha. l. bonorū Sed dicendū est qd aut ratum
habenti potest imputari culpa tacite revudiationis ver-
bi gracia quia appellatione interposita noīe meo ra-
tam habeo post tempus quod datur ad appellandū
vel ad appellationem prosequendā vel si bonorū pos-
sessionez petitam noīe meo ratam habeo post tempus
quod datur ad bonorū pos. petendā et ratihabitio ni-
hil operatur ut in dicta. l. bonorum. Ratio autem est
quia patiendo tempore labii in quod competeat ius bo-
no. pos. petende vel ius appellandi vel appellationis
prosequendi vel aliud quodcūque videtur tacite illi iu-

et renuciasset ar. ff. si ta. te. nulle esse di. l. i. §. ita autē
et i aut. de hiis qui ingre. ad ap. §. si vero et ideo fru.
stra per ratihabitionē cōatur rediri ad id quod semel
renunciasset videtur ut L. de rebus cre. l. si quis ius
surre et de codi. inser. l. si. et ff. qui sa. co. l. de die §. si
et nota ff. de neg. ges. l. si ego aut culpa tacite renun.
ciationis non potest imputari ratum habenti. et tunc
habet locum regula quod ratihabitiō retrahatur
et mandato comparatur. ¶ Item op. et videt quod
ratihabitiō non assimuletur mandato qz mandatus
parit actionem mandati ut ff. de pcura. l. licet §. ea
obligatio sz ratihabitiō parit actionem ne. ges. de ne.
ges. si pupilli. §. idem ait. Sed dicendum est qz aut
habere ratum gestum a presente et tunc datur actio
mandati. ff. man. si renumerandi. §. si passus et. l. q
patitur et. l. qui fidem alterius aut habetur ratum
gestum ab absente et tunc datur actio nego. ges. et
non man. ut in preall. §. idem ait et ff. man. ex man.
dato. §. si fideiussori tunc ergo comperatur ratihabi
tiō mandato in effectū sed non q̄tum ad speciem ac
tionis Sicut dicimus cum q̄ dolo desit possidere pos
sessori assimilari ut infra c. c. pro possessore et ff. e. qui
dolo et. l. qui pares et tunc differt quantum ad spēm
actionis quia ille qui possidet tenetur directa ille ve
ro q̄ dolo desit possidere tenet utili. ff. de nox. l. electio
§. si ex pluribus et. §. si is et l. si plurimum. Item pro
pter hoc quod ratihabitiō comperatur mādato patet
nō esse mādātū cum nil sibi simile idem sit. ff. de po.
l. quod nerua ergo non dōz prestare actionem manda
ti que pcedit ex manda. tantum tacito vel expresso.
¶ Tria ergo sunt quorum nullum est alterum.
¶ Primum est mandatum tacitum vel expressum.

Secundum est ratihabitio. Tertium est prohibitio. Primum inducit actionem mandati ut dicta. l. 13. §. et dicto. §. si passus et. l. qui patitur et. l. qui fidem secundum acti. neg. ges. ut. l. si pupillus §. idem ait Tertium impedit acti. man. ut. ff. man. l. et si pro te et. l. qui fide item impedit actionem neg. ges. l. de neg. ges. l. vlti et ff. de ne ges. l. si duobus an autem actio ne. ges. que datur contra ratum habentem nascatur ex administratione precedenti vel ratihabitione sequenti nota quod doctores ex ratihabitione tantum sequenti mihi videtur quod cum quatuor sunt genera negotiorum Unum quod est incum cura et sollicitudine. Secundum re ipsa Tertium ipso gestu. Quartum ratihabitione ut plene nota ff. de. neg. ges. l. si pupilli. §. qui ergo quod in tribus primis casibus generalibus nascatur actione ges. ex administratione precedenti mediante ratihabitione sequenti spontanea vel coacte sicut alias dicitur in casu simili l. de rerum permut. ut. placito quia posito quod nulla ratihabitio interueniret nihilominus datur actio ne. ges. cum pro rato esset habendum quod utiliter esset gestum ut. e. ti. l. pomponius. scribit in d. si quemadmodum et inconueniens videtur dicere quod in illis tribus generibus nascatur ex ratihabitione cum eo non interueniente competere posset actio ne. ges. in quarto vero genere. l. in eo quod est incum ratihabitione dico verum esse quod ex ratihabitione nascatur ut dicta. l. si pupilli. §. Item queritur alia questio est ad determinationem tendens an acti. ne. ges. pendeat ex voluntate ratum habentis et in hac videtur mihi similiter quod in primis tribus generibus non pendeat ex voluntate ratum habentis quia datur contra genitum ut dicta. l. pomponius. et. l. si pupilli. §. si tamen et. l. in si cum puta

rem In quarto vero genere l. in eo quod est meū ra-
tione a prin. pendet ex voluntate man. quia si
raturum habeo nascitur acti. ne. ges. si raturum non ha-
beo impeditur natiuitas ut dicta l. si pupilli §. itē q̄
ritur et. §. idem ait sed ex post facto non pender ex vo-
luntate man. quia si semel habeo raturum non possum
voluntate contraria tollere actionem iam natā Item
si reprobauit quod gestum erat et per hoc impediri na-
tiuitatem eius non possum postea licet velim habere
raturum facere quod nascatur acti. ne. ges. cuius natiui-
tas fuit ab initio impedita et ita loquitur si bene inspi-
ciatur. ff. de sol. l. si dispensatorem et in hiis duabus
questionibus confuse loquuntur legiste Item queri po-
test circa materiam regule q̄dam q̄o dubitabilis et se-
pe occurrens videlicet si raturus est contra delinquentem
et est condemnatus et satisfecerit sententie an possit agi
nihilominus contra raturum habentem vel contra mā-
dantē Et q̄ non possit potest sic probari q̄d. l. caueat
quod cum apparet cuius scitu quis perierit ille solus
de occiso punitur ut ff. ad. l. acquil. item mela §. sed si
plures Sed in proposito apparet quis fecit igitur de-
bet puniri ille solus et non mandans vel raturus habēs
Item pbatur. ff. de his qui deiecit vel effu. l. i. §. si.
et. l. i. Item vñ casus ff. de vi. et vi. ar. l. i. §. quotiens
ubi dicit a pre q̄ vno solvente liberatur alius. Con-
tra q̄ nihilominus punitur q̄ mandauit vel raturum
habuit. L. de accu. l. non ideo et ad. l. iul. de vi. l. ser-
uos. ff. de iniuri. lege non solum. §. mandato et §. pro-
culus et ad tur. l. prima. §. si. et expressum videtur
ad simile l. et si percussor et de iure fisci. lege secunda
§. diuus pius et. l. non tantum. Item quia non agit

de pena delicti ergo vno de delinquentibus solvente
non liberatur alter *L. de condi. fur. l. i. 7. ff. si te. li.*
cē ius. l. i. §. si. L. de admini. tu. l. tres tutores 7 de
iu. o. iu. l. adeo. *¶* Ibi vñ distinguendum qz aut ac
tum est rōe delicti ad iteresse aut ad penam pecunia
riam vel corporalem. Si ad interesse vno solvente li
berat alter vt dicta. *l. i. §. quotiēs ff. de vi. 7 vi. ar.*
7 de eo p quem factum erit l. i. §. si plures Si vero
ad penam pecuniariā vel corpalem tunc vno soluen
te vel penam sustinente non liberatur alter de iure
o. iu. l. adeo 7 dicta lege. tres tutores et de iure fis.
l. ii. §. diuus pius 7. l. non tantū cū aliis iuribz al
legatis. Et per hanc solutionē solunt contraria ex
cepta. *l. item mela §. sed si plures ad quā dici debet*
qz ibi erant plura facta diuersarum psonarū 7 disti
cta 7 id aliter ponitur vnus 7 aliter alius. Sed in q
stione pmissa vnū tantū est factum quod necesse est
occidentis vel vulnerantis vel alias delinquentis ex
interpretatione reputatur mandatis vel ratus hñtis
7 id eandem penam portare vñ 7 vno solvente vel su
stinente non liberatur alius vt dictum est. *¶* Item
queri pōt econtra si delinquens est absolutus an ab
solutoria prosit mandati vel ratum hñti 7 videtur q
psit sicut dicitur in cā communi appellatio vni et
victoria pdest alteri si eadem cā fuerit defensionis
oīm vñ. *ff. de ap. l. si quis separati. §. quod est rescri*
ptum. *¶* Econtra videtur q non psit quia res
inter alios acta non nocet nec pdest alteri vt. *ff. de*
re. iudi. l. sepe 7 de excepti. l. modestinus 7 L. res
inter alios acta per totum. *¶* Distinguendum
videtur q aut absolutus fuit ideo qz pñciatur de
licetum non commissum aut ideo quia non fuit i cul

pa primo casu victoria pdesse scdo non ar. ff. de iure
tur. l. duobus. §. a fideiussore. et §. ei qui et ad ar. con
traria dic q locuntur qñ iura diuersarū psonarum
sunt diuersa et separata s; cum eadem est cā defen
sionis omniū ex eodem facto sumes originem tunc
non absurdum est victoria vnus alteri pdesse ar. l.
palle. si quis separatim §. si. et dicta. l. duobus §. a
fide iussore. ¶ Idem

c **Om sūt partiū iura obscura reo fauendum est potius q̄ actori**

¶ Si actor et reus pariter probauerint de iure suo
quod intelligit vel per numerum testium equalē vel
p instrumenta publica eiusdem auctoritatis fauendū
est reo quia d; absolui a petitione actoris cum iura p
tis vtriusq; sint obscura et hoc intendit dicere ar. ad
idem ff. de manumiss. l. lege. et ff. e. l. fauorabiliores
Item si neuter nec actor nec reus aliquid pbauerit
iura ptium sunt obscura et ideo fauetur reo quia d;
absolui vt insti. de interdic. §. comode. et L. de edēdo
l. q̄ accusare et de rei vendi. l. si. Item apertū
exemplum est si duo iudices ordinarii de causa cog
noscētes et vnus condemnat alter soluit iura partiū
sunt obscura et ideo fauetur reo quia pualet absolu
toria vt ff. de iudi. l. inter partes et arg. ff. de acti. et
ob. arrianus item si ago hypothecaria contra titium
et probō rem mihi obligatam a domino die calenda
rum augusti et econtra titium probat eandem rem
sibi a domino obligatam eadem die nec apparet q̄s
p̄us et cui posterius iura partium sunt obscura et id

fauetur reo quia dicitur absoluti ut ff. de pig. l. si debitor
et de inoff. te. sin. pars cum si Quidam vero legiste
ponunt exemplum i regule cum reus et actor sunt in
pari causa turpitudinis quia tunc reus absoluitur
L. de con. ob cau. l. cum te. et l. mercalem sed hoc exem-
plum non conuenit regule quia iura partium non sunt
obscura immo certa et paria et ideo non habet locum
propter regula sed in illa in qua cauetur quod in re pari
melior est conditio conuenienti ut ff. c. in pari re. et l. p.
et de verbo ob. l. si seruum §. sequitur et infra e. c. cum
in re pari sed quia ista duo sunt equipollentia in ef-
fectu sed iura partium esse obscura et esse paria et iec-
ta quia utroque casu reus absoluitur et propter parita-
tem conditionis ut dicta. l. si seruum. §. sequitur et de
doli. excep. l. apud celsum. §. marcellus et de dolo. l.
si duo et de contrahen. emp. l. dominii et so. ma. l. iura
et l. cum mulier Possunt excusari qui dictum exem-
plum ponunt quia considerant effectum finalis non
est autem in origine aut in habitudine propria est exe-
cutionis exemplorum alii ponunt exemplum in eo quod plu-
res dilationes conceduntur reo quam actori. L. de dila.
l. si quando de te. in inte. re. l. petende et ff. de feriis
l. ultima sed hoc exemplum non proprie congruit re-
gule quia hoc exemplo iura partium non sunt obscu-
ra sed certa Sed ideo constituit ius quod plures dilatio-
nes concedantur reo quam actori quia in potestate actoris
fuit quando puocare ut dicta. l. si quando et ff. de
excep. l. pure. §. si. Sed op. et videtur quod iure obscu-
ra potius sit causa seu conditio actoris quam rei quia si in
libello contineantur verba obscura statuit interpreta-
tioni actoris ut ff. de iudi. l. si quis intentione de ver-
bo. ob. inter stipulantem. §. ii. de reg. iur. l. in contra-

penda. §. i. r. l. in ambiguis orationibus. Sed dicen-
dum est q. leges ille loquuntur in his que pertinent
ad cause pparationem in illis enī magis fauent ac-
tori quam reo r quantur ad interpretationem vers
borum in libello exp̄ssorum vt in. l. prealle. et quantū
ad alia que in libello exprimuntur sed eorū dispositio
partium ad officiū iudicis et vt in die apponenda in
stipulatione iudicio sisti vt ff. qui sat. co. l. de die i pri
Ratio autem est apta quia reus semper ipe dret ne
posset contra eum experiri vt dicta lex inter stipulatē
§. i. Itē opponitur et videtur potius eligendū q. obs-
tet reo quam quod prodest quia l. cauetur qd si reus
cauit de dāno infecto et damnu contingat vicio edifi-
cii fortuito casu q. tenetur reus ad emendationem dā-
ni ex cautione damni infec. et tñ casus fortuitus erat
pro eo licet debilitas edificii contra eum et sic parti-
tura sunt obscura vt ff. de dā. infec. l. fluminū §. seruus
et §. idem pāp. Sed tūc dicēdū ē q. ibi non erant i pa-
ri causa reus et actor quia reus erat in culpa eo q. ut
nam edificii poterat prouideri. Actori autem nulla
culpa poterat iputari ideo quia preponderat culpa
rei deterior ē eius conditio ar. ff. ad l. acquil. l. Itē si
obstetrix et l. si putator alias si esset i pari dolo vel i pa-
ri culpa lata vel leui vel leuissima fauendū ē reo por-
us quam actori vt dicta l. fauorabiliores r l. pari r
l. petende do. ex. l. penultima apud celsū. §. mar-
cellus r de verbo. ob. l. si seruū §. sequitur r infra
e. in re pari. ¶ Idem.

N iudiciis non est habēda ac- ceptio personarum.

Inter litigatores dicitur iudicii equitas observari siue
litigatores sint pares quia uterque vilis vel uterque cō-
ditionis honeste sunt siue non pares quia vñ? vilis
conditionis et alter constitutus in dignitate nec dicitur
iudex p̄testu dignitatis alicui? litigatoris p̄textu lu-
cri vel gratie vel odii in alteram partium declinare
s; utriusque parti quod iustum est p̄stare et ius suū vni-
cuique tribuere. et equitatem in omnibus observare ut in
autem inius. iure. quod p̄statutur §. . et. §. ecōverso et
§. et primum ibi nequaquam sub inclinato et c. et ut ius. si
ne quoque suff. §. deinde p̄pter et. §. q̄ autem et de des-
sen. ciuita. §. vsus est iudices enim debent se habere
circa subiectos sicut pater circa filios ut in aut. ut
iudi. sine quoque suff. et eos. et ius ius. qd̄ p̄sta ab his
§. deuotos autem pietas aut paterni nois non in as-
trocitate s; pietate cōsistere dicitur et concilium pro libe-
ris cape ut ff. ad. l. iul. de pari. l. d. ius et de adulte.
et l. nec mea. §. pe. ergo quilibet iudex vel p̄latus su-
perior h̄re se dicitur circa subiectos pie atq; p̄u conciliū
ac iustum cape pro subiectis sicut pater p̄ filiis Itē
dicitur in iudiciis equalitas observari q; si vñ? litigato-
rum sit p̄uilegiatus alter non p̄uilegiū vni competēs
extendi dicitur ad alterū. l. de fru. et l. exi. l. fi. et de
px. sacrorum scri. l. in sacris et l. vnicuique li. xii.
Istud autē contingit p̄pter inequitatē vitandā q̄ile.
latores vitare studēt nō solū in iudiciis sed etiā in ar-
bitris et i aliis actibus extra iudicialib; et arbitria
contingentibus ff. de arbi. l. si de meis circa p̄ncipius

τ. l. pedius. §. in seruum τ. l. si cū dies. §. p. τ. de vul.
τ. pu. sub. l. iā hoc iure τ. l. lucius τ. L. de rei ven. l.
ratas τ. de re militari. l. in testō τ. de impu. et aliis
sub. l. hereditatem τ. l. quamuis. Sed certe falsum
vñ quod pñilegium concessum vñi debeat extendi ad
alium cum persona illius cui concessum esse pbatur
egredi non debeat vt insti. de iure naturali. §. sed qđ
principi. Dicunt quidam aut agitur de pñilegiis
pertinētibz ad litis executionem. τ. tunc pñilegiū
cōcessū vñi litigatoris pdest alteri L. de fru. τ. li. ex le
gēsi. τ. l. in sacris τ. l. vñicūq; de prox. sacro. scri.
li. duodecimo. Aut agitur de pñilegiis pertinentibz
bus ad litis decisionem τ. tunc pñilegiū concessum
vñi non pdest alteri vt §. si quid prin. l. 3 pma facie
videbatur pbabiliter dictum ostendi non potest non
esse verum quia pñilegiū resti. in inte. qđ minor con
ceditur pñinent ad litis decisionem tamen aduersa
rio pdest. L. ad vers. trans. l. i. τ. ii. τ. de repu. qđ sūt
in iudicio re. in inte. l. vnica alii dicūt quod aut pñile
gium concessum est ad postulationem aut sine postu
latione si ad postulationem pdest si sine postulatione
non pdest vt ff. qđ quisq; in alter sta. l. iiii. in princ. qđ
so. quantum ad ppositum parum valet qđ in palle.
l. si. L. de fru. τ. li. expē. loqitur etiam de pñilegio
ppria libertate principis etiā sine postulatione con
cesso vt ibi nota in prima glo. τ. patet in textu.
Et ideo dicendum videtur qđ aut pñilegium continet
ius iniquū vt qđ in alterius lesione concessum τ. tunc
distinguitur qđ si ad postulationem cōceditur dñz vñi
ipetrans eodem iure si sine postulatione tūc non cō
pellitur eodem iure vñi vt. ff. quisq; iuris. l. i. τ. ii. si
nō continet ius iniquū sz fauorem illius cui concedit

et aliquam iuriscōdis relaxationē siue ad postulationem conceditur pdest Iperanti tñ et alii cū non cōtingenti vt. in §. sed quod pñcipi Item pdest non solum ei cui concedit s; etiā cū litiganti occasione controuersie inter eos versat etiā inequalitatis vitande vñ cum contigere et ita loq̃tur lex. ff. de fruc. et li. ex .l. sacris et .l. vnicuiq; et hec connexitas et exceptio pñlegii ex eo pcedit quia non est hñda in iudiciis acceptio personarū sicut in hac regula continetur et hoc aliquantulum tangitur in dicto. §. sed quod pñcipi. ¶ Idem.

i Ignorantia facti non iuris excusat.

¶ Conuenienter pōt exemplū poni istius regule i eo qui in iure confessus et confitendo errauit nam si errauit in facto iuste excusat error et non nocet confessio. si errauit in iure error non excusat et ideo nocet confessio vt. ff. de confessis .l. non fatetur verbi gratia si credebam te esse coheredem meū confessus sū in iudicio errando iste error non pñdicat vt. de iuris et facti ignorantia l. si post diuisionē et. ff. famis her. l. cum putarē sed si confessus fui errando i iure quid credebam testamentū valere factum coram testibus non rogatis vel factum non solemniter numero testiū error nocet vt probatur de confessis .l. non fatetur. Item simpliciter poni potest exemplum si soluatur illud quod est naturaliter debitum et ciuili ter indebitum. Nam si quidem per ignorantia facti excusatur soluens et ideo nō potest repetere vt. de iur. et fac. ignorantia. l. cum quis et ad le. falci. l. error. ¶ Sed opponitur et videtur qd ignorantia facti

non excusat Nam si p̄scriptum erat vt non contras-
hatur cum eo qui taberne positus erat is qui cōtra-
xit ignorans prohibitionem factam non excusatur
et ideo non potest agere contra dominū vt ff. de in-
sti. l. s3 et si pupilli §. proscribere. Sed dicendū est
quod erat publice notum et tunc non excusat vt in
contrario quia videtur errans in lata culpa que do-
lo assimilatur ex eo quod ignorat q̄ omēs intelligūt
ff. de verbo. sig. l. credere dic §. ult. l. late et l. mag-
na aut non erat publice notum et tunc excusat vt hic
et in preallegata l. non fatetur. Sed opponitur et vñ
quod ignorantia facti etiam non publice noti. nō ex-
cusat vt. ff. ad vel. quamq̄ Dicūt quidam quod aut
errat in facto alienor tunc si non erat publice notū
excusat vt in. §. ii. l. non fatetur. Aut in proprio et
tunc non excusat vt dicta. l. quamq̄. ¶ Sed contra
hanc solutionem est quod iure cauet q̄ si crederes
me p̄misisse tibi cum non p̄missem et soluam repe-
to. Item si ex conuentione inter me et te inita debui
tradere predium ip̄osita seruitute et tradidi liberum
condicere seruitutem possum q̄ tempore traditionis
debui ip̄onere vt. ff. de condi. inde. l. s3 et si me p̄tē
in prin. §. cum inter et de acti. emb. l. si tibi liberum
per quod patet q̄ etiam in p̄prio facto tollerabilis ē
ignorantia. Quidam dicūt quod aut ago de damno
vitando et tunc tollatur vt in dictis legibus aut de
lucro captando et tunc non tolleretur que solutio q̄
cum ad propositum nulla est quia in lege quamq̄
ff. ad velle. fideiussor certabat de damno vitando et
tamen ignorantia facti non excusat.

¶ Sed dic q̄ vbi allego ignorantiam facti propriā
in iniuriā alterius id est illius cui promiserā et ex

promissione mea obligatus eram error facti proprii
non excusat licet contendam de damno vitando ut i
l. quanquam sed ubi non est in iniuriam alterius S
volens mihi subuenire aduersus damnum quod incur
ri ad per ignorantiam facti proprii excusat et tollera
et ita loquitur prealle. lex sed et si me putem in prin.
§. cum inter et de acti. emp. et ven. l. si tibi liberum
Item op. de l. erro. l. de in. et fac igno. Sed dicendum
est quod ista regula reducat ad distinctionem illius
quia si confitendo in iudicio errauit in facto error facti
excusat ut hic et corrigi potest usque ad prolationem sen
tentie et non potest ut l. contraria Ulterius opponit
circa ignorantiam iuris videtur enim quod ignorantia
iuris excusat quia si soluo illud quod erat omni ius
re indebitum vel ciuilitate tantum debitum per ignorant
tiam iuris repetere possit ff. de condic. inde. l. si non for
tem. §. indebito et. §. adeo et l. cum is. §. fideiussore et
l. si fideiussor et de iur. et fac igno. l. error in fine Dici
potest quod in. l. illa erratum fuit in iure extra iudicium
et ideo iuris error excusat si de damno vitando agatur
ut l. preallega. hic autem et in. l. non fatetur erratum
fuit in iure et in iudicio et ideo iudiciorum operatur
et ut error iuris reuocari non possit Sed contra hanc
solutionem est quod iure cauetur quod etiam error in
iudicio interueniens potest reuocari ut ff. de inter ac
tio. l. de etate. §. qui iusto et. §. celsus Dicendum est quod
secundum eos qui intelligunt predictos. §. in errore fac
ti proprii opposito non procedit sed secundum illos qui in
telligunt predictos. §. in errore iuris dici debet quod er
ror iuris in iudicio ante lit. contest. excusat ut in il
lis. §. post vero lit. contest. non excusat ut in. l. non fa
tetur et hic Item opponitur et videtur quod ignorantia

furis excusat et si de lucro captando agatur ut. ff. de
bo. pos. l. in bonis et de iuris et facti ignorantia. l. re
gula. §. sed iure. Sed dicendum est quod aut lucrum quod
peripi poterat sine alterius iniuria et tunc excusat et
tollatur si non potuit peritiores consulere ut. ff. de
turtis et facti ignorantia. l. iuris ignorantia et de usu
ca. l. nunquam et l. si fur. ¶ Item opponitur circa
promissa et ubi quod iuris ignorantia non tolleretur etiam ex
tra iudicium licet de damno vitando agatur ut. ff. de
acqui. here. l. si duo sed dicendum est quod ibi causa de qua
agebatur originem sumebat a lucro et ideo l. subse
quenter damnum iudicat turtis ignorantia non ex
cusat cum magis originem quam casum post originem
incidenter considerari oporteat ut. ff. de donationib.
l. quod id quod in pen. et de acquir. pos. l. clam possidere cir
ca pceptum et de fideiuf. l. tutor in pen. ¶ Item op
ponitur et ubi quod ignorantia turtis excusat ut. ff. de cre.
ab. or. fa. l. si. et ff. ad sil. l. si quis in graui. §. si quis igno
rans dicendum est quod in illis. l. quod dolum requirunt ig
norantia iuris excusat. Certum est etiam quod in aperiente
tabulas testamenti ante iudicatum defuncti necesse re
quiritur dolum ut in e. l. si quis in graui §. quod ad causam
et ideo ignorantia turtis excusat a pena ut in e. ti. et l.
§. si quis ignorans in illis vero. l. quod dolo non exigunt
siquidem ius per eas inductum erat publice notum
vere vel iuris prescriptione quia a tempe constitutio
nis publicare concurrerunt duo menses ut in autem.
ut facte noue consti. ignorantia non tollatur ut. ff. de
publican. l. vlti. §. licet. Sed ubi non est publice no
tus vel iuris interpretatione ignorantia tollatur ut ff.
de decre. ab or. fa. l. vltima. Tamen contra predicta solus

§. i.

tionē est. ff. ad. l. cor. de fal. l. diuus claudius ¶ Cer-
tum est enī q lex cornelia dolum requirit ⁊ tamē si
cut ibi dicitur ignorantia edicti serueritatem non ex-
cusat. Sed responderi pōt q aut lex requirit dolum
verum aut est contempta dolo psumptio ex qualita-
te facti vbi requiritur dolum verum ignorantia iur-
is excusat in §. si quis ignorans vbivēro contēta
est dolo psumptio ex qualitate facti quod. §. psumā-
tur dolo dolus ex qualitate facti ē vbi cūq quis fa-
ciat quod scit vel scire deet de se facere non debere
vt L. de iniuriis. l. si non conuitu ⁊ ad. l. cor. § sic.
l. i. ff. de toll exceptione. l. i. iuris ignorantia nō ex-
cusat vt hic et in pallekata lege diuus claudius.
¶ Ratio autem est quia qui ignorantiam p̄tendit ei⁹
quod est publice notum v̄ esse in lata culpa vt d. l.
credere diem ⁊ lege lata culpa dolo psumptio equi-
poller. Et ideo iuris ignorantia non excusat. Item
opponitur contra p̄dicta ⁊ videt quod ignorantiam
non excusat etiam vbi de damno vitando agit vt. ff.
ad. l. iul. de adul. lege si adulterium. §. stuprum ⁊
L. de in ius vo. l. venia. Sed dicendū est q aut p̄ce-
ditur ignorantia iuris ciuillis ⁊ tunc locum h̄nt om-
nia supradicta vbi p̄tenditur ignorantia iuris natu-
ralis vt quia p̄tendit filius se ignorasse quod nō de-
buerit iniuriā inferri patri quod deberet p̄ri p̄uide-
re in necessariis alimētis quod non deberet furtum
cōittere vel homicidiū vel certa delicta iure naturali
p̄hibita non tolleratur licz sit ⁊ de damno vitando vt
dicta. l. si adulteriū. §. stuprū. Idem si quasi iuris
naturalis ignorantia p̄tenditur vt quia dicit l. ber-
tus se ignorasse q ⁊ atrono reuerentiam exhibere de-
beret cum enī ab eo consecutus fuerit f̄m.ū liberia

us ¶ *De*
tame si
m non ex
it dolum
ex qualita
rancia ne
tro contra
l. si sumus
nes quis fa
non debet
l. cor. si si
ntia no ex
claudius.
pendu
ilpa re
nptio equ
isat. Jam
ignorantia
agitur. si
stuprum e
t q aut pe
m hnt om
iuris natu
quod no de
pri pule
et furum
re naturali
vando re
quasi iuris
icit l. ber
hibere de
li. si libera

ris quasi naturali iure teneretur vt iure compensa
tionis eidem debeat reuerenciam exhibere ⁊ iō igno
rantia iuris non excusat a damno quod incurrit pro
pter reuerenciam non exhibitā *L. de in ius vo. l. ii.*
¶ Ultimo distingui potest circa materiā regule qz
aut errat in iure aut in facto. Si in iure aut ciuili
aut naturali aut quasi naturali Et si in ciuili aut in
iudicio et extra iudiciū si in iudicio siquidē ante lit.
cont. error excusat pbara causa erroris legitima vt
ff. de inter. acti. l. de etate §. qui iusto. ⁊. §. celsus si
post i. contesta. ignorantia non excusat vt hic ⁊ di.
l. non saretur si erratur extra iudiciū aut augitur
de dāno vitando aut de lucro captando ⁊ si de dāno
vitando aut errat in eo in quo requiritur dolus ves
rus aut in eo in quo sufficit dolus psumptus vel las
ta culpa vel leuis ⁊ multo fortius si leuissima Et si
in eo in quo requiritur dolus verus ignorantia iuris ex
cusat ff. ad sille. l. si quis i graui. §. si quis ignorās
Sed si erratur in eo in quo requiritur dolus psumptus
vel lata culpa tunc si qdam erat publice notum v re
vel iuris presumptione vt quia a tēpore publicatōis
cōcurrunt duo menses iuris ignorantia nō excusat
vt *L. de legibus ⁊ sena. consu. l. leges sacratissime*
⁊ de iuris ⁊ facti ignorantia l. constitutionea ⁊ ff.
de publi. l. vltima. §. licet ⁊ ad l. cornelianā de fal.
lege diuus claudius in principio sed si non erat pu
blice notum vere vel presumptione iuris ignorantia
excusatur ff. de cre. ab or. fa. lege fidelussor.
¶ Sed si agatur de lucro captando lege siquidem
cum alterius iniuria vt per vsucapionem iuris igno
rantia non tolleratur nec excusat siue potuit siue
f. ii

non potuit peritiores consulere iuris ignorantia non
excusat vt. ff. de iuris et facti ignorantia. l. iuris ignoran-
tia et de usucapionibus. l. si fur et. l. nunquam. Sed si
sine alterius iniuria si quod non potuit peritiores con-
sulere iuris ignorantia tolleratur et excusat sed si po-
tuit peritiores consulere iuris ignorantia non excu-
sat vt. ff. de iuris et facti ignorantia. l. regula. §. sed
iure et. §. si quis de bonorum pos. l. in bonorum et quis or-
do in bon. possessio seruetur. l. si. §. ultimo. §. alit. ff. de
de acquirenda hereditate lege. si duo propter rationes
quam supradixi si erratur in iure naturali ignoran-
tia iuris non excusat vt. l. si adulterium. §. stuprum si
errat in quasi naturali iuris ignorantia non excusat
vt. l. de ius. vo. l. si errat in facto aut propro aut
alieno. Et si alieno aut erat publice notum aut non
erat publice notum Si erat publice notum ignoran-
tia non excusat vt ff. de instito. actio. l. sed et si pupil-
lus. §. prescribere. Si non erat publice notum ignoran-
tia excusat vt. ff. pro suo l. finali et infra eodem. c. pro-
ximo si in facto proprio aut errat de damno vitando
aut de lucro captando si de lucro error non tolleratur
in proprio facto si de damno aut cum alterius iniuria
et tunc error in facto proprio non tollerat vt ff. ad velle
. l. quoniam Aut sine alterius iniuria Et tunc error in
facto proprio excusat et tolleratur vt. ff. de conditione
indebiti. l. et si me putat. in pen. et. §. cum inter et de acti.
empti. et vendi. lege si tibi liberum. Et ita oportet in-
telligi qua notatur ff. de lega. primo si res obligata
¶ Dynus.

Quoniam quis succedit in ius alterius
iustam ignorantie causam ha-
bere presumitur

¶ Pone quod promissisti dare bouem in calendis au-
gusti. si non dares promissisti centum nomine pene de-
cedis ante calendas augusti haberes ignorans pro-
missionem factam non soluit. Dubium est an possit
cum effectu conueniri ad penam. Et respondetur quod non
quia iustam habuit ignorantie causam ut hic et ff. eodē
le. qui in alterius. Sed contra est apud de verborum
obligatio. l. ad diem. Ubi dicitur quod mortuo pro-
missore ante diem penam nichilominus committit ad-
ueniente die quo dare debuit. Item promissoris hereditas
non sit addita. Et idem dicitur de nautico fenore. l. vl.
Sed dicas de rigore iuris penam committi contra he-
redem ignorantem ut dicta lege ad diem et de nauti-
co fenore. l. ultima. Sed propter probabilem ignorantie
causam postulare potest successor beneficii restitutionis
in integrum et eo impetrato non pene commissio ut hic
et dicta lege qui in alterius nocet ergo ipso iure in con-
trariis. Sed propter probabilem ignorantie causam resti-
tutio datur ut hic. Item opponitur et videtur igno-
rantiam non tollerari in personam successoris et pe-
nam cum effectu committi nisi successor fuerit pupil-
lus ut ff. de verborum obligatione l. si cum filiis. §.
in hac stipulatione. ¶ Sed distingue utrum successor
agat vel conueniatur quia si agat vel alius inquireret
pena committitur cum effectu licet ignorauerit promis-
sionem factam ab eo cui successit ut in dicto §. in hac

stipulatione ¶ Sed si conueniatur tunc pena cōmittitur de rigore iuris vt in l. ad diem de verborum obligationibus et de nautico fenore l. vltima Ratio autem est que redditur in textu vt dicta l. qui in alterius qz qui agit plene certus esse dicitur cum sit in potestate eius quando velit experiri et ante dicitur et diligenter explorare et tunc ad agendum procedere que ratio non extenditur ad eum qui conuenit vt. ff. de doli exceptione l. pure. l. vlt. et ideo alius est effectus vnius et alius alterius ¶ Queri autem potest an heres emphiteote qui solvere cessauit ecclesie canonem per biennium vel quatuor triennium excusari possit et debeat pretextu ignorantie Quod videtur per verba istius regule vt. ff. codez l. qui in alterius quia in tempore non solet cedere ignorantia vt. ff. quando appellandum sit l. i. §. dices et §. si aduersus et. ff. de calumni. l. annus et de edicto edicto. le. cum sex. ¶ Contra videtur cadere a iure suo in dicta l. cum ad diem et de minoribus l. emilius de nautico fenore l. vltima Dicendum videtur quod de rigore iuris possit deici a iure emphiteotico vt dicta l. ad diem cum similibus Sed propter iustam ignorantie causam restitutio concedi debeat vt hic et. ff. eodem qui in alterius ¶ Item queri potest quare est pro mortuo stipulatore sine herede vel relicto herede cui non potest de iure solui pena non committitur ipso iure vt. ff. de usuris l. pecunia fenibus in fine et l. leuz quidam. §. si pupillo sed contra mortuo promissore committitur licet restitutio concedatur vt dictum est. Ratio est quia casus contingens in personam creditoris non debet extendere obligationem debitoris arg. ff. eodem le. omnis hereditas §. nunquam et ad legem acquilia. l. qui occidit. §. vltimo. Sed contra contin

gens in persona debitoris non debet variare obliga-
tionis conditionem. vt ff. de verborum obligationib⁹
l. ii. ⁊ de p̄toris stipula. l. ii. ¶ Idem:

Odia restringi fauores conue- nit ampliari

¶ Casus istius regule supra de elec. c. statutū libro
sexto vbi dicitur q̄ statutū de his qui ad parrochia-
lium ecclesiarum regimē assumentur promouendis
ad sacerdotium infra annum aliquando ipsi eccle-
siis sint priuati ad collegiatas ecclesias extendi nō
d̄z q̄ cum sit odiosum restringi conuenit potiusquā
laxari. Exemplum etiam aptum ponit ff. de liberis
⁊ postumis. l. cum qdam q̄ si pater instituat filius
ex re certa valet institutio Sed si exheredet a re certa
non valet exhereditio quia in institutione versat fa-
uor quem cōuenitur ampliari in exheredatione odis-
um quod contra oportet restringi. ¶ Item p̄batur
quia cauetur in iure quod pactum liberatorium. i.
de non petendo tollit ipso iure naturalem obligatio-
nem vt ff. de solutionibus lege Stichum. §. naturalis
Pactum vero de petendo quod est obligatorium nō
tollit ipso iure vt ff. de pactis le. si unus §. pactus
ne peteret. Et hic contingit p̄pter rationem istius
regule scilicet quia in pacto predicto de non petendo
versatur fauor quem cōuenit ampliari in pacto pre-
dicto de petendo versatur odium quod oportet restri-
gi vt ff. de actionibus ⁊ obligationibus. lc. arria-
nus Sed contra regulam videtur ff. de h̄is q̄ notā-
tur infamia lege secunda §. exercitum vbi odium am-

platur et non restringit sed dicendum est quod aut
ex utraque id est fauoris et odii versat ius puatum.
Aut ex utraque publicum Aut ex altera puatum. Et
ex altera publicum. Primo casu et secundo amplia
tur fauor et restringit odium quia cum iura sint hinc
inde paria certum est in re dubia fauorabiliores cau
sam potius assumi debere quam odiosam ut in pres
allegata. l. cum et argu. ff. e. l. quoties §. idem ser
mo. et l. quoties nihil. ¶ In tercio casu preferit ius
publicum siue versetur ex parte odii siue ex parte fa
uoris. Et de isto tercio casu loquitur ff. de hisque notan
tur infamia et lege. ii. Et ratio huius est quia fauor
publicus preferri debet utilitatibus puatorum ut. l. de
pmpilo. l. utilitas et in autentica de resti. et ea que
pa. xi. menses §. quāobrem collatione quarta. Sed
hoc falsum esse posset aliquis ostendere euidenter.
Certum est quod in maleficiis puniendis fauor publicus
versatur ut. ff. de publicanis le. licitatio. §. quod illicite
et ff. de fideiussores lege si areo. §. quod vulgo et
ad legem acquiriam l. ita vulneratus et tamen iure
cauetur quod interpretatione. le. pene delictorum potius
sunt moliende quam exasperande ut. ff. de penis lege si
preses. le. interpretationes legum. ¶ Sed dicendum
est fauorem publicum desiderari ita ut maleficium
non remanet impunitum. Ex quo constat commissum non
autem in re dubia. i. cum incerta est criminis quali
tas pene exagerentur sed ut potius minuantur. Quia
potius clementie quam seueritati nos iudicantes pro nos
esse oporteat ut. ff. de penis. le. respiciendum circa prin
cipium ¶ Item contra predictam distinctionem est
ff. de suspens. tur. oribus lege secunda. §. quid ergo ubi
si non apparet causa remotionis ex causa leuiori re

motus videtur Et tamen remotionē tutoris suspecti
suadet publica utilitas vt in eodem l. prima. §. con/
sequens Immo non est contra quia ibi non suade/
tur sed psumitur in dubio minus fuisse delictum cū
sit incerta delicti qualitas. Et ideo ad sententiam
condemnationem sequitur minor pena. Cum pena
moderanda sit secundū qualitatem delicti vt .ff. de
offi. prefecti vrbis l. prima. §. cum patronus ⁊ de
iure patronatus .l. prima. ¶ Idem.

Debet concessum a principe be neficiū esse mansurum

¶ Clarissime patet exemplum istius regule in autē:
constitu. que de digni. §. illico vbi dicitur q si filius
famili. ppter dignitatem sibi delatā fuerit sui iuris
q nihilominus dignitatis sue administratione fini/
ta remanet sui iuris ⁊ retinet omnium cognatorum
⁊ agnatorum iura. ¶ Sed contra regulam videtur.
ff. dele. ii. l. ticia §. scior. §. vsuras vbi dicitur quod
finita minori etate cuius occasione pūilegium cōces/
debatur finitur pūilegium a pncipe concessum. S;
dicendum est quod ibi finita erat finalis causa priui/
legii concedendi ⁊ ideo finitur pūilegium iuxta regu/
lam generalem cessante causa cessat effectus. C. de
episcopis ⁊ clericis. l. generaliter ⁊ de hereticis l. i.
⁊ de tes. mili. l. penultima ⁊ de resti. inun. le. si. c. cū
cessante. de appel. ⁊ in pposito autem non erat fini/
ta pūilegii causa ⁊ iō pūilegium durat vel si erat
finita fuerat causa impulsiva ⁊ non finalis ⁊ iō fi/
nita causa non finitur pūilegiū vt ar. ff. de vsufu.

l. generaliter §. duos ¶ Et huius occasione distin-
gue aut constat causam priuilegi cōcessionis alicui?
vel probationis facte esse finalem Aut constat eē im-
pulsuam Aut dubitatur et si constat eē finalem aut
ea sublata remanet alique reliquie pcedentis cause.
Aut omnes tolluntur et si alique reliquie remanent
reliquis eis remanētibus durat effectus vt p exem-
plum ff. de questionibus l. vni vt. §. seruus. x. seruus
a domino distracto in memoriā pōis dignitatis non
diz vt. ff. de decuri. l. vlt. ¶ Item contra que desit eē
vxoꝝ non instituitur actio temporis in honorem pꝛe-
cedentis matrimoni vt ff. rerum amo. l. ii. et iii. sed
vbi nulle reliquie cause finalis remanet sublata cau-
sa tollitur totaliter effectus vt supra de pꝛeben. c. si
pauper li. vi. et ff. de actio. et ob. l. qui cum hꝛede
Argu. ad confirmationem huius distinctionis quia
iure cauetur q̃ sublato testamento paterno de iure ci-
uili in totum tollitur pupillare quia nulle remanēt
reliquie paterni. ff. de ioffi. tes. l. pāp. §. sed nec impu-
beris et de vul. et pupil. sub lege in substitutione et l.
ex duobus. §. vlt. et l. si contra tab. et ibi nota Si cō-
stat esse impulsuam tunc finita causa non finitur ef-
fectus vt. ff. de do. l. ii. §. vlt. et l. se. Et quod dici solz
vulgariter de calumnia. ff. de postula. l. i. §. sexum.
Sed si dubitatur vtruz fuerit finalis vel impulsua
presumitur in dubio impulsua. et ideo ea finita si
finitur effectus v: de condi. et demon. l. cum tale. §.
falsam causam et l. titio. §. si cum ante nuptias et de
usufruc. le. l. generali. §. duas et de donatio. inter vir
et vxo. l. sed si duos §. finali. Et si iure do. l. si mulier
¶ Idem

I Multū a iure beneficium nō
est alicui auferendum.

Indulgetur reo a iure quod possit plures excepti-
ones pponere vt infra e. c. nullus pluribus 2 ff. de ex-
cep. d. is qui dicit 7 l. nemo. Et ideo non potest aufer-
ri per hominem item indulgetur reo per. l. q. omnes
exceptiones dilatorias 7 declinatorias pponere pos-
sit vsq. ad lit. contes. l. de proba. l. exceptionem 7 de
excep. l. vlt. 7 p. 7 de pcura. l. ita demum 7 ideo non
debet auferri per hominem Item indulgetur reo per
. l. quod possit opponere peremptoria quancūq.
ante sententiā vt l. de se re. non posse. l. pemptorias
7 ideo non debet auferri per hominem quia iudicis
a iudice beneficium non est alicui auferendū vt hīc
7 in auten. de nup. §. si non solum col. iiii. ¶ Item
a iure indulgetur condemnatio ad condemnationem
soluendam tempore quatuor mensium l. de vsuris
rei iudicate lege secunda Et ideo non debz nec potest
auferri per iudicem sine cause cognitione vt ff. de re-
iudicata. l. iiii. 7. ii. §. si quis condemnatus. ¶ Item
indulgetur filio a lege q. habeat legitimam de bonis
patris vt in auten. de trien. 7 se. §. i. colla. iiii. 7 ideo
non potest auferri per patrem nisi in casibus a iure
pmissis. i. in quibus licet filium exheredare in illis
enim in quibus exheredare lz nihilominus relinqre
tenetur vt in auten. de heredi. 7 fal. §. exheredatos
collatione. i. 7 de immen. do. in filios fac. §. vltimo.
collatice octaua. que est. l. de libro. pred. autem
non licet. ¶ Item indulgetur a iure illi
contra quem sententia lata est tempus decem die

rum ad appellandū vt in auten. de ap. circa princ.
col. iiii. Item indulgetur appellanti ad ap. prosequen-
dam annus ex causa biennii vt in autē. de hiis qui
ingre. ad ap. col. v. et ideo ei non est auferendum vt
hic et finita etiam istius regule alia inueniuntur exē-
pla regulam confirmanā. Tamen est contra regu-
lam qz pater a iure vsus habz in bonis aduenticiis
filii vt *l. de bonis qlib. l. cum oportet. l. si. et tamē*
pōt auferri p hōiem relinquentē ea conditōne ne ad
patrem perueniat vsus. vt in auten. vt liceat marti
et ante in prin. Sed illud sit legis auctoritate et ideo
non videtur auferri per hōminē sed per legem. que
*auferendi potestatem concedit vt *l. vbi et a p quos**
in iure. re. agi. l. vi. et ff. quod cuiusqz vniuer. no. l. itē
eorum. §. si decuriores et dele. ii. l. vnū ex familia. §.
si de falcidia Et constat quod vna lex potest tollere
et multo fortius xtenuare vires et effectum alterius
cum cui plus licet liceat et quod minus vniū infra. e.
c. cui licet. ¶ Item a lege datur marito administra-
tio bonorum para fernalium vxoris et tamen potest
auferri per hōminē. i. per mulieris prohibitionem vt
*probatur *l. de pac. conuen. l. hac lege Sed eadem**
responsio potest habere locum Ad materiam autem
regule et dictorum exemplorum in regula positorum
pertinet querere. ¶ Primo si iudex statuatur tempus
certum ad dilatorias vel declinatorias exceptiones
opponendas an post illud tempus et ante lit. contes.
p. sit opponere Item si statuatur certum tps ad oppo-
nēdas peremptorias an post illud tempus et ante sen-
tentiā possint pponi et videtur quod sic quia benefi-
cium proponendi dilatorias vsqz ad lit. con. est u lu-
re indultum. Item pponendi pēptorias vsqz ad sen-

tentiam est similiter a iure indu'tum vt dicta l. exce
ptione r. l. vl. r. p. r. l. peremptorias ergo non pōt au
ferri vel extenuari per iudicem vt hic r. ff. de re iudi.
l. iiii. §. si quis condemnatus r. in auten. de nuptiis
§. si non solum **E**contra videtur q̄ possit quia iudex
potest limitare tempus r. post illud tempus a iudice
limitatum excluditur litigator vt ff. de accu. tu. l. cū
ticio. immo plus quia non psequendo infra tempus
a iudice prefinitum desistere videtur r. iuri suo renū
tiare vt ff. ad turpi. l. ab accusatione. §. desistisse **I**te
pro hoc est **L.** qui accu. non pos. l. si ea r. de ige. ma.
l. diffamari ff. de opti. le. l. mancipiorū r. de cur. bo.
van. l. i. r. de bo auc. tu. pos. l. iiii. **E**t quia iure cauet
q̄ iudex potest denegare iurisdictioni. vt. ff. ex q̄bus ca.
ma. l. sed r. si per emptorem §. sed r. si cum decreto.
Sed hoc ar. nihil ad ppositum quia cum locuntur
om̄ia in actore cui post tempus cum causa a iudice
prefinitum agendi potestas denegatur questio autez
p̄ponitur in reo volente post tempus a iudice p̄finitū
exceptionem pponere r. ideo cum fauorabiliores sint
rei q̄ actores vt in regula iuris constat non pcedere
argumentum p̄dicta q̄ inducuntur a simili vel pari.
Tamen p̄babiliter dici potest quod aut iudex limis
tauit tēpus cum cause cognitione aut sine **E**t si cum
cause cognitione non possit post tempus limitatum a
iudice exceptiones pponere ar. ff. de re. iu. l. ii. nisi
quod vbi tempus quod indulgetur reo per. l. limita
tari potest per iudicem cum cause cognitione **S**i si
ne cause cognitione pponere potest etiā post tempus
vt infra. c. l. iiii. §. si quis condemnatus ar. ad p̄dic
ta. ff. de hīs qui nota. iura. qd ergo. §. pena grauior
vbi de hoc. **I**tem. queri pōt an tempus r. dierum q̄

datur ad appellandū possit per iudicem minui ⁊ vi-
detur q̄ non per hanc regulam ⁊ p iura p̄alle. Ecō
tra q̄ possit ff. de re iudi. l. ii. ⁊ omnes .ll. superius
allegate in questione prima precedenti que inducū
tur prout ponit actorem appellare cū is sit actor in
causa ap. qui fuit reus in causa p̄ncipali vt dici so-
let i nauten. de hīs qui ad ap. ingre. §. illud quoq̄.
colla. v. et p̄t̄ ex eoq̄ pendente ap. nihil est innouan-
dum ff. innouari per totū ⁊ L. de ap. l. iiii. ¶ Item
quia inre cauetur q̄ dilationes sunt arbitrarie vt. ff.
de iudi. l. non nunq̄ ⁊ L. de dila. l. i. ⁊ l. siue pars
tamen communiter dicitur ⁊ teneturq̄ cum hoc tem-
p̄. x. dierum concedatur a lege sine aliquo ministe-
rio iudicantis tacito vel expresso q̄ non possit per iu-
dicem minui ar. istius regule et in auten. de nup. §.
qui non solum ⁊ de re iudicata l. iiii. §. si quis con-
demnatus. Ad contraria patet responsio quia om̄ia
locuntur in tempore quod datur tacito vel expresso
id est per legem intellecto cum iudex non statuit mi-
nisterio iudicantis. ¶ Item queri pōt an legitima
que debetur filio in bonis patris possit auferri vel di-
minui per legem municipalem ⁊ videtur q̄ non q̄
cum beneficium sit a iure concessum sequitur q̄ nō
possit auferri vt hic ⁊ p̄alle. §. si non solum. Item
quia lex municipalis est ius ciuile vt. ff. de iusti. et
iure. l. ius ciuile ⁊ l. om̄es populi ⁊ iure cini. iura
sanguinis non possunt dirimi vt. ff. eod. l. iura ergo
nec legitima que iure sanguinis debetur potest auf-
ferri preterea ius agnationis non pōt tolli p̄ actum
vt ff. de pac. l. ius agnationis Ergo nec per statu-
tū siue legem municipalem quia in hīs demum valet
lex municipalis in quibus ⁊ pactum vt. nota. L. §.

reurt
torea si
pal. in
te sequ
vel mu
l. si qua
cluditu
succes
tum so
l. pact
redi. l.
tur iur
itacq̄ co
l. cum
de iure
conseq
quentes
quia cer
aliud ve
l. de qui
p̄t̄ eo
liberis
naturor
ten. de
⁊ fal. §
dicit q̄
mam ⁊
porestan
ciuitis
go per o
videtur
cū iure

decuri. l. decurionum. li. x. super ipsa rubrica Pre-
terea si verum est q̄ in huius demum valet. l. municipi-
pal. in quibus et pactum ut dictum est de necessita-
te sequitur q̄ non possit debitam iure nature tollere
vel minuere quia nec pactus potest ut l. de inof. te.
l. si quando. §. illud Item ex eodē argumento con-
cluditur quia cum sit quasi pactum super futura
successione disponendo minuendo vel tollendo i to-
tum sequitur q̄ non valeat pactum ut ff. de pactis
l. pactum et l. si. et de col. l. pactum et de suis et l. he-
redi. l. si. Preterea legitima de bonis parentū debe-
tur iure nature ut in auten. de heredi. et fal. §. p̄mū
itaq̄ col. i. et unde li. l. scripto in si. et de bo. damp.
l. cum ratio s̄ ius naturale est immutabile ut isti.
de iure naturali §. p. et ff. de capi. di. l. eos ergo ius
consequendi legitimā de bonis paternis erit conse-
quenter immutabile. ¶ Oppositum huius ostendit̄
quia certum est quod vnum ius civile tolli possit per
aliud ut iusti. de iure naturali. §. penultimo. ff. de le-
l. de quibus et l. non est novum c. p̄mo de consti. su-
p̄ eo. li. vi. sed quod portio patronorum bonorum
liberis debeat iure postiuo civili est indultum non
naturaoli ut l. de legitti. here. l. lege xii. ta. et in au-
ten. de trien. et se. §. i. Item patet in auten. de here.
et fal. §. p̄mum et §. si quis autem. Nam ibi
dicit q̄ lex necessitatem imponit relinquendi legitti-
mam et legem constat esse iuris civilis speciem vel
potestatem ut ff. de iusti. et iure l. ius civile ergo ius
civilis necessitatem ip̄onit relinquendi legitimā er-
go per oppositum ius civile tollitur absurdum enī
videtur q̄ ius naturale sc̄dm q̄ n̄ h̄il p̄prium erat
cū iure gentium dominia sint distincta ut. ff. de ius

sti. et iure l. ex hec iure patrē ad relinquendū astringat Item cum iure naturali et gentium ius testandi fuerit incognitum q̄ p̄ q̄ iure civili q̄ est posterius est inductum vt insti. de testamentis. Item cum ad p̄na bona vocentur filii p̄ legē iure veteri constat q̄ p̄ heredis petitionem vt. ff. de hereditatis petitionem l. i. et. iiii. Sed ipsa tolli potest quia iure civili inducta vt in eodem titulo lege itē veniunt q̄. cum autem. ¶ Ergo sublata via per quam venitur ab bona et ipsa bona tolluntur quia sublato medio quo ad extremum perueniri non potest et ipsum extremum in effectum sublato videtur. Nam sublata querela per quam venitur ad hereditatis petitionem ipsa hereditatis petitio sublata videtur vt l. de inoffi. testamē. l. sancimus q̄. ultimo. Item sublato iure restitutionis per quod puenitur ad rescissoria et ipsa rescissoria sublata videtur vt ff. de acti. et ob. l. in honorariis. q̄. si cum rescissa. Item sublato iure offerendi per quod puenitur ad pignoratitia et ipsa pignoratitia sublata videtur vt. l. de p̄scriptioni. xxx. vel. xl. an. l. cum nouissimi et nota ff. de dam. infec. l. si finita. q̄. postea autem. Et quod dicitur de debito iure nature debet exponi et intelligi iure civili persuadente naturali coniunctionem constituto vt alias exponitur. ff. de verbo. sig. l. p̄nunciatio. q̄. familie p̄pter que videtur dicendū quod de rigore iuris legitima possit diminui et auferri per. l. municipalem sed equitas in genere tradita videtur suadere contrarium. Et ideo rigor preualet vt dixi supra eodem cap. ii. ¶ Dynus

Item cum iure naturali et gentium ius testandi fuerit incognitum q̄ p̄ q̄ iure civili q̄ est posterius est inductum vt insti. de testamentis. Item cum ad p̄na bona vocentur filii p̄ legē iure veteri constat q̄ p̄ heredis petitionem vt. ff. de hereditatis petitionem l. i. et. iiii. Sed ipsa tolli potest quia iure civili inducta vt in eodem titulo lege itē veniunt q̄. cum autem. ¶ Ergo sublata via per quam venitur ab bona et ipsa bona tolluntur quia sublato medio quo ad extremum perueniri non potest et ipsum extremum in effectum sublato videtur. Nam sublata querela per quam venitur ad hereditatis petitionem ipsa hereditatis petitio sublata videtur vt l. de inoffi. testamē. l. sancimus q̄. ultimo. Item sublato iure restitutionis per quod puenitur ad rescissoria et ipsa rescissoria sublata videtur vt ff. de acti. et ob. l. in honorariis. q̄. si cum rescissa. Item sublato iure offerendi per quod puenitur ad pignoratitia et ipsa pignoratitia sublata videtur vt. l. de p̄scriptioni. xxx. vel. xl. an. l. cum nouissimi et nota ff. de dam. infec. l. si finita. q̄. postea autem. Et quod dicitur de debito iure nature debet exponi et intelligi iure civili persuadente naturali coniunctionem constituto vt alias exponitur. ff. de verbo. sig. l. p̄nunciatio. q̄. familie p̄pter que videtur dicendū quod de rigore iuris legitima possit diminui et auferri per. l. municipalem sed equitas in genere tradita videtur suadere contrarium. Et ideo rigor preualet vt dixi supra eodem cap. ii. ¶ Dynus

Non firmat tractu tēpis q̄ de
iure ab initio non subsistit.

Si duo minores. vii. an. contraxerunt sponsalia nō
tenent ab initio de iure nec solo tractu tēporis con-
firmantur Item si duo impubes vel vnus pubes &
alter impubes non p̄ximi puberati & in quibus eta-
tem malicia non suppleat contraxerūt matrimoniū
per verba de presenti non tenet ab initio de iure nec
confirmatur solo temporis tractu supra de sponsa.
impub. c. i. li. vi. Item si aliquis impetrauit beneficiū
cum cura eo tempe quo non erat i etate legitima l3
postea fiat etatis legitime impetratio non cōfirma-
tur sed tempus date litterarū solum attendit supra
de rescrip. si eo tempore li. vi. Item sn̄ia que nulla
est ipso iure non firmatur aliquo temporis tractu. ff.
de ap. l. si exp̄ssum. Item institutio heredis que ab
initio est inutilis p̄pter personam testantis quia for-
te erat impubes non conualescit licet postea fiat pu-
bes vel si erat seruus non conualescit licet postea fi-
at. liber. Vel si erat filiuffa. non conualescit licet po-
stea fiat sui iuris Item si erat furiosus non firmat
l3 postea fiat sane mentis Item si erat captus ab ho-
stibus non firmatur licet postea redeat vt hec om̄ia
p̄bentur. ff. de testa. l. si filius & l. eius & de le. iii. li.
6. i. Item si erat inutilis p̄pter personam heredis
scripta quia erat non capax non firmatur l3 postea
fiat capax Et hoc vult dicere regula posita ff. e. l. p̄.
Item & testamentū et omnis voluntas alia q̄ est ab
initio falsa tractu temporis non firmatur vt. C. de

6. i.

fal. l. silent. Item legatum quod est ab initio inutile
propter personam legantis tunc ut quod non poterat testari et
consequenter nec legata relinquere ut ff. de leg. l. l. ii
vel propter personam legatarum et legatarum. ut quia le-
gat testa or seruo suo vel legat heredi a se ipso vel
propter personam legatarum et eius a quo postandam re-
linquatur ut quia legat seruo heredis vel ratione
rei legare ut quia legantur marmora et columnae edi-
bus iniuncte non firmatur tractu temporis et si causa
impedimenti remoueat ut ff. de regula cato. l. l. i
p. et dele. l. l. cetera. §. i. et l. de leg. l. l. seruis et insti-
dele. §. an seruo uem in stipulatione qua si stipulo-
rem sacram stipulatio non firmatur licet fiat pph-
na. Item si stipulo hominem liberum non firmatur
stipulat o licet tractu temporis fiat seruus ut ff. de
ver. ob. l. inter stipulantem §. sacram §. Sed contra
regulam vident multa obitare et maxime. ff. de ser-
uis. ut. pre. l. pfundum et communia p. dicta. l. rece-
ptum ubi constitutio seruientis facta per unum so-
ciorum non tenet ab initio postea tamen confirmatur
aliis consentientibus quauis Item l. de conracti-
bus iudici. l. vna ubi dicta inofficiale inuoluntate co-
lata tractu temporis firmatur ut l. de nup. et si co-
tra mandata et ff. de ritu. nup. l. si quis in senatorio
item dele. l. l. sed si filius ubi legatum quod est ab in-
itio utile firmatur temporis tractu. Item de here. in-
sti. l. qui soluendo ubi institutio que erat inutilis con-
firmatur tractu temporis item de codi. insti. l. mulier
§. pmo ubi manumissio que ab initio fuit inutilis co-
firmatur temporis tractu. §. Ad que omnia dicunt
legiste volentes soscruere generaliter quod illud quod ab ini-
tio de iure non tenet non firmatur temporis tractu

solo et
penult
quod
ita in
regule
per om
bes et
nec et
tur fili
peruen
Idem
Idem
in re m
column
tur leg
prana
Ham
cessauit
inutile
rui po
pediem
aut sic
enim c
initio
et ff. e
sicut et
§. Sec
impedi
quia q
verbor
sacram

solo et ita intelligunt regulam. ff. e. l. q. ab initio et l. penultima. Sed alius adminiculis concurrentibus quod non valet ab initio ex post facto firmatur. Et ita intelligunt omnia supradicta iura que videntur regule contraria que solo licet communiter teneatur per omnes non preedit de iure quia si testatur impubes et moritur factus pubes adminiculum superuenit et tamen testamentum non confirmatur. Si testatur filius et postea fiat sui iuris adminiculum superuenit et tamen testamentum non confirmatur.

Idem in furioso licet postea fiat sane mentis.

Idem in capto si postea redeat ab hostibus. Idem in re mea que mihi pure legatur nam licet adminiculum superueniat quia desinit esse mea non firmatur legatum. Idem in re sacra que postea fiat profana. Et in homine libero qui postea fiat seruus. Nam in his omnibus superuenit adminiculum quia cessauit causa impediens et tamen quod ab initio fuit inutile non confirmatur temporis tractu et ideo clarius potest dici ad omnia quod aut durat causa impediens aut cessat et nulla superuenit confirmans aut sic cessauit et superuenit confirmans. Primo enim casu regula simpliciter est vera quia quod ab initio non valet tractu temporis non firmatur ut hic et ff. e. l. quod ab initio et l. penultima. et l. de fal. sicut et ff. de appellatio. lege si expressum.

¶ Secundo casu scilicet quando solum cessauit causa impediens et non superuenit causa confirmans idem quia quod non tenuit non confirmatur. ut ff. de verborum obligatione. lege inter stipulantem. §. sacram. et de testato. lege eius. et lege si filius.

g. li.

et dele. i. l. cetera. §. i. et l. de leg. i. l. seru? insti. dele.
§. an seruo et supra de p'scrip. c. si eo tēpore In ter-
tio casu quando cessauit impediēs et superuenit confir-
mās tūc regula locum non habet ut ptz si quis bene
inspexerit in omnibus contrariis supradictis Nam
in lege p'sundum et l. receptum defectus consensus
foci reddebat constitutionem seruitutis inutilem et
ideo quia cessauit defectus et superuenit consensus
confirmatur constitutio seruitutis Item l. de cōtra-
iudi. impedimentū donationis erat officium iō quia
cessauit officium et superuenit voluntas expressa vel
tacita ex temporis diuturnitate p'sumpta confirma-
tur donatio et idem in lege et si contra mandata et i
l. si quis in senatorio et l. i. dele. iii. §. sed si filius et
in l. si deportati seruo et l. mulier. §. i. et de condi.
insti. l. si qñ et l. si maior factus fuerit et in l. q in
rerū. §. i. ff. del. l. i. legata inutiliter e. ti. et supra de
despō. i. pu. c. i. qz ibi cessauit cā impediēs .i. minor
etas et superuenit causa confirmans .i. consensus? no-
uus p verba expressa vel per alios nouos actus ex-
trīsecos declaratos Et idē in lege tribunus. §. vl.
et l. si filius ff. de testa. mili. et in oībus aliis in qbus
cauetur quod inutile a principio tractu temporis cō-
firmatur Item cōtra regulam vñ. ff. de regula cato.
l. i. et ii. Scribunt legiste ff. e. l. qd ab initio qd spe-
cialia sunt tamen nihil est quia tex. aliter soluit in
prealle. l. in. x. que diffinitio ff. de regula cato. dicit
enī q multū refert utrū aliquid pure concipiatur in-
utiliter et tunc tractu temporis nō firmatur aut sub
conditione et tunc pendente conditione non vōt dici
inutile cum sit nullū et iō nō impedit effectū assume-
re p conditionis euentum cum quod nullum ē vicia

ri non
ditione

L

Si d's a
se iuris
tus in
fuisse in
nenti
factum
ff. de va
§. si iudi
Et idem
nam leg
offi. p'sc
Item in
imperio
p'uenit
item q
fi. falli
imper
cum a
mula
in eo q
eam ad
pterea
pouit
teneat
non in
cōtra

ri non possit vt. ff. de iniusto te. l. nam et si sub con-
ditione. Idem.

Non ē sine culpa q̄ rei que ad
se non pertinet se immiscet.

Si q̄s asserit se iuris peritum cum canonici et ciuilibus
sit iuris ignarus et p̄textu assertionis fuerit assump-
tus in iudicem p̄ impericiam male iudicauit videtur
fuisse in culpa quia se immiscuit rei ad se non perti-
nenti et p̄pterea iure cauet̄ q̄ ipse tenetur actione in
factum in q̄tum religioni iudicantis videbitur equū
ff. de var. cog. l. si iudex et de acti. ob. l. ex maleficiis
§. si iudex et insti. de obl. q̄ ex quasi delict. in prin.
Et idem dico in eo qui se asserit medicum cū medicis
nam ignorat et p̄ impericiam aliquem ledit vt. ff. de
offi. p̄s. l. illi. §. sicuti et insti. ad. l. acquil. §. i perit la.

Item in quolibet artifice asserente se peritum cui sit
imperitus quia culpa est immiscere se rei ad se non
pertinenti vt. ff. loca. l. si quis fundum. §. celsus et. l.
item quare §. si gēma et ad. l. acquil. l. idem iure in
fi. fallit in messorē qui de dolo tantum tenetur. et si
imperite versatus fuerit sibi enim imputari debet q̄
eum adhibuit nisi fuerit in lata culpa que dolo assis-
mula[vt ff. si men. fal. mo. di. l. i. §. hec actio. Item
in eo qui inuadit possessionem vacantem quia cū sciat
eam ad se non pertinere videtur fuisse in culpa et pro-
pterea tenetur. unde vi. l. si. Sed nunquid ille qui
potuit impedire ne alius lederetur et non impediuit
teneatur. De iure canonico platum est q̄ tenetur q̄
non impediendo cum posset videtur participasse deli-
ctum seu fauorem prebuisse delinquenti vt supra de

sen. exc. de delicto de iure autē ciuili uidetur prima
facie idem q̄ de iure canonico quia iure cauetur q̄ si
seruus sciens domino et prohibere nolente occidat do-
minus occidisse uidetur. ff. de noxa. l. ii. in prin. Itē
qui ppositum suum non pterit cum posset in par-
causa facinoris est habendus ut ff. de re mili. l. omē
delictum. §. qui ppositum. ¶ Sed contrarium huius
determinatur. ff. c. l. culpa caret qui scit et prohibere
non potest textus tamen illius. l. est in contrarium
ar. a contrario sensu sumpto quia si culpa caret qui
prohibere non potest ergo si prohibere potest uidetur eē
in culpa tamen p illa opinione induci posset qz iure
cauetur quod seruus qui potuit opem ferre domino
et non tulit capite punitur ut ff. ad sill. l. i. §. eodem
autem tamen libero homini vel proximo ex causa si
deicō. liberando non imputatur si opem ferre potuit
et non tulit ut in. c. l. p̄ma. §. sed in eo. Item uidetur
ista regula impedire officium tractatus de neg. ges.
quia cum gerens aliena negocia sine mandato sit in
culpa debet sibi actio denegari tamen consueta est et
facilis solō quia cum naturaliter homini officium de-
beat ut ff. de seruis ex por. lege seruus ea lege magis
suum officium uidetur adimplere quaz culpabiliter
rei alienae se immiscere quia appellās pro damnato
dicitur facere rem suam quasi sua intersit ratione il-
lius officii et cogitationis quod inter homines natu-
ra constituit v. ff. de iusticia et iure. l. ut vim et re
ap. l. non tantum et quando ap. sit lege secunda. §.
si. ¶ Dynus.

Dellus pluribus vti defensio nibus prohibetur.

¶ Iam si negavi me debitore ad mei defensiones et sic proposui exceptionem facti siue intentionis nihilominus possum postea proponere exceptionem pacti et rei iudicate et alias ut in regula iuris nemo ex his in prin. ff. e. Item si primo proposui exceptionem pacti vel iuris iurandi possum postea proponere exceptionem rei iudicate ut ff. de excep. l. is q. Item si simul possum proponere plures exceptiones ut pacti iuris iurandi et rei iudicate ut ff. de excep. l. nemo prohibetur. Est ergo effectus regule quod simul et diversis temporibus proponere possum plures defensiones quibus omnibus mediantibus vel altera eorum excludetur intentio actoris Sed op. et videtur quod si proposui unam non possum proponere aliam Si enim conventus actione noxali negavi me servum habere in pte et convictus de mendacio volo maledicere servo hre i potestate et conveniri noxaliter non sum audiendus ut ff. de noxa. l. quot. Et s. ptoz et l. si servus depositus. s. si negaverit Item si conventus de paupie negavi quod drupedem meum esse et convictus mendacio volo dicere meum esse et dare pro noxa non audior ff. si quis dru. pau. se. di. l. i. s. interdum. Item si rei ven. conventus negabam me possidere et convictus de mendacio volo me dicere possidere et paratum me suscipere iudicium non audior. Iam possessio nihilominus transfertur ad actionem ut ff. de rei venditione lege. si. **¶** Item si conventus hypothecaria negotii debitoris et postea probato dominio debitoris

volo dicere mihi pmo obligatum fuisse non audio: ut
in auten. de trien. et semis. §. illud quoque col. iii et. et
qui po in pig. ha. auten. item possessor Item si nega
ui scripturam meam que contra me pducebatur vel
negavi numreationem et conuictus volo postea cons
fiteri scripturam meam et numerationem et allegare
solutionem non audio: quia nihilominus condem
nabor in duplun: ut in auten. de trien. et se. §. studi
quoque et. et. de non nu. pc. auten. qui propriam
Sed in omnibus hiis dicunt quod specialia sunt
ratio autem specialitatis est ut mendacium punitur
vbiunque ergo deprehendetur in pponente defensio
nes mendacium idem erit dicendum per omnia cum
vbi eadem ratio idem ius debeat statui. Sed vbi pro
ponuntur exceptiones contrarie necesse est inesse me
dacium quia si vna est vera eius contraria necessa
rio erit falsa. Cum ad positionem vnius contrarior
sequatur remotio alterius. ff. de ver. sig. l. hec verba
et de insti. l. sed et si pupillus. §. si in iustoria Et pro
pter hoc opinio illorum qui dicunt elcere pponere exce
ptiones contrarias non procedit. Unde mihi videtur
clarius distinguendum quia dico aut exceptiones que
videntur contrarie pponuntur conditionaliter aut
simpliciter et si conditionaliter pponi possunt etiam
contrarie verbi gratia quia dico me debitorem non esse
sed si contingat pbari me debitorem esse ppono exce
ptionem pacti de non petendo vel solutionis vel alia
simile ut. de excep. l. siquidem in fi. sed si pponun
tur simpliciter aut est possibile primam conuerti as
sercionem concurrere cum secunda aut non in pmo
casu quando est possibile primam cum secunda concur
rere. l. possibile id quod in vtraque continetur simul verum

esse tu
ponit
hibet
tunc
mul
gat in
recte
trien.
nu. p
pig. b
quadi
si seru
q reu
pba. l
plure
eliger
rede q
defini
plures
rea tan
eadem
pille. l
allud
rei qu
in po
quatu
§. si. q
terit p
mulat
predi
com
apud

esse tunc licet plures pponere simul et diuersis tem-
poribus et ita loquitur ista regula et ff. eo. l. nemo p-
hibetur. Sed si non est possibile priam conuerti asser-
tionem cum secunda concurrere. i. non est possibile si-
mul verum esse quod in utraque continetur quia in una ne-
gat in altera affirmat et affirmatio et negatio sunt di-
recte contrariae tunc dico quod non audiet ut in autem. de
trien. et se. s. Studium vero et s. illud quoque et l. de no-
nu. pe. autem qui propriam de copen. l. si. et qui po. in
pig. ha. autem. l. item possessor et ff. de rei ven. l. si. et si
quadru. pau. se. di. l. i. s. interdum de noxa. l. si. et l.
si seruus. s. si negauerit Item op. quia iure cauetur
quod reus in exceptione est actor ut ff. de excep. l. i. et de
pba. l. in exceptionibus in prin. sed actor non potest
plures actiones pponere sed unam de pluribus debet
eligere. ff. e. l. nemo. s. quotiens et de tribu. l. quod in her-
rede s. eligere ergo nec reus poterit opponere plures
defensiones ut videtur. ¶ Rñdeo et dico quod quamuis
plures actiones actor non possit simul pponere plu-
res tamen exceptiones reus potest pponere siue ex
eadem siue ex diuersis originem sumentes ut hic et
plle. l. is qui dicit et l. nemo Ratio autem est quare
aliud in uno et aliud in alio quia fauorabiliores sunt
rei quam actores ut in regula iuris ratio rationis est quia
in potestate est actorum quando prouocent non in potestate reorum
quando prouocentur ut ff. de doli exceptione l. pure
s. ff. ¶ Sed an per viam cumulationis pponere po-
terit plures actiones Quidam non intelligunt cumu-
lationis materiam dicunt simpliciter quod non. ¶
predicto s. quotiens et ideo contractus decumulationis
communitervaleat et sit utilis apud canonistas sicut
apud legistas quia secundum canones debet expri-

mi res et cā liceat non actio nūqd pēdente. p̄mo tu
dicio licebit eandē rem ex alia causa petere vel licebit
aliā rem petere ex eadē causa hec enim est cumu
lationis natura ¶ Ad huius declarationem et intel
lectum querendum est an cumulatio sit admittēda
et in quibus casibus Et circa hoc p̄mo inquirendū
est an p̄ncipia siue regule que de cumulatione tra
duntur sint vere quia p̄ncipis ignorantis ignorari
oportet et ea que sunt nost p̄ncipia ar. in auten. de
non ali. §. si minus. Regula autem que de cumula
tione p̄mittenda tractat tradi debet copulate hoc mo
do ubi plures sunt actiones non contrarie et que ele
ctione non tolluntur et in p̄ma quarum absolutoria
late non parit exceptio. rei iudicate in secūda ibi ad
mittitur cumulatio Sed cum tractatur de cumlatio
ne impedienda debet tradi regula disjunctive et hoc
modo ubi plures sunt contrarie actiones vel que ele
ctione tolluntur vel in quarum p̄ma absolutoria la
ta parit exceptionē rei iudicate in secūda ibi repel
litur cumulatio ¶ autē p̄dicta regula copulative po
posita sit vera ostendo sic p̄mo per illud generale nō
debet expectari casus cuius nihil operatur euentus
et ff. de fideiussor. l. pe. et ad velley. l. aliquando. §. si.
Sed certum est quod absolutoria lata in petitione p̄
ma non parit exceptio. rei iudicate in secūda quan
doquē mutatur persona vel causa petendi vel res
et ff. de excep. rei iudi. l. cum de hoc et. l. cū quare er
go non d̄z impediri cum secūda pēdente p̄ma. p̄te
rea in spe dubia constitutus non d̄z esse melioris con
ditionis quam is qui est in spe certa ut p̄bati pōt ex
l. vi. ff. de compen. et ex l. eum qui duobus de acqui
here. et dele. iii. l. i. in prin. sed nondum absolutus in

prima est in spe dubia sed absolutus est in spe certa.
Si ergo dicimus petitionem secundam ex alia causa
propositam vel ad aliam rem ex causa eadez impediri
pendente prima et concedi absolutam latam in prima
iam non absolutus est melioris conditionis quam abso-
lutus quod esse non debet ut dictum est maxime quod non
solet actor litem contestando facere conditionem suam de-
teriorē ut in regula iuris ff. de non soli. et ff. de novat.
illa preterea probatur alio modo certum est quod appellatione
pronunciatum extinguitur et ad eum statum reducit
in quo erat post litem contestatam et ante sententiam
ut probatur per. l. ita demum de procura. et per. l.
qui cum maior. §. accusasse de bonis lib. ff. de iusto.
te. l. si quis exheredato. §. hi autem omnes et de pen-
l. ii. in ff. Unde paria videntur litem pendere et ap-
pellationem interpositam esse sed appellatione interposita
licitum est plures causas contingere seu cumulare
ex quibus ostenditur appel. iusticiam continere ergo
pendente causa principali licet videtur plures causas cu-
mulare ex quarum omnium vel unius probatione ap-
pareat rem deductam in iudicio debere deduct. in eo-
demnationem ut. l. scio. §. ult. ff. de ap. preterea pro hoc
potest induci in ff. de acti. §. si minus intelligendo
textum ut iacet de doli. excepti. a pud celsum. §. item
queritur item potest probari per legem ultimam ff. de ap.
nam ibi licitum est petere ex eadem causa ad aliam
rem extendere et sic ex his duabus probatur et ex. §.
item queritur prima pendente posse ex eadem causa
agi ad id quod plus est et. l. scio probatur ad eandem
rem agi posse ex alia causa.

Ex duobus primis argumen. concluditur utrumque que
communiter preterea probari potest per legem sed si

ante de exceptioni. nam ibi prima et secunda petitio
eandem causam habent considerato effectu et ad diuer
sa pponuntur et quia absolutoria lata in prima non
parit exceptionem in secunda etiam admittitur cum
mulatio ergo et. preterea potest probari per. l. prima
§. q. aut. ff. quorum legatorum dum dicit intelligendo
litteram generaliter ut iacet quemadmodum solemus
facere quod incertum est quod actio potius teneat nam
duas dicamus et. ergo concluditur ex eo quod due
actiones ex diuersis causis possunt eodem tempore
ad idem pponi et hoc excluditur cumulationes con
cedi Item secunda regula tracta distinctiue similiter
vera quia constat quod ubi sunt plures actiones contra
re proposita una repellitur alia ratio enim contrario
rium est que est ut propositio uno alterum intelligatur
remoueri ad hoc fac. l. de fur. l. i. et si seruus extero
l. unica et de codicil. l. si. ff. de insti. l. sed et si pupillus
§. institutoria et de ver. sig. l. hec verba. item si electio
ne tollitur una electa precluditur alterius via ut. ff. de
notal. l. electio et de tribu. quoniam in heredem. §. eligere item
ubi sunt due in quarum prima sententia lata parit
exceptionem rei iudicate in secunda repellitur cumu
latio ff. de excep. l. fundum et. l. fundi apparet ergo
quod premissa due regula quarum prima permittit cumula
tionem secunda denegat vere sunt. Contrarium autem
predictorum arguo sic falsum et inofficiosum non sunt
contraria nec electione tolluntur nec absolutoria la
ta in uno parit exceptionem rei iudicate in alio ut
hec colligi possunt ex. l. cum qui de peti. heredi. l. i. l. utius.
ff. de excep. et. l. contra maiores l. de inoffi. te. et tamen
ab eodem proposita impediunt se concursu ergo regu
la prima cumulationem admittenda est falsa. item

notal.
quand
liter q
concur
ception
cta. ff.
est fal
opposit
electio
§. si. d
qui. p
ception
est in l
predic
falsa.
ita q
absolu
thecari
te et n
in aut
est fal
fas a
cundi
pter f
i. §. q
factur
tur ac
pponi
est fal
cumi
dem
stano

noxal. actio detracta noxe deditione id est insolidus
quandoque competens et cum noxe deditione .i. noxa
liter quandoque simul proponuntur nec impediuntur
concurso et tamen absolutoria lata in una parit ex
ceptionem rei iudicate in alia ut .i. l. in delictis §. si detra
cta. ff. de noxal. ergo r. l. ii. cumulationem impediens
est falsa Preterea petitorium et possessorium non sunt
opposita ut patet in .i. l. i. §. huius autem. ff. uti. pos. nec
electione tolluntur et cumulantur ut in l. cum fundum
§. si. de vi. et vl. ar. et in l. generaliter. §. nihil de ac
qui. pos. et tamen absolutoria lata in petitorio parit ex
ceptionem rei iudicate in possessorio ut determinatum
est in lege. ii. et iii. §. quidam ff. de interdictis ergo
predicta regula secunda cumulationem impediens est
falsa Preterea hypothecaria et personalis sunt diuerse
ita quod non contrarie nec electione tolluntur et tamen
absolutoria lata in personali parit exceptionem in hypo
thecaria ut. ff. qui bo. mo. pi. vel. ipo. sol. l. si deferre
te et nihilominus cumulantur et simul proponuntur ut
in autem. de fideius. §. sed neque colla. i. ergo regula
est falsa. Preterea ibi conceditur cumulare .i. diuer
sas actiones ex diuersis causis ad idem proponere se
cundum intellectum verum ubi actor est incertus pro
pter factum aduersarii que potius comperat ut .i. l.
i. §. qui autem. ff. quorum leg. et ibi nota ergo ubi propter
factum aduersarii non est incertus non permittitur
actori ex diuersis causis plures actiones ad idem
proponere ergo regula prima cumulationem admittens
est falsa preterea si peto rem legatam rei ven. et suc
cumbo si postea peto personalem actionem ex testamento. si quod
dem in prima pronuntiatum fuerit rem non fuisse tes
tatoris non obstat exceptio rei iudicate ar. ff. de exce.

rei iudi. l. si. et tamen si pposita vna eadem penden
te vel in pponere aliam non possum vt in lege iuz si
lius. §. varius. ff. de le. ii. cum ergo hec non sunt cō
trarie sed diuerse nec electione tolluntur et possibile
sit absolutoriam latam in pma non parere exceptio
nem rei iudicate in scda et tamen impediunt se con
cursu apparet pma esse falsam pterea ciuilis et cri
minalis ex eodem facto pcedentes non sunt contra
rie quod patet quia vna posita non pōt excludi alte
ra nec tolluntur electione nec sententia lata in vna
parit exceptionem rei iudicate in altera vt. l. qñ ci
uilis actio cri. ore. et ff. de tabulis exhi. l. locum §. si
quis dolo et de li. ho. exhi. l. in. et tamen impediunt
se concursu et non cumulantur vt. l. interdum de pu
bli. iu. et l. ii. §. i. vi bonorum rap. ergo relinquitur p
ma regula falsa pterea actio de peculio que datur
contra venditorem serui et que datur contra empto
rem non sunt contrarie nec electione tollunt nec vno
conuento alter liberatur et tamen vna posita impe
ditur altera vt in. l. quoc. §. si creditor ff. de pecul.
Si ergo contra diuersas ex eadem causa et ad diuer
sa impediuntur cumulari multo magis quando cō
tra eundem et ex eadem causa lz ad diuersa impedi
antur ergo regula cumulationem inducens non pro
cedit Item contra regulam cumulationem inducen
tem est. l. si quis libertatem ad si. ff. de peti. her. nā
ibi inchoata petitione libertatis ex vna cā non pmit
titur pbari cōpetere libertatem ex alia ergo apte im
pediunt cumulationem ad idem ex alia cā pterea
p regulam est. l. si duo §. iul. ides in fine. ff. de iur.
nam ibi non pmititur secunda petitio in qua secun
da ppter diuersitatem psonarum non obstat excep.

tio rei
mulat
eum
rpe ad
in qua
cnnul
las q
ad opp
quila q
Ma tol
exte. e
pcedit
uentu
vt fals
tione n
l. cū d
origina
contra
ctu et
non p
mula
in. §
tur
solu
ceden
speci
qua
ff. de
nubi
quo
solu
tud

em penden
lege curia
non sunt co
r. p. p. b. b.
tre exceptio
lun. se con
ctus et
sunt contra
excludit
lata in via
vt. l. q. q.
l. locum si
in impedim
terdum de p
relinquitur
o que datur
contra temp
allunt nec
posita impe
ff. de peti
usa. ad p
is quando o
tueria imp
cens non p
nem induc
peti. her. n
ca non p
ergo apte in
ca. p. p. p.
ff. de im
in qua sec
b. b. b. b.

tio rei iudi. absolutoria lata in pma Item contra cu
mulationem est. l. non est nouum. ff. de acti. ep. Ibi
enim non pmitit plures ex diuersis causis eodem
tpe ad dem pponere sed dicit vnā deberi proponi
in qua vtriusq; commodum veniat p. ergo ex pmissis
enimulationem non pcedere. nec pcedere posse regu
las q. de cumulatione tradunt. ¶ Regulas concedor
ad opposita singulariter respondeo et pmo ad p. m.
quia qdam sunt contrarie in origine et in effectu et
illa tolluntur electione. vt in. l. i. de fur. et si seruus
exte. et de codicil. l. vltima. C. et in hīs cumulatio
pcedit qdam sunt contraria in origine et in effectu cō
uentientia quia ad vnum finalem effectum tendentia
vt falsum et inofficiosum et ista non tolluntur elec
tione nec snia lata in vna p. iudicat in altera vt de cā
l. cū q. s. nō paciunt se cōcursu rōe p. ietatis q. est in
origine et in hīs s. l. r. cumulatio non pcedit vt dic. l.
contra maiores qdam sunt nec in origine nec in effe
ctu et electione non tollūtur et absolutoria lata i vno
non p. iudicat in alio et in hīs pcedit regula que cu
mulationem pmitit. ¶ Ad secundum respondeo q.
in. §. si detracta nihil cumulatur non enim ibi peti
tur aliud sed idem nec ex alia causa sed eadem sed
solum agitur de quodam beneficio a lege p. misso ex
cedendo vel denegando vnde ibi nichil agitur quod
specialiter detractionem aut augmentum inducatur
quantum ad formam sententiae vt in. l. miles. §. ii.
ff. de re iudicata. vnde ad materiam de cumulatione
nihil facit. ¶ Ad tertium respondeo quia credo
quod non sit verum simpliciter quod sententia abs
olutoria lata in petitorio pariat exceptionem rei
iudicate in possessorio et tali ratione; quia

sicut causa domini separata est ab usufructu forma
li ita causa proprietatis separata est a possessione ut
colligi potest ex l. naturaliter. §. nihil. et l. permisceri
ff. de acqui. po. et de rebus eorum. Sed si forte con
stat quod lata in dominio non parit exceptionem rei iu
dicate in usufructu formali ut in l. si cum argentum
§. de. secundo responso. ff. de exce. rei iudi. ergo lata
in proprietate non parit exceptionem in possessione
et hec determinantur l. de interdictis l. incerti. Et
quia determinationes contrarie reperiuntur ideo ple
ne dices ut infra e. ti. qui ad agendum.
¶ Ad quartum dico. §. ad. §. sed neque disputationis
causa quod proposita personali non possit ex post facto pro
poni hypothecaria quod absolutio lata in personali parit
exceptionem in hypothecaria ut dicta lege si deferente
licet ergo coniungere ab initio ut in §. sed neque sed
non cumulare ex post facto quia et aliter in simili conce
ditur ab initio quod ex post facto denegatur ut in
l. et ancillarum. §. illud et l. quotiens. §. si creditor.
ff. de pecul. ¶ Ad quintum. i. ad. §. qui autem Respon
deo quia ibi positio actionum sit copulativa tamen
conclusio petitionis alternativa est ut patet dum di
cit prestari ex altera et c. si alternativa ergo incerta
et ratione illius incertitudinis regulariter non prece
dit ut in l. ptoz. §. qui in autem. de iniur. ff. magis ei
conclusio petitionis spectari debet quam petitio ut ar. de
libe. leg. l. aurelius §. sticho et de penis. l. si preses
sed in cumulatione petitio et conclusio copulantur et
sic non repellenda quia qua ratione potest ex pluribus
causis deberi potest ex pluribus causis separatis
et non contingentibus peti distinctio ergo copulatio
nis oppositum tollit ¶ Ad sextum respondeo quod ibi

pōt esse vtriusq; eadē causa ⁊ alia in eo quod in eadē
q; si pñciatur non legatū sententia lata in vna
parit exceptionem rei iudicate in altera Item ptest
esse alia vt si pmo agat rei vendi. ⁊ pñciatur rem
non fuisse testatoris ⁊ ppterea non competere rei vē
dicationem eo casu exceptio non obstarēt in persona
li ex testō tñ lue pendente in pma ppter futuruz du
bium pñciationis euentum cumulatio repellitur
vt infra ostendami. ¶ Ad septimum respondeo quod
absolutoria in civili lata parit exceptionem in crimi
nali ⁊ econtra quando pronunciat̃ super facto. i.
delictum non fuisse commissum. Eo enim casu effec
tus pñciationis ad totum extenditur ar. ff. de iu
re iuran. l. si duo. §. idem iul. ⁊ l. si duobus §. colo
nus ⁊ ppterea se non compatiuntur concursu ⁊ sic
oppositio non procedit ¶ Ad octauum respondeo .i.
ad. §. si creditor quod ibi absolutoria qua pronuncia
tur indebitum parit exceptionem in altero ⁊ iō vna
non potest alii cumulari. Sed contra hoc est apte
quia ibi dicit q̃ pendente iudicio contra emptorem
non potest agi contra venditorē et tñ constat q̃ lata
p emptore non parit exceptionem venditori vt .l. si
a te. §. iul. ff. de excep. r. i. iudi. Sed respondeo ve
est non pdesse nisi pñcieat non contractum tūc eē
qua rāione lata pro fideiussore pdest reo principal
vt in. l. duobus. §. a fideiussore ff. de iureiurando li
cet fideiussoris non interit non peti a reo principali
vt in. l. fideiussoris. ff. de pac. Eadem rāione lata p
emptore per eundē modum extendatur ad venditorē
et sic procedit responsio. Ad. l. si quis respondeo ibi
non erat cumulatio sed de vna causa pposita ad al
p. l.

alterā non ppositam improba trāsgresso. Et eodem modo respondeo ad. l. si duo §. idem iul. nam ibi nō erat cumulatio sed quedam petitionis pme de vna persona in alterā improba et illicita trāsgressio.

¶ Ad. l. non est nouum respondeo quia ibi dici potest qd potestati cōmittitur necessitati non subicitur vt. l. non quicquid. ff. de iudi. et. l. de quō et quando iudex l. pma et ad hanc responsionem probandam induci potest et iureiurando. l. ptoz. §. si muli plures. ff.

¶ Quia igitur regule vere sunt restat videre in quibus casibus secundū eas cumulatio procedat.

Aut enim petitur aliud ex causa alia et tunc nullo modo ē dubia cumulatio quia simpliciter petitiones diuerse et se non contingentes quantum ad rem vel causam sunt. Et ideo pcedunt vt in. l. si diem cū eodem. ff. de iurisd. om. iudi. et. l. de an. excep. si. cu3 si aut petitur itē ex alia cā et tunc cum certum sit qd absolutoria lata in pma causa non parit exceptiones in secundā vt in. l. utius §. sempronio de le. iiii. et l. aurelius §. si. de lib. l. videtur qd cumulatio pcedat secundū regulā et pro hoc. l. illa scio §. vlti. de app. inducendo eam vt ostensum est supra. et ad. §. quia autem responsum est Aut agitur ex eadem causa ad id quod pl^{us} est et tunc ex quo r e vere sunt est valde dubia cumulatio et qd pcedat ostenditur sic pmo per l. ampliozem in fi. de ap. l. Sed ad illam antequā pcedam. vltius respondeo quia ibi loquitur in iudicio vniuersali qd de sui natura omnia in vniuersitate comprehendit vt in. l. si quis cum totum in fi. ff. de exce. rei iudicate dum dicit nam cum hereditatē peto et corpora et actiones que in hereditate sunt videntur in petitionem deduci unde ibi non videtur nō

na p
me p
item
do cr
caus
reliq
quer
tra ta
go se
muli
ob. ta
vt in
ritur
solut
rum
noce
quis
statu
dicen
conu
coeq
ta et
luto
inde
tem
bita
et ma
se ra
tia
exce

ua petitio sed potius per quandam declarationē pri
me petitionis extensio ar. ff. de peti. here. l. iiii. r. l.
item vendendū §. si quis r. l. si quo tempore Mten
do ergo per alia argumenta hoc modo ubi ex aliqua
causa que plus debetur r. minus petitur ipso iure in
reliquū obstat exceptio vt l. apud celsum. §. item
queritur. ff. de doli exce. r. ar. l. i. §. qd ergo de conz
tra ta. ac. r. C. si aduer. rem iudi. l. i. r. ibi de hoc er
go secundum regulā d3 posse peti eodem iudicio cu
mulando preterea si pmo peto totum r. postea partē
obstat exceptio sed non econtra licet ex eadem causa
vt in lege si quis cum totum r. de pecul. l. hinc que
ritur in pri. ergo admittitur cumulatio pterea si ab
solutoria fertur super eo q sui potentia continet alte
rum non nocet in contentio vt ecce lata super actu nō
nocet in itinere vt determinatū est in. l. si mater §. si
quis iter ff. de exce. rei iudica. sed ad hoc respondeo
statim q ibi non determinatur in littera r. dato qd
diceretur adhuc respondeo non est verum q actus
contineat iter put iter est species distincta seruitutis
coequeua ad actum vt. ff. de adimen. le. l. i. r. ibi nos
ta r. iō ar. non procedit ostendo ergo per aliud abso
lutoria lata in sorte non nocet in vsuris vt. ff. de cō
inde. l. si. §. luitus r. tamen vsure ita se habēt ad sor
tem q non pnt mihi deberi nisi fors debeatur vel de
bita fuerit ergo licet id quod est plus in actione fur
ti manifesti non possit deberi nisi verum sit processis
se rapinam cuius occasione debeatur tamen sentens
tia lata in vi bonorum rap. non videtur parere
exceptionem in actione furti si non parit bene

qibz

concluditur ulterius quod cumulatio admittitur
Preterea hoc opatur absolutio q̄ condemnatio satisf
factione secuta vt. l. si quis cum totum. §. plane sed
condemnatio satisfactione secuta non tollit aliam ac
tionem ex eadem causa competentē in id quod pl² ē
vt. ff. de acti et obli. l. cum ex vno r. l. qui seruum r
arborū fur. ce. l. i. r. l. si colonus et vi. bo. rap. l. i. er
go nec absolutio tollet r si non tollit seq̄t secundum
regulas quod cumulatio admittatur Preterea di
uersitas rerum ita īpedit exceptionem rei iudi. sicut
diuersitas psonarū. vt in. l. cum queritur r. l. scum
pater de excep. rei. iu. r. ibi de hoc ergo sicut ibi sunt
diuerse p̄sone licet eadem questio r eadem cā defen
sionis non obstat exceptio vt. l. si cum vno r. l. iii. §
excep. rei iudi. ita vt ibi est diuersitas rerum l3 ean
dem causam petitionis habentium obstare non debz
si non obstat sequitur quod cumulatio pcedat Item
si lex ponit ita substantialem rem vt causam cū tra
ctatur de p̄mittenda r impediēda exce. rei iudic.
quod verum est. vt dicta lege cum queritur r lege
an eadem r lege cum de hoc. Et constat quod vbi ē
causa alia licet res eadem exceptio non obstat vt in
lege aurelius §. vlt. ergo r vbi est alia res l3 eadem
causa obstare non debet si non obstat bene sequitur
quod cumulatio admittitur ex eadem causa in idq̄
plus est. Preterea ex parificatione predictae cause r
rei pcedit etiam aliud quia si expressio cause ī reali
non patit̄ vltra cām extendi exp̄ssam vt in. l. si m̄
§. si q̄s vero r tñ al. ad totū .i. ad oēm cām extende
retur vt in. e. l. §. eandem ergo exp̄ssio quātitatis cer
te non patitur exceptionem vltra illam quantitatez
extendi r consequenter. nec cumulationē impediat

Preterea lex dicit quod ubi ex eodem facto plures ac-
tionces nascuntur una in plus altera in minus una
altera non tollit et licitū est oībus agi. ergo ut aliq̄s
sit legis effectus videtur dicendū q̄tiam absolutoria
lata in prima agitur in secunda ut. ff. pro socio. l. rei
cōis et de tu. et ra. dis. l. i. §. in tutela et de acti. et ob.
cū ex vno. ¶ Contrariū autē huius probatur sic sn̄a
absolutoria lata in eo quod continet alterū q̄ non est
pars eius parit exceptionē in contēto quod non ē ps
primi petit verbi gracia vsufructus causalis nō est
pars domini ut in. l. si ita stipulatus. §. i. ff. de verbo
ob. et de ecce. l. p. iusiurandū. §. illud et tamē absolu-
toria in dominio lata parit exceptionē rei iudi. in vsu-
fructu cāli ut. ff. de excep. rei iudi. l. si cū argentū. §.
si fundū et illud ideo q̄ impossibile est secūdū petitū
. i. causalē vsufructū cōpetere nisi primū id est domi-
niū competat sic ergo et si pronūciatur factū non esse
effectus pronūciationis trahitur ad id totū q̄ non pōt
de iure deberi non precedente facto super quo pronū-
ciatum fuit. Et per hoc apte induci pōt l. i. ff. de
exce. rei iudi. Item hoc idē probatur q̄ lex dicit qui
primo domū petit secūdo cementia q̄ non sūt pars do-
mus exceptione rei iudi. repellitur. Item qui primo
petit nauem secundo tabulas que non sunt pars na-
uis exceptione repellitur. hoc ideo q̄ primū petitū q̄-
dam totalitē sui et integritate cōprehendebat secūdū
ut in. l. si quis cum totū. §. i. et. ii. et de pactis si vnus
§. item si pactus ergo cū totum factum deductum in
primum iudicium non solum comprehendat q̄ in se-
cundū deducitur immo idem sunt restat q̄ pronūci-
atum in primo absolute exceptionem pariat ī secūdo

et consequenter facta relatione ad regulam cumulatio
nem impeditur Item patet hoc aperi ex eo quod lex di
cit res hereditarie non sunt hereditas pars et tamen
sententia absolutoria lata in petitione hereditatis parit
exceptionem rei iudicate in petitione singularium re
rum ut in .l. iulianus et in .l. si quis cum totum. §.
penultimo et de excep. rei iudicate plus fortitico ar.
si actum sit personali ex contractu hereditarium des
bitorem absolutus sit si postea agatur contra eundem
petitione hereditatis uniuersali licet secunda petiti
o plura comprehendat incorporaliter quod prelatum quia
obstat exceptio rei iudicate ut dicta .l. si quis cum to
tum §. ultimo et §. generaliter et §. diffiniri quod potest
sic ergo si primo actum fuerit in bo. rap. pro rapina
et absolutoria lata in secundo pro eadem rapina aga
tur furti cum idem factum et idem dubium in secundum
iudicium deducatur constat quod exceptio rei iudicate
obstare debet si obstare de exceptione bene restat ulter
rius referendo ad regulam quod cumlatio impedia
tur ex eadem causa in id quod plus est preterea con
stat patrem ex contractu filii teneri in minus quia de
peculio statum et ipsum filium in plus quia insolui
dum ut in .l. si quis cum filio ff. de pecul. et tamen si
pater iurat super facto .i. filium dare non oportere in
solidum queritur exceptio filio ut l. qui iurasse §. si pa
ter ff. de iureiurando et est ratio quia obligatio utrius
quod ex eadem causa descendit idem et eadem ratione si
inducatur pro domino conuento ex contractu serui
ut in .l. si cum argentum §. si. de exceptione rei iudi
cate ergo patet quod cum agitur ex eadem causa in
id quod plus est cum idem sit facto quod deducitur in
utrumque iudicium obstare debet exceptio rei iudicat

et con
agitur
ta fue
except
tudo si
curatio
tionem
iudi.
sedm
opara
ster in
pcedit
respon
sarium
ex pte
Et est
finalis
aduen
current
si cine
seus q
rium
eadem
tum in
dicatu
ex pte
si ma
titur
tra q
tione
e com
hobly

et consequenter cumulatō impēdīrī p̄terea si ad idem
agat ex eadem causa constat q̄ omnis questio deduc-
ta fuerit in p̄mum iudiciū ergo i totum d̄z obstare
exceptio igit̄ p̄ regulā cumulatō impēdīrī d̄z q̄ sic of-
fēdo si rei vendicatione simpliciter p̄posita in prose-
cutione certa exprimit absolutoria lata pariet excep-
tionē in totum ut in l. i. scilicet in prin. ff. de excep. rei
iudi. et solz allegari p̄ glo. et l. an eadē §. actiones i
scdm̄ verum intellectum nihil facit sicut ergo nichil
opatur expressio cause quominus exceptio rei iudi. ob-
stet in totum ita et in p̄posito facto ex quo ius agēdis
p̄cedit nil opatur expressio q̄ntitatis sed ad hoc statim
respondeo quia refert inter ḡnālitatem rerum et cau-
sarum Plus enī opatur expressio rei in p̄cessu quam
expressio ut l. i. si ex testō et ibi nota ff. de excep. rei iudi.
Et est ratio quia petitio vultus rei non h̄z communē
finalem effectum cum petitione alterius s̄. r̄cus si b̄fi
aduertatur perpendi potest in pluribus causis con-
currentibus circa acquisitionem alicuius rei ut scrip-
si circa §. actiones Sed hec responsio nil facit ad pre-
sens p̄positum quia sicut in rei vendicatione plu-
rum causarum concursus plurium actionum ex
eadem causa descendantium tendit ad eundem effec-
tum id est ad idem factum puniendū Item rei ven-
dicatione si ab initio vna causa exprimitur nō patit̄
expressio exceptionem ultra illam causā extendi ut in l. i.
si mater §. si quis vero petat Sic ergo et hic non pa-
titur expressio quantitatis exceptionem extendi ul-
tra quantitatem expressam Et sic est ar. pro cumula-
tione p̄missa scilicet ex eadem causa in id q̄ plus ē non
e contra p̄terea in hypothecaria est vna causa id est
h̄ obligatio rei in rei vendicatione alia q̄ iudicium ut

L. aliena. l. aliena rem. ff. de pig. ac. et sententia ab-
solutoria lata in rei vendicatione stiente creditore ob-
stat exceptio o in hypothecaria. ut in. lege: sepe de
rei iudi. et tamen p rei vendicatione advocat plus qz
dominiu per hypothecaria minus qz possessio ut in. l.
in rem actio. ff. de rei vendi. et l. si cum venditor. ff.
de euc. ergo bene sequitur qz ubi est eade ca duarum
actionu alterius in plus alterius in minus competet
tum ex eadem causa qz sententia absolutoria lata in
vna parit exceptionem in totum in altera. et consequen-
ter impedit cumulationem secundum regulam pmiss-
sam pterea absolutoria lata in re debitori nocet in qz
tum minoris et econtra eo casu quo contingit eadem
ca eas continere ut in. l. si is qui heres ff. de except.
rei. in. g. est in pte licet cõter diuersas habeat cas
et sepatas ergo etc. Concludo vltius sed hoc tollit
statim quia. g. ille est i potestate loquitur quando cons-
u. nebant in re et causa quia nul plus in vna qz in al-
tera. Sz quando differunt sententia lata in vna nõ
nocet in altera ut. l. si tamen g. l. ff. de edil. edi. Dico
igitur qz cum ex vna causa plures actiones compes-
tunt vna in plus et altera in minus duplex pot esse
modus pnuanciandi potest enim pnuanciari super fa-
cto id est factum illud de quo aditur iudex non pces-
sisse et tunc si agatur alia certum est exceptione rei
tndi. obstat. Item potest pnuanciari super actione
pposita id est eam non competere ex pcedenti facto
et hoc casu exerei iudi. non obstat in alia verbi gra a-
go furti non manifesti cõtra aliquem et dico rapuis-
se rem et pnuanciatur rapinam non factam si agatur
postea vi bo. rap. ppter eadem cam obstat except. rei
iudicate. Sed si pnuanciatur furti non manifesti ac-

nonem
se inter
quila
Item
tem ar
absolut
stat cre
est sed
quila m
ret in a
possum
detulsi
et. g. si
indacer
pediri
incertu
facto a
exceptu
impedit
at par
dum tu
ut coll
similit
pri vti
quotie
ad num
non pa
impetu
et ex l.
est ead
in vna
parit e

tionem non competere ut qz constat rem ratam fuisse
se interueniente vera violentia exceptio non obstat
quia videtur absolutio facta p petitionem ineptam.
Item exemplum aliud si ago contra aliquem cedens
tem arbores actione ex locato et absoluitur siquidem
absoluitur ideo qz pronuntiatur cum non incidisse ob
stat exceptio si ar. fur. ce. postea agatur in id qd pl⁹
est sed si pronuntiatur actione ex locato non competere
quia non processisset locatio excep. rei iudi. non obsta
ret in ar. fur. ce. et in lege acquil. et hec similia colligi
possunt et .l. si duo §. idem iul. et ex. l. duobus §. a si
de iussore et §. se. et §. exceptionem et §. si quis iurauit
et §. si quis colonus ergo eo casu quo exceptio rei iud.
induceretur in totum certum est cumulationem im
pediri secundum regulam Item quia lite pendente
incertum qualiter debeat iudicari .i. vtrum super
facto an super actione consequenter an sit obstatuta
exceptio rei iudicate vel non dico tamen cumulationem
impediri quia cum futurus dubius euentus se habe
at pariter ad duo id ad impediendum et ad pmitten
dum iudicatur de eo ut de impediendo dum pendet.
ut colligi potest ex .l. pecuniam ff. si certum per et per
similitudinem legati relictis pure et sub conditione ad
peti ut in .l. si legatum pure ff. de adim. le. cum si et ex. l.
quotiens de noua ubi ergo separate sunt cause qtuor
ad numerum licet eadem in specie absolutio lata in vna
non parit exceptionem in altera et sic nec cumulatō
impeditur ut perpendi potest ex .l. si cum ex testō.
et ex. l. si cum argentum ff. de excep. rei iud. Sed ubi
est eadem causa numero p omnia l3 plus vel minus
in vna qd in altera contineatur absolutio in vna lata
parit exceptionem in altera et sic impeditur cumula

tio cum eadē questio p oīa in iudicium deducat ut in
.l. si cum argentum. §. si petiero gregem ut dicta. l.
si quis cum totum §. generaliter et §. diffini ri qdem
potest et l. singulis ff. de excep. rei iudi. ¶ Ad oppo
sita vero posset responderi singulariter ad singula et
vniuersaliter ad omīa ut sollicitus indagator inquī
rere poterit si recte rationē conneritatis et supatiois
rerum et causarum aduertat Idem.

Quod semel placuit amplius di splicere non potest.

¶ In snīa potest poni exemplū huius regule nā ex
quo semel placuit iudici certam ferre snīam non pōt
ulterius displicere ut p hoc possit eaz mutare siue sit
equa siue iniqua ut ff. de re iudi. l. iudex et l. paulus
et l. plus rem et l. cum querebatur et de questionibus
l. i. §. si. et de penis l. diui fratres. Sed scdm hec op
ponitur de l. si p̄ses. l. quō et quando iudex cum sū
milibus s3 dici sol3 et d3 referre vtrum snīa non te
neat ipso iure et tunc ipse idem si ē ordinarius potest
secundo p̄nunciare si delegatus p̄nunciabit delegās
ut. l. quō et quando iudex l. si p̄ses et lege. si ut pro
ponis et de accu. l. iij. sed si teneat ipso iure l3 iniqui
tatem contineat non potest per eundem iudicem res
uocari ut in .l. p̄allegata et ff. de re iudi. l. q̄ iussit et
l. de sen. l. post snīam tamē pōt appellari et per ius
dicem appellationis de iniquitate cognosci et cognō
ta iniquitate snīa corrigi ut. ff. de re iudicata. lege
p̄ses. et lege cum p̄clatis. et de appellationibus l. i.
¶ Item poni potest in confessione tam in iudicio

cum causa vel sine causa utraq; enim est obligatoria
ut ff. de interroga acti. l. i. q. extra iudicium cum cā
tamen legitima. vi. l. de non nu. pe. l. i. generaliter al.
appellatur indiscreta et non obligatoria ut ff. de pro
ba. l. cum de indebito §. si. et de doli excep. l. ii. §. con
tra Sed opponitur contra hoc quod valet extra iu
dicium etiā sine cā ff. de pac. tale pactum in fin. sed
dicas aut ad liberandum aut ad obligandū procedit
talis confessio si ad liberandū valet etiam sine causa
ut in. l. tale pactum si ad obligandū non valet si cau
sam non habeat annexam ut dicta. l. cum de indebit.
et dicto. §. contra. Sed opponitur q. etiam ad obligā
dum valeat et indebito soluto quasi tacite videatur
habere causam donationis annexam quia promissio
et solutio paria sunt ut. l. ad. l. fal. l. si. et de donati.
l. si patronus. §. de illo si solutio eius quod est inde
bitum a sciente procedens inducit p̄sumptionē dona
tionis ut ff. de regulis iuris l. per errorem ergo et pro
missio. Sed distingue quia aut uterq; sciebat causam
non subesse et tunc non inducitur donatio quia i pa
ri causa melior est causa conventi q. agentis ut. ff.
de ver. ob. l. si servus §. sequitur ut infra e. §. in pari.
Sed quando solvo sciens indebitum ei qui similiter
sciebat indebitum donare videor et repetitio denega
tur. ¶ Diceret aliquis quare cum uterq; scit causā
non subesse facilius denegatur repetitio q. conceda
tur petitio. ¶ Respondeo propterea est quia in
pari causa melior est causa conventi q. agentis ut
dictum est Cum ergo sint in pari scientie causa re
et actor sequitur quod et repetitio soluti denegatur et
petitio promissi. sed quando creditor crederet sub
esse causam reus qui constitetur sciret non

subesse vñ ex cā donationis confiteri ⁊ iō efficaciter
obligatus ar. ff. de op. libe. cā pari ⁊ non in palle. §.
contra ¶ Item opponit q̄ displicere possit q̄ semel
placuit etiaꝫ i iudicio confitendo vt. ff. famil. here. cū
putarē ⁊ de iuris ⁊ facti igno. l. error Sed dicendū
est q̄ aut constat confitemem errasse aut constat non
errasse aut dubitatur. Primo casu aut errauit in fa
cto aut in iure vt plene distinctus ē. vt supra e. in. c.
ignorantia Secundo casu non potest reuocari cōfel
sio ⁊ ita loquitur regula. Tercio casu p̄sumitur in
dubio non errasse quia nemo extimandus est dixisse
q̄ non mente cogitauit. ff. de suppl. leg. l. la beo. §.
idem tubero Item ponit potest exemplum 'regule in
cōtractu q̄ cū semel placuit in contrahendo ampli⁹
displicere non potest vt. l. de acti. ⁊ obli. sicut ⁊ de
rescin. vendi. l. de contractu sed tunc obstat. ff. de cō
di. ob cām. l. si pecuniā ubi contrahenti lꝫ penitere.
Sꝫ dicendū erit q̄ differentia est inter cōtractus no
minatos ⁊ innominatos nam in cōtractibus nominatis
non licet regulariter penitere lꝫ fallat in casib⁹ qui
nota in. l. p̄calle. sicut in cōtractibus vero innomia
tis aut res est integra ex vtraq̄ parte ⁊ tunc vterq̄
contrahentium penitere licebit aut p̄ctus ē vestitus
per alterutrā partē ⁊ tunc vestienti licebit penitere
alteri non vt plene tractatur in dicta. l. si pecuniā
ff. de condi. ob cām. Item potest ponit exemplū regle
in electione nā postq̄ in scrutinio non in aui aliquem
⁊ electio non fuerit subsequata vel postq̄ p̄stiti cōsensū
electionis ab aliis celebrare non possum vltius im
pugnare nisi ex causis postea emergentib⁹ vel nisi
mores electi antea celati de nouo pandatur improbitas
seu alicuius alterius latens vici vel defectus queꝫ

verit
(sup
i. l. f
tu. l.
cur. l.
se sꝫ
pater
de p̄i
sumit
exem
redita
pudat
verum
repud
nor. r.
§. rest
randi
confer
ff. de
p̄ctu
ture
in leg
plac
plices
aut v
ris v
simp
penit
⁊ leg
p̄del
vt. l.
pio

verissimiliter ignorare potueri veritas reueletur vt
supra de elec. c. nulli licere li. vi. et apparet ff. de le.
i. l. serui electione et l. huius. §. Stichum et dele. ii. sta-
tu. libe. §. Stichum et de ope. li. l. apud officium et de des-
cur. l. si. et ar. de confir. tu. l. in confirmando cum. l.
se et contra hoc est ff. dele. ii. l. unum ex familia et l. cum
pater. §. a filia et in illis ius eligendi non competebat
de pnti sed totaliter erat in tpe mortis ideo non con-
sumitur per prima electionem vt ibi apparet Item potest poni
exemplum hereditatis aditione nam ex quo semel her-
editas placuit adeundo non potest postea displicere re-
pudiando vt. ff. de repudian. here. l. cum maior et hoc
verum est de iure cōi sed per restitutionem in integrum
repudiari potest a minore vt. ff. de acqui. heredi. l. si mi-
nor et l. si necessarius et de minoribus. l. quod si minor
§. restitutus. Item poni posset in delatione iuris ius-
randi vt. ff. de iureiur. l. si quis iusiurandum Item in
consensu habito ad confirmandum alterius factus vt
ff. de aqua plu. arcenda. l. in diem et si diuer. et temp.
prescrip. l. de accessionibus sed contra regulam vnde. ff. de
iure codicillorum. l. diui. §. l. et dele. i. si mihi et tibi §.
in legatis et dele. iii. l. si quis in pnti. testi vbi quod semel
placuit instituendo heredem vel legando potest postea dis-
plicere institutionem vel legatum reuocando et dicas quod
aut voluntas prima fuit obligatoria aut alicuius ius-
ris volentis competere exclusoria Primo casui locus
simpliciter regula quia sufficit semel velle ita quod
penitere non licet vt dicta lege sicut et ibidem nota
et lege de accessionibus et quorum legato. lege prima. §.
pdest. Secundo casu regula non vindicat sibi locum
vt. l. palle. §. licet. et §. in legatis et l. si quis in pnti
pio testamenti et nunquid poterit testor ita dispone

re q̄ non liceat reuocare quia dicit in testamento pri
mo q̄ secundū non valeat nisi fuerit ibi de ver. ad ver
bū posita salutaris. Virginis Marie postea fecit
secundū et reuocauit oēm aliam voluntatem et oīa ver
ba derogatiua vltata que continentur in eadem du
bitatur vtrum valeat primum vel vltimum et videt̄
q̄ preualet vltimum q̄ voluntas posterior licet ei vi
deatur per priorem derogari quintū ad verba in p̄ori
prolata preualet prin. et iureiuran. l. diuus. §. licet
ergo licet in testamento p̄mo derogatoria verba pla
ta fuerint vltimo tñ ex quo apte apparet de volunta
te tñstantis in vltimo expressa videtur vltimum p̄uale
re p̄terea id opatur reuocatio generalis quantum ad
omnia quod specialis opatur in speciali cui foret ap
plicata ar. ff. de admi. tu. l. si duo et de acqui. heredi
s. si seruus eius. l. de precip. xxx vel xl. annorū. l.
omnes et de quadri. prescrip. l. ii. sed cōstat quod re
uocatio specialis facta de p̄mo faceret secundū vale
re vt. l. si quis in prin. testamenti de le. iii. ergo reuo
catio gñal expressa in vltimo v̄ tollere p̄mi testamēti
effectū preterea verba derogatiua in p̄mo testamento
prolata generalia fuerunt item prolata in vltimo si
militer sunt generalia vnde q̄ in parī causa genera
litas sunt videntur in dubio posteriora preferenda
et preualere prioribus vt ff. de lega. si muli et tibi §. i
legatis et de adimē. lega. l. iii. §. si. l. de fideicō. l.
dari. et de vulga. et pupil. et substi. l. l. si q̄s eū et de
mā. te. l. si peculiū. §. i. Preterea quantum ad tollen
dam substantiam et effectum substantie precedentis
ita se habet posterius testamentum ad p̄us sicut pos
terior stipulatio que nouat ap. p̄orem nouatam. quod

patet quia stipulatio que nouat ipso iure aliam tollit. §. pactus ne peteret sic et posterius testamentum tollit primum ut de iniusto testa. l. ii. et innuitur in. l. hac consultissima. §. si quis autem. et l. sanctimus. sed posterior stipulatio ita se habet ad potorem quod in generalitate concepta omnem potorem et omnem eius effectum tollit. ut ff. de accep. l. et uno. §. et eius rei et insti. qui modis tol. ob. §. est. et preterea ergo postea prius testamentum ita se habet ad primum quod sub generalitate verborum primum et omnem eius effectum tollit. preterea hoc argumentari de contractu ad ultimam voluntatem quasi de minori ad maius affirmando. ut de le. iii. qui citographum sed in contractu licet sub generalitate verborum omnia precedentia tollere ut ff. de transac. l. non est ferendus et de ver. obli. qui rome. §. duo fratres. ergo multo fortius licebit sub generalitate verborum tollere effectum precedentium in ultima voluntate. Preterea ita se habet testamentum posterius ad prius sicut lex posterior ad priorem quia voluntas testatoris lex est. ut in auten. de nup. §. disponat. sed lex posterior ita se habet quia tollit potorem licet sub generalibus verbis concipiatur sicut si conciperetur specialibus. ut in preallega. lege de quadri. p. scrip. lege secunda et dicta. l. omnes et si prescripti. triginta vel quadraginta annorum ergo ita tollat ultimum testamentum primum.

¶ Preterea facilius reuocantur que dependent ex voluntate unius quam plurium. ut ff. eo. quoribus unusquisque. Sed que dependent ex voluntate plurium ut contractus reuocantur etiam per generalitatem verborum ut dictum est ergo et c.

¶ Item pro hoc. §. locator. ff. locati. l. cum plures.

¶ Contra q̄ p̄mum valeat videtur q̄ quando p̄ma
voluntas est derogatoria vltime p̄ma p̄ualet nisi fue
rit specialiter reuocata s̄z hec non fuit reuocata spe
cialiter sed ḡnāliter ergo videtur q̄ p̄ma p̄ualeat.
Et p̄ hoc est apte. l. si mīhi ⁊ tibi. §. interdū videtur
enī aperte dicere q̄ oporteat specialem mentionem
fieri de p̄mo et qualitate eius p̄terea illud appellatur
speciale quod est a ḡnālitate abstractū. vt. ff. de le.
iii. l. seruus vrbānus. §. si ⁊ detriti. vi. ⁊ oleo. le. l. iii
⁊ de suppel. lega. l. legata. ⁊. l. si quis in ius. l. i. ⁊
si quis cau. l. si quis. §. quesitum ⁊ de iureiur. item
apud. §. hoc edictum ⁊ de publi. l. i. §. dixerit aliq̄s
⁊. §. vnde queritur. Ad idē facit q̄ nota de flumi. l.
quo minus ⁊ de appel. l. si expressum. Si ergo lex
requirit q̄ specialiter se penitere dicat videtur req̄
rere quod descendere debeat ad specialitatē verborū
⁊ a ḡnālitate discedat. ¶ Determinando videtur dis
cendum quod si quis diceret secundum valere forte
erraret quia in autē. de testa. imperfecto §. ⁊ si q̄dem
non videtur requirere q̄ p̄cedenstestamentū specia
liter reuocetur sed videtur sufficere exp̄ssa reuocatio
per ḡnālia ⁊ per conditionalia verba siue dubitativa
⁊ non assertiua dum dicit hoc ipsum exp̄ssum signi
ficare quia si fecit quidam talem voluntatē non ta
men eam vltius valere vult. Tamen ego dicerem
quod requiritur reuocatio specialis testamenti p̄mi
sequentis derogatoriū vt p̄dicta l. si quis in principio
testamenti ibi nisi specialiter dixerit ⁊ cetera Sed si
specialiter reuocaret p̄mum vltimi derogatoriū nō
est questio quod vltimum p̄ualeret quia non potuit
sibi legē imponere a qua discedere non liceat vt dī.
legē si quis in p̄ncipio testamenti. Sed si non sciret

in finibus vltime voluntatis sed transfret ad naturā
contractus tūc esset irreuocabilis vt. ff. de dona. cau
sa mor. l. vbi. ita donatur quod aut fieri possit illud
in testamēto quod in contractu patz de assignatione
libri. §. assignare et nota de testa. heredes palam. §.
fualt. Si g donaret vel vendit heredi pūti vel eo ab
seute alter. pro eo recipienti sub ea condicione si tes
tamentum reuocari contingat habebit donat o vel
venditio effectum irreuocabiliter in eū casum i quo
testamentū reuocari contingeret § Dynus.

Non debet aliquis alterius os dio pregrauari.

¶ Exemplū istius regule ponitur C. de inoffi. testa.
l. si quis in suo. §. legatum vbi dicitur qd mater nō
d3 exheredare fil iū ppter delictū a marito eiusdem
filii patre commissum. Item. ff. de bono. posse. conz
tra tabu. l. iiii. §. si emancipitus vbi dicitur quod si
pater exheredat filium propter causam ingratiitudi
nis ab eo commissam illa exheredatio non debet ob
esse nepoti qui causam ingratiitudinis non commisit
si aliquo casu contingat in officiosi querelam iad ne
potē reuolui. Sed videtur falsum esse quod contine
tur in secundo exēplo quia exheredatio facta legit
time de filio nepotē excludit quia si instituto vel ex
heredo filium meum non habeo necesse mentionē fa
cere de nepote nato ex filio ff. de lib. et postu. l. si qd
postumos. §. si qd filium. et l. gallus. §. in oibus et
de cōiun. cū eman. li. l. i. §. si pater in potestate. Re
spondeo et dico verum eē quod quamdiu filius exhe
re

l. l.

redatus uiuit et post ad querelam vocari excluditur
nepos ex eo natus nec potest aliquo iure rŕpere tes-
tamentum aut licet ab eo fuerit preteritus ex quo fi-
lius vixit post annum vt in prealle. lege. §. filium.
Sed si filius exheredatus excluditur a querela p re-
pudiationem tacitam vel expressam nepos vocatur
ad querelam ex vigore edicti successori quod habz lo-
cum in querela vt ff. de inoffi testa. l. si is qui et. l.
pater Item si filius exheredatus moritur, antequaz
excludatur a querela aut ante aut post si ante vocat
nepos ad querelā ex persona patris exheredati. Si
post vocatur nepos ex sua persona per editum succes-
sorium et ita debet intelligi prealle l. si quis postumos
§. si filium et de contra ta. l. iii. §. si emancipatus et
de conlugē. cum eman. li. l. i. §. si pater in potestate
et L. de inoffi. te. l. si quis filium et in autē. cū de ap-
pel. cog. §. si conuictus fuerit. Item clare patet ex
plum vbi cūque cauetur q̄ propter delictū patris
filius puniri non debet nec aliquam maculam filio
infligere argumen. ff. de penis. l. crimen. et de decu-
c. l. §. in filiis licet fallat i crimine lese maiestatis et
herescos C. ad. l. iul. maiesta. l. quisquis et de hereti-
cis autē. gazaros ¶ Sed contra hoc videtur quod iu-
re cauetur q̄ filii puniuntur propter iniusticiam pa-
tris vt in autē. vt omnes obedi. iudi. provin. §. i. col-
la. quinta sed ibi habuit respectum ad iusticiam diui-
nam que aliquando punit filium propter delictū pa-
tris sicut ibi notari solet Itē contra regulam videtur
quia iure cauetur q̄ si pater exheredat filium exhere-
datio nocet non solum filio sed etiam nepotibus ex eo
natis et in eius pte constitutis p qd patet q̄ alteri
odio alius pregrauiatur vt de bo. li. l. queritur. Sed

dicendū est; quod aut agitur de hijs que mediāte mi-
nisterio filii pnt acquiri patri aut de his q̄ mediante
ministerio filii nō acquirunt patri. Si de his que
possunt acquiri patri mediāte ministerio filii tūc ha-
bet locum regula indistincte sed in hijs que mediāte
te filii ministerio non queruntur patri distinguen-
dum est quia, aut obueniebāt ab ipso patre aut a ge-
nere vltiori aut a ciuitate vel a rerum natura. Pri-
mo casu delictū patris nocet filio In secundo et ter-
tio non nocet vt. ff. de interdic. et rele. l. iiii. et de iure
patro. l. diui fratres et ita d̄z intelligi. C. de q̄stioni.
l. diuo marco ff. ad. l. cor. de fal. l. si quis patris sui
Et ppter hoc soluta est questio de qua dubitari solz
scz an filius debeat priuari successione feudi ppter
delictum patris qz si erat paternum p̄uat si a rerū
natura vel a gñe vltiori obueniens non priuatur
per palle. l. iiii. ¶ Idem

Sine culpa nisi subsit causa nō est aliquis puniendus

¶ Ubi non est delictū non p̄t īponi pena nisi quādo
causa rōnabilis subest et sic r̄lam ponit et expositiō
nem a regula que exceptio regule contra iuris aucto-
ritatem videtur dicere quia ibi non reperitur subesse
culpa non debet īponi pena ff. de ver. sig. l. aliud est
fraus in prin. Sed dic q̄ aliquando suadente publi-
ca vtilitate sic causa interueniente punitur quis si-
ne culpa; vt ecce aufertur aliquando res possessori
vt assignetur militi qui in bello se habuerit virtuose
vt. ff. de euc. l. i. l. iutius et de rei ven. l. itē si verberatū

l. ii.

§ idē si forte itē seruus ppter laudabilis fidei exem-
plum admittitur ad vindicandum necem domini vt
pro pmo libertatem consequatur & ita pnte domino
sine culpa sua ex causa pdicta tamē dominū suū
aufertur vt. *D. de pci. impera. offe. l. i.* & in quibus
cau. ser. pro pmo libertatem ecce. l. i. item pz in ser-
uo qui ppter publicam vtilitatē id est vt erogatur ad
ulteriū veritas torquetur & tortus dño non restituit
& sic punitur dñs sine culpa ex causa tamen in hoc
scz q pñatur iuitus domino serui l3 pñum cōsequa-
tur vt. ff. de adul. l. si stipulatus & nota de calump.
l. penultima. ¶ Sed videtur etiam qvbi non ē cul-
pa nec causa q pena imponitur vt. ff. qui & a quib?
pspex. legisla. sed ibi erat causa scz adulteriū cōmis-
sum licet non culpa serui qui torquetur item oppo-
nitur de teste qui torquetur ppter culpam & delictū
alterius etiā sine culpa vt. ff. de questi. l. vnius. §. te-
stes. l. ex libero in prin. sed ibi snbest cā. s. q facto
interuenisse pñatur itē est culpa scilz quia vacillauit
in testimonio al. si quod pdictorū deesset non deberz
torqueri vt pñalle. l. Item opponitur de filio dam-
nati crimine lese maiestatis qui punitur propter de-
lictum patris nam infamia notatur & a paterna &
extraneorum successione priuatur vt. l. si quis. *D.*
ad. l. iul. maie. idem de filio heretici vt D. de hereti.
auten. gazeros sed in illis est causa ap a nō culpa
nam quia sunt de genere improbatō est presumptio
continuationis paterni criminis contra eos vt dicta
lege quisquis. ff. filii vero. & ff. de edil. edil. quod si
velit. §. qui mancipia. ¶ Dynus.

Quod quis mandato iudicis
facit dolo facere non videtur
cum habeat necesse parere

Regulam ponit rationem regule. Regula enim est
quod ille qui facit mandato iudicis non videtur esse in
dolo ratio autem est quia necesse habet parere necessi-
tas autem facit cessare presumptionem doli ut ff. de
bonis libe. l. qui cum maior. §. si pater et de calump.
l. mater et inducit presumptionem contrariam scilicet fraudis
et doli non presumendi ut ff. de solu. l. si stipulatus.
§. si lancem et de aqua plu. ar. l. quam in pri. et que
in fraudem cre. l. qui astit. §. labeonem. Exemplum
autem regule est ponere quod mandato iudicis destruxi se-
pulchrum quo mediante aqua pluvialis nocere poterat
non teneor actione de sepulchro violato quia iudicis
auctoritas me excusat ut dicta. l. quam. Item ponere
quod is qui deposuit penes me decedit relictis quattuor
heredibus et ego restitui uni tantum iudicis auctori-
tate de cetero non teneor aliis actione depositi quia iu-
dicis auctoritas omnem fraudis suspicionem cessare fa-
cit ut dicta. l. si stipulatus. §. si lancem Et idem et iei-
potest in executoribus et apparitoribus exequentibus
precepta et iudici. sententias iuste latas ut ff. de regulis iu-
turis non videtur §. qui iussit. ff. ad sill. l. si quis qui
si per totum. Sed opponitur et videtur quod qui facit aliquod
illicitum mandato iudicis non excusetur imo quod
est plus quod imputatur ei qui non resistit iudici pre-
cipienti aliquod illicitum fieri ut ecce si percipiat de
curione torqueri non solum non debet officialis ob-

dire immo dñ resistere ⁊ si non resistit puniatur. **C.**
de decu. l. omēs li. x. etiam pbatur in alio casu simi
li de excusatione numerum l. euidenter **C.** li. x. ⁊ de
magistra sacra scri. l. i. in fi. li. xii. ⁊ ad idem. **C.** de
appel. l. quonā iudices Et ideo distiguendū est aut
pceptum est apte contra legem aut. apte secundū le
gem aut est dubium. Primo casu non dñ obedire im
mo resistere pōt ⁊ dñ per officiales vt. **C.** de decu. l.
omēs li. x. ⁊ de excu. mu. l. euidenter ⁊ de magistra
sa. scri. l. i. i fine vt omēs tam ciul. q̄ mili. l. i. §. offi.
⁊ de appel. quonā mili. non pos. l. cis q̄dem ⁊ in au
ten. vt mili. iudi. §. quonā col. ix. immo etiam p pua
tos resisti pōt quando aperte apparet iudicem pro
cedere contra legem vt. **C.** de iure fisci. l. phibitum
⁊ l. defensionis facultas li. x. et de meta. l. deuotum
li. xii. t. eff. de re iudicata l. contumacia. §. vlt. Secdo
casu punitur qui non parit vt. ff. si quis sus dñ. non
ob. lege pma ⁊ de re iudicata. l. contumacia in pri.
Tercio casu pareri debet vt. ff. de iudici. l. si quis ex
aliens ⁊ hoc ppter iudicis sententie ⁊ precepti aucto
ritatem pro quorum iusticia est in dubio presumens
dum vt. ff. ad trebel. l. seruo inuito. §. cum pretor ⁊
de iudiciis. l. si pretor ⁊ ne quid in loco publico. l. si.
et patet quod q̄ paret si presumitur in dolo. vt. ff. de
regulis iuris lege non potest videre dolo carere ⁊ es
contra ab eo qui paret abest omnis suspicio fraudis
presumende vt hic ⁊ ff. eodem l. non videtur §. qui ius
su ⁊ de solu. l. si stipulatus. §. si lancem. ⁊ de aqua
plu. arcen. l. quamq̄ ⁊ que in fraudem credi. l. qui
autem. §. apud labeonem. ⁊ de iuris omni. iu. lege si
quis id quod. §. doli. ⁊ de his qui nota infā. l. furti.
§. iussu. Idem.

¶ Et ecce si debitor est in mora soluendi erit sibi no-
cua quantum ad plura quia quantum ad rei interi-
tum et clau contingentem ut ff. si certum petatur
l. qd te et depositi lege si in asia §. si. et de verborum
obligatione lege si ex legati causa et l. si seruum et de
le l. apud iulianum §. ipse quoque et lege cuius res
§. si. item quantum ad fructus de quibustenetur ex
die more quando petitur aliquid per actionem bone
fidei vel per actionem ex testamento que bone fidei ac-
tionis sapit naturam ut ff. de le. ii. l. apud iulianum
§. fructus. l. si quis bonorum et de le. ii. lege qui soli-
dum §. que et lege si si quis seruo et ad trebel. l. fidei
commissaria in principio et de acti. et empt. l. iulias-
ius. §. si fructibus. Sed si agatur actione stricti iu-
ris si quidem peto restitui quod est meum veniunt fru-
ctus a die more sed si peto quod est alienum veniunt a die
litiscōtest. ff. de usuris l. videamus circa prin. et in
§. in faulana et §. si actione ite est noctua mora quod
ad interesse quod peti potest et auget a die more in odium
debitoris morosi ut ff. de acti. emp. et ven. l. ratio §. si
per venditorem et de re iudicata. l. qui chalendis.

¶ Huius autem occasione queri potest an interesse
sit in obligatione post moram ita quod peti possit per
libellum in re actionis vel an deducatur in condemna-
tionem per iudicis officium tantum opinio est inter
iuris prudentes determinant. n. aliquando scilicet ff.
de re iudicata lege si quis ab alio. §. ultimo quod in-
teresse non possit per libellum peti sed per iudicis of-
ficium in condemnationem deducatur ar. ff. de ver.

ob. l. si seruus. §. ultimo et l. eum qui ita et de consti.
pecu. l. promissor hominis quod posset habere locum
ubi esset in obligatione rem dari sed ubi est in obligatio
ne factum tunc post moram est etiam in obligatione in
teresse debitum ex tacita promissione si non fuit quod
in conventionem deuenit ut ff. de ver. obligatione. l. si
pulationes non diuidunt. §. celsus et ibi nota et i. l.
si pecunia ubi dicitur quod interesse in stipulatione ve
nit et ideo bene sequitur quod possit per libellum peti
An autem interesse quod debetur propter debitoris moram
sit unicum tantum et singulare vel an triplex scilicet sin
gulare commune et conuentum questio est. Et quod sit uni
cum ostendit quia lex dicit quod si res vendita non tradatur
in id quod interest agitur hoc autem interdictum egreditur
et cetera. si igitur excessus est diuersorum sicut et quali
tas patet quod differt interesse ab estimatione comune
et conuenti ut ff. de acti. emp. l. i. et per eundem modum
potest induci. L. de senten. que pro co. l. unica quia ibi
dicit quod interesse potest ascendere usque ad duplum esti
mationis communis vel conuente. Cum ergo excessus sit di
uersorum patet quod communis estimatio vel conuenta rei non
est intere. Cum ergo remoueatur commune et conuen
tum relinquitur unum tantum scilicet singulare. Preterea
lex dicit quod ad interesse ad personam refertur et sic
suo iure constituitur per relationem et refertur ad per
sonam ut ff. de ver. ob. l. ii. §. ultimo et de noui oper.
nuncia. l. si stipulatio. §. questum et de regulis iuris
. l. quatenus et estimatio non refertur ad personam
sed ad rem ergo sequitur quod non habeat substantiam
interesse preterea quotiens duo sunt quorum unum
refertur ad aliud constat non idem esse relatum et id
ad quod sit relatio licet ex commixtione relati et eius

ad q
codic
bus
cillos
linse
si ider
rel ve
et l. q
non el
ad int
§. per
rel no
sint d
et dep
de fu
nis el
limite
excedi
terest
uenta
dem
gene
et im
ter e
ction
et in
remo
tion
me
C
to q
rel

ad quod sit relatio idem resultet effectus ut patet in
codicillis. ad testamentum relatis ex quorū duorū iuri
bus cōmixtis idem insurgit effectus ut. l. ii. §. codi
cillorum. et. l. q̄dam de iure codicil. et de condi. insti.
l. in sciis et de heredi. insti. l. asse. ff. et. l. de. l. i. l.
si idem. Si ergo interesse referatur ad estimationem
rei ut in. l. stipulatio. §. ultimo. de operis noui nun.
et. l. qui tabulas de furtis ff. restat rei estimationem
non esse interesse item interdictū uti possidentis datur
ad interesse et refertur ad estimationē rei ut. l. si duo
§. penultimo. ff. uti. possi. ergo sequitur qd̄ estimatio
rei non sit interesse cum relatum et id ad quod et.
sint diuersa sicut dictum est. ¶ Preterea disponens
et depositum non cōpaciuntur se sub eodem g̃ne ut. ff.
de fundo instructor instru. le. l. ultima. S; commu
nis estimatio et conuenta si excedit. cōeīm disponit ut
limitat interesse quod patet quia non patitur ipsum
excedere duplum sui ut. l. de sen. que pro eo quod in
terest. l. i. ergo absurdum est dicere q̄ cōis vel cōs
uenta estimatio rei sint per se distincte species sub eo
dem genere interesse singulari p̃terea a qua remouet
genus et quelibet e us species ut. ff. de fundo instru.
et instru. leg. l. fundi. §. ultimo. Sed si conueniat in
ter emptorem et venditorem quod non agatur de eui
ctione illa conuentio opatur q̄ interesse non petatur
et tñ petit p̃ctum rei conuentū cū ergo conuentio illa
remoueat petitionem interesse et non remoueat peti
tionem p̃cti patz q̄ p̃ctum rei conuentum non ē spēs
interēē ut pbat de act. emp. et v̄. l. eptorē. §. q̄ aūt.
¶ Deposito ofido sic actio legis acq̃llie dat ad
id quod interest hic autem interesse est cōisestimatio
rei Primum patet. ff. et de furtis. l. quidam tabulas.

§. de lege acquilla maior questio est scdo apparet qd
illud interesse ad quod datur actio legis acquillie ex
ponitur. ff. ad legem acquil. l. si seruum meum et di
citur ibi qd non estimatur affectio sed quanti oibus
communiter valet cois ergo estimatio rei est interesse
item lex dicit qd ad estimationem refertur interesse vt
ff. de furtis. l. qui tabulas in principio. Item alibi si
legatum est mihi relictum sub conditione et petam ta
bulas testamenti exhibere et non exhibentur condē
natio fit ad interesse illud autem refertur ad estima
tionem legati si agatur pro legato item hereditas si
agatur pro hereditate vt ff. de tabulis exhiben. l. lo
cum. §. condemnatio item quod interesse constituatur
in suo esse per relationem factam ad estimationem rei
vt patet. ff. de furtis lege si vendidero §. cum autem
Ex his patet quod non est unicum tantum interesse
item dicitur in lege qd doli estimatio non ex eo quod
interest fit sed ex eo qd in litem iuratur vt. ff. de iudi.
lege non a iudice sed constat interesse iurari. vt lege
penultimo de in litem iurando et de admini. tu. lege
tutor qui repertorium secundo responso ergo necessa
rio sequitur aliam esse speciem interesse de qua loqui
tur lege non a iudice id est commune aliam de qua
loquitur lex penultima de in litem iurando id est sin
gulare. ¶ Preterea constat in litem iurari ob
dolum tantum non ob culpam vt in. l. in actionibus
§. sed in his omnibus et. l. secunda in fine de in litem
iurando et tamen iuratur interec vt dicta l. penulti
ma. Cum ergo ratione doli quia maius delictum
maior fiat estimatio et ratione culpe minor quia mi
nus delictum et tamen constat ratione culpe ad inter
esse agi vt. l. ii. §. interdum vñ sequitur vterius cum

alla sit extimatio doli et alla culpe et una maior et al-
tera minor et quæ appellatur interesse quod non sit idem
sed diuersum cum excessus sit diuersorum ut dictum
est. Preterea constat stipulationem iudicio fisci com-
mitti quanti ea res ut in. l. ii. §. ultimo qui satisfac-
torem cog. et illa appellatur vera extimatio rei ut in. l. hec
verba ff. de verborum sig. et illud appellatur interese
ut in lege ultima si quis in ius vocatus non terit ut. l.
quotiens de verborum obligatione. Cum ergo vera
et communis extimatio rei appellatur interesse et illa
constat differre ab extimatione singulari ut ff. de le-
i. l. si ex quo et dele. ii. l. si cui fundus sequitur quod
illud commune differat a singulari et non sit idem
sed per se distinctum et per eundem modum possit induci
l. arbiter in prin. §. non tamen ff. de dolo. Ad eunden-
torem intellectum huius videndum est an extima-
tio rei sit interese vel extimatio damni vel lucri in illis
casibus in quibus habetur ratio lucri et quod sit ex-
timatio lucri et non damni probatur sic. quia ubi non est
damnum venit interesse ut patet in legato sub condi-
tione relicto ff. de tabul. exhi. l. locum §. condemnatio
Item si peto cauere pro legato sub conditione relicto
et non cauetur petitur interesse. Interesse autem dicitur
extimatio eius quod est relictum Patet ergo quod ex-
timatio rei est interesse ut ff. qui ex cau. in pos. ea. l.
penul. l. 7. ii. responso. Preterea patet quod leges dicunt in-
teresse referri ad extimationem rei. ut ff. de furtis. l. d.
tabulas et. l. si venditi. §. cum autem **C**onpositum
vero quod extimatio vel pretium rei non sit interesse
patet sic quia. l. cauetur quod in actione furti non quadru-
platur interesse sed tantum pretium rei patet igitur pre-
tium rei non esse interesse ut ff. de furtis l. furti. item

lex dicit q̄ precium rei venit interesse vt. ff. de religi. l. liberum. Constat autem id quod deducitur in alterum non esse id in quo deducitur quia si ouis deducitur in gregem non est grex sed in grege continetur itez si signum deducatur in domum non est domus sed in domino continetur vt. ff. de vsuca. l. eum qui ⁊. l. rerum mixtura item si bos deducatur in siniam ptz oibus q̄ non est sinia sed in sinia comprehenditur. Clere ergo concluditur si precium venit in interesse quod non est in interesse item si vnum duorum sui in potestate comprehendit aliud comprehendens et comprehensum sunt diuersa vt ecce actus sui potentia comprehendit iter vt. ff. de nouatio. l. si pupillus ⁊. si. ⁊ de verbo. sig. l. qui vsufruc. ⁊ tamen certum est iter non esse actum sz spem seruitutis distinctam ab actu vt. ff. si seruitus vti. l. loci corpus. §. i. ⁊ de adimē. lc. l. i. itē iter comprehendit facultatem eundi ⁊ agendi tamē facultas illa non est iter quod ptz quia potē esse in itinere vt. in l. si fundū sub conditione. §. per fundum dele. l. ⁊ si vsufruc. pe. l. i. ⁊ de vsufruc. l. i. itē actus comprehendit facultatem eundi agendi tamen facultas non est actus item vsufructus comprehendit facultatē vti di fruendi vt. in. l. i. de vsufructu ⁊ tamē facultas illa non est vsufructus q̄ ptz qz esse potē vbi ius vten di fruendi non est vt. ff. de iure dotti. l. si vsufructus ⁊ so. ma. l. si vsufructus ergo bñ sequitur ad modū quod l3 extimatio interesse comprehendat extimationē communē vel conuentam rei q̄ ipsa communis vel conuenta non sit interesse. Preterea probatur q̄ sit extimatio damini ⁊ non rei quia ipsum interessē in cōdemnatione deducitur vt. ff. de admi. tu. l. si minore ⁊ de in litē iurando. l. penul. Constat autē extimatio

damini
timatio
vbi na
rum
deduc
tur q̄
quia l
⁊ alia
matio
§. si ta
go par
tio car
actio
quiliā
go eui
item p
cedent
domini
vel pe
sed ill
preter
verbo
diuiter
ligata
ra. ag
vnde
beo re
tio et
vel si
itē si
peto
negati

damni in condemnationem deduci quod ibi potest verti ex
timatio damni non rei ibi fit condemnatio in interesse
ubi non potest non fit. ff. ad. l. acqui. l. si quis testamē
tum Cū ergo probatum sit quod interese in condemnationē
deducatur item quod extimatio damni ratione cōcludi
tur quod interesse et extimatio damni sint idem. Idem
quia lex dicit iurari in litem in interese ut dicta. l. p.
et alia. l. dicit quod in iuramento in litem deducitur exti
matio in quantitate consistens ut in lege videamus
§. si tamen et §. iura et ff. de in litem iurando. Sic er
go patet quod ex hoc et precedenti quod interesse est extima
tio damni in quantitate consistens itaque quod. l. acqui
actio datur ad interesse et alia. l. dicit quod per. l. ac
quiliā consequimur damnum et damni extimationē er
go euidenter apparet quod extimatio damni est interese
item pone quod stipulor rem tradi vel prestari non pre
cedente contractu de cuius natura debeat transferri
dominium vel possessio certum est quod si non tradat
vel prestetur quod non estimatur proprietas nec possessio
sed illud habet quod nihil abest quia res tradita vel
prestata non fuit et illud appellatur interesse. ff. de
verbor. obligatione l. si fundus prestari et l. si rem tra
di item pone quod rem que valebat centum et erat ob
ligata pro decem stipulor liberari quia non fuit libe
ra ergo ad interesse illud autem dicitur quod mihi abest
unde si decem solum mihi absunt quia illa solui et ha
beo rem et propter quod pretium rei non est interesse sed extima
tio eius quod mihi abest quod non fit quod fieri debuit
vel sit quod fieri non debuit vel non fieri conuenit
item si stipulor mihi satisfdari pro. c. si non satisfdatur
peto interese illud autem aliquando equipollet quan
titati pro quo satis dandum est aliquando ab ea exces

dit vt ff. de ver. ob. l. si quis stipulatus .§. ultimo. et
de re iudi. l. si quis ab alio in principio Per hoc er-
go patet qđ intereē non est idem qđ extimatio rei. s;
diuersum quia in diuersis non in eodem iuenitur eā-
litas excessus. Ad hanc questionem dico qđ extima-
tio cōuenta cōis; singularis non est intereē licet ve-
niant interesse communiter vel singulariter extimādo
Et hoc ostendo sic lex dicit qđ hec verba quanti eā rē
esse non ad id quod interest sed ad rei extimationem
referuntur ff. de verborum significatione. l. hec ver-
ba secundum leges. n. indefinita equipollet vniuer-
sali vt. ff. de le. ii. l. si pluribus et ff. de leg. iii. l. hoc
legatum et lege si plures et de reb; dubis lege. si is
qui ducenta .§. vtrum. Cum ergo indefinite dicat qđ
non ad id quod interesse intelligam vniuersaliter qđ
sufficit ad extimationem et cetera. vt sic primū com-
prehendat omnem speciem interesse secundum om-
nem speciem extimationis hoc idem scilicet quod rei
estimatio non sit interesse patet ff. de tu. et cu. datur
ab hīs lege prima. §. considerandum.

¶ Nunc redeo ad primam. nunquid est vnum inter-
esse vel triplex et dico quod cum damnum possit ex-
timari singulariter. vt. ff. de bonis liber. l. libertas.
§. qui soluendo et si quis in fraudem patro. l. prima
§. et al. item et communiter vt lege si seruum meum
ff. ad legem acquil. ibi dum dicit quanti oībus et c.
Item ex conuentione quia procedere potest conuen-
tio super dubia futura estimatione damni vt. ff. remi-
ra. hā. lege procurator ad exhib. lege. si. et de pre-
to. stipu. lege si. et hoc appello conuentum. lege
conuentione extimatum et limitatum et hoc po-
test excedere singulare et commune et ab eis excedi

ergo non est idem cū excessus sit diuersorum s; est p
se distincta spēs ab intereē assumendo enim nouam
formam per hoc q; ex conuentione additur vel detra
hitur non remanēt in singulari vel communi s; assu
mit speciem nouam et appellatur conuentum vt dici
tur i stipulatione p̄toria que per mutationem extra
formā p̄torie nouā spēs assumit et appellat̄ cōuentio
nalis vt ff. dver. ob. l. in cōventionalib; itē et p eund
modū constituit̄ noua species iuris vt ff. de iusticia
et iure. l. ius ciuile ergo noua spēs intereē non ergo
dico quod conuentū precii rei sit intereē conuentum
nec quod commune sit intereē cōmune nec quod esti
matio singularis sit intereē singulare sed dico quod
damnum singulariter extimatū est intereē singulare
et extimatum communiter est intereē cōe et estimatū
conuentione ē intereē cōuentum et sic triplex et secun
dum hoc ad ar. primū patz responsio et cōcedo qd cō
mune vel cōuentum p̄cium non est intereē licet i es
timatione intereē deducatur vt dictum est item et si
teneres. opinionē malam quod precium rei sit intereē
nihilominus pateret responsio q; verum est nihil eē
id a quo et ex quo excedit̄ s; numero cū aliter ipsuz
vel idem genere diuersum spēs esse pōt vt ecce si dicā
martinus non excedit seipsū sed martinus bene pōt
excedere petrum ⁊ ab eo excedi ⁊ asinus pōt excede
re bouem ⁊ ab eo excedi. Secundo cōcedo i eo qd di
cit intereē cōstituit̄ p relationem ad psonam s; subitū
go quod persona duobus modis pōt intelligi s; sin
gulariter ⁊ cōiter relatū ergo ad personam singulari
ter dicit̄ singulare ⁊ relatū ad psonam cōiter diceret̄
cōe q; at relatio intereē possit fieri cōit̄ ad psonā p; p
illō q; .l. acquil. ad intereē dat̄ illō autē refertur ad

id quanti omnibus valeret vt dicto. §. de. l. acq. l. ma
ior qd est et dicta l. si seruum meū terciū et quartum
concedo quia probatur qd extimatio rei non sit itereē
ad quintum eodem modo respondeo qd concedo qd ex
timatio rei non est distincta spēs interesse vt proba
tum est et ideo non est sub eodem genere cum inter
esse singulari item nocet mora quantū ad causarū
estimationem tam ex parte actoris quā ex parte rei
si enim iudex cū cause cognitione statuatur tempus ac
tori intra quod agat vel reo intra quod exceptiones
opponat repellit post illud tēpus quasi lapsū temp
tacitum renunciationem inducat vt. ff. de heredi. in
sti. l. si quis instituitur §. item si conditioni et l. q
accu. non pos. l. si ea et dixi plene supra e. c. indulg
Sed opponitur et videtur qd etiam qd sua mora non
nocet alicui constat enim mora rei principalis fidei
iussori noceret vt. ff. de ver. ob. l. mora rei et. l. si ser
uum §. nunc videamus et de fideiusso. l. si a colono
§. item mora vnius de duobus reis debendi nocet
alijs quando sunt socii vt ff. de duobus reis l. penul
tima sed quando non essent socii non nocet vt de vsu
ris l. mora §. ultimo sed ibi imputare debet qd alteri
obligationem suspiciendo item causali in obligatione
participādo cogitare debuit quid poterat euenire vt
ff. de condi. indebi. l. indebitam et locati l. si qd fun
dum. ¶ Dynus

**¶ Que fiunt a iudice si ad ei
us non spectant officium iuri
bus non subsistunt**

¶ Ut si iudex laicus condēnat aliquem quez cōstat
clericum esse et nō de iurisdictione sua nam non valet

2
ipso iure sententia item si iudex laicus condēnat al-
quem laicū quem constat nō esse de iurisdictione iu-
dicantis tunc non valet ipso iure sententia qz a nō
competēti iudice lata vt *l. de decu. l. dominiū* et si
a non competēti iudice .i. p totum et maxime in .i.
fi. et de iuris. om. iudi. l. vlti. et de offi. prefec. vt. l.
vlt. et de iniusto rup. et ir. testa. l. si quis exheredato
et l. si quis et de penis l. ii. §. fi. i. ē pone q iudex pro-
cessit tempore feriarum vtracqz parte non cōsentiente
nam non valet ipso iure snia vt. ff. de feriis l. ii. §. si
vero Del qz dilatione cōcessa procedit extra tempus
dilationis nam non valet processus vt *l. de dila. l.*
siue pars vel pone quod dedit tutorem aliquem sibi
non subiectum vel alicui pupillo sibi nō subiecto nā
non tenet datio ipso iure vt ff. de excus. tu l. scire o-
portet §. fi. et de tu. et cu. datis ab huius l. ius tandi.
¶ Sed opponitur et videtur q si faciat illud qd non
pertineat ad eius officiciū valeat Nā si citet aliquē
sue iurisdictioni non subiectū necesse habet cōparere
et si non cōpareat potest puniri vt contumax vt ff. si
qis in ius vocatus nō ierit l. ii. et de iudi. si qis aliena
Sed dic q aut constat actū spectare ad officiciū faciē-
tis aut cōstat non spectare aut dubitatur primo casū
factū valet etiam si inique discernat vt ff. de iusti. iu-
re l. penul. et de re iu. l. preses et l. cū pbatis Secū-
do casū factū ipso iure non valet vt et ff. e. l. factū et
de re iudi. l. contumacia §. contumax non videt scio
casū valet ratione dubitationis vt dicta. l. ii. et l. si qis
ex aliena ad muni. l. de iure debet ergo intelligi rla
qū cōstat ea que facta sunt non spectare ad officiciū
facientis idem.

h. b.

Scienti et consentienti nō fit ī iuriā neq; dolus.

Duas ponit regulas Prima est q̄ scienti ⁊ cōsenti
enti non fit iniuria Secunda q̄ scienti ⁊ cōsenti
non fit dolus. Prime autē regule exemplū pōt poni
quia iure cauetur q̄ si vēdo hōiem liberū volētem nō
teneor actione iniuriarum vt ff. de iniuriis l. i. § vsq;
adeo item exemplū secunde regule poni pōt q̄ dicit̄
in iure si detineo liberū hōiem volentē et consensien
tem non teneor interdicto da libero hōie exhibendo vt
ff. de libe. hō. ex. l. iii. § si quis volentē itē ad vtriusq;
predictarum regularū confirmationem accedit. L.
de transac. l. cum donationis ⁊ de rescī. ven. l. ven
ditor. ff. de in ius vo. l. quamuis ⁊ de aqua plu. ar.
l. in diem ⁊ que in frau. cre. l. que autē. §. p̄terea et
de furtis. l. inter omnes §. penult. ⁊ de regulis iuris
l. nemo videtur. ¶ Sed opponitur ⁊ videtur quod ī
iuria fiat etiam volenti quia si rapio virginem etiam
volentem teneor vt. L. de rapi. virginum. l. vna ⁊ ī
autem. de rapi. muli. ⁊ ar. ff. de seruo cor. l. i. §. per
suadere et. §. vltimo sed dicendum est quod cum ex
vna parte interuenit voluntas et ex alia persuasio
dolosa regula non habet locum quia is qui decipitur
pro non volente habetur ⁊ hoc ex eo procedit quia do
losa persuasio plus est quā violēta coactio ff. de libe
hō. exhi. lege. iii. §. si quis volētem. ii. responso ⁊ de
seruo corru. l. i. §. persuadere sed vbi dolosa persua
sio in altera non probatur scia cum consensu indu
cit presumptionem q̄ non interueniat iniuria neq;
dolus ⁊ ita loquitur regula ⁊. ii. superius ad regu;

lam confirmandam ¶ Item opponitur et videtur q
 scia interueniens obligationem non minuat vt ff. de
 edil. edic. l. i. iustissime Dicendum est q aut scia inter
 uenit tempore contractus aut alterius actus de cui
 comprobatione tractatur et tunc habet regula locuz
 vt ff. de edil. edic. l. i. §. si intelligatur et de acti. emp.
 l. i. in fine et dicta. l. qui autem §. preterea ¶ Item vi
 detur facere regula ad qonem que sepe occurrit vide
 licet si aliq compromiserit in aliquē tamqñ i arbi
 tratorem et amicabilem compositoem et promiserit lau
 dum non petere reduci ad arbitriū boni viri sub cer
 ta pena an is contra quē fuerit iniq̃ue pronunciatus
 possit petere reduci ad arbitrium boni viri itaque nō
 cadat in penam videtur enim q in penā cadat prop
 ter generalitatē istius regule et legum prealle. item
 si conueniam q non agam actione depositi valz pac
 tum lz inducat tacitam remissionē futuri doli vt ff. de
 pactis. l. i. iurispergentium §. sed et si pacificatur et l. si
 vnus §. illud ¶ E contra q possit reduci renunciatioe
 non obstante videtur primo q pena quorū occasione
 vel p̃textu quis inuitatur ap delinquēdum nō tenet
 vt. l. cōuenire et l. pomponius ff. de pac. do et de ver.
 ob. l. si plagii sed p tale pactū pōt arbitrator facile
 ad male pronunciādum promoueri et propterea non
 videtur pactum valere Propterea vbiq̃mque promitti
 tur aliquid nō fieri et pena si cōtrahat tacite videtur
 agi qd pena cōmittatur si nō obseruetur ea q debue
 rūt de iure seruari vt. ff. loca. l. quarto §. iter locato
 rē ¶ Cū ergo actū videatur q arbitrator de iure pro
 nunciaret si non de iure sz iniq̃ pronūciauit videē di
 cēdum penā nō debere cōmitti. Preterea si promittit

h. lic

to filium non exheredare et pmitto penam si exhere-
dauro tacite videtur in eodē cōdicio q̄ pena nō cōmittat̄
si ex heredari meruerit vt. ff. de verborū ob. l. quidā
cū filium. §. sed videamus et in glo. ibi posita ergo si
promittam q̄ non petam reduci ad arbitriū boni vi-
ri si pena reduci potest ad arbitrium boni viri. illud
quod est iniuste pronunciatū non incidam in penā
sicut nec incido in penā exheredando cū q̄ exhereda-
ri meruit. Preterea et pactum quod non reduci ad
arbitrium boni viri a iure cōi remotum ē cū de iure
cōi reduci possit et debeat si iniquitatē cōtineat vt. ff.
pro socio. l. verum et. l. quid enim et de cōtrahē. emp
et vendi. l. hec venditio si remotum ergo non videtur
tenere vt in. l. iurisperitū §. et generaliter secūdū ex-
positionem que veritatem cōtinere videt̄. Preterea
iure publico et publica vtilitate suadente inductū q̄
iniqua arbitramenta per boni viri arbitriū corrigant̄
ergo pactum q̄ nō corrigatur non videtur tenere ar.
ff. de admi. tu. l. quidam decedēs et de suis et legi he-
re. l. vlti. et de regu. iuris. l. neq̄ in pignus §. priuas
torum et ad l. fal. q̄ de bonis §. i. Preterea leges nō
cōcedunt iniquū arbitrium habere effectū qd̄ appa-
ret quia parant viam per quam iniquitas remouea-
tur vt in §. arbitratorum et de arbi. l. ita demum. et
l. e. l. arbitratorum Si ergo pactum fiat q̄ valeat
videtur factum cōtra leges et preterea non valere vt
in l. non dubium. si enim i vltima volūate que ma-
ioris est auctoritatis quā cōtractus cauēri nō pōt vt
locū nō habeāt leges vt ff. de le. i. l. nemo multo min⁹
cauēri non poterat in contractibus. Preterea cuius
cūq̄ arbitrii libertas quātūmcūq̄ generalis et larga
ad id restringitur et limitari videtur quod de iure cōi

licet vt. ff. de condi. inde si procurator ⁊ que in frau-
cre. l. si pater filio ⁊ ad municipa l. lucius. §. penul
⁊ C. de mu non continuādis l. i. §. pro infāte Unde
nemo sani capitis diceret q̄ arbitratori videatur con-
cedi quod iniue ⁊ contra iuriscōis prohibitionē pro-
nunciare possit. Idem.

Que a iure communi exorbitant nequaquam ad sequentia sunt trahenda

¶ Exorbitant. i. deuiant vel discordant seu ea q̄sūt
contraria iuri cōi oportet enim ea restringi quasi o-
diosa non autem ampliari ⁊ ad cōsequentiam trahi
quasi fauorabilia. ¶ Verbi grā impetrauit aliq̄s
non legitime natus; vt non obstante defectu nataliū
valeat promoueri ad beneficium etiam si curam ha-
beat animarum nam virtute illi⁹ dispensationis nō
poterit nisi vnicum beneficium obtinere supra de ff.
presbi. c. i. ratio est q̄ ea que sunt contraria iuri cōi
licet alicui in privilegio sint cōcessa odiosa sūt ⁊ in
dubio restringenda ff. de acti. ⁊ obli l. in honorariis
§. sed cum recisa ⁊ de testa. mili. l. eius militis §. mi-
litia missus ¶ Sed cōtra regulam videtur q̄ benefi-
cia principum latissime impetrari debemus vt. ff. de
const. prin. l. si. ⁊ C. de bonis vacan. l. si quando s;.
dicendum ē q̄ aut beneficia cōceduntur secūdū iuris
cōis p̄missionē aut contra si contra iuris communis
permissionem aut cōceditur ei qui iuris erat capax
aut ei qui non erat de iure cōi capax si conceduntur
ei qui erat de iure cōi capax videt aliquid supadde;

re supra ius cōced. ff. de bonis libe. l. etiam. §. l. et ad
municip. l. i. in fi. si conceduntur et qui non erat ca
pax videtur reduci solū ad formā iuris cōis vt. C.
de inoffi. testa. l. si quando et si verba sunt ambigua
potius debent restringi vt hic et dicto. c. l. supra de
fi. presbite. vnū tamen p̄termittit non debet q̄ cui pri
uilegia dispensationē continentia conceduntur cons
cedi videntur s̄m conditionem p̄sone cui p̄uilegia cō
ceduntur Cū si p̄uilegiū concedit militi v̄f concedi
vt militi si laico vt laico si clerico vt clerico vt. ff. de
iusto rup. ir. testa. l. si q̄s exheredato §. s3 et et si q̄s
et de testa. milit. l. ex milit. sed si concedatur s̄m iuris
cōis p̄missionē latissime interpretari debemus vt dī
cta. l. vlt. de cō. p̄n. et de sen. pas. l. i. et de bo. vacan.
l. si quando siue iniuria tamen cuiusq̄ semp cōcessa
intelliguntur nisi in concessione contrarium exp̄ma
tur vt. ff. ne quid in loco publico. l. ii. §. si quis a pri
cipe. ¶ Idem.

Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari

¶ Istius regule exemplū poni potest In omī eo qđ
est cōe pluribus tanq̄ singulis vt ecce si plures ha
bent fundum cōem et volunt constituere scrūtutē in
fundo oportet oīem consensum interuenire al. defectus
vnius reddit constitutionem inutilem vt. ff. de scrūt.
ru. predi. l. receptum item si plures habent scrūtutē
aque ducende ex eodem fonte et dominus velit cōcede
re alii cū diminutione iuris p̄morum non poterit sine
consensu p̄morum al. si ius p̄morum non constitueret
deterius non requireret eorum consensus vt ff. d. scr.

rus. predi. l. l. §. si aqueductus et l. per quem locum
et cōia pre. l. qui p' certum et de aqua plu. ar. l. in cō
cedendo et l. in diem et l. si nō at itē p' exemplū. **L.** de
auc. prestanda l. vi. **S.** op. et vñ q' sufficiat consens?
maioris partis vt. ff. ad municip. l. quod maior et de
regulis iuris l. aliud. §. refertur et. **L.** de decu. l. noia
tionis forma. Sed facil' est solutio qz in eo qd est cōe
pluribus vt vniuersis statur voluntati maioris p'p'is
vñ. l. in contrariū all. In eo vero q' est cōe plurib?
vt singulis requirit' singulorū consensus vt hic et di
cta. l. p' fundum et l. receptum cum suis sūb'us **T**ñ
fallit ista secunda pars solutionis ff. de pac. l. maio
rem et de rel. l. si plures et de cur. fur. l. cōsilio. §. si.
C Dynus.

Nobscurissimū est sequendū

C Si promitto tibi decem libras et pecunia multis
plex in regione versatur vna maior altera minor et
altera minima nec apparet de qua sit actum minimā
mā videor p'mississe item in legato. Nam si legem
pecuniā nec appareat de qua minimā videor legasse
vt. ff. de le. iii. l. si ita relictum et l. minus item si ali
cui lego quantam partem hereditatis habet vnus he
redum et p' heredū sint iniquales minimā videor
legasse vt. ff. de le. iii. l. si ita relictum et l. qui concubi
nam. §. cōstituta et adiudem de ver. ob. l. si ita stipulat?
et. aut. xv. et l. inter stipulantem. **C** Sed videtur qd
in obscuris non sit sequendi nimum s; verissimilius
vt infra. e. inspicimus et ff. e. semper in stipulatione et
l. quando militabat. §. lucio Dicendū est q' regula d;
exponi secundum p'missa contraria nam p'mo debet
nius inspicere verissimilius vt infra e. inspicimus In

defectu vero simillimum sequimurque est minimum Et
ideo hic dicitur exponi in obscuris .i. cum verum vel verissimum
illud non non apparet verissimilius autem multiplex ap-
parere potest ut dicat infra c. inspicimus Et hec regula
locum habet in contractibus ut dicta l. de verborum
ob. in ultimis voluntatibus ut dicta l. de concubina
§. cum ita et l. minus et in delictis ut ff. de penis .l.
si plures et l. penultima et in sententiis ut l. de pro-
ferre. §. si plures. ¶ Sed opponitur contra regulam
multipliciter per ordinem Primo videtur quod falsum
dicatur in contractibus quia non minimum sed medio-
cre dicitur prestari ut l. de donat. si quis argentum. §. si
vero redditum Item falsum videtur in ultima voluntate quia
mediocre dicitur prestari sicut in dicto ff. de legat. l. legato
generaliter Item falsum in delictis quia in delictis .i. cum deli-
quentis animus non apparet interpretamur eos voluisse
se delictum committere et per hoc si contrarium non appar-
et durius puniendos ut l. ad. l. cor. de fidei. l. l. et de iu-
ris si non conuicti et nota. ff. de iniuriis illud relatum
Item cum constat delictum commissum et ignoratur per
quem de pluribus assumimus quod malus est .i. omnes
delinxisse et sic omnes puniri ut ff. ad. l. acquil. l. item
mela. §. si plures et nota. l. ad. l. tul. de vi. publ. l.
quonia multa et ad. l. corne. de fidei. l. si. ergo vel re-
gula falsa vel male exposita ¶ Ad primum de contrac-
tibus dic aliter esse in quantitatibus et in hiis que quan-
titatibus equipollent ut in vniuersitatibus quia tunc
minimum in dubio est sequendum ut ff. man. l. fideiussor
rem ut ff. e. semper in stipulatione in fi. et de edil. edic.
si quid venditor in fi. et in hiis locum habet regula aliud in
speciebus et in hiis que speciebus equipollent ut ar-
tificia quia tunc mediocre ut dicta l. si quis argentum

§. si
in hi
ter m
est r
in m
pne
ex ca
re do
est cu
min
simil
in qu
equip
reddu
frum
sed ne
missa
et v
itate
spec
caus
med
mit
respe
la no
mum
et tu
gatu
sed si
lece
vnd
in b

§. similis modo et dicta l. si quid §. ff. i. responsio et
in his regula non procedit quia in generibus similis
ter non procedit quia aut promittitur in eo genere in quo
est et potest aliquid euenire quod habere est prorsus
inutile et tunc promissio potius iudicatur inutilis a
principio quam specificetur effectus diuisorius qui sequitur
ex ea ut ff. de ver. obli. l. ita stipulatus in pri. et de iu
re do. cum post. §. gener. aut in eo genere in quo nihil
est euenire prorsus inutile ut in boue equo asino et ho
minibus et similis tunc debetur mediocre ut dicto. §.
similis modo ergo quo ad contractus regula procedit
in quantitate tantum et in his que in quantitatibus
equipollent. Sed contra hoc est valde. §. ille si vero
redditus ubi mediocres sit prestatio et tamen quantitas
frumenti vel vinierat ex causa donationis promissa
sed non est contra quia ibi non dicit quantitates pro
missam mediocre debere unde illud quasi tunc cum quod
est ut possit prestari vilissima relinquam sed dicit qua
titatem donationis promissam deducit ad designationem
specierum ex quibus percipi possit quantitas ex
causa donationis promissa et ideo designantur species
mediocres sicut si ab initio species vel genera pro
mitterentur. ¶ Ad secundum de ultima voluntate
respondeo quasi idem quod in generibus quod regu
la non procedit quia aut legatur genus generalissimum
tunc inutile est legatum aut subalternatiuum
et tunc si habet fines sola distinctione patrisfamilie le
gatum inutile est ut ff. de le. l. si domus in principio
sed si habet fines a natura debetur mediocre ut dicta
lege legato generaliter et insti. de le. §. si generaliter
unde patet hanc regulam cessare in quantitatibus et
in his que quantitatibus equipollent ut in vniuersis

tatibus regula procedit ut in .l. si ita relictum i p*ri*
cipio in fine dele. ii. z dele. iii. qui concubinam s. cu*z*
ita z .l. minus. In speciebus autem aut constat de
certa z tunc cessat regula quia debetur ut in lege si
domus s. cum alicuius ff. de le. primo aut non con
stat de certa z tunc si testator nomen speciei in lega
to non expressit cessat regula quia est electio legatarii
ut ff. de le. primo qui duos aut expressit nomen tamen
ignoratur de quo z tunc minus est in legato unde re
gula locum h*ab*et ut ff. de le. i. l. apud iulianum. s. scio.
Posset tamen heres si vellet maiorem eligere cu*z* ad
ipsum pertineat declaratio ultime dubie voluntatis
defuncti ubi certum expressit z ignoratur q*uod* ut ff. de
le. i. l. si quis. s. si quis plures. Contra predicta de
ultima voluntate est aperte dele. ii. si quis servum. s.
si vero ubi dubie voluntatis interpretatio committit*ur*
heredi z ideo regula semper cessare videtur respondeo
illud verum est cum voluntas est dubia circa perso
nas legatarii predicta procedunt circa rem legatam
item non videtur procedere regula in ultima volun
tate quia dubie voluntatis interpretatio ad iudicem
pertinet ergo non videtur reducenda ad minimum z
L. de fideic*om*. l. voluntatis respondeo iudex interpre
tatur quod verissimile est ex coniecturis .i. inspecta
c*on*ditione p*er*sonae legatarii z c*on*suetudine religionis lo
q*ui*tis z unitate scripturarum precedentium ut .l. si
servos plurium. s. ultimo. de le. i. z de testa. heredes
s. sed si notam si verissimile non potest perpendi t*u*c
locum habet regula ut ff. de le. iii. minimis z infra
eodem inspicimus servato tamen ordine quem ibi di
cam item videtur obscuritas reddere voluntatem in
utilem v*er*o cessat regula ut ff. de regulis iuris. lege si

quis de pluribus et de man. testa. l. cum ex plurib⁹
et de test. tu. duo sunt tici. Sed in illis non potest ap
parere minimū quia in personis duabus licet est
matio proprietatis seruorum possit esse inequalis co
tamen in legato ver. sabatur libertas in persona om
nium pariter est inestimabilis vt. ff. de le. et sena. cō.
l. singulis. §. indefinita. vnde in lege duo et l. tutele
datio vel delatio non plus vel minus in personā vni
us quā alterius extimatur et periculum pupilli cui
intendebat prouidere testator posset in delatione tute
le versari et ideo non mirum si non conceditur electio
heredi sed defectus probationis redditur inutilis dis
positio testatoris tamen arguitur contra responsio
nem predictam de l. si quis de pluribus nam ibi erat
incertitudo persone legatarii ergo recurrit debet ad es
lectionē heredis non vtriusq^{ue} impediti vt dicta. l. si q^{ui}s ser
uum §. si inter. de le. ii. Item erat incertitudo rei lega
te et nomen erat exp^{re}ssum ergo interpretatio concedi
tur heredi vt. l. si quis a filio. §. si quis plures. Respō
deo non est dubium q^{ui}s heres manumittere posset
vnum si vellet s^{ed} necessitas non imponitur sicut nec
eligendi vnum de legatariis vt de rebus dub. l. si fue
rit ista responsio sufficiens est ad. §. si inter sed non ad
§. si quis plures Unde dici potest quod plus eparet
incertitudo duplex circa annullandum relictū q^{ui} vni
ca vbi ergo incertitudo rei in spē tantum relictē pro
prio nomie exp^{re}sso legatum valet et compellitur he
res eligere vt in. §. si quis plures vel si non elegat mi
nimum est in electione vt in. l. apud iulianum §. scio
vbi persone tantum legatum non est in se inutile sed
propter probationis defectum vnde potest heres eli
gere sed non compellitur vt in. §. si inter et ibi noⁿ

ta ubi vero rei et persone tunc proorsus inutile ut in. l. si quis de pluribus et. l. cum ex pluribus ratio autem inter predicta patet ubi est incertitudo rei tantum persona superest cui potest obligatio queri et ideo si non eligat heres obligatio minimi contrahitur iuxta regulam nostram sed ubi persone tantum et non rei obligatus est heres ad rem sed quia non apparet si nollit eligere redditur legatum inutile ut dicta. l. si fuerit si vero rei et persone non est cui possit obligatio queri nec est res de qua constat et ideo relictum proorsus est inutile item in contractibus nullo modo videtur procedere quia interpretatio facienda est contra proferentem unde non est verum simpliciter quod minimi debeatur sed id quod est contra animam proferentis ut in. l. veteribus ff. de pactis et. l. cum in lege et. l. labeo ff. de contrahen. emp. et infra e. contra eum. Glossatores iuris civilis dicunt quod si dubium est in re super qua contrahitur tunc regula locum habet si in accessoris tunc contraria primum ut dixi simpliciter habet locum in quantitatibus ut in. l. iter stip. §. diversa et. l. si stipulatus fuero. x. aut xv. de ver. ob. ff. et loca. l. si tibi. x. in speciebus vero ut dictum est mediocriter debet et regula cessat ut nota ff. man. §. fideiussor unde quantum ad istam partem glossa est falsa nisi glossam sustineas eo casu procedere quo in contractu deducitur unum in certum de pluribus certis tunc enim cum sit electio debitoris minimi dare potest ut. l. qui ex pluribus ff. de verborum obligatione. secundum vero. i. de accessoris non videtur simpliciter sed quod contra proferentem fiat interpretatio ut. ff. de acti. emp. et ven. si servus. §. si. et de contrahen. emp. l. comprehensum et. l. si in emptione unde dicas quod aut pactum in accessoris est obscurum

rum circa qualitatem et quantitatem rei vendite et tunc
fit interpretatio contra venditorem ut l. labeo et l. si
cum in lege et l. veteribus et serui. vr. pr. l. si arborē
hæc lex autem circa electionem rerum electioni accedē
tium et tunc interpretatio venditoris non est contra
eum ut l. si in lege et l. comprehensum de contrah.
emp. et l. penult. §. si. et de acti. empti. tunc enim quasi
in genere debitor electionem habet ut dicta. l. qui ex
pluribus et insti. de acti. §. hic et nota in di. l. compre
hensum. Ad tertium id est circa delicta dico quod si
certum est delictum id est quod delictum sit commis
sus regula locum habet sequitur enim quod est mi
nimum quia non posuimus sed absoluimus enim ut l.
absentem. ff. de penis item ubi certum est delictus sed
in certa delicti qualitas locum habet ut si constat a
liquem commississe vim et sic delictum certi in est sed igno
ratur utrum cum armis vel sine armis et sic qualis
tas est incerta nam sequimur minimum. l. presumis
mus sine armis vel mitius puniatur ut l. si p̄ses et
et l. interpretationem. ff. de penis et de suspect. tu. l.
hoc enim ius §. quid ergo. Ad ubi certum est delictum
et certa delicti qualitas incertus vero animus delin
quentis non presumimus minimum id quod non fuit
animus quia atrocitas amouet presumptionem ani
mi presumendi ex quo persona est ad delinquendum
ut l. de sicca. l. i. et de iniuriis si non conuicti item ibi
certum delictum et certa qualitas sed incerta perso
na ut si nullus deprehenditur fuisse in actu delin
di et ignoratur quis deliquerit tunc non sequitur quod
est minimum quia omnes puniuntur ut §. si plures.
et nota. ff. ad l. cor. de sicca in rubrica Et ratio huius
est quia omnes deprehenduntur in culpa quia omnes

fuerunt in actu bellin. quendi Item q: ratio publica q
suadet maleficia puniri vt. l. licitatio §. illicite. ff. de
pub. et de fideiussore. si a reo. §. q: vulgo et ad l. aquil.
ita vulneratus est contra eos qui priuatam defensi
onem pretendunt et ideo preferenda est publica vt. ff.
pro socio. l. actione. §. labeo et in auten. de nouali. §.
quia vero. ¶ Idem.

Quoniam qui certus est certiorari obli
terius non oportet.

¶ Cauetur in iure quod venditor q: sciuit seruitutē de
beri a predio vendito certiorare d: emptorem al. tene
tur actione excepto ad interesse emptoris hoc verū et si
si emptor ignorauit seruitutē deberi sed si certus fuit
seruitutem deberi non oportet eū certiorari vt. ff. de
ac. emp. l. i. §. venditor et §. si itē qui mācipia vendūt
certiorare debent emptores de morbis et vitis al. tene
tur actione redibitoria vel quanto minoris s: si emptor
intelligat vel intelligere possit non est certificatio vē
ditoris necessaria vt. ff. de edil. edic. l. i. §. aiunt et §.
si intelligatur et l. ff. tamen. §. qui ei seruum. Quid
autē si venditor sciēs seruitutē vel vicū dixit se nol
le teneri nomine seruitutis vel viciorū dicendum est
hoc generale pactum non trahi ad ea q: venditor sciz
uit sed ad ea q: ignorauit venditor et . ff. de acti. emp.
et ven. l. quero et ar. de heredi. ven. l. hec autem. Sed
op. et videtur q: insciēti denūciare oporteat quia dict
tur in iure q: qui vult habere liberā potestātē i choan
di accusatione de adulterio vel ab adultero vel adul
tera et postquā adultera nupsit denūciare d: adulte
re ne nubat q: intendit pponere accusationē de adul

terio
num
casse
num.
ideo
contra
num
bone
scien
retur
in qu
plex
num
est ne
acti.
autem
denun
hoc sol
bis loc
ciam

I
Legit
potenti
plum
videlic
pa'ent
et ff. e
de tem

terio qđ qđ si adultera scitit et postea nupit sine de
nunciare non nocet ei scientia vt. ff. de adulte. l. denū
ciasse circa prin. Dici posset qđ ius illud quod per de
nū. iationem rīseruare intendebat erat odiosum et
ideo sola scientia sine denunciatione non pdest Sed
contra hanc solutionem ē. ff. de peti. heredi. l. itē ve
niunt §. petita; nā et ibi agebatur de re odiosa. i. de
bone fidei possessione consentindo male fide. et tamē
scientis denunciationis operatur illud quod oī era
retur denūciatio quare dicendū videtur quod i hiis
in quibz denūciatio est de substantia nō sufficit sim
plex scia vt in. l. denūciasse et ideo est necessaria de
nunciatio in hiis autē sola scia est de substantia non
est necessaria scienti denūciatio vt dicta. l. i. in fi. de
acti. emp. et de edil. edic. l. i. §. intellegatur in dubio
autem psumendum vī potius sciam de substantia qđ
denunciationem cum denunciationes fieri soleāt ad
hoc solum vt qđ erat incertus certificetur et in isto du
bio loqitur ista regula et dicta. l. item veniunt. §. pe
titam et quod in autē. l. aut qđ aliter §. si forte Idem

Non licet actori quod reo lici
tum non existit

Legiste ponunt exemplū istius regule quia si actori
petenti datur dilatio ppter testes ergo et reo qđ exem
plum locuz haberet si regula poneretur affirmatiue
videlicet qđ licet actori licere dī reo et multa plura
patent in exceptionibus opponēdis supra e. c. null?
et ff. e. l. nemo. ex hiis et in numero dilationū vt. de
tem. in integrū resti. l. petende et ff. de scri. l. in

pecuniariis et in pluribus aliis ¶ Est ergo exempli
regule cōueniens ut si denegatur reo potestas produ
cendi testes post dicta testificata ergo et actori ut in
aute. de testi. §. illud tamen col. vii. quia cōmuniter
loquitur de utroque quia rei condicio favorabilior est
quā actoris item si reo non licet reuocare procurato
rē post litē cont. ergo nec actori ut. ff. de procur. l. p.
litrm et l. q̄ omnia ¶ Opponi autem potest ad regu
lam dupliciter et de duobus queri potest primo quia
videtur q̄ plus liceat actori quā reo certum ē q̄ reo
non pōt ordinariū suū recusare ut de iurisd. om
iudi. l. nemo et tamen actor eligere potest unū de plu
ribus ordinariis rei et cōsequēt alium recusare ut de
de epi. et cle. l. cum clericū in pñ. Sed dici oportet q̄
cū omnis diffinitio in iure nostro periculosa sit sicut
ples que fallunt quandoque et hec ita ¶ Item opposit
q̄ actor pōt auferre reo iudicem suū p̄scriptum
ad extra ordinariū iudicē ut de dila. l. si quādo et
tamen reo non licet sup hoc rescriptū impetrare ut i
auten. ut omnes obe. iudi. §. hec considerantes col. v
et de cri. agi opor. autē. quia in p̄iuntia solutio
ut prius ¶ Querī autē potest si actor sit paratus pro
bare de iure domini rei de qua agit et eius codē tē
pore super iure domini p̄bationes offert q̄s corū p̄fes
rendus sit in p̄bando et videtur q̄ reus quia i re pa
ri favorabilior est eius causa ut infra. e. c. in re pari
et. ff. de ver. ob. l. si seruū §. sequitur et de doli. excep
l. apud celsū. §. marcellus et videt̄ expressum de
inoffi. testa. l. liberis ff. de proba. l. loca et de libe. cau
l. cum necessitas sed credo sequendam esse opinionē
actoris videlicet q̄ ex ordine primo recipiantur pro
bationes actoris postea probationes rei ar. de fal

l. si. ¶ Item solet queri nūquid in qualibet causa au-
diatur reus si velit probare rem ad se pertinere actio-
ne in probatione deficiente et videtur quod non quia cum in
v. roq; casu consequatur absolutioem ut l. de edē.
qui accusare de rei ven. l. vlti. et insti. de interdictis
§. como. l. um videt sua non interesse et propterea non
audiendus ut l. de proba. l. ad probationem s; dicē-
dum est sua interesse quia si probat rem suam eē conse-
quitur ius agendi alis cōsequitur solū ius excipien-
di v. ff. de iureiuran. l. s; si possessori et id audiatur
ar. supra. l. de proba. l. contra et quia regulariter
quod licet actori licere debet et reo ut dictū ē ¶ Idē.

¶ Mutare consiliū quis nō potest in alterius detrimentum.

¶ In eligente commode poni pōt exēplum qui non
potest mutare consiliū in detrimentum electi post
scrutinium publicatum cum p electionem q̄situm sit
electio ius petēde cōfirmationis ut supra de elec. cum
publicato et de elec. c. nulli licere li. vi. et ff. de optio-
leg. l. apud aufidium tētem poni pōt in iudicāte et cō-
trapente et in consistente de quibus omnibus plene p
omnia dictum est. ut supra eodem. quod semel et id
ibi dicta hic repeti possent. ¶ Sed opponitur et
videtur quod liceat mutare consiliū quia certum
est quod licet reuocare mandatum re integra ergo
licet mutare consiliū ut ff. mand. l. si tibi manda-
uero. §. sicuti sed dicendū est quod reuocatio pcedit sine
detrimento alterius quia si ignoratur reuocatū reuoca-
tio non affert damnum ignorantiv. ff. de solu. l. cum q̄o

.l. l.

§. si debitorem et de dona. l. hoc iure §. si quis dederit
 si sciuit damnum sua culpa sentit et ideo fidei iuris se-
 tire non videtur ut in regula iuris ¶ Item op. et vi-
 detur quod liceat variare et consequenter mutare consiliū
 ut. ff. de colla. bonorum. l. non nunquam et rerum amo-
 tarum l. de rebus et de acti. emp. et ven. l. si sterilis
 §. vlti. et de liber. lega. l. aurelius. §. penul. i. sed dicē-
 dum est quod aut varias deprehenditur circa eandem
 rem aut circa diuersas que nullā connexitatem ha-
 bent aut circa diuersas que ratione connexitatis ha-
 bentur eiusdem loco primo casu est prohibita variatio
 ut hic et supra e.c. quod semel et. ff. de le. i. seru. elec-
 tione et l. huius. §. Stichum et de. l. ii. statu liberū. §.
 Stichum et de bo. libe. l. nam absurdū fallit iussio cui
 fauetur circa hereditatem paternam licet videatur se-
 mel repudiasse ut. ff. de colla. bo. l. non nunquam et de iu-
 re deli. l. si quis seruus et l. de reu. here. lege. si. in
 secundo casu variatio admittitur ut dicta. l. si sterilis.
 §. si. et rerum amo. l. de reb. tertio casu reprobat
 ut. ff. de procur. l. in cāe et de vsuca. l. gaius et de dā
 infec. l. pretor. §. unde queritur et de admi. tu. l. cum
 queritur. ¶ Idem

Generi per speciem derogatur

¶ Exempla istius regule poni possunt in legatis et in
 substitutionibus et contractibus et in legum latoribus
 et in rescriptis. In legatis quod si testator legauit vni
 speciem et alteri generi generi per speciem derogatur ut
 ff. de legat. iii. l. uxorem. §. felicissimo et l. seruis vrba-
 nis. §. renult. item si legat libertis alimēta in genere et vni
 libertorum legat alimēta in specie ille cui legat in specie non

admittitur ad legatum vt. ff. de alimē lega. l. alimē
§. basilice et. l. Stichus in prin. §. Si op. et videtur q
generi per spēm non derogetur nam si testator legat
vni genus et eidem spēm per enumerationem spērū
non derogatur legato generis vt. ff. de fundo instruc
l. questum. §. penulti. dicūt quidā q aut legat vni
genus et alteri spēs et tunc generi per spēm derogat
aut legatur vni et eidem genus et spēs et tunc gene
ri per spēm nō derogatur quasi spēs ex abūdanti vi
deatur apponi vt in l. questum quod falsum ē aper
te apparet quia in l. cum delationis §. cui fundum
et §. quidā et §. sepe in prin. eidem legauerat genus
et speciem et tamen generi p spēm derogatur qz lega
tum generis restrictum videt ad spēs enumeratas
et idem probatur de suppl. le. l. legata et id videt la
cuis distinguendū q̄ glosatores iuris ciuillis distin
gunt quia aut testator legat vni genus et alteri spēs
aut legat eidem gen? et spēs si vni gen? et alteri spe
ciem generi p speciem derogatur vt dicta. l. vxorē §.
felicissimo siue primo genus et postea spēs siue pri
spēs et postea genus legatur vt. ff. de peculio l. ma
missio et dicta. l. questum §. ultimo in secundo casu
scilicet quando legat eidem genus et spēs aut extre
legatū gñis enumerat spēm aut enumerat indiuidua
que sub certa spē eiusdem generis cōtinentur si enu
merat indiuidua enumeratio operatur q legatū ge
neris non extenditur ad alia indiuidua que sub eadē
spē cōtinentur siue precedat legatū generis et sequa
t enumeratio indiuiduorū siue ecōtra Terbi grā lego ti
cio duas statuas marmoreas itē ome marmor et l. 3
miles statuas marmoreas habēā nllā cedit i legatū
preter duas vt. ff. de l. iiii. l. heres meus §. l. et d. ff.

do instru. l. cum delantionis. §. si cui fundū et 8 auro
et argēto lega. l. i. §. itē si duo. Si vero enumerat spe
cies individua continentes aut primo species et pos
tea copulatiue genus aut econtra pmo genus et pos
tea species primo casu vñ ampliare legatum et non
restringere vt. ff. de le. iii. l. hoc legatum et. l. ea tamē
¶ Sed contra istud membrū distinctionis vñ apte
ff. de vi. tri. et ole. le. l. ii. §. cui dulcia. nam mihi pri
mo enumerantur species et postea genus et tamē per
enumerationē specierum restringitur significatio ge
neris s; illud ibi non contingit ppter enumerationē
precedentem specierum sed ppter naturam copulan
tem et rei copulate vt ibi apparet dum dicit ex collec
tione vini et. et ar. ff. de fundo instru. et instru. lega.
l. sepe. §. gatio secundo casu quando primo genus et
postea spēs et tunc habet locum distinctio glosatorū
iuris ciuillis posita in palleata. l. quantū. §. penlt.
quia aut spēs enumerantur ab errante aut a sciēte
si ab errante enumeratio nihil opatur et ideo legato
gñali relicto non videtur detractū vt. ff. de suppl. le.
l. legata in prin. si a sciēte aut causa dubitationis
tollende aut causa limitationis aut dubitatur primo
casu species ex habundanti enumerantur quia pos
tius ad maiorem euidētiā videntur enumerari q̄
vt derogetur legato gñis vt. ff. de aur. et argen. le. l.
pediculis §. labeo et. ff. e. l. que dubitationi tollende se
cundo casu legatum videtur restringere ad spēs enu
meratas et ideo genus ex habundanti expm̄itur cu3
ei3 exp̄ssio nihil opetur vt. ff. de fundo instru. et instru.
lega. l. cū delantionis §. qdam et. l. sepe in pri. §. sup.
le. l. legata. ii. et. iii. responso. Tercio casu quādo du
bitatur dicendum est potius q̄ gratia tollende dubi

tationis videatur exprimere species et ideo legatum
generis non diminuitur ut dicta. l. questum §. si qd
fundum qui proprie loqui videtur in casu dubio.

¶ Quid autem si vni legaret sub nomine vniuersali
liori alii sub nomine minus vniuersali dico qd vni
uersalius habetur loco generis minus vniuersale
habetur loco speciei et ideo per minus vniuersale se
rogatur vniuersaliori sicut gñi per spēm verbi gra
tia si filio legat ortum instructum filie vero argentū
muliebri quod in orto habuit illud ad filiam pertine
bit ut ff. de fundo instructo lege questum. §. questū
et ar. dele. tercio lege vxorem parapho. codicil. et de
peculio lege seruo manumisso et de auro et argento.
le. l. prima parapho idem cum alteri.

¶ Item opponitur ad regulam et videtur quod spe
ciei per genus derogetur et non econuerso qz si pmo
lego alimenta quibusdam libertis postea lego alimē
ta omnibus per generale videtur esse recessum a spe
ciali ut ff. de alimen. lega. l. libertis. Dicendum est
quod aut generale et speciale exprimuntur in eadem
voluntate aut in diuersis si in eadem voluntate tunc
spālis derogat generali siue precedat siue sequatur.
ut ff. de alimē. lega. l. legata. §. basilice et l. stichus
in prin. si in diuersis postea derogat priori ut di
cta. l. libertis in prin. secundo casu siue exprimatur in
eadē voluntate siue in diuersis item siue precedat ge
nerale siue speciale speciale derogat generali ut ff. de
le. l. iii. l. vxorem. §. codicil. in tercio casu videtur neu
trum alteri derogare ut ff. de alimen. lega. l. alia in §. si.
et de adime. lega. l. ticta. §. qui in archa. **¶** Item op
ponitur et videtur qd specierum expressio generalis
nihilominus operetur quia quod operatur ex pressio

singulorum specierum operatur sola ex his generis
sub qua species continentur ut ff. de le. iii. l. si chor?
in prin. et de usu. et ha. l. si ita in princ. respondeo et
dico quod ubi solum genus exprimitur tunc per inde ha
betur ac si exprimerentur singule species in genere compre
hense ut in preallegata lege sed ubi exprimitur genus et
species habet locum distinctio supradicta. ¶ In sub
stitutionibus autem posset poni hoc modo exemplum
pone testator instituit patrem et filium pro parte et
eos inuicem substituit secundo instituit alios heredes
ex reliquis partibus tercio dicit hos omnes inuicem
substituto ista enim substitutio generalis non extendi
tur ad patrem et filium qui erant inuicem substituti
ut ff. de vulga. et pupil. substiti. l. col. redi. §. qui patre
Sed contra hoc videtur. ff. ad trebel. l. ultia. ubi per
substitutionem specialem non derogatur generali sed
ibi erant species substitutionis diuerse quia prima spe
cialis erat vulgaris sine reciproca secunda generalis
erat et fideicommissaria sed in §. qui patrem specialis
et generalis erant eiusdem generis quia utraque vul
garis siue reciproca et ideo generali derogatur per
speciale In contractibus autem patet exemplum. ff.
de verbo. ob. l. doli clausula et l. stipulationes como
dissime quia si stipulor ab aliquo libris scribi de die
et non de nocte per se et non per discipulum suum et
dolum generaliter non committi et ipse scribebat per
alium eque malum non per discipulum committitur stipu
latio ex generali clausula de dolo sed ad casum in stipula
tione expressum non pertinet In legum latoribus per
exemplum ff. de penis. l. sanctio legum item supra de
consti. c. primo. li. sexto ubi per constitutionem gene
ralem editam a romano pontifice non derogat spe

generis
et cho?
onde r
inde ha
e campu
genus r
In sub
exemplu
o parte
posderies
is inuicem
on extend
n substat
qui patri
lia, ubi de
generalit
la pma sp
la general
m special
a verasq
rogatur p
exemplum
diones com
scribi de re
lum suum
scribitur de
fuitur spu
m in Regu
latorebus p
nem supra
tionem gene
rogat spu

cia libus statutis rationabilibus aliorum locorum nisi
in constitutione generali contrariuzcaueatur expres
sus. ¶ Sed contra videtur. ff. de sepulchro violato
l. iii. §. diuus ubi per rescriptum imperiale sequens
derogatur consuetudine speciali alicuius loci. Sed
prout variis modis textus intelligatur potest varie res
ponderi. Vel potest dici quod supra de consti. est ius nouiss
simu iure canonum introductu et rationabiliter quod
statuta locorum et consuetudines in facto consistunt et
verissime est romanu pontificem ignorare ea que in alie
no facto consistunt et ideo non videtur voluisse con
stitutione extendi ad ea tollenda que ignorauit cum con
stitutio extendi non debet ad tollenda ea de quibus con
stituens non cogitauit vel non est verisimile cogitasse
ar. ff. de transac. l. cum acqui. et l. qui cum tutoribus
§. i. et §. si. et l. non est ferendus et de contrahen. ep.
et vendi. l. in lege et de acqui. here. l. ne quis et l. si
is ad quem. ¶ In rescriptis patet etiam responsio
quod speciale derogat generali ut supra de preben. c. du
dum et c. quamuis tibi li. vi. que dicta superius alle
gatis trahi possunt facile ad rescripta ¶ Dynus

Dus semp in se continet quod
est minus.

¶ Ut ecce si testator intendens legare quartam parte
bonorum scripsit dimidiam debet ei quarta quod dimidia
inest ut ff. de leg. i. l. que quartam et here insti. l. quo
tles. §. et si maiorem Item si volens stipulari et inter
rogo de. xx. et interrogatus respondeat de. x. valz stipu
latio de. x. quia maiori summe minor inest ut ff. de
ver. ob. l. i. i. §. si stipulant Item in sententia quia si

vnus condēnat in xv. alius in x. ⁊ alius in v. va l3
sententia in quinq; cum in quinq; omnes consensisse
videntur ex eo quod plus semp in se continet q̄ est
minus vt hic ⁊ ff. de arbitris. l. dīe pferre §. si ples
⁊ supra de arbi. c. ii. li. vi. Item si sum absolutus a
petitione totius fundi absolutus videor a qualib; ei⁹
parte vnum in qualibet eius parte obstat exceptio rei
iudicate vt ff. de excepti. rei iudic. l. iulianus. ⁊ l. si
quis cum totum ⁊ ff. de regulis iuris. lege. in cō q̄
plus ⁊ l. in toto itez si absolutus sum a petitione vni
uersali vt hereditatis petitione obstat exceptio rei iud
icate vendicanti res singulas ex eadem causa vt ff.
de excep. rei iudi. l. iulianus ⁊ l. si quis cum totum
⁊ l. eadem ratione quia plus semper in se continet
quod est minus. ¶ Sed contra regulam est quia si
interrogo vtrum pmittas stichum ant pamphilum
⁊ respondens de pamphilo tantum stipulatio est in
utilis quia interrogatio non videtur processisse ergo
plus non semper continet q̄ est minus vt ff. de ver
bo. obligatione l. inter stipulantem. i. responso. Sed
respondeo ⁊ dico quod ibi non impeditur stipulatio
valere ex eo q̄ non videatur interrogatio processisse
de pamphilo processit enim cum plus contineat i se
minus sed ideo impeditur quia concepta alternativē
interrogatione de quolibet videtur concepta sub con
ditione scz si alterum non detur vt ff. de opt. le. l. cui⁹
ita in principio ⁊ ideo si respondetur ad alteram pa
re videtur inter interrogationem ⁊ responsionem in
qualitate diuersitasque diuersitas qualitatis reddit
stipulatōem inutilem vi. ff. de verbo. obligacione. l. i.
§. si quis simpliciter. ¶ Item contra regulam est
quia si concedatur alicui merū imperium vt latron⁹

culatori cui non videtur concedi cognitio de re pecta
narta ergo merum imperium quod est plus non cō
tinet in se cognitionem causarum ciuiliū quod est
minus vt. ff. de iudi. l. solemus. §. latruuculator: sed
dicendum est quod merum imperium et iurisdictio
sunt species distincte ad inuicem separate vt nota ff.
de iurisdī. om. iudi. l. imperium et ideo vna concessa
nominatim potius videtur altera denegata vt in. §.
latrūculatoz az. ff. de pcur. l. marit? et de pac. cōuē.
l. si. et ff. de vul. et pupil. substi. l. si ita qd et l. si cui
ex filio. §. filio et l. ex facto. §. item quero hic autem
loquitur de illo pluri sub quo minora continētur vel
comprehenduntur vt species velut partes et eodē mo
do responderi pōt ad. c. cui de non sacerdotali supra
de preben. quia posito etiam qd non sacerdotalis eēt
maior qd sacerdotalis concessa non sacerdotali videt
sacerdotalis potius denegata quia non se habent vt
pars et totum de quibus loquitur regula s3 habent
se vt distincte species inuicem separate Idem.

DRo possessore habetur qui dolo
desiit possidere.

Si dolo desisti possidere rem quam a te petebam
vel petere proponebam perinde teneris rei ven. sicut
teneris si possideres vt ff. de rei ven. l. si a sit. §. sed et
is qui et ff. e. l. qui dolo et l. parē cum multis simi
libus **S**ed op. et oñditur qd non habeatur pro pos
sessore vt patet quia tenetur utilis. ff. de noxalis. l.
electio §. si is qui et si possideret teneretur directa s3
dicendum est quod utilis et directa non differunt in

substantia vt. ff. de nego. ge. l. a titolo et ideo effectus
pro possessore habetur ¶ Item opponitur contra idē
quia possidenti fit cessio vt. ff. de rei ven. l. si res et ta
men si dolo desit possidere non fit cessio vt in eodem
tit. l. si is qui dolo. et. l. nec quasi. Sed dicendum est
quod pro possessore habetur quantum ad damnum sus
sum non quantum ad commodum item cuius semper ore
sumatur abesse dolo si adesse non probetur vt. ff. de
proba. l. quotiens. §. qui dolo et dele. ii. l. cum ita lega
tur vni. §. species. ¶ Dubitari posset rationabiliter
si dolo potest probare Et dicendum est quod dolo probatur
ex coniecturis. c. ii. de renun. in vi. Item si iam erā
litem litem contestatus vel dederam solum libellum
vel denunciauerā sibi quod erā datur? libellū et ipse de
sinat postea possidere presumitur dolo desinere et ideo
perinde conuenitur ac si possideret ar. ff. de rei ven.
l. si fundum et. ff. de edē. §. quedam. §. nihil et qui ex
cau. in pos. ca. l. ii. et nota. e. titulo. l. fulcini? §. quid
sit latitare Queri autem posset circa materiam huius. c.
de pluribus quorum quedam nunquam reperiuntur suf
ficienter determinata Primum est an ei qui dolo desit
possidere conueniatur et extimationē soluat debeat et
euictione cauere et dicendum quod aut habuit causas
ab actore aut non si habuit cauere debet vt ff. de donati.
inter virum et uxorem l. si donauerit in prin. al. si non
habuit causam non debuit de euictione cauere vt ff. de rei
ven. l. ex diuerso §. peritor et decodi. fur. l. si seruus.
§. cauere. Secundo queritur an eo casu quo non cas
netur possit nihilominus de euictione agi reiecta con
tra actorem cui extimatio soluta est. Et potest dici quod
sic quia qui extimationem soluit cinere videtur ff. re
rum amo. l. si propter res ergo licet non fuerit dictū

de eutione agatur nihilominus poterit agi ut. *l. de cuje. l. non dubitatur.* ¶ Tercio queritur an per
actorē debeant actiones cedi ei qui dolo deslit posside
re et videtur q̄ cedi non debeant ut. *ff. de rei vendi. l. si is q̄ dolo et. l. si quasi econtra q̄ cedi debeant ut. ff. de re iudi. l. in depositi.* ¶ Adhuc videtur esse differen
tiam inter eum qui possidet et eū q̄ dolo deslit posside
re q̄ qui deslit possidere aut culpa interveniente aut
dolo. Si culpa debent actiones cedi *ff. de reg. iur. l. in depositi* sed si non habeat causam ab actore non des
bent cedi ut dicta. *l. si is qui dolo et ibi nota* Si vero
possidebat licet per contumaciā non restituat et p̄pte
rea iuramentum in lite delatū fuerit actori extima
tione soluta actiones debent cedi ut. *ff. de rei ven. l. si res.* Et ratio est quia actor sibi imputari d̄z eū poss
set petere precise compelli possorē restituere ut *ff. de rei vendi. l. qui restituere et non petuit* s̄z eūz dolo pos
sidere desierat hoc sibi imputari non potest et ideo fa
cilius est eā excusandi eum a necessitate cedendi nam
cum possidebat et actor petere poterat precise compel
li et non petuit sed magis extimationē voluit sua (p̄
te alienasse v̄f et ideo cedere compellitur ut. *ff. de rei ven. l. eius rei et. l. si res* sed cum dolo desierat possi
dere non sponte sed ex quadam necessitate et ideo ce
dere non tenetur ut dicta. *l. is qui dolo* Quarto querie
tur an is qui dolo deslit possidere et extimationē sol
uit habeat actionem in rem sine aliqua cessione tex
tus enim dicit. *ff. rerum amo. l. si propter res q̄ in re*
actio ei danda est s̄z non apparet vtrum ipso iure an
per cessionem et ideo videtur dicendum si res erat pre
sens. *l. si possessor extimationem solvens habeat pos*
sessionē tempe extimationis solute q̄ statim queritur

sibi dominū et ideo statim habet rei vendicationē in habitu ut dicta. l. eius rei: et si cer. pe. l. certi conditio §. ult. mollet in actu non habeat nisi desinat possidere ut nota. l. de here. vendi. l. si. et hoc apparet quia estimationis solutio pro emptore habetur ut. ff. rerū amo. l. iii. et l. iiii. sed si vendo tibi rem meam penes te constitutā statim transferet in dominū quasi videat tradidisse ut insti. de re. di. §. nihil. et ff. de acquirē. re do. l. qua rōe §. interdum ergo si estimationē recepit a te possessore statim tibi possessori dñiuz acquiritur sed si possessio non erat penes eum quā estimatio nō soluit quia forte dolo dñiuz possidere sicut cauet in textu regule tūc remanet dominū penes me dñz quā estimationē recepit et pñr in rem actio quaz cedere teneor si culpa dñiuz possidere secus si dolo ut dictuz est supra in proxima questione et hoc in rei ven. directa quid autem in utili in qñone vi. dicitur Quāto queri potest quid si res rediit ad actorem qui estimationem recepit et is qui estimationē soluit velit rem reuocare et actor paratus sit restituere estimationem an excludat eum qui estimationē soluit a petitione rei et videtur quod sic ar. ff. como. l. in comodato §. si. et l. rem mihi in prin. et de condi. sine causa l. si fullo. ¶ Contra videtur ff. de rei vendi. l. si culpa et iō glossatores iuris ciuillis variant quia dicunt in. l. in comodato §. si. quod est in electione illius qui estimationem recepit verum restituat rem vel estimationem et propter hoc est quia enim alternatione teneatur ad alterum ut ibi patet in textu ergo secundū regulam debet esse electio debitoris conuēti ut. ff. de iure totius. l. plerumque et infra. e. c. in alternatiuis alii distinguunt quia si estimationem soluit ille qui habet cāz

a dñi
les tur
nem a
et al. si
mihi e
mihi e
si non
solo r
l. si cul
¶ Ad
tempo
qui est
miniū
et conf
matio
infolū
castru
cepit e
esse r
audie
vendi
tione
quena
funda
frustr
renun
et l. d
erat p
tu ne
quam
prie
tiner

a dño vt comodatarius ⁊ depositarius ⁊ fullo ⁊ simi
les tunc est in electione sua petere rem vel estimatio
nem at. sicut electio domini ad quē redit possessio quia
⁊ at. si dolo comodatarii vel depositarii res absit ⁊
mihi eo nomine condēnetur teneor sibi cedere actiōes
mihi competentes vt. ff. de re iudi. l. in depositi secus
si non habere causam a me vt. ff. de rei vendi. l. is qui
dolo ⁊ ita glo. in. l. iii. ff. de condi. sine ca. ⁊ de rei vē.
l. si culpa ⁊ ista distinctio videtur satis rationabilis
C Mihi tamen videtur aliter distinguendū qz aut
tempore estimationis solute possessio rei erat penes eū
qui estimationem soluit aut non si erat penes eū do
minū cepit pertinere ad eum vt ff. de rei ven. l. ei ⁊ rei
⁊ consequenter desinit pertinere ad dominū qui esti
mationem recepit quia non potest esse apud plures
insolidum vt ff. como. l. si vt certo §. si duobus ⁊ de
castren. pecu. l. in hereditate §. pater Si ergo is qui
cepit esse dñs petat ab eo qui desit in totū dominus
esse ⁊ possidere necesse habebit restituere rem tūc nec
audietur si velit restituere estimationem ar. ff. de rei
vendi. lege qui restituere qz cum sponte semel estima
tionem recepit cum possit precise consequi rem conse
quenter videtur renunciāsse rei ar. ff. de i. cōm. l. si
fundus ⁊ de pac. luteremp. ⁊ ven. l. commissorie ⁊ iō
frustra postea conatur retinere rem illam cui semel
renunciandum putauit ar. ff. de sta. ho. l. liber homo
⁊ l. de rebus cre. l. si quis iusiurandum Sed si nō
erat possessio penes soluentem tpe estimationis solute
tu ne dico aut apprehendit possessionē inutilem ante
quam rediret possessio ad dominum aut non. Si ap
prehendit statim est ei quesitum dominium ⁊ desit p
tinere ad eum qui estimationē recepit qz rem habere

non poterat probabiliter et poterit habere locū distinc-
tio posita in prealle. l. ii. de condi. sine. ca. ut disting-
guatur aut ille qui estimationem soluit habebat cau-
sam a domino aut non ut dictum est sed si nō appre-
hendit antequam rediret ad dominum substringe qz
aut dominus cederet actionem soluenti aut non si ce-
deret haberet necesse restituere rem ut. ff. de rei vendi.
l. si culpa circa finem si non cederet ē in electione sua
restituere rem vel estimationem quā percepit ut dicta
l. in comodato §. si. et hoc casu potest proprie locū ha-
bere glo. ibidem posita quē concepit electionem con-
uenio ¶ Sexto queri potest an ille qui soluit estimatio-
nem cum non possideret quia culpa forte vel dolo pos-
sidere desierat habeat utilem in rem sine aliqua cessio-
ne quod non videtur quia lex dicit actionē cedendam
ut dicta l. hec si res. l. culpa et ff. de re iudi. l. inde
possi ergo sine cessione non datur quia si ipso iure si-
ne cessione daretur superuacua foret cessio et propte-
rea non facienda ut. ff. ut le. noīe non ca l. hec stipu-
latio. §. diuus azo autem dicit in glo. que est in codē
t. l. huius rei et predicta l. culpa quod utilem in rem
habet quia ius actoris emisse videtur dādo litis estim-
ationem unde tanqz hz actor utilem ut. l. de here-
ven. l. si. emptorem autem constat habere utilem sine
aliqua cessione. ut eodem. t. l. emptor et l. postquam
et l. vero et nota. l. dele l. ex legato ergo qui dolo de-
sint possidere habet utilem estimatione soluta sine ali-
qua cessione Ad ar. q. cessio sit superuacua p. repōsio
qz p. cessionē incipit habere directā noīe cedētis quod
sine cessione nullo modo habet ergo nō est superuacua
item contra azo. est qd secundū hoc nō videtur differē

ria inter eum q̄ desit culpa possidere et eū q̄ dolo eū
vterq̄ habeat vtilem estimatione soluta sine aliqua
cessione et tamen lex notabiliter ponit differētiā q̄
vni dicit actionē cedendam alteri non. vt in p̄l. l. cul
pa et l. is qui dolo S; dicas non esse differētiā quo
ad vtilitatem que ex ficta venditione datur q̄ illam
vterque h̄z estimatione soluta s; dñia remanet quātū
ad directum eius exercitiū q̄ per cessōnē trāsfertur
quia cū cessō non fiat dolose ab actore cum causam
non habeat ergo vterque poterit intentare directam.
item contra azonem quia non ē dñia inter directas et
vtilem immo vtilis et directa ē eadē in substantia sicut
eadem substantia vtilis et directe vt. ff. de nego. ge.
l. actio et nota ff. de actione et obligatione. l. ii. Sed
respondeo pro azone quia licet sit eadem substantia
vtriusque tamē differre possūt in accidente sicut ho
mo ab homine accidere enī pōt q̄ directe obstat ex
prio et non vtilis et econtra q̄ obstat vtili et non di
recte ar. eorum que leguntur. ff. de pactis. l. si cum
ēptore et de transac. l. si. et de solu. l. si duo Et ppter
rea expedit aliquādo habere plus vnā quā alterā et
per hoc apparet effectuale remanere dñiam iter eū
qui culpa et eū qui dolo desit possidere et cōsequēter
opi. domini azo. absurditatem non cōtinet Septimo
queri potest an ille cui ceditur vel venditur in rez ac
tio habeat dominium vtile sicut econtra qui estimas
tionem pro re soluit habet vtilem in rem vt dictum ē
in proxima questione et videtur primo quod cessat ac
tione in rem dominium transeat quia cessio actionis
et traditio instrumentorum paria videtur vt. ff. de le
s. l. seruum s. eū q̄ et de le. iii. l. eū qui cirographum
sed traditio instrumentorum inducit translationem

dominii ut *L. de dona. l. l. ergo cessio actionis in res*
¶ E contra videtur quod non transeat quia ad acq-
sitionem vnius iuris non sequitur acquisitio alteri
in cuius acquisitione factum verum non requiritur
ut. ff. de acquirē. pos. l. cum heres in prin. constat at
q̄ in acquisitione domini requiritur verum factum. i.
apprehensio possessionis ut. ff. de pac. l. in traditioni-
bus et de rei ven. l. penultima et. ff. de rei ven. l. si a-
ger et de acti. et obli. l. obligationum substantia ergo
licet p̄ accessionē acquiratur vtilis in rem non p̄te-
rea sequitur q̄ acquiratur vtile dominium dico igit̄
q̄ transferendo dominium transferre videtur actionē
in rem que pro dominio datur ut dictū ē supra ī qō-
ne proxima. sed e contra cedendo actionem in rem
non propterea transfertur dominium. Et ē ratio q̄
dominium est causa rei vendicationis ut digestis de
rei vendica. l. in rem actio. e contra videtur scilicet q̄
rei vendicatio non est causa domini sed ex dominio
procedens. et ideo translato dominio translata vide-
tur rei vēdicatio que ex dominio procedit et sequitur
sed non e contra quia principale trahit ad se accessō-
rū ut. ff. de fundo instru. lege fundi. parapho. si. s̄ cō-
tra accessorium nō trahit ad se principale ut ff. de vul-
ga. et pupilli. substi. lege ex pupillari et quibus mo-
pig. vel ipothē. sol. lege. lucius. Quomodo ergo intē-
tat rei vendicationem. qui dominium non habet cui
rei vendicatio detur domino tantum ut ff. de rei vēdi-
l. in rem actio Respondeo intentat vtile ex persona ce-
dentis propter dominium quod ad cedentem p̄tinet
nomine tamen suo qui experitur directam vero ex p̄-
sona et noīe cedentis intentat *¶ Idem*

Vtile non debet per inutile viciari

¶ Huius regule innumerabilia inueniuntur exempla vt ecce ture cauetur qd si precedat canonica electio non viciatur per quacumq; confirmationem quoquo iure inutilez vt supra de elec. c. si confirmationez
Item si domino heredem meum et regem francie .x. dare tenetur heres licet regem francie damnare non poterim vt. ff. de le. i. l. si duobus. §. hiis Item si pupillo contrahenti prebuit auctoritatem vnus tutor verus et alius falsus valet nihilominus contractus earum vtile per inutile non viciatur vt. ff. qd cum falso tu auc. l. i. §. pomp. Item si donatio fiat ultra quingentos solidos quatenus excedat modum viciatur quas tenus non excedit non viciatur vt l. de dona. le. sanctimus et ar. ff. de consti. pe. l. si si. x. ff. de vsuris. l. placuit et l. pecunie iuprin. et l. vsuras et de iure do. l. siue generale et de ver. ob. l. que extrinsecus et l. l. §. si et si mihi. ¶ Sed contra regulam videtur. ff. de arbi. l. parui refert vbi si compromittatur in quendam liberum et quendam seruum compromissum est inutile in personam liberi propter adiectionem serui Item videntur obstare. ll. in quibus cauetur qd vtile legatus viciatur propter translationem inutilem. ff. de le. i. l. plane in prin. et de adim. le. l. legatum §. pater et l. et si transferam e. t. et ff. de aqua quoti et esti. l. i. §. Item queritur vbi per institutionem inseparabilez viciatur vtile per inutile sed dicunt doctores aliquando qd hec sit regula cetera sint specialia que solo est plana et expedita si in omnibus spaliibus esset eodem.

.m. l.

spālitatis probabile assignare alii dicit qđ aut vtile
ab inutili separari possit, aut non primo casu vtile p
inutile non viciatur secundo casu viciatur vt. ff. de a
qua quot. et est. l. i. §. item queritur et §. trebaci
et nota. ff. de vsuris l. pecunie fenebris et de cōdi. fur
l. si seruus §. bone et .l. de agri. et cen. l. quēadmo
dum vbi determinatur aperte quā parte īdiuidui ir
ritata totum irritatur Contra quam solutionem vi
detur. ff. cōmunia predi. l. predium sed dicēdum est
qđ licet ius seruitutis excepte esset īdiuiduū persone
tamen a quibus excipiebatur erant diuidue et iō fac
ta relatione ad personas diuidas vtile nō viciatur p
inutile quia per relationem predictam possibile ē vti
le ab inutili separari. ¶ Sed contra hanc responsio
nem videtur. l. prealle. parui. §. sed si in seruum. ff.
de arbi. vbi erat ius īdiuidui scilicet ferende senten
tie et persone diuidue et tñ vtile per iutile viciatur s;
ibi agebatur de iure quod non cadebat īsolidum in
personam cuiuslibet separati al. secus vt est. l. sed si
ita et ideo ibi vtile per inutile viciatur in. l. predi
agebatur de iure quod īsolidū in perionam cuiusli
bet separati cadebat et iō vtile p inutile non viciatur
cum sit diuiduitatem reperire circa personas latius
tamen dici possit qđ oportet tres casus distiguere nā
aliquando duo sūt cōcurrentia ad cōfirmationē vni
act? quorū vnū ē vtile alterū iutile tñ si vnū per se
sufficeret valet qđ agitur vt ff. qđ cū fal. tu. au. l. i. §.
sed pomponius et de arbi. l. sed si ita al. si vtrūque re
quiritur non valet vt. ff. de arbi. l. pedius §. sed si in
seruum aliquando vnū solū est factū ex plurib? cui
qbusdā vtilib? et qbusdam iutilibus commixtum et
tunc habet locum distinctio act? potest. vtile ab inuti

si separari aut non ut dicta. l. i. Item queritur et §. trebacijs ff. de aqua quoti. et est aliquando plures sunt actus distantes prorsus et separati et quorum secundus accedere videtur ad reuocationem primi tunc secundus omnino inutilis est non tollit primum sed si quid utilitatis licet non perfecte contineat tollit primum ut ff. si certum petatur l. certi conditio §. qm. et insti quibus mo. tol. obliga. §. preterea et ff. de le. l. i. si seruus legatus §. si seruos et de le. iii. l. si iure et de iniusto rup. et irri. testa. l. ii. et de his quibus ut indig. l. cum quidam et de le. primo l. plane et de adimē. le. l. legatum §. pater et l. si transferas iste tamen tres ultime videntur solutiones destruere sed non destruunt quia ademptio legati que per eas inducitur poterat sine translatione utiliter separatim procedere et eodem modo respondendum est ad l. iii. §. minor de fū. instru et instru l. e. Idem.

¶ eo non debet quis fructum consequi quod visus est impugnare

¶ Si testamentum in quo mihi legatum erat relictum dixi falsum vel inofficiosum non possum petere legatum in eo mihi relictum quia aut pronunciatus est contra testamentum et tunc ideo non debetur quia ex testamento falso vel inofficioso legata non debentur ut ff. de inoffi. testa. l. papinianus §. si ex causa et l. ticijs de peti. here. l. si testamentum falsum aut pronunciatum est pro testamento et tunc ideo non debetur quia visus extitit impugnare et ideo non debeo consequi fructum ex eo ut hic et dicta l. papinianus §. memi-
nisse et C. de his quibus ut indig. l. alia ¶ Sed oppo-

m. n.

nitur et videtur quod etiam ex testamento quod falsum
 sum impugnare consequor legatum quia si dixi tes-
 tamentum minus solemne licet succumbam petere pos-
 sum legatum mihi in eo relictum ut ff. de his quibus
 ut indig. l. post legatus Sed dicendum est quod ibi de
 stitit ante sententiam et ideo petitur ei ut dicto. §. mem-
 nisse et l. alia vel si peruenit usque ad sententiam. Dicen-
 dum erit falsum esse inter eum qui dixit falsum et eum
 qui dixit inofficiosum et dicendo succubuit ex parte
 una inter eum qui dixit minus solemne ex parte al-
 tera. Nam qui dixit falsum vel inofficiosum perdit
 relictum ut in l. palle. et hic qui dicit minus solemne
 non perdit ut l. post legatum Ratio autem est quia di-
 cendo falsum impugno non solum institutionem sed etiam
 legata. Secus si dico minus solemne cum etiam ex
 non solemni voluntate. id est non sufficiente ad institu-
 tionem possit legata deberi item cum dico inofficiosus ut
 deo dicere testatorem non sane mentis ut ff. de inoffi-
 testa. lege. ii. et l. ticia et de le. iii. l. pronus §. fina. et
 si nec heredem instituere nec legata relinquere pos-
 se idem.

Quoniam quod prohibetur prohibetur omnia que sequuntur ex illo.

Et due sunt regule que videntur equipollere per omnia
 Prima cum quid prohibetur de omne id per quod pue-
 nitur ad illud videtur prohibitum ut ff. de spon. l. ora-
 tio et de fideiuss. l. cum lex de natural. libe. l. le-
 gem in fine secunda est cum quid prohibetur prohibetur
 et omnia que sequuntur ex illo ut hic et l. de
 legi. l. non dubium et tamen sunt omnia diuerse quia primo

loquitur de consequētia phibitionis mediorum p q
Puenitur ad extremum secunda loquitur de consequē
tia prohibitionis extremorum que pcedunt ex primo
phibito Clerbi gratia de pmo si prohibetur mrimos
nū inter aliquas personas videntur prohibita spon
salia p q puenitur ad matrimoniu vt di. l. oratio Itē
verbi gratia de secundo phibetur venditio fundi do
talis vt in. l. rem in pnti s. r. cum lex r. insti. quib?
modis alii licet in prin. r. ideo si vendat r. tradat tra
ditio que ex venditione sequitur vñ prohibita r. prop
ter dominu iō transfert vt insti. qbus mo. ali. l. cir
ca prin. itē phibet venditio ascriptici sine gleba r. iō
si vendatur r. tradat traditio q ex venditione sequit
videtur prohibita r. propterea dominu non transfer
tur vt C. de agricol. r. cens. l. quemadmodum li. xi
item prohibetur alienatio rei ecclesiastice nō seruata
solemnitate que a iure statuitur supra de rebus ec
cle. non ali. r. C. de sacro. sanc. eccle. l. iubemus r. au
ten hoc ius porrectum r. xii. q. ii. c. sine exceptione r
ideo si vendatur r. tradatur dominu non transfertur
Imo ipse prelatus vel iconomus ad vendicandū ad
mittitur vt dicta l. iubemus. Sed contra pnam re
gulam videtur ff. de ritu rup. l. si quis officiu. vbi l3
matrimoniu sit prohibitum non videntur esse pro
hibita sponsalia per que puenitur ad matrimoniu
sed dicas quod aut causa prohibitionis matrimonii
era t perpetua aut temporalis si perpetua videntur
esse phibita sponsalia vt in. l. oratio si tēporalis non
videntur esse prohibita vt in. l. si quis officiu C. l. dō
tra secundam regulam videf. ff. de fundo do. l. pen
ti ma et de vsuca. l. cum iure predium vbierat prohi
bita venditio fundi dotalis et non valebat et tamen

ex ea secuta traditione postea dominus transfertur si
reuocabiliter sed dicas aut causa prohibitionis dura
bat et tunc habet locum hec regula ut. *L. de legi. l.*
non dubium aut erat finita puta qz matrimonium
erat solutum et fundus desierat esse dotalis et cessaret
lucro mariti et tunc habent locum leges contrarie re
gula ergo dicitur intelligi causa prohibitionis durante
contraria vero causa prohibitionis cessante. Idem.

Pluralis locutio duorum nume ro est contenta

¶ Verbi gratia si libertas seruo legatur per annos de
biennio intelligitur ff. de manu. testa. libertas s. post
annos. Item si promittitur vel legatur post dies de
duobus intelligitur ut ff. de ver. sig. l. inter illam. s.
illa legata. Item ubi requiritur numerus testium si
certus non adicitur sufficiunt duo ut ff. de testi. l. ubi
numerus **¶** Sed videtur quod pluralis locutio requi
rat tria et non sit contenta numero duorum ut. ff. de
ope. lega. l. i. sed dici potest ut ibi per glo. notatur.

¶ Item e contra videtur quod sit contenta vno tantum
et non requirat necessario duo quod si lego tibi Stichum
et Pamphilum sub conditione si mei erunt cum mori
ar et vnus tantum sit meus tunc temporis mortis valet tantum
in eo legatum ut ff. de condi. et demon. l. falsa. s. si. s.
ibi non dicitur quod pluralis locutio sit vno contenta sed
dicitur quod geminat significationem singularis id est o
peratur illud quod due singularitates diuisim plate
sicut patet. ff. de le. iii. l. qui concubinam. s. si Stichus

et de impu. et ali. sub. l. quamvis et ff. si quis cau.
l. si seruus .§. i. ¶ Idem.

Apputari non dicitur ei per quem non
stat si non faciat quod per eum fue
rat faciendum.

¶ Proprie pcedit istius regule intellectus in condi
tione potestatiua que pendeat ex facto legatarii tan
tum vel heredis scripti vel alterius cui fuerat relicta
nam si impediatur ea impleri per casum nihilomi
nus debetur relictum quia non stat per eum quo mi
nus faciat quod per eum fuerat faciendum ut ff. de
condi. insti. l. q. sub conditione .§. quoties ¶ Item in
ea que pendet ex facto illius cui ascribitur et alterius si
impediat per eum ex cuius facto pendeat. Sed si impedia
tur per casum in sua vel alterius persona contingentem
relictum non debet et tunc non stat per eum quo minus fa
ciat quod per eum fuerat faciendum ut ff. de condi. et demo.
l. in testamento et l. titio. §. si cum ante nuptias et ideo
melius pcedit in conditioe vere potestatiua. l. q. pendet ex
facto illius tantum cui ascribitur ¶ Sed regule supra
dicte videtur multa obstaré Primo quia iure cauetur quod
si legatum mihi relinquatur sub conditione que penden
det ex facto meo et alterius et impediatur per casum in alterius
persona contingentem legatum non debetur ut ff. de
conditionibus et demon. l. in testamento et supra proxime di
ctum est. ¶ Item si relinquatur mihi sub conditioe
si infra decem dies ascendero capitolium et impediatur
quo minus ascendam conditio non habetur ipso impleta

licet dies quibus fui impeditus non computentur ut
ff. de conditionibus et demonstratio. l. quibus diebus
¶ Preterea ut hec et alia contraria ad presentis re-
gule materiam pertinentia solvantur distinguendum
videtur quia aut erat implendus modus aut imple-
nda conditio primo casu siue impediatur per casum con-
tingentem in personam meam siue contingentez in
personam alterius pro impleta haberi debet ut ff. de
leg. primo lege si fundum per fidelcom. §. iulianus
et de le. si. l. lucius §. quisquis Secundo casu aut erat
conditio potestativa aut erat casualis aut erat mixta
si potestativa aut pendebat ex facto meo tantum aut
ex meo et alterius si ex meo tantum aut impedioz per
eum cuius intererat non impleri aut impedioz per
casum aut per quendam tertium. ¶ Primo
casu pro impleta debet haberi ut ff. eodem lege iure ci-
vili et de verborum obligatione. l. in executionibus §
fi. et de conditionibus et demonstratio. l. iure civili et
quando dies lega. cedit lege si post diem. §. item. si
qua secundo casu idem quod pro impleta debet haberi
si casu impedioz ut ff. de condi. insti. l. que sub condi-
tione §. quotiens in tercio casu tenetur ille qui impe-
diuit conditionez impleri ut ff. ad. l. acquil. lege in de-
neratius §. i. et de conditionibus et demonstratio-
bus. l. quibus diebus in prin. Sed si ex meo et alterius
aut impedioz per me aut per eum ex cuius facto pen-
debat aut per casum Primo casu non habebitur pro
pro impleta secundo casu pro impleta habetur tercio
casu aut conditio adiecta in fauorem meum aut si
in cuius personam coniungat casus aut utriusque
aut dubitatur primo casu habetur pro impleta secun-
do videtur deficere et ideo non habetur pro impleta

tercio quando vtriusq; si impediatur per casum in al-
terius personam contingentem non habetur pro im-
pleta quarto quando dubitatur presumitur i fauore
illius cui aliquid erat sub conditione ascriptum et id
casus in alterius personam contingens nocet ut pro-
batur *L. de institutionibus et substitutionibus* q sub
conditione *l. i. et ff. de conditionibus et demonstrati.*
l. i. c. ante nuptias et s. sequenti et l. in testamen-
to. et de adimē legatis. l. scio in prin. et l. menia i pri.
et de alt. lega. l. gaio. s. pmo et de conditionibus et de
monstrationibus. l. illi. sed si erat casualis conditio
expectatur euentus conditionis l. eni impediatur im-
pleri per casum non habebitur pro impleta vi. et de
caducis tollendis l. i. s. si autem et nota. ff. de con-
ditionibus et demonstrationibus in rubrica si mix-
ta dicendum est q mixta presumitur duobus modis
nam in vno casu dicitur mixta que pendet ex facto
meo et ex casu et in illa seruatur idem q in conditio-
nali vt notatur ff. de conditionibus et demon. in ru-
brica. Alio modo dicitur mixta que pendet ex facto
meo et alterius et in illa quid iuris seruatur dictum
est supra. Idem.

Accessorium naturam sequi co- gruit principalis.

Si alicui conceditur gratia et executores dētur si
cut non finitur gratia morte concedentis ita nec fini-
nitur executoris officium quia accessorium natura
sequi congruit principalis vt supra de offi. de lc. si
super gratia *l. vi. et videtur hec regula obrinere siue*

tractetur de principali inducendo siue tollendo siue
confirmando De inducendo probatur in dicto. c. si sup
gratia de tollendo probatur ff. de penul. l. g. l. iii. et d
pecu. lega. l. i. ii. iii. et iiii. et de fundo instru. et instr. le
ga. l. fundi et de eo quod cer. lo. l. centum capue. §. fi.
et l. de usuris. l. eos et in regula iuris ciuillis cum in
principio confirmando in preallegato. c. si super gra
tia ¶ Obstat tamen videtur ff. de eodem q. cer. lo.
l. centum capue. et l. fi. ubi accessorium naturā non
sequitur principalis sed dic q. aut in accessorio repit
prouisio vel dispositio specialis aut non primo casu
habent locum contraria secundo habet locum regula
et concordantie regulam confirmantes Eodem mo
do responderi potest ad. l. si cui fundum de fundo in
structo. et instru. lega. Et ratio est quia prouisio et di
positio specialis derogat illi que virtute iure vel sig
nificatione verborum intelligebatur et in clausula ve
l. de pactis couen. l. fi. et de vulgari et pupillari sub
stitutione. l. coheredi. §. qui par tem Idem.

Qui tacet consentire videtur.

¶ Infallibiliter locum habet regula in illis q. con
tradicens poterant impedire q. agebatur vt supra
de accu. c. si. li. vi. Nam ibi poterant impedire ne ad in
quisitionē pcederetur infamia non precedente et ideo
si presens fuit et tacuit et non impediuisset consensisse
videtur et ppter ea frustra postea nititur infirmare
idē in patre quo presente filius citatur dcurio. nam
si non contradicit consentire videtur vt. ff. ad muni.
l. quotiens et de decu. l. honores. §. pater Idem in fi

delcommissoze a tutore nominato qui patitur nomen
suum scribi in actis et non contradicit quod videtur con-
sentire et per solemne stipulationem se obligare ut ff. de
fidelus. tu. l. i. i. §. ult. idem in ea qui se pntem rem suam
patitur obligari et non contradicit quia consentire
videtur. ff. de pig. l. i. fidelussor. §. pater Idem in ea fi-
lia qua presente et non contradicente cum eam con-
tradicens haberet pater experitur de dote quia con-
sentire videtur ff. solu. matrimo. l. ii. §. voluntate Idem gna-
liter in quocumque qui patitur alium experiri de iure ad se
pertinente ut per plura exempla ut ff. de re iud. l. sepe.
Sed contra videtur ff. de fur. l. i. §. vas §. vetare sed ibi con-
tradicens forte non poterat impedire et ideo pro consen-
siente non habetur ut ff. de le. ii. l. ticia §. lucia et ff. de
pig. ac. l. gatus et ibi non et in l. prealle. sepe de re iud.
¶ Preterea contra regulam videtur apud ff. de re iud. l. i. i. i.
re autem et de arbitris. l. si cuncti ubi pntis non vide-
tur consentire sed contradicens poterat impedire Sed
dici potest quod aut agitur de preiudicio generando pnti
aut alteri extra personam presentis et tacentis pntis
casu habet locum regula secundo contraria sicut per
per simile in persona tutoris qui licet presens sit is
que cum pupilo aguntur non videtur propterea con-
sentire nec auctoritatem pretere nisi expressse loquatur
ff. de aucto. tu. l. i. in fi. et l. ii. et l. i. i. ¶ Item con-
traria videtur regula que immediate subicitur is qui tacet et
sed solues ut ibi. Idem.

IS qui tacet non fatetur sed nec
ubi negare videtur.
¶ Duo dicit primo quod ille qui tacet non videtur fa-

terti secundo quod ille qui tacet non videtur negare re
sponsio autem regule est q̄ tacere est medium inter il
la duo extrema et expressum consensum et expressam
contractionem huius autem exemplum pprie col
ligitur ff. de tribu. lege prin. §. scientiam nam ibi do
minus expresse consentit contractibus secundum te
netur in solidum ut ibi. ubi contradicit tenetur de pe
culio et deducit quod sibi debetur. ff. de peculio. si q̄s
seruum parapho etiam et l. quotiens sed ubi tacet et
non consentit nec contradicit et eo sciēte contrahitur
et ligitur quedam media via quia tenetur tributo et
concurrit una cum aliis creditoribus ut in preallat.
l. l. §. scientiam sed videtur hec regula directe contraria
precedenti et ideo solent aliqui dicere maxime. ff. de p
cur. l. filius. §. iustus quia ubi tractatur de aliquo
obligando taciturnitas non operatur consensum ut
dicto §. iustus et hoc fallit propter fauorem pu. i pa
tre quo presente et tacēte filius creatur decurio ut. ff.
ad municipia l. ii. et de decur. l. honores. §. si. item fal
lit fauore pupilli in fideiussore tutoris qui patitur no
men suum scribi ut. ff. de fideius. tu. l. iii. et l. vlti.
sed ubi agitur de aliquo preiudicio vel exceptione qui
tacet consentire videtur ut in regula precedenti l. q̄
nulli non pos. l. super ieru. de epis. et cle. autem. si ser
uus et. ff. de pig. l. fideiuss. §. pater tamen contra pre
dictam solutionē est. ff. de fur. l. qui vas §. vetare ubi
tractat de exceptione paranda et tñ qui tacet proinde
haberetur ac si non consentiret item ob p̄ eundē mo
dum. ff. de le. ii. l. ticia. §. lucia et de pig. ac. l. gaius.
Adhodo conueniētius circa secundū articulum. l. ubi
tractatur de exceptione paranda vel p̄iudicio dicens

dum est sicut cauetur ista regula iuris. s. q. qui tacet
non videtur consentire etiam nec contradicere q. ta
cere est medianum inter consensum et contradictionem
sed aliquando illud medium fuerit effectus unius extremorum
aliquando alterius nam si contradicendo poterat
impedire tunc tacite assimilatur conditioni ut. l.
gaius. l. titia. s. titia. et de re iudi. sepe. et hec vera
sunt ubi non proprie inueniret effectum dispositionis
medii ita quod distinguatur dispositione cuiuslibet
extremorum Sed ubi est inuenire tunc medium non tra
hitur ad extrema. i. tacere non trahitur ad consensum
vel contradictionem sed quadam via media disponitur
ut patet in dicta. l. i. s. scientia ff. de tribu. et hoc ca
su proprie intelligitur hec regula et eius exemplum
¶ Idem.

Inspicimus in obscuris quod est
verisimilius vel plerumque fieri
consuevit.

¶ In hac regula continetur certitudo et declaratio
eius quod est obscure prolatum quod percipitur du
pliciter. Nam primo ex verisimilitudine verbi gratia
vendo tibi librum pro. x. et ego venditor dico me sensisse
de. x. libris. turo. et tunc emptor de. x. libris. pucino
rum sensisse te dicis Dubitatur de qua pecunia videatur
actum et dicitur q. primo inspicere debemus id quod est
verisimilius nam si libra valeat. x. libris. turo. actum
videatur verisimiliter de turo. si. x. pucino. tunc videatur
actum de pucino Sed si communis estimatio libere me
dium teneat ita quod non apparebat cui esset proxi

atque tunc sequimur consuetudinē regionis vt. ff. co.
 l. semper in stipulationibus et ad idem. ff. de rebus
 du. l. et l. verum §. questum et ad trebel. l. quotiens
 Item si lego tibi .x. et non apparet de qua pecunia
 fenserim iudicimus quod ē verissimilius et ex vicinā
 te scripturarum precedentium vel sequentium vt. ff.
 dele. l. si seruus plurimū §. si. et de testa. l. heredes palā
 §. sed et si notā et de here. insti. l. qui nō militabat. §.
 lucio §. Sed contra regulam videtur supra. e. c. i ob
 scuris vbi dicit q̄ in obscuris mīmum ē sequēdū di
 cendum est q̄ illa secundum istam intelligitur quia
 sequimur quod est minimū in obscuris. l. vbi qd̄ est
 verissimilius non apparet vt ibi dixit. Ordo igitur se
 cundum intellectum scripturarum obscuritatem cō
 tinentium hic seruandus videtur quia primo sequi
 mur voluntatem si de ea potest apparere vt. ff. de cō
 di. et demon. l. pater in prin. et §. conditionem verba
 de re. du. l. in ambigua et .x. de libe. prete. l. iiii. In
 secundo sequimur id quod est verisimile vt hī: et. ff. e.
 l. semper in stipulationibus et de re. du. l. cum in
 testamen et de le. l. l. cū res ii. respōso Verissimilitudo
 autem percipitur aliquādo ex cōparatione rerum ad
 inuicem vel compatione rei ad precīū vt dictum ē su
 perius in exemplo et ff. de re. du. l. l. et l. vtrū §. cū
 quidā Aliquando ex vicinitate scripturarū vt dicta
 l. si seruus plurimū in fl. aliquando ex dignitate pso
 narū vt. ff. de ar. le. l. iicia §. scia et de alimē le. l. cū
 alimenta aliquādo ex caritate et necessitate personarū
 vt dicta. l. si seruus §. aliquādo ex consuetudine loq̄
 mur regionis aliquando ex cōsuetudinē loquentis vt
 dicta l. si seruus plurimū et hic in fine istius regule
 tercio vbi verissimilius non apparet recurritur ad p̄

priam
 aliter
 sequi
 dele. l.
 l. mīn
 non ap
 vt ff. de
 l. si qu
 Idem

Et
 gula
 re vni
 passim
 functo
 in rem
 di quod
 redi vt
 di quod
 tra quo
 tra her
 que oī
 qd̄ qui
 redes l
 qd̄ app
 vniuer
 heredi
 verbor
 cessio

priam significationem verborum ut §. de le. iiii. l. nō
aliter Quarto si verborum significatio non est certa
sequimur quod est minimū vt supra e. in obscuris ⁊
dele. l. l. si ita scriptum ⁊. l. apud iul. §. scio ⁊ de le. iiii
l. minimis ⁊. l. qui concubinam §. cum ita Qui ius si
non apparet quid sit minimū iudicatur non valere
vt ff. de re iu. l. duo sunt ticii ⁊ de re dub. l. si fuerit ⁊
l. si quis de pluribus ⁊ de manu. te. l. cū ex plurib?
Idem.

Siquis succedit in ius alterius eo iure quo ille vti debebit.

¶ Et de iure agendi ⁊ de iure excipiendi loquitur re
gula ⁊ pbatur ff. e. l. inuitus §. plerumq; in successio
re vniuersali pcedit per omnia proprie tam actiue q̄
passiue actiue quia ius agendi quod competebat de
functo siue erat reale siue personale siue mixtum siue
in rem scriptum competit heredi passiue qz ius agē
di quod competebat contra defunctū competit ⁊ he
redē vt insti. d. ppe. ⁊ tēp. circa pñ. item ius excipien
di quod competebat defuncto competit heredi ⁊ ecō
tra quod competebat contra defunctum competit cō
tra heredem ⁊ ideo ad regule declarationem ⁊ coruz
que dicta sunt pro regula exponenda dicendum est
qđ quidam dicuntur successores vniuersales vt he
redes bonorum possessoris ⁊ ex trebel. successores et
isti appellantur pprie successores iuris quia in ius
vniuersum quod defunctus habuit succedunt. ff. de
heredi. insti. lege quotiens §. heredes ⁊ colligitur de
verborum significa. l. mihi qdam vero dicuntur suc
cessores singulares vt ēptores singularium rerum

et dotarli et legatarii et isti appellantur proprie succes-
sores in rem quia non in ius uniuersum sed in ius sin-
gulare succedunt ut ff. de eode. l. qda. §. his. aut et de
iureiur. l. etiam si in re et quorum le l. i. §. illud tenens
¶ His premissis dicendum est quod ius agenti quod com-
petebat de functo competit uniuersali successori et econ-
tra quod competebat contra defunctum competit contra
heredem uniuersalem successorem item ius excipien-
di quod competebat contra defunctum contra heredem
competit in singulari autem successore dicendum est
quod ius excipendi transit ipso iure in singularem suc-
cessorem ut ff. de contrahen. emp. l. dolea. §. cum et
de iureiuran. l. etiam si in re et de here. ven. l. empto-
ri et de excep. rei ve. l. si ante. §. iul. et l. si mi §. ite
iul. et de regulis iuris. l. inuitus §. plerumque. Item con-
tra singularem successorem sunt ipso iure ut ff. com-
muni. di. l. in hoc iudicium. §. si inter socios et pro so-
cio. l. idemque in fine et de pigno. l. si superatus in fi.
et de excep. rei iu. l. exceptio et hoc est intelligendum
de iure excipendi coherente rei in iure autem excipi-
endi persone distinguuntur quia si successor singularis habe-
at titulum lucratium vel quasi obstat supra ibi ex-
ceptio que obstat actori sed si habeat titulum lu-
cratium tunc non obstat nisi utere accessione ex p-
sona actoris ut ff. de excep. l. si in rem legatam et de
doli excep. l. apud celsu §. de auctoris et. §. si cu vlti-
ma et. §. si quis aut et. §. auctoris ius aut agendi me-
re personale non transit ad singularem successorem sine
cessionem ut ff. de pecu. l. quis ergo in fi. et usufru. que
admodum caueatur. l. omnes autem casus §. si heres
et de contrahen. emp. l. quod sepe §. si res et de edi-
c. l. sciendum. §. delicti et de pe. le. l. peculio de ver. signi.

l. scie
rem
l. §. si
scripi
sione
et de
singul
vendu
§. alia
quo v
liere e
res et
de pri
l. si §
et ve
iul. §
sione
rei vel
cundo
et l. in
ullegat
cessor
riarum
dictam
non tra
l. in iur
emanc
rei per
ob. l. in
ne ider
scit a

5
L. Sciendum §. ult. item nec contra successores singula
rem ut ff. de edē. l. quedāz §. is autem et ad trebel. l.
i. §. si heres L. de ac. et ob. l. cum ius personale in res
scriptum transit in singularem successorem sine ces
sione ut ff. de aqua. plu. arcen. l. si tertius si qd p?
et de it. actuz priua. l. apparet §. i. v. l. se. itē cōtra
singularem ut ff. de aqua. plu. arc. l. emptor et l. p?
venditionem et dicta. l. apparet §. i. l. quorum le. l. i.
§. aliud sed opponitur qd successor non utatur eo iure
quo utitur ille in cuius locum succedit ut patz in mu
liere qd privilegiata est in personali de dote. et in her
es eius extraneus non utitur eodem privilegio ut L.
de pri. do. l. unica et qui possiores in pignore habeāt
l. si. §. exceptis. item pater in extraneo herede maris
ei ut ff. soluto matrimonio l. maritum et l. se. et de re
tu. l. sciendum Sed dic quod aut id erat coherens p
sone et in fauorez persone inductum aut erat coherēs
rei vel cause nam primo casu regula nō procedit se
cundo et tercio habet locum simpliciter ut ff. e. l. pui.
et l. in orationibus et distinctum est plene supra e. p
uilegium item opponitur de ac. iniuriarum que suc
cessori et vniuersali non datur ut ff. de iniuriis l. iuu
riarum sed dic quod aut actiones sunt prodite ad vī
dictam aut persecutionem rei vel pene primo casu
non transeunt ad heredes lite non contes. ut in dicta
l. iniuriarum et ad l. fal. l. penales et d. colla. bo. l. cū
emancipati secundo transeunt ad heredes si continēt
rei persecutionem item contra heredes ut ff. de ac. et
ob. l. in honorariis sed si continent persecutionem pe
ne idem per ōnia quantus ad heredes actoris qz trā
seūt ad eos ut isti, d. ppe. et rēp. ac. §. sz heredib? In
n. i.

heredibus aut rei distinguitur nā si pena debet ex
tractu transit ad heredes vt. ff. de nau. sc. l. si. de
ver. ob. l. ad diē et nota ff. de priu. delic. l. i. in pñ.
si aut debet ex delicto tunc non transit contra herē
dem nisi lite contra heredē cum delinquentē vt. ff. de
accu. l. ex iudiciorum §. si. et de re iu. l. scienti et l. pe
nalia et l. ex delic. defunc. in q̄tum heredes conuēi.
l. i. ¶ Queri aut possit an exceptio excōica ionis que
obstat act ori possit opponi singulari successori vt do
natio vel emptori et vñ q̄ sic per verba gñalia hui⁹
rte vt. ff. e. l. qui in ius et l. in hīs §. non debeo et l.
inuitus §. plerumq̄ econtra q̄ non in. l. apud celsū
§. de actionis et §. sicut legitima ¶ Nihil aut vñ q̄ cum
exceptio excōicationis persone coheret et nō rei quid
aut successor singularis hz titulū lucratiuū vel quasi
et tunc obstat aut hz titulū non lucratiuū nec quasi
et tunc non obstat vt d. l. apud celsū §. si quis autez
ex cā legari et i §. de auctoris et §. sicut legitima ¶ Itē
queri pōt an exceptio cōpensationis que obstat ven
ditori possit opponi emptori et questionē hanc mouēt
glo. iuris ciuilis ff. de periur. si quis in rem suam sz
non determinant Et ideo p̄ia facie vñ dicendū qd
non possit opponi cum habeat titulū non lucratiuū
vt. d. §. de auctoris et §. sicut legitima econtra vñ q̄
possit opponi vt. ff. de excep. rei ven. l. si. et cōi diu. l.
in hoc iudiciū et §. si inter socios et pro socio l. idemq̄
§. sz sane ¶ Nihil aut videtur q̄ possit opponi qz om
nis exceptio coherens rei que poterat opponi vendi
tori pōt opponi et emptori vt dicta l. si. de excep. rei
ven. et di. l. in hoc iudiciū et l. idemq̄. Quod autē
exceptio compensationis rei cohereat sic ostendit iur
re cauetur quod exceptiones persone coherentes nō

compet
ci. et §. n
rei statu
tur et re
idem.

D

¶ Licet
et tri o d
num enu
si ignorat
condum
legant et
vñ item
quia p̄su
per seru
faci in u
tolleratu
breuioni
cor. de f
¶ Sed
e in faci
res p̄f
pre. l. c
cessu sic
videtur
semper
operi

competunt fideiussoribus ex persona rei coherentes rei
competunt ff. de exre. l. exceptiones q̄ persone in prē
ci. r. rei vero sed exceptio cōpensationis ex p̄sona
rei datur fideiussori vt ff. d. cōpēsat l. si qd ergo sed
tur q̄ rei cohereat r. propterea possit emptori opponi
Idem.

Presumitur ignorantia ubi sciē
tia non probatur.

¶ Licet hec regula ḡhaliter loquatur restringenda
est tñ ad ignorantia facti vt patet per exēpla ¶ Pri
mum enim exēplū poni pōt in curatore qui p̄sūtur
si ignorasse tutorē datū vt ff. de admī tu l. hec autē Se
cundum patet quia presumitur ignorasse rem quaz
legauit eē alienam vel obligataz vt ff. de porba l. ve
rius item in dominio cuius seruus militiaz suscepit
quia p̄sumitur ignorasse vt C. qui mili. non pos. l. su
per seruis que exempla oīa pertinent ad ignorantia
facti si iure autem non presumitur ignorantia nec e
tolleratur vt C. de iuris r. facti ignorantia. §. l. cons
titutiones r. de leg. l. l. leges sacratissime r. ff. ad l.
cor. de fal. l. dyuuscirca prin. r. supra. e. ignorantia
¶ Sed opponitur r. videtur qd presumitur scientia
r. in facto quia si defunctus sciuit rem alienam et he
res presumitur scire rem alienam vt ff. d. diuer. r. eē
pre. l. cū heres r. de pupli. l. si ego §. ptus sz ibi pre
cessit scēia rei aliene in persona defuncti q̄ cōtinuata
videtur in persona heredis cū personā defūcti repre
sentet i autem. de iureiurā. amo presti sz cōtra hoc est
apert supra e. cū quis r. ff. e. qui i alteri? sz dicas q̄

n. ii

aut heres contēdit per allegationē ignorantie lucrū
captare aut damnum vitare primo casu presumit scia
defuncti continuata in persona heredis vt dicta. l.
cum heres ⁊ dicto. §. partus scdo non psumit vt sua
pra e. cum qs ⁊ ff. eo. q. in alterius ultimo distingui
posset aut allegatur ignorantia facti aut iuris Et si
facti aut proprii aut alieni si proprii aut proximi
aut dudum remoti si alieni aut dudum extranei aut
defuncti in cuius locū succedit ⁊ si defuncti aut cer
tat de damno vitando aut de lucro captando. aut
potuit peritiores consulere aut non vt plene distinxi
supra e. c. ignorantia Idem.

Locupletari non dicitur aliquis cum alterius iniuria vel iactura.

¶ Verba istius regule ponuntur disiunctive ⁊ ideo
sufficit interuenire alterum de disiunctis vt impediatur
locupletatio qz nam disiunctive ita se habent q. non requi
rit utrumq. s. sufficit alterū vt ff. de condi. ⁊ de non.
l. cum pupillus §. disiunctive s. e. iure nature verba
ponuntur copulatiue ⁊ ideo requiritur omnia copu
lata concurrere seu simul vera esse ff. de condi. isti.
l. si heredi plures ⁊ de ver. ob. l. si quis ita duo ergo
dicit hec rla pmiū est q. aliquis non dicitur locupletari cum
alterius iactura siue damno exēpla vero huius rle
plana sunt si. n. p. biter vel aliquis clericus mortis in
testatus bona eius s. p. tinent ad ecclesiam exceptis reb.
q. censibus vel iuri patronat. vel alii iuri erant ascri
pte in illis. n. non succedit ecclesia qz locupletaretur
cum alterius iniuria q. esse non dicitur vt l. de epis. ⁊ cle.
l. si quis p. biter item in pupillo q. vendit rem suam

siue tutoris auctore et scilicet recepit nam si recuperat
rem non debet lucrari pretium cum iniuria emptoris ratio
quatenus locupletior apparet restituere tenetur ut *L. de
de vsuca. pro emptore. l. vi. et idem dici potest in ecclesia que te
netur ad estimationem pretii quatenus locupletior ap
paret facta cum ecclesia pupillo assilatur ut *L. de epi. et
cle. l. orphanorum trophos et ad predictorum confir
mationem accedunt. ff. de insti. l. si quis in mancipiis
§. pculus et de condi. et demon. l. naturaliter in fine et
l. nam hec natura cum multis similibus. Sed contra re
gulam videtur id quod seu de vsuca. et prescriptione tracta
tur in re canonico et civili cum. n. hec equitas et ille ri
gor scripti requirantur hec equitas deberet preferri
et effectum vsucapionis et prescriptionis impediri ut
L. de iudiciis. l. placuit sed ad plene responsum est
supra c. eadem possessor et ideo responsione ulterius non
indiget item solet opponi de expensis in re aliena ma
la fide factis que cedunt lucro domini cum damno impen
dentis ut ff. ad l. acquil. si seruus §. si olivam tu. rñso et
de doli exceptione paulus sed dicendum est quod ibi non est
iniuria impendentis cum iniuria non fiat volenti ut
supra c. c. scienti et ff. de iniuriis. l. l. §. usque adeo item nec
dānū cum damnum quod culpa sua sentit sentire non vi
detur ut ff. c. l. damnum propterea si damnum esset is qui im
pedit videtur esse in culpa scienter impendendo in rem ali
enam ut ff. e. l. culpa supra c. c. non est sine culpa et
ideo cum impediens culpa preponderet sequitur quod eius
conditio deterius esse debeat ut ff. in lege acquil.
Item videtur ob stare regule quod qui non opponit
exceptionem non numerate pecunie intra biennium obli
gatur cum effectu ut *L. de non nu. pec. l. in contrac
tibus et l. si ex cautione et insti. de litte. obli. ut ergo***

aduersarius eius locupletatur cum lactura et siur fa
non opponentis sed de iure civili respondetur qd cu
fiat legum auctoritate non videtur iniuria fieri sed
negari non potest quod nō fiat cū dāno veritate in
specta et ideo si is qui cōfessione recipit sciat se non
numerasse dicerem quod de equitate canonica excep
tio nō nume rate pecunie non excluderetur biēnio cū
malefide possessor nullo tpe non p̄scribat vt supra. e
t. possōr idem

In penis benignior est interpre tatio faciēda.

Si constat aliquem deliquisse nam si ignoratur
vtrum cum armis vel sine armis interpretamur be
nignus reū fecisse violentiaꝝ sine armis p̄ vt hoc mi
nus puniatur vt. ff. de penis l. si p̄ses et l. penultima
item si constat tutorem suspectum fuisse et ob suspicio
nem remotum si ignoramus vtrum p̄pter dolum vt
p̄pter culpaꝝ benignius interpretamur vt p̄pter cul
pam remotus intelligatur et p̄pterea non fit infāis
vt ff. de suspēctis l. hec §. quod ergo **S**i ob stare vt
regule ff. de his q̄ no. infan. l. ii. §. exercitiū vbi nō in
terpretamur in partem que penaz restringat sꝫ in illa
que ampliat sed ad hoc responsus ē supra c. c. odia
item opponitur si vulnero aliquē licet non occidā pre
sumitur in dubio quod habui aīum occidendi si cō
trariū non probatur. l. de iur. l. si nō cōuicti §. nō
interpretamur in benigniore p̄te. i. eā que inducat evita
tionē pene itez si certū est p̄les fuisse i deliquēdi actu
nec appareat q̄s eorū deliquit nō interpretamur i p̄tem
enigiorē q̄ dici? oēs puniri debē vt. ff. ad l. acq̄ itē

mel. q
ra. La
videtur
ostendit
est vtru
habet q
p̄trea n
tes t. l.
ca quali
vix certa
soma reg
supra. e.

A
Dicu
scripi p
videlicet
cipum r
de iure n
exemplū
tionibus
e lo neq
si fiat p
busti. v
recipit
tionem
emācip
liā ven
no null
adit.

mel. §. si plures et nota ad l. cor. de sic. l. si. in tix
ta. Ad. l. iul. de vi. publi. l. qm multa factione ergo
videtur regula falsa sz distinguendū est sicut plene
distinctum fuit supra e. c. in obscuris quia si incertū
est vtrum delictū fuerit commissum regula locum
habet quia interpretamur minus commissum et pro
pterea minorem penam imponendā vt dicta l. si pre
ses et l. penul. sz vbi certum est delictum et certa deli
cti qualitas animus vero delinquentis incertus itez
vbi certum delictum et certa qualitas sz incerta per
sona regula locum non habz vt latius est ostensum
supra. e. in obscuris. Idem.

Actus legitimi conditionē nō recipiunt neqz d. em.

Dicuntur actus legitimi omnes quicunqz iuris
scripti pa: te inuenti iuri aut scripti partes sunt vii:
videlicet lex plebiscita senatusconsulta decreta prin
cipum rñsa prudentiū et magistratuū edicta vt iusti.
de iure naturali §. constat ff. de iusti. et iul. ius autē
exemplū aut regule probabiliter poni potest in elec
tionibus et postulationibz que sunt legitimi actus
et iō neqz electio neqz postulatio pōt sub cōdi. fieri et
si fiat pro non facta hñ vt supra de elec. c. in electioni
bus l. vi. itē in datione tutoris a iudice facta que non
recipit conditionē exp̄ssam et si adiciatur reddit da
tionem inutilem ff. de tutelis. lege. muto quia si dico
emācipo filium meū sub cōditione si imperator in ita
liā venerit vel si dñs noster de vrbe recedit emancipa
tio nulla est item in aditione ihereditatis quia si dico
adit. hereditatem sub conditione si naus ex asia

veniet aditio nulla est ut ff. de acqui. here. l. est q. §. 1.
vl. item in tutoris auctoritate quia si dicat tutor pres-
to auctoritatem pupillo si titius ascenderit capitolium
auctoritatis impensio nulla est ut ff. de auct. tu. l. et
si conditionalis et probant per ordinem ista omnia ff.
e. l. actus legitimi, ubi dicitur eadem regula ponitur si hec
revera est quod actus legitimi conditionem non reci-
pian ergo emptio et venditio quod est actus legitimus non
recipit conditionem quod falsum est ut insti. de contrahē.
emp. §. emptio ff. de in diē adlec. l. ii. et de pi. et cō. rei
vendi. l. necessario et pro emptore l. ii. §. si sub conditōe
item locatio et conductio est actus legitimus ergo non
recepit conditionem item societas mandatum stipulatio
et ceteri contractus sunt actus legitimi ergo non re-
cipiunt conditionem vel diē quod tamen falsum est ut per infinita
iura probatur item heredis institutio est legitimus
actus ergo non recipit conditionem quod tamen est falsum
licet enim non recipiat diem certam ut ff. de here. in-
sti. lege hereditas et insti. de hered. insti. §. heres in
diem tamen bene recipit conditionem et diem in certam
ut ff. de here. insti. l. si quis instituatur et l. sub condi-
tione et l. quod filio et l. de here. insti. extraneum l. ratio
aut quare recipiat conditionem et diem incertum est aper-
ta quod illud quod non recipit divisionem in partes in
se nec recipit divisionem in tempus tempus et contra ut ff.
de re. mili. l. mili et ita heredem §. et quia diximus et
de usufr. l. usufructum et ab initio Sed institutio
heredis non recipit divisionem in se quia non potest alius
quis pro parte testatus decedere imo cum testati trahit
ad se cum intestati ut ff. de lege ius nostrum et ideo testatur
si pro certa tempore parte institutio tempore non valet et pro toto
tempore et limitatio tempore habetur pro non adiecta ut

o. l. her
ne vel
certe qu
tro verit
te inter
status e
q. stud
tunc ac
q. panti
pro de el
mura et q
de vi dila
§. tribus
com quili
orum ob
tata vel ex
neralitat
de in text
us regula
s ibi ppo
pantur et
rum scia
dione ut
pote. l. i. §
nisi dicer
funt in le
de q. im

Q

d. l. hereditas et §. in die s. ubi testatur sub conditio-
ne vel in die incertam euuntus conditionis et diei in-
certe que conditioni assimilatur trahitur ad tps re-
tro ut ff. de re. mili. l. q. d. et ideo non videt pro par-
te intestatus s. exite conditione videtur in totum te-
status ea deficientē in totum testatus videtur ergo
q. istud c. corrigit omēs li. in quibus cauet in legit-
timis actibus posse adici cōdi. et die s. dicendum vñ
q. promptū ē et expedit iura iurib. concordare vt su-
pra de elec. cum expedit. li. vi. C. de inoffi. do. lege
unica et quia iurisi correctiones in dubio sunt eutan-
de vt dic. cum expedit et in auten. q. mo. na. effi. sui
§. tribus et quia non est verissimile romanū pontiffi-
cem qui iura tuetur huius modi breuitate verborum
totum obseruationē iuris alias multis vigilis cogi-
tata vel euertere C. de inoffi. testa. l. si qñ et q. hec ge-
neralitas restringenda sit ad casus enumeratos vt
hñ in textu et in glo. ff. c. l. act. legitimi et verba isti-
us regule debēt ex poni actus legitimi scz qdā sicut
et ibi pprie in verbis textus inuitur et per glosam ex-
ponitur et ppter ea gñalis regula remanet in contra-
rium scz q. omnes legitimi actus diē recipiunt et cō-
ditionē vt insti. de verbo. ob. §. omnes C. de iur. em-
phit. l. i. s. fallit in qbusdā et in illis lbq̃tur regula
uiss diceret q. hec regula corrigit ea iura que dicta
sunt in legitimis actibus posse adici conditionē vel
diē q. imaginationi mentis mee non applicatur idē

Semel deo dicatum non ē ad
hūanos vl' tñsferēdū vltēri

Exemplum istius regule p̄culuſt q̄ quod se
mel factum est sacrum ⁊ conſequenter diuino cul
tui dedicati non debet ulterius transferri ad uſus
hoīū unde ſi edes ſacra in aliquo loco licite id eſt iu
ris ſolemnitate ſeruata edificauit l̄z edificium diruat
locus remanet ſacer nec d̄z ad uſus hoīū conuerſi ut
ff. de re. di. l. in tantū §. ſacre de cōtrahe. ē p. l. edes
ſacre ⁊ inſti. de re. di. §. ſacre l̄z uidetur obſtare ff. de
uer. ob. l. continuus §. penul. Dicendum eſt q̄ hic cō
ſiderauit iuris poſſibilitatem ſibi uero ſummi pontifi
cis poteſtatem qui poteſt ſacrum prophanum reduce
re quando unus ſolius poteſtate ſubicitur impoſſibi
lis de iure reputatur ff. de le. primo. lege apud iuli.
§. ſi. Idem

Non preſtat impedimentū qd de iure non ſortitur effectum.

Si canonici uocinauerunt ſcienter indignum et
electio effectum non habuit non priuantur iure eligē
di q̄ non preſtat impedimentum ⁊ c. ut ſupra d̄ ecc.
c. perpetue. ⁊ c. ſi. cōpromiſſarius li. vi. ⁊ de conceſ.
preben. c. non captande ſz contra uidetur i. e. t. c. quā
q̄ li. vi. ubi eligentes ſcienter indignū p̄uantur iure
eligendi dicendū eſt q̄ illud c. quāq̄ trahitur ad iſel
lectum illius c. perpetue ſanctionis uidelz quia ſi no
minantes indignū adeo preſtiterint q̄ ex uocibus eo
rum cōis electio ſubſequatur tūc priuantur iure eli
gendi ut. c. quāq̄. alias non p̄uantur ut. c. perpe
tue item poteſt ponti exemplū ſi. teſtator legat michi
unum de ſeruis quē elegerim ⁊ ego elegi electio nō
h̄z effectum ſus eligendi non eſt conſumptum ⁊ ideo

non p̄
de ob.
effectū
uariare
cum ma
legatū
trimoni
ritur de
facta. n.
tionem
de condi
tur q̄ ſi
liquit an
li non ſor
mentū p̄
l. plane i
ſ. minor
mē ſi. de
indig. l. ſi
factam in
adme. l.
cum ut

Licet
ideo
preben
nec in
eſt plus
poſſe q̄
de in

non prestat impedimentū volenti alterum eligere .ff.
de ob. l. l. ii. iii. r. l. iii. alias si electio sortiret de iure
effectū consumptū esse ins eligendi nec liceret ulterius
variare. vt c. t. l. apud ec. de le. ii. l. statu liberū. §. si.
cum multis filiis itē poni pōt exemplū ponam? q
legatū relinquitur pupille sub conditione si p̄heret ma
trimoniū nam si p̄hit infra pupillare etatem nō sor
titur de iure effectum r ideo non p̄stat impedimentū
facta. n. legitime etatis poterit contrahere r condi
tionem p̄hendo implere ff. qñ dīcs le. cc. l. q pupille et
de eondi. r de l. hec conditio tñ contra v̄p iure caue
tur q si testōr relīqt legatū p̄mo capaci r postea re
liquit anō adimendi p̄mo relīqt sō non capaci qz
l3 non sortiatu effectum in persona sī tñ p̄stat īpedi
mentū p̄mo qz īpeditur petere legatū ff. de lega. p̄rio
l. plane ī p̄in. r de adimē. leg. l. legatuz. §. p̄ r. l. l3
§. minor l3 v̄dm est q legatū in tacita voluntate adī
mit ff. de adī. le. l. iii. §. si. r. l. ex p̄te r de hīs q vt
indig. l. si inimicitias cū ergo appareat translationē
factam in s̄m testōrem voluisse tacite adempto p̄mo
adimere illa tacita p̄ma adēptio sortitur de iure effe
ctum vt dictū est r iō p̄stat impedimentum Idem.

Si licet quod est plus l3 vtiqz quod est minus

¶ Licet p̄ri occidere adulteriū cū filia cōprehensum
r ideo licebit quod est minus. Adulteriū cū filia cō
prehensum contumeliis efficere vt hic r ff. de adul. l.
nec in ea §. ius occidendi item pōt facere iudex quod
est plus. i. iuramentum in litem deferri actori r iō d3
posse quod est min? .i. taxationē iure adicere vt. ff.
de in lit. iur. l. videamus §. penul. item maior ē con

dere testa. q̄ mortis cā donare qđ patet qz filiuffa p̄
mortis cā donare p̄fe consen. vt ff. de dona. cā mort.
l. tam is. §. primo. tamē testari non potest ēt p̄fe con
sentiente vt. ff. de donation. cā mortis l. tam is. §. i.
tamen testari non potest ⁊ patre consentiente vt. ff. d
testis. l. qui in potestate Si ergo lz filio militi cōdere
testamentū de castrensi peculio multo fortius licere
debere mortis cā donare vt. ff. de donatio. l. filiuffa
mil. §. ultimo. S; contra regulā solz opponi. de plu
ribus. ¶ Primo de preside qui hz ius gladii quod est
malus vt. ff. de offi. p̄si. l. illicitas §. qui vniuersas et
non deportat quod est minus vt de le. iii. l. i. §. h iis
quibus ⁊ de intulso testō l. si quis exheredato §. ei⁹
sz illud quando habet insulas sue iurisdictioni sub
iectas allag secus videtur ff. de interd. ⁊ releg. l. re
legatorum circa principium ⁊ nota in. l. inter penias
e. t. ⁊ ideo hec oppositio non facit ad rem licet quidā
aliter dicant. ¶ Item opponit L. de p̄dictis cur. si
vbi curialis potest donare p̄dia sz non vendere cum
malus sit et difficilius p̄missum donare q̄ vendere.
L. de contractibz ma. l. i. sz illud ideo contingit qz
verissimilis est illa quod facilius venderet q̄ dona
ret ad hoc vt precium ex venditione deductum depor
taret ⁊ ideo facilius inhihetur venditio q̄ donatio qz
in donatione cessat ratio prohibitionis que ad vendi
tionem p̄p̄e pertineret. ¶ Item op. de l. in cause ff. de
procura. vbi licet reuocare p̄curatorem in totum et
non in partem ¶ Item ff. de adm. tu. l. cum queri
tur ⁊ de vsuris l. gāius vbi licet nō nomina contra
cta in totum approbare vel reprobare sz non partem
sz in illis omnibus diuersa habentur vnius loco ra
tione connexitatis officii ⁊ ideo non est in eis licitum

variare ac
et. l. preto
e. c. mutar
l. i. §. licet
donabiliter
eius sine rat
q̄ notare ⁊

Q

Si vnus q
ando ⁊ fusi
e potest quia
in iure hāc
e. c. tibi d
corp. c. si pro
viam p̄fert q
que i peratio
ra sub cōditi
deret primo
aut non si ap
vīpal. c. fed
qua aut ma
deceat aut c
mo casū p̄et
p̄fertur is c
p̄ferando e
runt illi vel
alcorū rece
bus sed si
simplex

variare sicut nec circa eandem rem ut ff. de damno in
fec. l. pretor. utrum queritur et determinatum est supra
.e. c. mutare. ¶ Item opponi solet ff. de peri. et co. rei ve
l. i. §. licet et de pluribus aliis que notantur et ra
tionabiliter solunt ff. e. l. non debet et ideo repetere
cum sint rationabiliter scripta est potius transcribere
quam notare et propterea superuacuum idem

Qui prior est tempore potior est in iure

¶ Si unus primo impetravit in ecclesia bā. alius se
cundo et fuit primo et litteras protulerit primus de
est potior quia qui prior est tempore impetrationis potior
est in iure beneficii consequendi ut supra de rescrip. c. si p
te et c. tibi qui r. am li. vi Sed contra videtur e. t. d. res
scrip. c. si pro te et c. duobus ubi is qui secundo impe
travit preferitur priori sed dicendum videtur quod aut utra
que impetratione simplex aut altera simplex et alte
ra sub conditione si ad id episcopi et capituli consensus acce
deret primo casu aut apparet de ordine impetrationis
aut non si apparet preferitur ille qui primo impetravit
ut pal. c. sed si de ordine non apparet ut subdistigue
quia aut mandavit uni prouideri et alteri canonicatum
coaccessit aut canonicatum coaccessit utriusque aut neutri Pri
mo casu preferitur is cui canonicatum coaccessit secundo
preferitur is cui primo litteras impetravit si ambo simul in
presentando concurrunt ille preferitur quem eligere volue
runt illi vel maior pars illorum ad quos spectat cano
nicorum receptio et prebendarum collatio ut in c. duobus
sed si prima impetratio conditionalis sit secunda
simplex Si fiat te existiam conditionis prime secunda

simplex preferitur ut dicitur. si pro te sit ut quod ex hinc con-
ditione pme conditionalis debeat pferri quasi ex hinc
conditionis trahatur ad tps concessionis ut ff. q. po.
in pig. z ha. de picu. z com. rei ven. l. q. si pendete q
dam dicunt q. c. si pro te sit prium cde q. nihil e im-
mo dicendum est q. ille leges loquuntur z intelligi debet
ubi non erat in pte contrahetis pmo sub conditioe
fo pure vero reuocare actum conditionalē in pposi-
to aut sumus potius poterat pmam cōditionalē re-
uocare z id multo fortius potuit p secundā purā de-
rogare ut supra e. c. l. z ptz. ff. q. po. in pig. ha. l. i. z
z. l. q. balneū in prin. z. §. i. z. l. potior in prin. Item
ptz in albo decurionū z consulū nam q. prior e tpe
potior est in iure ferendarū sniarū z faciendarū ele-
ctionū ceteris partibus ut ff. de albo scribē. l. ii. z iii
L. de consul. l. i. li. xii. Item poni posset exemplū re-
gule in creditoribus quibus res sunt obligate naz q.
prior est tpe z ff. in pig. ha. q. po. in pig. ha. l. potior
z l. creditor. z. L. qui po. l. si fundum sed ad hoc ut
obstare ff. de pri. lege pūlegia non ex tempe. sz ex cā
donationis quare distinguendum est pleni? aut om-
nes creditores pntendunt pūlegium reale aut psona-
le omnes aut quidam reale aut quidam personale
alii nullum primo casu quando omnes pretendunt
reale aut conuentionale omnes aut omnes ptorium
aut quidam pretorium quidam conuentionale z si
omnes conuentionale vel quasi aut omnes tacitum
aut quidam expresseum quidam tacitum z si omnes
expresseum aut eiusdem temporis aut diuersorum
Si eiusdem temporis si quidam simul z eodem actū
sic obligata res adimitur vnusquisq. pro pte dimi-
dia si separatim nec appareat cui pmo contra extra

neum poss
si fundum
ta regular
z. ff. qui
fundum im
noniet in a
la. vi. z. ff. q
se possidere
ut qui po
le in co curat
z. L. qui po
lure que pfer
qui po. in pig
in co de curat
z. ff. autem
necam ex in
signato ut si
frumentum
no. habet. l. si
causa pūci. val
dica pbatut
z. si quis §. l
impensa z. it
z. habente ca
posteriori cor
pos. l. si om
temporis vel
si diuersis sa
per inter se
traneum oc
dum concu
digestis. de

neum possessorem potior erit conditio possessoris ut l.
si fundum §. si duo ff. de py. Si diuersorum est no-
ta regulam et instantiam a regula. rla est qui potior
et ff. qui po in pig ha. l. potior et l. e. t. qui po. l. si
fundum intestautis est inuenire in mutante in refec-
tionem ut in aut de equali do. §. huius consequentis col-
la. vii. et ff. qui in pig. ha. l. interdum item in negate
se possidere qui postea conuictis pretendit hypothecam
ut l. qui po. in pig. ha. aut. item possessor ite; fal-
lit in eo cuius pecunia res emitur et expresse obligat
ut l. qui po. in pig. ha. l. licet. Item fallit in mu-
liere que prefertur prioribus habentibus tacitam ut ff.
qui po. in pigno. habeant. lege offidius. Item fallit
in eo de cuius pecunia militia emitur ut l. de pi. le-
ge. si. et auten. quod obtinet item in habente hypo-
thecam ex instrumento priuato manu trium testium
signato ut flagat aduersus eum qui non habet in-
strumentum simile vel publicum ut l. qui po in pig-
no. habe. l. scripturas item fallit in fisco agente ex
causa principali ut l. in quibus causis pig. vel hypo-
theca phatur l. satis item in agente funeraria ut l.
ac si quis §. si colonus ff. de relig. et sump. fu. et l.
impensa et ibi nota item in vendente pignus pretorij
et habente causam similem qui non prefertur sed cum
posteriore concurrat ut l. is cui. §. qui prior. ff. ut in
pos. le. si omnes tacitum similiter dic referre eiusdem
temporis vel diuersorum et si eiusdem non eodem vel
si diuersis actibus si non appareret cui primo nam sem-
per inter se melior erit conditio possidentis contra ex-
traneum occupantis et si omnes simul ad agen-
dum concurrunt admittuntur unusquisque pro parte
digestis. de sal. interdic. lege prima. parapho. si colo

nus et l. finali et ff. de pigno. l. si debitor si diuersorum
temporum tunc qui potior et ut hic et ff. qui po. in pig
ha. l. insulam cum similibus Si quidam expressum et quidam
tacitum aut eiusdem temporis aut diuersorum Et
si diuersorum aut procedit tacita et sequitur expressa.
aut procedit expressa et sequitur tacita. Si procedit
tacita et sequitur expressa preferitur tacita et fisco ut
L. rem alie. gerere. l. i. in r. h. so licet glo. circa fiscum du
bitet ff. qui po. in pi. ha. l. si pignus si procedit exp
sa ut ff. qui po. in pi. ha. l. tunc in prin. et §. negotiato
rum et L. e. l. si fundum et de remis. pig. l. si ignorare
Si eiusdem temporis videtur idem est quando uterque preferat ta
citam vel uterque expressam eiusdem temporis quia ta
cita et expressa paribus passibus ambulant ut ex p
dictis apparet quia mutuans in refectione preferitur
habenti expressam sicut habenti tacitam Preterea illud
est speciale cuius contrarium generale ut in autem. §. non
alie. §. ut ait lex sed speciale est l. muliere que preferre
habentibus tacitam tantum et sic in eo casu speciali
fortior est expressa quam tacita ergo aliter regulariter
pares sunt Si omnes pretorium aut sunt omnes eius
de tituli aut omnes ex contractu aut omnes ex causa
sa damni legati vel omnes ex causa damni infecti et tunc
si potest peruenire ex tempore ut ff. de damno infecto. l. si
finita §. si plures et §. iul. et l. pretor. §. eius rei. L. §.
bonis auc. in. pos. l. vlti. et ff. de bo. auc. iudi. pos. l.
cum vnde et ff. ut in pos. leg. l. is cui §. qui prior aut diuer
sorum et tunc qui prior est tempore potior est in iure ut L. qui
po in pig. hab. l. si decreto et dicta l. is cui §. postquam
rei Si quidam pretorium et quidam conuentionale tunc
qui prior est tempore et ut ff. qui po. in pigno habet l. sed
in rem L. ut in possessi. le l. si postquam secundo casu

quando
diuersi
specta
credi. l.
quodien
debris
iure L. e.
fisco ff. de
sunt par
ollegari
lo ff. de p
quando q
ferat ut
l. rescripta
personale
cum eo. l. i.
uere. l. i.
l. i. et u. in
rationem
cum primi
res et tunc
tur reuoca
di. l. qui a
rem in fi.
tor soluit
aut sponte
dictis auc
que in fra
casu qua
reditores
nificatus

quando omnes personale aut sunt eiusdem tituli aut
diuersorum si eiusdem regulariter concurrunt non in
specta prioritatem vel posterioritate temporis ut ff. de pri
credi. l. si privilegia ii. rñso et de pen. l. si homines. §
quotiens fallit in duabus dotibus ab eadem in suba
debitis in quibus qui prior est in tempe potior est in
iure L. qui po. in pig. ha. l. assiduis §. si. itē fallit in
fisco ff. de priui. cre. l. q. quis si diuersorum si qdem
sunt paria privilegia concurrunt si disparia magis p
uilegiati preferuntur ut dicta. l. privilegia. i. respon
so ff. de pri. credi. l. si ventri §. in bonis in tercio casu
quando quidam reale et quidam personale reale pre
fertur ut in. l. eos L. qui po. i pigno habeat et ff. de pa
l. rescriptum circa prin. in quarto casu quando qda
personale alii nullū preferuntur privilegiati ut ff. q
cum eo. l. sz an hic et de peculio l. ex facto §. si. et de p
ui. cre. l. ii. et l. ventri §. eorum ratio et de ces. bono.
l. i. et ii. in quinto quando omnes nullū aut agitur ad
dationem quantitatis l. speciei vel generis aut ad fa
ctum primo casu aut erant bona possessa per credito
res et tunc omnium ē equa conditio unde si vni solua
tur reuocatur pro rata per alios ut ff. que in frau. cre
di. l. qui auc. §. sciendum et l. aut pretor §. si debitor
rem in fl. si vero erant possessa per creditores si debi
tor soluit aut soluitur auctoritate iudicis intercedēte
aut sponte aut inuitus primo casu quando soluit iu
dicis auctoritate tunc non est locus reuocationi ut ff
que in fraudem cre. l. qui autem §. apud labeonē so
casu quando soluit sponte siue volēs et tūc aut oēs
creditores pariter instabunt et tūc si debitor vni gra
tificatus solvatur reuocatur pro rata per alios ut ff.

.o. i.

que in frau. credi. l. pupillus si vero omnes instabāt
et vni solvatur aut soluitur a debitore sponte aut ex
torquatur ab initio si soluitur sponte non reuocatur
per alios vt preal. l. pupillus et d. l. qui at §. sciendū
ff. q. in fraudē credi. l. nisi mora erat periculum ala
tura vt debitor cum pecunia fugebat nec haberi pote
rat inde copla vt in. l. ait pretor §. si debitore. ff. que
in fraudem credi. si extorsit iudicis auctoritate non
reuocatur vt. ff. que in fraudem credi. l. qui autem.
§ apud labeonem si agatur ad factū aut petitur et in
condemnationem deducitur factum et tunc si simul
creditores concurrunt prefertur qui pmo contraxit
vt ff. locati l. in operis sed si in condemnationem de
ducitur interesse idem seruatur quod dictū est serua
ri debere aut agitur ad quantitātē vt dicta. l. in ope
ris et de ver. ob. l. stipulationes non diuiduntur. §.
celsus

Qui sentit onus sentire dicitur et co modum et e contra

Sicut post venditionem perfectam omne comodū
accidēs rei vendite p̄tinet ad emptorē ita et omne in
comodū accedere dicitur vt. l. de peri. et como. rei ven. l.
post p̄fectam ff. eo l. id quod post itē sicut diminuta
parte heredis scripti per contra tabu. diminuitur et
legatorum onus ita aucta pte scripti heredis p cōtra
tab. augetur et legatorū onus vt ff. de vulga et pup.
substi. ista r̄la quando est comodū et incomodū est p
oīa par ratio et presone ne suscipientis comodum et
incomodum habēs et hoc patet per exēpla istī. de cō
tra emp. §. cum autem et deleg. pa. tu. et. ff. de leg.

l. lege si ex toto et de leg. ii. l. si. et de vul. et pupl. sub
et si contra tab. et l. de cadu. tol. l. i. §. pro secundo et
de furtis l. manifestissimi §. sed cum in secunda Sed
ubi non est per omnia utriusque par ratio regula non p
cedit ut est videre ut in l. si quis aliena negocia gerens
ff. de nego. ges. et ibi nota et de procu. l. qui propria §
procura. item in casibus aliis nota in lege si quis ne
ga. et ff. de nego. ges. et in l. si quis putans §. i. coi.
di. et pro socio l. sed et socius §. si in absenti itez si non
est eadem persone conditio vel habilitas circa utrumque
suscipiendum ut si agnata proximior est mulier cum
tractatur de deferendo onere tutelae nam ipsam suc
cedit in commo. Inim id est in hereditatem et tamen non
tenetur subire tutelae onus immo deferitur ad agnatum
masculum in gradum remotiorem ut insti. de lega.
pa. ty. §. si. ff. de le. tute. l. i. §. interdum cum illud ge
nerale quod hec colligitur et in l. alie. §. disciplinam con
trariorum eandem esse non videtur procedere immo
in genere videtur contraria quia per eum de uno contra
riorum predicatur affirmatio de altero predicatur ne
gatio quod est eius oppositum vel quod idem est si de
uno disponit affirmatio de altero negatio ut l. de his
qui sunt sui vel alieni iuris ff. et insti. de tu. in prin. et
ff. de aucto. l. qui accusare non est eadem disciplina
sed contraria. Preterea patet quod qui dicitur ad disposi
tionem et destructionem unius contrariorum sequi remotio
nem et destructionem alterius ut ff. de verbo sig. l. hec ver
ba ille et de insti. l. sed et si pupillus §. si institutoria
et in auten. de manda. prin. §. neque autem respondeo
ubi de quolibet contrariorum respondetur affirman
do vel de quolibet negando simpliciter verum est

o. ii.

eandem esse disciplinam contrariorum ut insti. de cō
trahen. ep. §. cum autē L. de tolle cadu §. p. fo. r. de
fur. l. i. §. sed cuz in fm. r. de vul. r. pup. substi l. r. si
contra tab. r. de lega. i. l. si ex toto in prin. r. de leg.
iii. l. si. tūc enim eadem est in genere r. eadem in spē
r. eadem aliquantū quantū ad numerū ut cū in ea
dem verborum serie vtriusq; dispō traditur nā tūc ē
eadem quantum ad numerū quia vna verborū ē cō
ceptio que vtrumq; contrariorum disponit sed eo. res
pectu quia diuersa dispoit pōt ratione defect? ī plu
ra particularia diuidi r. diuersa iudicari s; vbi de al
tero affirmatio r. de altero negatio non est eadem sed
contraria dispō sed pro tanto dicitur eadez discipli
na ea ratione quia vno cognito habetur cognitio al
terius ut in prea. leg. l. qui accusare r. l. i. r. de his q
sunt sui vel alieni iuris r. insti. de tute. r. ff. de presti
l. i. §. stipulationum ea ratione ergo dicitur eadez dis
ciplina sed non dicitur eadem ratione dispositio con
trariorum Idem

In re communī melior ē cōditio prohibentis..

¶ Si habeo fundum tecum cōem r. tu vallis edifica
re domum in fundo r. ego prohibeo melior est conditio
mei prohibentis q̄ tui edificare volentis ut. ff. cōi
di. l. sabinus sed videtur q̄ melior sit conditio faciē
tis q̄ prohibentis ut ff. pro socio l. cum r. uob? §. itez
mela Dimissis solutionibus aliis q̄ sunt a veritate r
mote Dicendum est q̄ aut socius vult facere aut re
ficere ī n. lo. o cōi ad eū vsum ap quem res pata est
r. pōt ēt iunio socio ut. ff. cōi. di. l. si edes r. p. socio.

l. cum duobus §. item mela aut ad eū vsum ad que
res parata non est et tunc si interest phibētis nō fie
ri melior est conditio phibentis vt d. l. sabinus vt. ff.
de seru. v. z. predi. l. quidam iberus §. cū pietē et hoc
casu potest intelligi rē aut nihil inter est phibentis
et pōt fieri eo inuitovt ff. de seru. v. z. predi. l. fistulam
§. pē. et si. habita tñ distinctione vtrum iure seruitutis
facere vel reficere velit quia tñ non pōt vt. ff. d. seru.
v. z. pre. l. pietē aut iure cōionis eis et potest vt dicta
l. cum duobus §. idem respondit item contra reau
lam videtur istud generale quo cauetur q̄ i re vel in
causa pari melior est conditio occupantis vt. ff. de le.
i. l. si pluribus et d. verborum ob. l. si ticius et de procu
cu. l. si pluribus et d. offi. consul. l. i. et supra de procu
ra. c. vi. s. hec regula loquitur in ea re que pro pre
sua in diuisa ad plures pertinebat leges cōtrarie lo
quuntur in eo iure quod distinctum est in vnius exe
cutionem qui p̄mo preoccupauerit litem contestando
lite enim contestata sibi querit executores in solidum
et alterum in solidum excludit nisi in casibus enume
ratis in c. si duo supra de procu.

Contra eū qui legē dicere po
tuit aptius ē faciēda itēptatō

Si vendo domū et tēpore venditionis et traditio
nis dico stillicidiantī nūc sunt ita sūt videor dicere
q̄ domui vēdite ita debeat a vicinis seruitus stillic
idiorū recipiendorum non econtra q̄ domus vēdita
debeat seruitutē vicinis vt ff. de seru. v. z. predi. l. si ar
bozem et §. hec lex et de phen. emp. l. cū in. l. et l. las
deo et de pactis l. veteribus et de eusc. l. que libertatis

Sz op. 7 vñ interpretatio non facienda contra p
ferentem contrahen. emp. l. si in emptione sz ibi ver
ba fuerunt plata ab actore 7 ideo interpretatio cōtra
eum qui sequendo tenorē istius regule Item videtur
contra regulam ff. locati l. ea l. vbi sit interpretatio p
locatore qui verba ptulit sz ibi fauore locatoris tan
tum erat appositum 7 ideo dñ non fieri interpretatio
contra eum ne offendatur regula q fauore 7 c. 7 in
fra c. capitulo q ob gratiam 7 quia iura sunt varia
circa materiam istam ideo vtile est plene distinguere
quia aut ambiguitas interpretatione indigens repi
tur in contractu aut in confessione aut in iudicio aut
in snia aut in stipulatione p̄toria aut in p̄uilegiis a
lege prolatis aut in vltima voluntate si in contractu
aut valere potest contractus secundum interpretatio
nem alterius tantum aut secundum interpretatione
vtriusq si secundum interpretationem alterius tantū
illius interpretamur seqmur secundū quem interpreta
tio contractus valere pōt vt ff. de ver. ob. l. quoties 7
de febus du. si fm interpretationem vtriusq valere p̄t
tunc inspicimus verissimilius supra c. inspicimus 7
ff. c. l. sp̄ insti. 7 l. semper in obscuris si verissimilius
non appareret tunc habet locū regula videlicet qd
fiat interpretatio contra ferentem in cuius p̄tate fuit
verba late concipere vt ff. de pac. l. veteribus 7 de ser
ui v. p̄di. l. si arborē ꝑ hoc lex 7 de contrahē. emp.
l. labeo 7 l. cum in lege 7 l. cum in emptione 7 de ver.
ob. stipulatio ista ꝑ in stipulationibus 7 l. qui ex plu
ribus 7 l. quicquid si in confessione cogenduserit di
cere confessus certum vt ff. de confes. l. certum alias
fieri interpretatio ꝑ eum vt ff. de interro. ac. l. de etate
ꝑ quid tacuit ar. ff. de ventre inspi. l. l. ꝑ. quid ergoꝑ

care no
teꝑ se a
put rat
li. vi. S
ferentem
cum vt
ta 7 de r
bendos. l.
maioribu
alias non
legati sui
7 ibi plen
sine tenore
torem ver
interpretat
p̄toris 7
tunc ad eu
ꝑ. de vulga
Si in ver
na interp
vt. de leg
7 ipse test
beredes ꝑ
tem valer
redis 7 lo
tum si le
mus ff. de
bis. l. qu
dum inter
biguitas
adment
m̄p̄m̄q

sure nouissimo intelligendū videtur si rñdere subz an
teq̃ se abñtet al. n. esset contra eum tanq̃ contumacē
put ratio dictauerit pcedendum vt supra de confessis
li. vi. Si in iudiciis erit interpretatio faciēda p con
ferentem siue verba fuerint plata p actorē siue p
rcum vt. ff. de iudi. l. si quis interpretatione ⁊ ibi no
ta ⁊ de re. iur. in ambiguis orationibus ⁊ l. contra
hēdos. l. si in sententia tunc iudex qui ptulit si ē de
maioribus interpretabitur dictum suum in sententia.
alias non liceret sibi interpretari snām suam s; de
legati sui tantū vt ff. de ab. l. ab exēcutore in pncipio
⁊ ibi plene nota actorum tamen verba mutare posset
snic tenore in totum perseuerante vt ff. de neg. in. l. ac
torem verba si in stipulatiōe ptozia tunc ptozis erit
interpretatio pertinet. n. ad eum ff. de pto. stipu. l. in
pctoziis ⁊ l. i. §. ult. si in priuilegiis interpretatio p
tinet ad eum qui priuilegium concessit ff. eo neratius
§. de vulga ⁊ pupil. substi. §. ex facto circa pncipiū
Si in verbis a lege platis ad solum pncipem perti
net interpretatio necessaria ⁊ que omnes astringit
vt L. de legibus. l. imperiali. Si in vltima voluntas
te ipse testator poterat interpretari ff. de testamentis l.
heredes palam §. i. si interpretatus non fuit tunc au
tem valere potest legatum secundum intellectum he
redis ⁊ legatarii aut secundū intellectū legatari i tan
tum si legatarii tantum illum intellectum assumis
mus ff. de leg. i. l. apud iul. §. si titius ⁊ de rebus du
bis. l. quotiens ⁊ lege vltima. parapho vbi si secun
dum intellectum heredis ⁊ legatarii tunc aut est am
biguitas in voluntate relinquirente aut in voluntate
adimente scilicet in relinquirente sequimur quod est
in iudiciis vt dicta. l. apud iul. §. si ea ⁊ de leg. iii. l. q̃

concupinā §. cum ita z. l. minimis si adimēte aut est
incertitudo rerum et personarū aut personarū tan
tum aut rerum tantum pmo casu in nullo valz adē
ptio fo casu valet adēptio in vtroq; casu tercio casu
valet adēptio in maiori z remanet legatum in mino
ri z hoc probatur ff. de rebus dubiis l. si fuerit ibi
notatur z de adimē. lega. l. iii. §. si duobus z de le.
ii. l. si ita scriptum in fi.

Non ē obligatoriū ptra bonos mores prestitum iuramentum

Est iuramentū hominē occidere vel furtū facere tale
iuramentum non est obligatoriū quia contra bonos
mores est pstitum z istud est gñale quod iuramentū
pstitum contra bonos mores vel contra leges nō est
obligatoriū nec firmat rem de qua agit vt supra de
elec. c. vbi z. c. quia sepe contingit z de rebus eccle.
non alienan. c. ii. q. que cōtra bonos mores sunt im
possibilia reputantur de iure vt. ff. de condi. insti. lege
filius z. l. editiones z. l. qdam sz impossibiliū nulla
est obligatio vt supra e. c. nemo pōt z. ff. c. l. impossi
bilium ergo nec eorū que sunt contra bonos mores.

Sz opponitur z videt q iuramentum cōfirmet
ea que sunt de iure prohibita ecce de iure prohibitum
est rem minoris alienari vt. ff. de rebus eorum. l. i. z
tamē alienatio per iuramentum confirmatur vt. l. si
aduersus ven. l. i. z in aut sacramenta tem phibita
est de iure fundi dotalis alienatio vt. l. de rei vxo.
act. l. vnica. §. et cum lex z tamē confirmatur p iu
ramentū mulieris vt supra de iure iuran. c. ii. li. vi.
Item phibetur valere pactū p quod filia dotata renū

stat fu
ctum g
l. vtri.
pactis.
ter tur p
ratur vt
aut in p
illius p
obligato
sacramen
ii. li. vi. id

D

In ma
ris rōnabi
rus si hab
petit vt hu
golis iuri
f. soluto m
ritus ad p
dum est q
gule. Qui
regula al
repellant
est absur
cur. redet
locum h
ad. la

elut future successioni paterne vt. *L. de pactis. l. pa*
ctum qdotali ⁊ *de colla. l. pactū ff. de suis ⁊ le. here.*
l. vlti. ⁊ tamē confirmatur p iuramentū vt supra de
pactis. *c. li. li. vi.* ¶ Sed dic aut sunt prohibita prop
ter turpitudinem sui ⁊ tunc iuramentum nihil ope
ratur vt hic ⁊ in iuribus superius allegatis ad idē
aut in pūlegium vel fauorē psonē ⁊ tūc iuramētum
illius psonē in cuius fauorē inducitur prohibitio est
obligatoriū ⁊ confirmat rē de qua agitur vt in autē
sacramenta ⁊ supra de iureiuran. *c. al. ⁊ de pactis c.*
il. li. vi. idem

Dolo facit qui petit quod resti
tuere oportet eundem.

¶ In marito qui petit dotem q̄ est in casu restitutio
nis rōnabiliter pōt intelligi qz cum esset ipse restitu
tus si haberet dotē penes se dolo videtur facere quia
petit vt hic ⁊. *ff. de doli exceptione lege dolo ⁊ de res*
gulis iuris l. in condēnatione §. dolo. S; opponitur
ff. soluto matri. l. si socer §. lucius vbi adimitur ma
ritus ad petendā dotē q̄ erat in casu restōis sed dicen
dum est q̄ ille §. declarat ⁊ distinguit effectū illi⁹ re
gule. Quia aut est restitutus eidē aut alii si alii cessat
regula al. ad omnes pcuratores actorū ab agendo
repellantur quia qd petunt restituri sunt dño quod
est absurdū ⁊ incōueniēs ⁊ tractatus totus de pro
cur. rederetur inutilis si eidē a quo petit tunc regula
locum h; vt dicto §. lucius itē contra regulam videt
L. ad. l. iuliaz de vi. pu. l. si quis ad se fundū vbi pe

tit sibi reddi possessionē sibi violenter ablatam et ni-
hilominus postea poterit super dñio cōueniri et con-
uentus restituere cogēt dixerunt quidam q̄ hęc regu-
la locum h̄z in p̄toris tantum et non in possessoris q̄
falsum est ut p̄t̄z ff. de car. edic. l. iul. §. cāe et nota in
p̄al. dolo de iudi. lege s̄ de vi et de regulis iuris l. in
uitus §. cui damus actionem et ideo distingui opor-
tet in possessoris quia aut agitur iudicio adipiscende
aut retinende aut recuperande possessionis in p̄s̄duo
bus sc̄z adipiscende et retinende r̄la locū h̄z in tercio
vero id ē recuperande locū non h̄z r̄la q̄z spoliat⁹ aū
d̄z restituit q̄ de p̄prietate q̄rat ut d. l. si q̄s ad se fun-
dū et d. si p̄ vim vel alio modo l. i. et de dona. inter
vi. et vxor. l. si maritus et de agr. et cens. l. si coloni et
ff. de iudi. l. si de vi. et ad l. iul. de vi. pub. l. q̄ cetū. §.
si de iure et ideo q̄ hęc d̄r petit d̄z largo modo exponi
id ē agēdo iudicio petitorio vel possorio adipiscende
vel retinēde possessionis et q̄ subicit restituere sc̄licet
eidem secus si alii ut superius est ostensum est
Idem.

Non est in mora qui pōt excep- tiones legitima se tueri

Effectus more afferentis damnū debitori sunt plu-
res ut dictum est supra e. c. mora et ab omib⁹ p̄dic-
torum oīm effectū eximitur qui p̄t defensione le-
gitima se tueri ut ff. si cer. pe. l. lecta et d̄ ver. ob. si pu-
pillus et de reg. iu. l. nulla. Exceptio aut legitima
d̄z intelligi oīa illa que non pōt ope replicationis eli-
di. nam si exceptio obstarēt replicatio haberetur p̄ ni-
hil non legitima q̄z qua rōne nihil interest utrū quis nō

habeat
sit p̄ cpe
excludi.
nihil int
habeat c
se habeat
exceptio
cunda et
ceptionib⁹
ces actori
et de excep
de iure cit
aliquid no
p̄ stipulari
sequenter i
fiat confes
pena debet
petitio non
m̄ ff. de pac
q̄ non possi
unde videt
spondeatur
iuris ciuil
do debebat
sponso qui
actionē non
ob. l. credit
et magis e
ibi nō agi
bet ex stip
do pacto et
pulatione

habeat ipso iure actionem vel habeat eam que pos-
sit per exceptionem excludi ut ff. c. nihil. eadem ratione
excludi. ut digestis eodem lege nichil eadem ratione
nihil interest utrum quis non habeat exceptionem vel
habeat eam que possit ope replicatio excludi cum ita
se habeat replicatio ad exclusionem exceptionis sicut
exceptio exclusionem actionis ut ff. de excep. lege se-
cunda et hoc etiam confirmatur ex eo quod reus in ex-
ceptionibus in quibus excipiendo ponit seu assertivi-
ces actoris sustinet ut ff. de proba. l. in exceptionibus
et de excep. lege prima ¶ Sed contra regulam potest
de iure civili opponi quia lege cautur quod si promissisti
aliquid nudo pacto et si non faceres promissisti penam
per stipulationem quod agi potest ex stipulatione ut con-
sequenter id fiat quod in pacto devenit alias si non
fiat consequitur penam in stipulatione deductam cum ergo
pena debeatur ratione more et mora non possit esse ubi
petitio non est et petitio non procedat ex nudo pacto
ut ff. de pactis. l. iurisperitorum §. sed cum nulla sequitur
quod non possit esse in mora et propterea nec penam committi
unde videtur obstare L. de pactis l. si pacto et ff. re-
spondeatur sicut primo modo respondent glossatores
iuris civilis videlicet quod ibi erat debitum quod uno mo-
do debebatur saltem naturaliter non erit sufficiens re-
sponsio quia regulariter de iure civili sola naturalis
actionem non parit ut dicto §. sed cum nulla et dever-
ob. l. creditores et ideo secunda responsio melior daretur
et magis conueniens lege legis contrarie nam
ibi non agit ad id quod debetur ex nudo pacto ad id quod de-
betur ex stipulatu et preterea eius consequitur forte quod nu-
do pacto debetur alias consequitur forte quod in sti-
pulatione devenit sed contra hanc responsionem est val-

de qz l. illa si pacto nudo pactio precessit stipulatōez
penalem ergo stipulatio non cōmittitur nisi lite con
stata super pactione nuda et ppter ea non pōt ex ea
agi vt l. de contrahen. et com. stip. l. nuda et si rñ
deas qz ibi fuit lis contestata super pactione nuda di
uinare est. ¶ Respondebis ergo qz sicut qñ stipula
tio penaliscipit a pactione nuda et lex disponendo
pmittit agere ex stipulatione penali nondū cōmissa
vt metu eius pareat pacto precedenti vt in. l. si pac
to et est ratio in vtroqz casu ne contractus in totum
cōstituatur iūtilis si nihil relaxaret de iuris subtili
tate vt. l. si pacto qz pmittit agi ex stipulatione non
dum cōmissa eidē quod est contra ius cōe vt ff. de ver
borum ob. si ita stipulatus et de verbo. signi. l. cedere
diem et l. nuda relaxatur sñr quia pmittitur agi etiā
lite contestata super pacto nudo quod sñr remotū est
a iure cōi vt in. l. iuriscētū §. si cum nulla et l. de
pactis. l. legē et de pac. cōuen. l. i. s. de iure canonico
hoc secundum iure cōi sine dispensatione pcederet cū
nudū pactū ita pariat actionē sicut vestitum supra
et pac. c. i. idem

Quod ob gratiā alicuius conce ditur non est in dispendium retorquendum

¶ Ob gratiā et fauorem minoris est inductū qz non
possit esse in iudicio sine tutoris auctoritate vt l. et au
to. prestan. l. clari et qui legi. pso. l. momētarie et
ideo si litigauit sine tutoris auctoritate vel curatoris
si quidē fertur sentētia contra eū non valz ipso iure

et l. qu
l. cum et
defenso
valet et
et fauor
onem in
noluit v
vnde quid
dicionem
noem minu
ret vt ff. de
fauorem p
bonis qz q
ergo si habet
et dñā sed
ne qz in eius
confirmatur
et l. i. cōmis
sñ. instru. l. i.
continet §. in
veritatem et
ductum est in
ius utilitate
rum. §. qui
§. velior l. se
vero et ideo e
primo ad p
tinetur qz p
complete sin
et in eius f
§. de aucto.
tu. §. neque

ut *L. qui legi. personaz l. i. et si aduersarius re iudi*
l. cum et minores et ff. de re iudi. l. actus §. contra in
defensorum et l. contra pupillum sed si feratur p eo
valet ut L. de procura. l. non eo min? Ita i gratia
et fauore minoris inductum est quod petere possit restituti
onem in integrum contra venditores ergo si peccat et
noluit uti beneficio in integrum restitutionis concessa
unde quid aduersarius eius inuito minore possit ven
ditionem restituere dicendum est quod non nec quod in fa
uorem minoris inducitur in eius lesionem retorques
re ut ff. de mino. l. lege suadeo item ductum mere in
fauorem pupilli cui mouetur controuersia de statu et
bonis quod quod deferatur usque ad tpe pubertatis quid
ergo si habet probationes pro se facientes in proprio non
erit contra sed de presenti cognoscenda et examinanda
ne quod in eius fauorem et ut de car edic. l. iii. §. due ite
confirmatur hec regula et traduntur eius exempla ff
de le i. comis. l. ii. et de in diem adie. l. sabinus et de
fid. instru. l. plures et de secundis nuptiis l. generaliter
continet §. in hiis autem Sicut hec regula continet
veritatem et eius contraria vera est si aliquid intro
ductum est in alicuius pena vel odium non debet in
eius utilitatem conuertere ut ff. de leg. i. l. si seruus plu
rium. §. qui autem et de interdic. et rele. l. relegatorum
§. ut lior l. sequenti et nota in iur. de here. et falcis §. si
vero et ideo est opponendum ad utrumque per ordinem et
primo ad primum videtur enim ei ob stare lex in qua
cauetur quod pubes non potest adire hereditatem et lo
cupletem sine tutoris auctoritate ergo quod inductum
est in eius fauorem videtur in eius lesionem redire ut
ff. de aucto. tu. l. obligari §. hereditatem et isti. de auct.
tu. §. neque dicendum est quod quidam sunt in quibus certum

est conditionem pupilli meliorem constitui & in illis
valet factum a pupillo etiam sine tutoris auctoritate
ne quod in eius fauorem & cetera. vt *L. de procur.*
l. non eo minus & de auctoritate prestanda lege p^{ma}
& *insti. de acti.* in p^{ncipio} quedam sunt in quib^{us} cer
tum est conditionem pupilli deteriozem, constitui vt
si aliquis se obliget vel vendat cum damno suo vel
actionem cedat. In his factum tutoris auctoritate
non tenet *L. de auctoritate pstanda l. ii. & iii.* & de in
utilibus stipulationibus lege p^{ma} Quedam sunt in
quibus dubium esse potest vt^{rum} pupilli conditio cō
stituatur melior vel deterior vt in hereditatis aditio
ne quia habere potest latentia onera & in his factis
a pupillo sine tutoris auctoritate non tenet vt dicto
§. hereditatem & *§. neque.* et hoc est in fauorem pu
pilli nec honoribus implicetur vt *ff. de acqui. here.*
lege more ciuitatis nostre & lege pupillus.

¶ Secundo opponitur ad primam regulam de iure
quo cauetur si vendo vina exceptis acidis & mucis
dis & emptor velit petere acida nō potest licet in ei^{us}
fauorem videatur pactum appositum vt *ff. de peri.*
& cōmo. rei ven. lege si vina. Dicunt quidā quod lex
contraria locum habet quando fauor inducebatur p
pactum regula vero quando per legem vel p^{uilegiū}
quod nihil est quia in his q^{ue} in fauorez inducta sunt
post pactum locum habet regula vt p^{ter} *ff. loca. & cō*
duc. l. ea lege. & de lege. cōmis. *l. ii. & iii.* & de in diez
adiec. *l. fabius* vnde dicendum est q^{uod} fauor ampliat
p^{uilegiū} quod supra vel extra ius commune con
ceditur vt *ff. ad mnnici. l. p^{ma}* *L. de thesauris lege*
vnica s^{ed} *l. i. si vina* nihil inducebatur per pactum ex
tra vel supra ius cōe & ideo non proprie pertinet ad

materia
r. am. i.
miquā
sario pos
in l. iii. e.
onem me
tulationē
contra re
p ingeniu
dere ius a
ratur illud
qui perit
de duobus
de codicil.
casse vt pe
vt supra de
§. de ganter
L. de quest
terni etiam
ratur sed rō
nō p^{er} vera
de. ante si i
L. de iude
bati ita nec
in finibus c
inter iuriga
de fruc. & li
in sacri s.
cerum §. ca
rio sensu c
pro conner
a contrari

materialiam huius regule. ¶ Tercio videtur contra
riam. l. ff. q. quisq. iuris l. i. vbi dñ q. si impetro ius
iniquū illud retorqueri debet in lesionē meam aduer
sario postulante s. distinguendū est sicut distinguit
in l. iiii. e. t. videlicet q. si concessū fuerit ad postulati
onem meā tūc h. locū lex cōtraria sed si non ad pos
tulationē meam tūc h. locum regula. Quarto videt
contra regulam ff. de iure auc. an. l. ii. vbi snia lata
p ingenuitate facit eū qui pnunciatur īgenuus per
dere ius aureorū annullosū sed dicendū est q. nō ope
ratur illud directe snia sed tacita renunciatio illius
qui petiit se pnunciare ingenuum eligendo eū vnus
de duobus contrariis v. tacite renūciare alteri vt
de codicil. l. vlti. et de fur l. i. et ideo ad id cui renun
ciasse v. per electionem alteri non d. regress. dari
vt supra de elec. c. vt quis li. vi. ff. de le cōmissi fūd.
s. eleganter et l. post diē. ¶ Quinto oppo. de l. pdem
L. de questionibus vbi serui vel liberti paterni l. ma
terni etiam in fauorem domini vel patroni non torq
retur sed rōe cōnexitatis q. si psequeret et cōtra cū
testis p vtraq. pte deponere tebeat vt. L. de epis. et
cle. autē si iudex Sexto opponitur de l. die sabbati.
L. de iudeis vbi sicut iudei non pnt cōueniri die sab
bati ita nec pnt alios cōuenire s. ibi pūleg ū nō stetit
in finibus cōcessionis s. vltra cōcessit p. er eq. litatē
inter litigatores seruandā et īequalitatē vitandā L.
de fruc. et li. expen. lege vltima et de prox. sa. scri. l.
in sacris. ¶ Septimo opponitur de l. so
cerum s. eum in er sed ibi conuentio tacita a contra
rio sensu cōuentionis expresse recepta debet haberi
pro conuentione expressa sicūt intellectus percept.
a contrario sensu legis expresse pro expressa lege ha

betur vt. ff. de testa. l. ex eo ⁊ de testa. l. qui testō. §. mulier ⁊ ideo casus ille non est contrarius regule qz pactum expressum non torquetur in damnum sed tacitum a contratio sensu expresse conuētiōis percipit. Ad contrariam autē regulāz oppo. videtur enī qd id quod indultum est in penam vel odium torqueat in fauorem quia inductum est in penam ⁊ odiū tutoris suspecti qz a tutela remoueat tanq̃ suspectus ⁊ tamen conuertitur ad eius comodum quia non tenetur ulterius de periculo administrationis neglecte vt ff. de susp. tn. l. decreto. Itē inductus ē in penā ⁊ odiū illorum qui de militia per ignominiam remittuntur qz non possunt morari in vrbe vlt̃ alibi vbi impetrator sit vt ff. de hīs qui nota infā. l. ii. §. ignominie ⁊ tamē cōuertitur ad vtilitatem corū qz excusant a tutelis que deferuntur in vrbe vt ff. de excu. tuto. l. sed ⁊ milites. §. sed ignominia missi s̃o dicendum est qd idem actus non pōt esse causa immediata pene ⁊ premii vt dicta lege relegatorum §. si. ⁊ l. sequenti ⁊ de ne ges. siue hereditaria ⁊. l. de here. l. curiales ⁊ de tu l. ne quis sed causa mediata ⁊ remota esse potest delictum. delictū enim est causa pene. pena vero cā inhabilitatis ad aliquem actum vel officium inducēdum inhabilitas vero causa remotiōis ab actu s̃mo tlo autem causa exemptionis ab actu remotis autē causa exēptionis abonere īmū ṽte occasione act⁹ vt dicta l. decreto ⁊. l. milites §. si ignominia sed cōtra predicta videtur ff. de hīs qui vt indig. l. i. vbi dictū est causa proxima quasi pene ⁊ premii sed diuersitas personarum ⁊ rerum que ibi erat tollit cōtrariū nāz ibi respectu fisci meretur ⁊ ideo consequitur premiū respectu at̃ p̃mli deliquit ⁊ iō patit̃ pena Idem

Si de
ciū q̃ in
accideri
dubita
bona fid
tenore ⁊
⁊ manda
si non fu
di. §. si tū
facturus
aut datur
delinquent
aut non si
bedit vt dī
contractus
interuenit
l. consiliu
§. si quis n
delinquenti
q̃ aut is cū
aut erat al
pictur ter
solū §. si n
si erat alia
aut opem
tantum te
augeri vt

**Vllus ex cōsilio dummō frau
dulentiū non fuerit obligatur**

Si dedi tibi consiliū vt pecuniā tuā poti⁹ incōmer-
cisi q̄ in emptione p̄diorum conuerteres ⁊ male tibi
acciderit qz forte merces naufragio sunt submerse ⁊
dubitat an ego tenear distinguē qz aut dedi cōsiliū
bona fide ⁊ tunc non teneor aut fraudulenter ⁊ tūc
teneor ⁊ hoc dicit regula ⁊ confirmatur. ff. e. consiliū
⁊ manda. l. ii. §. vlti. sed videtur de consilio teneri et
si non fuerit fraudulentum vt ff. man. l. si remunerā-
di. §. si tibi in fi. sed ille. §. debet intelligi quando al.
facturus non fuerit quare distinguendū videt quia
aut datur consiliū contrahēti aut datur consiliū
delinquenti Si contrahēti aut erat alicui⁹ cōtract⁹
aut non si non erat cōtractus tenetur is qui cōsiliū
dedit vt d. l. si remunerandi §. si tibi sed si erat alius
contractus tunc locū habet distinctio regule quia si
interuenit fraus in consulēte nou teneē vt hic ⁊ ff. e.
l. consiliū ⁊ de dolo l. q̄ sicut scires ⁊ de fur. l. fals⁹
§. si quis mihi ⁊ man. l. ii. §. tua aut si dat cōsiliū
delinquēti varie sunt opiniones michi autm videtur
q̄ aut is cui consiliū datur non erat aliud factur⁹
aut erat aliud factur⁹ si nō erat aliud factur⁹ sim-
plicitier teneē qui cōsiliū dedit vt. ff. de iniur. l. nō
solū §. si mandato ⁊ §. proculum ⁊ §. actillicinius s; si
erat alias factur⁹ aut prebuit consiliū ⁊ nō opes
aut opem ⁊ non consiliū aut opem ⁊ cōsiliū si cōsiliū
tantum tenetur quia non oportet laudando maliciā
augeri vt ff. de seruo corrupto l. i. §. persuadendo L.
o. p. i.

de fur lege. si quis seruo si opem tantum sine consilio principali et secundo non tenetur ff. de fur. l. si pignore §. qui ferramenta si consiliu et opem non est dubium quod tenetur ff. de ver. significatione sepe et §. ita dubitatum et insti. d. ob. que ex delicto nascuntur §. opem Idem

Exceptionem obiciens non videtur de intentione aduersarii confiteri

Si opponat conuentus exceptionem facti siue intentionis ut quia negat se debere certum est quod non videtur confiteri de intentione actoris quia confessio et negatio directe contraria sunt et ideo ad positionem vnius non sequitur positio alterius sed remotio ff. de verbo. sig. si hec verbo de insti. sed et si §. insti et in aut. de man. prin. §. neque autem si si opponat exceptionem iuris ut pacti de non petendo rei iudicate iurissurandi precriptiones et simul an videatur tacite confiteri de interesse actoris ita quod actor reueletur ab onere probandi intentionem dubitatur et primo videtur quod non quia verba simpliciter prolati referri debent ad propriam significationem et non abusiuam ff. de le. l. si. l. non aliter §. tunc de verborum significatione in eo pos proculo sed exceptiones iuris sunt proprie exceptiones quia excludunt actionem cum illis ff. de excep. l. ii. et ibi nota item quia indefinita equipollet vniuersali ut hic et ff. de excep. l. non utique loquitur indefinita ergo videtur omnem speciem exceptionis comprehendere mihi autem videtur quod aut excipiendo aliquid simpliciter negat aut excipiendo aliquid ponit si negat

ut in ex
rate dor
tione acc
plado po
et quia
vel absolu
absq eaq
conditio
bit se tener
non ut con
citur onere
re interstio
quidem .i.

Q

Si res eccle
na pro non fi
plo q facta
re et. non
re admini.
ideo ex tali
et paratur
no. si pdum
no eptore l. f
littere qz cer
rimina seu
l. l. i. et ii.
etis nam si

ut in exceptione non numrate pecunie et non nume-
rate dotis verum est quod non videtur confiteri de intē-
tione actoris ut hic et ff. de exce. non utiqz s3 si exci-
piendo ponit aut simplr aut sub conditione si simplr
ut quia dicit sibi pactū factū de non petendo soluisse
vel absolutū esse tūc de sola exceptione tractandū vñ
absqz eoq actor intentionē pbauerit s3 si negat et sub
conditione ponit quia dicit se non teneri et si appare-
bit se teneri dicit pactum factum de non petendo tūc
non vñ confiteri de intentionē actoris et ideo non affi-
citur onere probandi exceptionem nisi actor probaue-
rit intensionem suam et hec pbantur l. de excep. si
quidem .i. et iii. rñso.

Q De cōtra ius fiunt debēt utiqz pro infectis haberi idēz

Si res eccleie vel pupilli alienantur contra iuris for-
mā pro non facto habetur cū ipso iure nō tenetur eo
ipso q facta fuit contra iuris phibitionem ut supra
de re ec. non alle. c. ii. et l. d. sacro. san. ec. l. iubem?
et de admini. tu. lex q tutores et de pñis muno. l. i.
et ideo ex tali alienatione nec transfertur dominium
nec paratur p̄scribendi titulus ut l. de pñis mu-
no. si pñium et de aucto. p̄stan. eum qui et de vsuca.
pro ēptore l. si. et palle. c. ii. li. vi. sed contra rām vñ
obstare q certū est q furta homicidia adulteria et c.
crimina seu delicta contra leges cōmittuntur ut ff. d.
legi. l. i. et ii. et de in iur. l. i. et tñ non habentur pro in-
fectis nam si haberentur pro infectis nulla pena pro
p. li.

hīs imponeretur Item impossibile est illud quod est
factū non esse factum vt ff. de cap. 7 p. 7 li. re in bel
lo .§. facte dicunt glosator. iuris civilisq. regula io
cū h3 tantū in hīs que de iure sortiunt effectus qd
videtur nimis pueriliter dictū immo de hīs que de
iure impediuntur sortiri effectum qz sunt contra pro
hibitionem iuris s3 ppter reuerentiā dōm sustineri
possit q̄ hec regula loquatur de hīs que de iure sor
tiuntur effectum id est que sunt alias de iure pmissa
vt pacta vel similia s3 quādo non sunt fm iuris for
mam intelliguntur phibita 7 ppter hoc non sortiun
tur effectum de iure clarius autem dici pōt q̄ regu
la loquitur in hīs que sunt de iure prohibita sicut
evidenter verba ostendunt vt hic 7 l. de legi. nō du
bium tamen in hīs que de iure sunt prohibita que
dam reperiuntur quorum effectus potest retractari
id est ad primum statum reduci 7 executio impediri
put donationes venditiones 7 ceteri tractus testā
7 similia 7 in hīs pprie pcedit effectus regule que
dam aut sunt quorum effectus nou pōt retractari id
est ad p̄mum statum reduci vt homicidiū 7 filia hō
.n. mortuus reduci non pōt ad vltam nisi virtute so
lius dei ad illam non extenditur effectus rē itē op
iure cauetur q̄ snā sub cond. tione ferri non d3 7 tñ
si fertur lata tenet ff. qñ ap. sit l. i. §. biduum itez re
legato ad tps non debent adimi bona 7 tñ si adimā
tur tenet ademptio vt ff. de inderdic. 7 relega. l. rele
gatorum §. ad tps ergo ea que sunt contra ius non
habentur pro infectis est tñ dicendum q̄ vbi simpli
citer prohibentur iura 7 non vltra p̄grediuntur vel
p̄grediuntur annullante factum contra iuris prohi
bitionem non valet 7 pro infecto h3 vt in. l. non du

bls
ne 7 d
castbu
tra p
actione
tu sunt
videtur
quis act
exclusion
cum vlt
feri non
ēpus 7 ff
§. i. ratio
statur ele
boli cla 7
ge aliment

In delict
seruum. §
creditor in c
denti debet
pla ff. de do
§. de contr
n absq. deli
si duo emen
melior est co
rem §. si du
signatur

bñ **L.** de legibus ff. de tutelis l. muto §. sub conditio
 ne et de testa tute. l. certari et. l. se. et in his duobus
 casibus proprie loquitur et intelligitur regula s. vis
 tra p. greditur et tractatur qualr annullantur dando
 actionem vel exceptionem ut p. in his q. dolo vel me
 tu sunt q. fieri non debuit factum tenet et tenere nō
 videtur considerato effectu quia nihil interest verum
 quis actionem nō habeat an possit per exceptionem
 exclusionem excludi ut ff. eo. lege nichil interest item
 cum ultra p. greditur confirmando factū illicite quod
 fieri non d. factū non tenet ut in. l. non dubiū §. ad
 tēpus et ff. q. n. appel. l. i. §. biduū et ff. de feriis l. i.
 §. i. ratio p. dictorum est q. cum lex ultra p. greditur
 statuit e. speciali relicta generali ut ff. de verb. ob. l.
 vult e. et de penis sanctio legum et de alim. lega leg
 ge alimenta §. penultimor §. stic. pus idem

¶ In pari causa vel delicto me lior est conditio possidentis

¶ In delicto pari est exemplum ff. de verborum obs.
 si servum. §. sequitur ubi debitor fuit in culpa leui et
 creditor in culpa leui et ideo melior est conditio possi
 dentis debitoris q. creditoris agentis Item sunt exē
 pla ff. de dolo lege si duo et **L.** de dolo lege si duo. et
L. de contrahen. imp. lege domum itez in causa pa
 ri absq. delicto melior est conditio possidentis. nam
 si duo emerunt eandem rem a diuersis non dominis
 melior est conditio possidentis ut ff. de publi. siue au
 tem §. si duobus item si duobus obligatur eadē res
 et ignoratur cui prius melior est conditio ut posside

his ff. de pigno. l. si debitor item si duobus est concessum beneficium eadem die vni a sede apostolica vel eius legato alteri ab ordinario loci melior est conditio possidentis vt supra de preben. capitulo si a sede libro sexto quia circa materiam huius regule multa reperiuntur contraria ideo ad omnium solutionem distinguendum videtur hoc ordine quia aut per puniendo dolum vel culpam agitur criminaliter vel civiliter et si criminaliter aut est idem delictus accusatoris et accusati aut diuersum Si idem repellitur accusator quia nil dolosus doloso *L. de liberali causa lege si filium et de testibus lege quoniam et de hereticis quoniam ver.* inter se. si diuersum aut opponitur in modum accusationis aut in modum exceptionis auditum opponet antequam nomen eius inter eos reos fuerit receptus postea vero non auditur etiam si maius crimine opponat vt ff. de adulte. lege si. §. quod hic dicit et §. si publico et. §. extraneus et lege si maritus et §. prescriptiones si in modum accusationis aut de pari aut de minori vel maiori si de maiori auditur antequam nomen suum sit scriptum inter reos vt. *L. qui accusa. non pos. lege. l. postea vero nullo modo auditur etiam de maiori ff. de publi. iudi. is aut reus et ibi notatur si pari vel minori non auditur nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur vt. *L. qui accusa. non pos. l. neganda si civiliter aut vterque est in dolo aut vterque est in pari culpa et tunc hinc inde compensatur siue circa idem siue circa diuersa reperitur dolus siue culpa vt. ff. soluto matrimonio et l. viro et l. si mulier et de dolo l. si duo et de eo per quem factum est l. si. §. stipulator et de contrahenda emp. domum et ne quid in loco publico lege secunda. §. idem ait et quod vi aut cla. gl.**

§. bell
ceptio
dolo al
satio q
l. qui f
sa sit co
vt de em
culpa a
tur dolo
mo. di le
fue. l. i. §
prepon
in casu f
bites in
vius in l
pondera
et melior
§ mora.

atur ha
ta fuit

¶ Nec
cut intell
rū obli. l.
pl fundu
heredem
reobstabi
be in pri

§. bellissime et l. ultima §. si ad ianuam et de doli ex-
ceptione lege apud celsum §. marcellus aut unus in
dolo alio in culpa et tunc si circa idem non sit compen-
satio quia doli preponderat culpa ut ff. ad l. aquil. §. si. et
l. qui foueas §. hec actio et l. si putator et circa diuer-
sa sit compensatio cum teneatur uterque ad quantitatem
ut de emptione si ambo et ibi notatur si unus in lata
culpa aliis in leui preponderat lata quia equipara-
tur dolo ut ff. de positi lege quod nerua et si melior sal-
mo. di lege lata §. plane et si qui testa libe. esse iustus
fue. l. i. §. non autem si alius in leui alius in leuissima
preponderat leuis circa idem sicut dictum est supra
in casu simili secus circa diuersa cum sint inuicem de-
bitores in quantitate ut ff. e. cum par. delictum item si
unus in leui in faciendo alter in leui in negligendo pre-
ponderat leuis in faciendo et ideo non compensat nec
est melior conditio possidentis ut plene nota ff. solu. ma-
et mora.

**Un non stat per euz ad que pti
net quo minus conditio imple
atur haberi debet perinde ac si imple
ta fuisset**

Hec regula debet per omnia intelligi et exposita si-
cut intelligitur et exponitur ff. e. iure civili et de verbo-
rum obli. l. in executione §. si. ut ecce si testator legat mi-
hi fundum sub conditione si decez dederam heredi et per
heredem stat quo minus recipiat conditio per impleta
debz haberi ut l. de condi. in sertis l. si. et de statu li-
be in prin. et §. in fin. Item si testator instituat me here-

dem sub conditione si decem ticio dederō qui ticius
erat futurus heres ab intestato nā p ticiū stat quo
minus recipiat habetur conditio pro impleta vt. *L.*
de condi. insti. l. is ita heres item si stipulor a te decē
si ascendo capitolium ⁊ per te stat quo minus ascen
dam habetur conditio pro impleta vt dicta l. in execu
tione §. si. et l. iure ciuili ¶ Sed opponit et videt qd
conditio non habetur pro impleta licet is qui implere
debuerit impediatur implere vt. ff. de condi. et demō.
l. quibus diebus in prin. sed multū refert utrū impe
diatur per eū cuius intererat non impleri vt quia fu
turus erat obligatus condicione impleta vterat amif
surus rem suam vel hereditatem non habetur? quaz
al. habuisset condicione impleta et tunc locū habet re
gula cū iuribus supradictis sed si stat per eū cuius
non intererat non impleri non habetur pro impleta
vt l. contraria *L.* de condicionibus insertis l. si. ad l.
aqui. inde neracius §. idem iul Sed opponitur et vi
detur qd licet stet p eū cuius intererat non impleri non
hñ pro impleta quia si testator legat deccz liberto sub
condicione si cum filio steterit et filius moriatur et si p
eum seu per casum in personam eius contingētē stat
quo minus cōdictio non impleatur relictū non debet
vt ff. de admō. le. l. scio in prin. et de condic. et de l. u
lis libertis sed dicendum est multū referre utrū stet p
eum vel per factū eius siue per impedimētū ab eo p
titū et tunc simpliciter verū est quia habetur cōdictio
pro impleta et ita loquitur regula de le. iii. qui cōcu
binam §. vxori et de alimē. leg. l. mensa in prin. vt de
l. iure ciuili et *L.* de cōditionib⁹ insertis l. si. aut p eū
casū vel in personā eius contingētē et tūc locū habet
q dicitur in l. contraria quia tunc distinguitur nā

aut tur
sona er
dubitac
in perso
et condi
adimē. le
batur qu
tēplatio
aliud no
lega l. sci
¶ Item
peruacua
ideo non
si. vt lega
sine dubi
tione po
peditur p
quid qu
dicionem
peruacua
si in capi
illa intell
et que pe
proprie in

Q

¶ Sicut
dia publi
minibus
et lege sec

aut tunc erat relictū contēplatione eius in cuius per
sona erat implenda aut fauore eius qui relinquitur aut
dubitatur Primo casu relictū non debetur post casū
in personam illius contingentē vt d.l. scio in prin. et
de condi. et demō. illis in fi. Secundo casu debetur d
adimē. lega. l. anima in prin. Tercio casu delictū des
betur quasi in dubio interpretandū sūt legatariū con
tēplatione potius relictū si ex veritate vel cōiecturis
aliud non appareat et ideo legatū debet ff. de adimēd
lega l. scio §. imperator et l. de le l. i. et d. l. illis in fi.
¶ Item opponitur et videtur quod hec regula sūt su
peruacua cum idem contineat supra c. c. imputari et
ideo non ponenda l. de no. co. cō. lege prima §. quibus
ff. vt lega. no. ca. stipulatio §. diuus Sed dicendū est
sine dubio qd si hec regula et illa loquuntur in cōdi
tione potestatiua seg illa loquitur proprie quādo im
peditur per casus condicionem implere hic autem lo
quitur quando impeditur per euz cuius intererat cō
dicionem non impleri et ideo syna per aliam nō est su
peruacua preterea circa hanc materiā dicēdū est qd
ibi in capitulo imputari plenius est distinctū. nā hec
illa intelligi possunt in vna specie condiciois mixte id
est que pendet ex facto implentis et alteri sed magis
proprie in potestatiua procedunt. ¶ Idem

Quod alicui nō licet nomine suo
nec alieno licebit.

¶ Sicut deturio non potest suo proprio nomine pre
dia publica tollere ita nec licet subiectis aliorum no
minibus vt. ff. de admini. rerum ad ciuitatem per.
ti. lege secunda §. primo ¶ Item sicut non licet tu

toti emere rem pupilli suo proprio nomine ita nec per
interpositam personam licebit ut ff. de aucto. tuto. pu
pillus §. sed si per interpositam et ad predictorum et
firmationem accedat ff. de contrahen. emptione lege
non licet C. de here. insti. neque ff. de usucapionibus
lege. labeo §. si cum cum multis similibus sed opposi
tur et videtur quod illud quod non licet per se liceat per
aliud furiosus enim non potest acquirere rem per
se et tamen potest per alium ut ff. de acquit. posses. l. i
§. idem acquirimus et ad idem accedat ff. que res pig
no. ob. possunt leg. aristo et de ho. poss. contra tabu.
l. iiii. §. plane et lege non putavit §. si si exheredat? di
cendum est quod istud generale reperitur solutum tri
pliciter uno modo quod ista sit regula et cetera sunt spe
cialia secundo quod quis non potest per se nec per alium
a se submissum sed per alium a se non submissum potest
et hec due solutiones traduntur in predicta l. his duobus
casibus ff. de fur. tercio modo dici solet quod aut aliquis
impeditur per se ratione delicti a persona commissi aut ratione rei
aut mixta ratione persone aut ratione defectus intelligit se prius
tribus casibus locum habet regula quarto casum habuit
locum l. contraria sicut soluit de usucapionibus l. labeo et
de acquir. heredi l. antistius §. si secundo possit intelligi re
gula magis proprie verbis consideratis videlicet ut quod
non licet alicui facere suo proprio nomine non liceat tuto
ri inquirere pupillum suorum alieno siue sub collatione nominis
alterius verbi gratia sicut non licet tutori inquirere pupil
lum suo proprio nomine ita nec licebit nomine alteri ut
ff. habeat ab alio tura cessat contra pupillum nam non lice
bit alterius nomine pupilli inquirere ut in autem. de hiis qui
ob se. ha. perhi. res. mi. §. si quia sed tunc est contra re
gulam manifeste ff. de ius. vocan. lege questum ubi licet

pat
cere
cum
effec
prio
nec e

I

Sicu
lulga
autem
insti.
contra
per se
§. ad c
procu
item in
procu
dum e
lari. l.
teruall
ff. de v
in poss
torem
suprae
nere i
et ibi n
explic
cedit r
lu. l. i

patronum in suis vocare nomine alieno et tamen non liceret nomine proprio sed regula videtur intelligenda cum faciendum nomine alterius tenderet ad eundem effectum quem consequeretur faciendo nomine proprio cum autem non ad eundem sed ad diversum pertinet effectum tunc locum habet lex contraria idem

Potest quis per alium quod potest per seipsum

Sicut possum per me emere vendere locare conducere litigare ita possum per alium ff. de procura. l. i. §. unus autem et de iniur. si unus §. idem iul. et §. idem ait et insti. per quam personas agere possumus §. i. **C**ontra regulam videtur quia in causis publicis licet per se litigare non per procur. ut ff. de pu. iud. l. i. pe. §. ad crimen **I**tem quia illustribus licet litigare per procuratores non per se ut **D.** de procura. l. penultima item in accusatione populari licet per se litigare non per procuratorem nisi quatenus actio ad privatam commodum continetur ff. de procura. l. licet in pri. et de populari. l. q. populum Item licet per se violentum sine aliquo intervallo de possessione expellere non per procuratorem ff. de vi. et vi. ar. l. cum fundum Item licet per se episcopatum in possessionem inducere veteri de iecto non per procuratorem **D.** de iure emph. l. i. penul. sed dicendum est omnia supradicta specialia esse regulam vero generaliter obtinere in iudicio et extra iudicium ut d. l. i. §. p. ff. de procur. et ibi non restringi et sit proprie res ad ea que possunt per alium explicari in hiis autem que per alium explicari non possunt non procedit res effectus ut ar. **D.** de cadu. tolle. §. ne ait. ff. de solu. l. i. iter artifices et non de vi et de vi ar. l. i. §. quot. idem

In malis promissis fide non expedit observare

Si promitto tibi occidere hominem vel consistere furtum vel simoniam vel aliquid turpe non expedit fide servari cum promissum ipso iure non tenet ff. de ver. ob. l. generaliter et l. veluti et stipulatio. hoc modo et l. si plagii et de fidei ius. l. si arco §. q. vulgo **S**ed op. et v. q. et in malis promissis fidem conveniat observari l. de equitate detur exceptio nam si induco te per dolum vel metum ut mihi decem promittas promissio valet l. agentis ex promissione obstat exceptio doli vel metu ff. de inutilibus stipulationibus l. dolosa de ver. ob. l. si qui cum aliter. **S**ed dicendum quod malum promissum dupliciter sumitur nam uno modo dicitur malum. id est super re mala vel turpi seu turpitudinem continentem interpositum et illud non expedit observari quia ipso iure non tenet ff. de pac. l. iurisgen. §. et generaliter et de ver. ob. l. generaliter et l. veluti et stipulatio hoc modo et l. si plagii et l. si stipulor et in inutilibus stipulationibus. §. q. turpi. Secundo modo dicitur malum promissum. id est male conceptum quia interveniente te dolo vel metu et tunc l. promissio teneat de iuris rigore non expedit fidem servari quia promissori datur exceptio ut in dicta. l. si quis cum aliter de dolo nichil interest utrum quis non habeat ipso iure actionem vel possit per exceptionem excludi ut ff. e. l. nihil idem.

In alternatiuis electio est debetis et sufficit per alterum adimpleri

Duo dicunt in hoc. c. due r. l. dicitur per l. n. utraque

debito alternatiuo loquat. Prima tñ tractat de iuris
electōe ad quē ptineat id est utrū ad debitōrē vel ad
creditorē. Scda vero de alternatiue obligatōis effec
tu exemplū aut rñe pñe pñculibz nā si pmitto tibi
stichū aut pamphilum electio est mea quē eorum sol
uere velim ff. de iure do. l. plerumq; in fi. ⁊ de eo q
certo loco ⁊. l. non utiq; §. qui stichū ⁊ de condi. isti
l. si heredi. itē si soluo stichum non teneor solnere pā
philū q; sufficit alterum adimpleri ff. de condi. ⁊ de
mō. l. cū pupillus §. ult. ⁊ de ver. ob. l. si ita stipul.
S; op. q; in alternatiua non sit electio debitoris qā
ture cauet q; si testator alternatiue legat fundū sexa
num aut vsumfructum fundi sexani est electio lega
tariū non heredis vt. ff. de le. ii. l. lucio Quidam sim
pliciter dicunt q; aliud est in legatis ⁊ aliud in con
tractibus qd simpliciter est falsum quia in legatis
alternatiue relictis est inuenire quod est electio here
dis non legatariū ff. de le. ii. l. si ita relictum §. ultimo
Et ideo iatius ⁊ melius dicitur q; in contractibus
alternatiue conceptis semp est electio debitoris vt di
cta. l. plerumq; l. non utiq; §. qui stichum. ¶ In le
gatis vero aut verba diriguntur ad heredē aut ad le
gatarium aut simpliciter pferuntur primo casu est
electio heredis quia si testator dicit do tali tales rem
aut illam videtur electionem heredi concedere vt di
cta l. si ita relictum in fine secundo casu est electio le
gatarii quia cum testator dicit habito tibi aut vendi
co tibi illam rem aut illam videtur eligendi potesta
tem concedere legatario vt ff. de leg. i. l. plane §. vl
timo in tercio est electio legatarii cum in vltimis vo
luntatibus plenius q; in contractibus interpretari
oporteat ff. de le. ii. l. lucio ticio ⁊ ibi plene notatur

¶ Ad secundam partem opponitur et videturque non
sufficiat alterum adimpleri sed oporteat alterum non
adimpleri ff. de verb. ob. si quis ita in fine sed dicendum
est referre iter alternatiua affirmatiua et alternatiua
negatiua quia in affirmatiua sufficit alterum fieri ut
hic in negatiua oportet alterum non fieri tamen idem
est in utraque si consideret effectus quia in affirmati
ua sufficit alterum affirmatiue in negatiua sufficit
alterum negatiue et ideo non est contrarium sed conue
niens verbis regule. ¶ Item opponitur et videtur
quod ibi verba non sunt coniuncta non sufficit alterum ad
impleri ff. de ver. ob. triplici §. videamus sed dicendum est
quod tres sunt orationum species una quidam sunt coniuncte
id est que aliquam coniunctionem copulatiua habent quidam dis
iunctiue que habent aliquam disiunctiuam quidam solute que nec
disiunctiuam nec copulatiua coniunctionem habent natura
copulatiue requirit omnia simul vera ut ff. de ver. ob.
si quis ita et l. si. et de condi. insti. l. si heredi plures na
tura disiunctiue alterum tantum ut hic et ff. iudic. sol. l.
cum querebat et de condi. et demon. l. cum pupillus §. si
disiunctis soluta vero ex mente certe pronuntiantis ali
quando equo pollet copulatiue aliquam disiunctiue ut ff. de
ver. ob. l. si alienationis §. si si de mente non apparet
accipitur pro copulatiua ut dic. l. triplici §. videamus
l. 3. sit ar. contra ff. de re. iud. l. in eo quod §. ut verba
sed in §. videamus considerauit dubium significationis
solute in §. ubi verba considerauit effectum significatio
nis ex eo quod in obscuris minimum est sequendum supra
et c. in obscuris ergo soluta per se species orationis distincta
a coniuncta et disiuncta tamen aliter significat quia copula
tiua copulatiue disiunctiua disiunctiue soluta solute
sed effectus significat non distinguit a significato co

pulat
drat al
rat vtr
tina h
sed non

Sicut si
dilem v
rem ita
poterit v
in. l. inu
conceden
lores sum
facilior
si de ac.
op. et v
tur volen
cum vel al
l. in de m
in iudicis
de offio m
cum spoli
regula al
generalib
cum vide
opponere
runt ut
propterea

pulatiue quod requirit vtrumq; vel disiectiue q; res
qrit alteru qz sp effectus significationis solute repñ
rat vtrūq; vt copulatiua vel alteru tantu vt disiunc
tiua hz igit soluta disiunctiua z ppriam spem signifi
sz non effectum significati extra se ipsam idem

Vi ad agendū adimitt ad exci piendū multo magis admittend⁹

Sicut superficiarius z ephiteota z quicūq; al. hñs
dñum velle posset agere contra dñm vtili actione in
rem ita si ab eo conueniatur multo magis excipere
poterit vt hic z ff. de supficiebus l. i. §. q; ait z de re.
iu. l. inuitus §. cui damus actionē cum facilioz sit cā
concedendi exceptionē q; actionem ex eo qz fauorabi
liores sumus q; actores vt in regula iuris z ex eo q;
faciliores sumus ad absoluendū q; ad obligandū vt
ff. de ac. z obli. l. arrianus z de penis l. abñtem Sz
op. z vñ quod qui admittitur ad agendum nō audia
tur volēs excipere L. de agri z censl. l. coloni z si p
vim vel alio modo l. i. z l. si quis ad se fundū L. ad
l. iul. de iu. Sz dicendum est q; ille leges locum hñt
in iudiclis recuperande possionis in quibus excipiens
de dñio non auditur nisi pmo possessionem restituat
cum spoliatum ante omnia restitui oporteat hec autē
regula al. obtinet generaliter in quibzlibet iudiciis
generalibus vt dictū est supra in. c. dolo supf uum
enim videtur quod is qui possessorem spoliavit posset
opponere de domino quod spoliando amittere me
ruit vt. Codice. vnde vt lege si quis in tantam et
propterea glosatores iuris civilis satis enor⁹

miter errasse videntur in eo q̄ scribūt ff. de iudi. l. si
de vi vbi dicunt q̄ exceptio dñi excludit interdictum
recuparande possessionis ⁊ postea cōtrarium ei⁹ no
tauerunt. ff. de vi. ⁊ vi ar. l. i. §. i. ⁊ de verborū sig.
l. mulieris. §. i. ⁊ de vsucapionibus. l. sequit̄ §. si do
minus quod videtur magis proximū veritati s̄ an
tis qui habet possessiōē clandestinam possit cōtra ac
torem excipere de iure domini dubitatio est quia iura
videntur velle q̄ violentia ⁊ clandestina eq̄ polleant
sicut ergo non licet habenti violentia excipere de do
minio vt dictū est ita nec licet excipere habenti clādesti
nam vt. ff. q̄ vi aut clā. l. i. §. i. ⁊ ad. l. falci. de plag
l. eum qui fugitiuū sed mihi vide ē quod longe prohi
bet sic cā illius qui habet violentiam quam illius q̄
habet clandestinam ar. ff. de fur. l. si venditor §. cū
raptor ⁊ ideo habens clandestinam possit excipere s̄
iure domini ar. l. de probat. l. iij. §. eius ¶ Itē vi
detur obstare regula l. loca. et conduc. l. si quis cō
ductionis vbi conductor cogit̄ restituere locatori pos
sessionem licet conductor paratus sit probare se dñm
sed illud contingit quia quedam species spoliationis
esset si locatori denegaretur possessiōis restitutio vt. ff.
de precariis l. vlti ⁊ ideo non auditur cōductor volēs
se probare dominū nisi primo restituat possessiōē vt
d. l. si per vim vel alio modo item videtur obstare re
gule illud quod legitur in autē. de trien. ⁊ se §. illud
quoq̄ vbi ille qui negauit possidere cogitur in aduer
sarium possessorem transferre licet paratus sit pbare
se dominum sed illud contingit in penā mendacii vt
in eo. t. §. studium quoq̄ ff. de rei ven. l. si. l. de non
numerata pecunia aut econtra qui propria ⁊ qui po
tū pigno ha. autē ita possessor Queri autē poss̄ vtrū

in iudi
possess
raluer
parit ex
rei iudic
lata in p
te in pos
qdam q
rium et c
certi ⁊ p
si tale est
domi nu
possessio
fessio ⁊
tale est pe
domini vi
pra ostens
in possess
de interd

Q

Sicut t
administ
facit p al
m. tu. §. i
¶ Item si
ua si de
si de iudi

snialata i iudicio petitorio pareat exceptionē rei iu.
in iudicio possessorio z vñ q non pōt qz sepata est cā
possessionis z p̄prietatis vt ff. de acquit. pos. l. natu/
raliter vnde qua ratione lata snia in possessorio non
parit exceptionē rei iudicate in petitorio ff. de excep.
rei iudicate l. iii. z l. an eadem s. vlt mo eadem rōne
lata in petitorio parere non o3 exceptionē rei iudica
te in possessorio z memi q nota ff. de interdic. l. ii. s
qdam q snia lata in petitorio absorbet ius possessor
rium et contrariū hic declaratur l. de interdic. l. in
certi z ppter hoc mihi videtur distinguendum eē qz
si tale est possessorium quod excluditur per exceptionē
dominii vt est possessorium adipiscende z retinende
possessionis tunc snia lata in petitorio nocet in pos/
sessorio z ita intelligitur q nota in s. quedam sed si
tale eēt possessorium q non excludit per exceptionez
dominii vt possessorium rechapande possessionis vt sup
pra ostensum est tunc lata in petitorio non p̄iudicat
in possessorioz ita intelligit quod nota in l. incerti l.
de interdictis Idem.

Qui per aliu3 facit est p̄inde ac
si faceret per seipsum.

¶ Sicut tutor tenetur directa actione tutele quando
administrat sic et quando administrari mādāt qz qui
facit p̄ aliū p̄inde ē p̄ ac' si faceret p̄ seipsum ff. de admis/
ni. tu. s. ita trāsgressisse et l. tres tutores s. nō solum
¶ Item sicut de interdicto vnde vi qui deiecit per se
ita si deiecit per alium vt ff. de vi. z vi arma. lege. i.
si deiecit z de re iu. lege hoc iure s. q deiecit ¶ Itēz
q. i.

sicut tenet l. cor. de sicca. q. occidit p se ita q. occidit
per alium ff. de accusa. l. non ideo ff. ad sille. si per
cussor ar. ff. ad trebel. l. i. §. penult. ite sicut punitur
tanq. calumniator q. per se detulit et non pbavit ita
et qui per alium ff. de iure fisci. lege tertia §. olus
pius et l. non tantu et ad idem potest induci ff. de fidei
fideius. postulare euz infinitis similibus ¶ Sed op
et videtur q. longe aliud sit facere p se q. per alium
de solu. inter artifices sz dicendu est q. ubi eligitur
persone industria regula non pcedit l. de cadu. tol.
§. ne aut et dicta l. inter artifices sz ubi non eligitur
persone industria tunc pcedit effectus regule Itē op
et vñ impossibile esse factu per aliū pinde haberi ac
si fieret per se ipsum quia iure cauet q. et factu ab
eodē diuersis temporibus repñtat idēptatē eiusdem
facti vi ff. de condi. inde. l. si non forte §. libertus et
in aut. de fide inst. for. circa pñcipiū dicendu est. quā
tum ad quantitātē et veritatē impossibile factuz eē
vnius dici factu alterius sz de quadā iuris interp
tatione pcedit q. factum vnius alterius intelligat
ut ff. de duobus reis. l. nemo et nō. ff. de vi et vi. ar.
l. i. §. deiecit et §. q. dñ sz videtur hec regula supua
cua p illā q. est posita supra in .c. pōt sz non est si q.
bñ auertat q. illa loq. tur de ptāte explicādi p alium
ista vero de effectu explicari. Idem.

**Actū legit tñe retractari nō dñ
lz p⁹ea casus eueniat a quo nō
poterat inchoari**
Si hō sane mētis p⁹ha⁹ m⁹monitū q. lz postea fiat fu.

riosus non pp hoc dissoluit m̄fimoniu iam cōtractū
 vt ff. de hīs q̄ sunt sui vel al. em. iuris l. p̄re furioso
 Item si homo sane mētis fecerit testm̄ l. 3. fiat postea
 furiosus nō viciat testm̄ ff. de testis l. is cuius de bo.
 pos. fm̄ tab. l. i. §. sufficit ⁊ ad huius confirmationē
 accedit q̄ ḡnāliter dici solet non tollit factum q̄ im
 pedit faciendū vt ff. e. l. q̄ in ābiguis §. non ē nouū
 ⁊ de acq̄ he. si seruū q̄s. §. vl. s. op. ⁊ v̄r. q̄ illud qd̄
 īpedit ab īitio faciendū tollit iā factū q̄ si stipuloz ser
 uitutē ad ptem fundi mei p̄inentē p̄ indiuiso stiplo
 nulla est Item si stipuloz ad totū fundū stiplo tenet
 ⁊ si postea ptem p̄ indiuiso alienē stiplo corrupit vt
 ff. de serui p̄ pte ⁊ de ver. ob. si sub vna §. si q̄s via
 §. illud q̄ īpedit ab īitio faciendū tollit iā factū itē
 si tutela finita est nō h̄z locū accātio de suspecto ff.
 de suscep. tut. l. iiii. §. q̄ri p̄t adeo q̄ si p̄posita accus
 satione suspecti tutela finit̄ expirat accātio de suspe
 cto. ff. de suscep. tu. p̄ finita Item p̄iudicial actio de
 tu cognoscendo non habet mortuo p̄re l' auo cui⁹ si
 lū vel nepotē q̄s se cē contēdit adeo q̄ si p̄iudicialis
 p̄ponat̄ p̄ p̄rez si morit̄ p̄ter expirat iudiciū inchoa
 tū in accātionē p̄iudiciali vt ff. de libe. agno. l. iiii. §.
 q̄ plaucianū ī verbo adeo p̄ q̄ oīa ptz q̄ casus īpe
 diens ab īitio tollit iā factū supueniēs ex post facto
 s̄z dicendū est q̄ factū erat īchoatū ⁊ nō p̄fectū ⁊ tūc
 coll' ḡit p̄ eū casū īpediret īchoari vt si stipulat⁹ suz
 seruitutē p̄dio meo ⁊ anteq̄ constituat̄ alieno totum
 p̄dium vel partem eius p̄ indiuiso corrumpitur sti
 pulatio vt si dicta l. si sub vna ⁊ d. l. p̄ partez de cu
 sto. reorū l. ii. ⁊ ff. vt ī pos. le. l. si pecunie §. qui fidei
 cōmissum ⁊ de adulte. l. si maritus ⁊ §. sin autē ⁊ ad
 q. ii.

idem tendit dicta l. post finitā et de suspens. tu. et dic.
l. iii. §. quia plaucianū de libe. agnoscent. et de his
q̄ pro non scrip. ha. l. si metaluz s; si factū iam erat
pfectum et legitime confirmatū vt q; seruitus pmissa
erat iam constituta testamentū inchoatū erat iam
pfectum et in finitū erat iam per consensū contra
ctum et si tunc casus superuenientes q̄ impedirent
ab initio inchoari non tollunt iā factum et ita loqui
tur regula ff. e. in ambiguis §. i. et de ritu nup. si qua
et de seru. tu. vt p̄di. via. §. quacumq; et de ver. ob. l.
pluribus §. et si placeat vñ sunt ar. q; si post inquisi
tionē per offm̄ inchoatā et an sniam superueniat ordi
narius accusator inq̄sitio q̄scat s; si supueniat post
sniam non tollitur effectus inq̄sitionis facte nisi pro
bare t̄p̄uaricatū p̄cessum vt ff. de p̄uarica. l. p̄uarica
tionis et de liber. ho. exhiben. l. iii. §. si tamē postea et
de accu. sicut §. facte et d. l. si maritus p̄uenit. §.
sin autē s; p̄ predictam solutionē vñ insti. de le. §. ex
contrario ad l. fal. l. sub legati vt si lego debitū pure
creditori non valz legatum s; si lego debitū in diē be
ne v; legatus adeo q; si dies veniat testatore viuente
legatum non viciatur s; dicendū est q; aut superue
nit casus an illa cōis a tunc locum h; p̄dicta disti
ctio aut superuenit casus ad eundē effectum tendens
et tunc alium tendētem ad eundem effectū qd̄ inue
nit se ium concurrere patitur vt in d. l. insti. de le. §.
ex contrario et l. illa vt hoc legati ad. l. fal. Idem

**Uod alicui gratiose cōcedit tra
hi non d; ab aliis in exemplū.**

¶ Si summ' pōtifex cōcessit alicui de grā speciali.

¶ Possz hñe plura bñficia cū cura vñ q possz p pcur
 ratorē visitationē facere l pcurpere Integraliter fructus
 beneficiorū suoz absq eo q in ecclesiis resideret hoc
 non debet trahi ab aliis in exēplū s3 ius cōmune ser
 uari quod est per oīa contrariū supradictis ¶ Ites
 si concessit alicui q nō teneat subire munera publica
 vel soluere decimas q3 forte ī aliqua re pspere igesta
 virtuose se habuit hoc sñr trahi nō d3 ab aliis in exē
 plū sed ius cōe seruari t hoc est q vult dicere regula
 t pbat ff. de cōsti. prī. l. i. x. plane ex hñs t L. de de
 curōibus. l. neq3 dorotheū t l. nullus. li. x. t de epīs
 t clericis l. qñi venerabilis sed ē videt qd ea q certe
 persone ascribūtur cōstituāt ius cōe vt L. de nouo co.
 cōpo. l. i. §. nulla q dubietate dicendū est quod aut res
 scribitur alicui psonē vel vniuersitati cōcedēdo benefi
 cium spāle t tñc nō debz trahi ab aliis in exēplū et
 ita loquitur regula t lex supi alle. t pbat L. de leg
 l. leges vt gñales in fi. aut rescribitur constituendo
 ius cōe t tñc certe persōe expressio nihil opatur quia
 iura non in singulas psonas sed gñaliter cōstituūtur
 vt in di. l. i. §. nulla. L. de nouo. co. cōpo. t ff. de le. et
 se consul. l. iura idem.

Frustra sibi fidem quis postulat
 ab eo seruari qui fidem a se pñt
 tam seruare recusat.

¶ Si duo fratres habentes domos cōmunes iulcem
 cōueniūt de nō alienādo sub certa pena et vnus eoz
 alienauit t vult qd alter ab alienatione absteat nō
 audit q3 frustra sibi fidem postulat a me seruari qui

fidem seruare recusat vt ff. e. cum par. §. ille et de leg.
ii. cum pater §. libertus Item si locauit alicui domum
pro pensione certa et promissit eum nunquam expellere sub
certa pena et eam expello quia pensionem non soluit non
potero conueniri ad penam quia frustra sibi postulat
a me fidem seruari qui fidem seruare recusat. ff. loca
quero. §. inter locatorem et quia generale est quod non ser
uanti fidem non debet fides de necessitate seruari vt. ff.
de inofficioso testamento. si instituta in prin. l. de pac. cum
proponat et de testamento fac. si diuersa. t. l. si quis maior sed
contra regulam vt ff. de ac. emp. et vendit. l. iul. §. si quis a
pupillo ubi pupillus vendens sine tutoris auctoritate
non faciat nec seruare cogitur fidei emptori et tamen emptor
cogitur pupillo seruare fidem sed regula locum habet ubi ea
dem est equalis pro omnia personarum contrahentium conditio in co
trario vero non erat equalis et poterat imputari emptori
quod si sciebat vel scire debebat pupillumprehendo non posse si
ne tutoris auctoritate obligari vt deprehenda emptor. quod quilibet
et de acqui. here. l. more et ideo ratio illius culpe tenet et in
so pupillo et pupillo non sibi aliam ubi culpa non possit
sibi imputari quod prexisset cum tutoris auctoritate sicut pu
pillo subueniret prestari in iure. nec teneret prestorem ser
uare fidem emptori ita virtute eiusdem rationis subueniret
emptori vt non teneat fidem seruare pupillo l. de re
pu. qui si in iudicio in integrum l. vnica et si aduersus
credi. l. l. et. si. idem.

Delictum persone non debet in dan num ecclesie redundare

Si abbas vel monachus vel alius clericus deliquit
iniuriam faciendo vel danum dando vel alicui possessionem

et de leg.
in domo
pellere sub
io solent nō
bi postulat
lat. ff. loca
si qd nō se
ruari v. ff.
de pac. cu
sa maior sit
mil. ff. si qd
s. euctro
t. tamē epu
ā habz rōis
tū cōdū i o
putari epu
ndo nō pōt
nda ep. qd
lpe tenet i
lpa non pōt
tēate sicut p
et p rēdōm
nis subueni
pūllū. C. de n
et si aduer
bet in dā
c
et de leg.
in domo
pellere sub
io solent nō
bi postulat
lat. ff. loca
si qd nō se
ruari v. ff.
de pac. cu
sa maior sit
mil. ff. si qd
s. euctro
t. tamē epu
ā habz rōis
tū cōdū i o
putari epu
ndo nō pōt
nda ep. qd
lpe tenet i
lpa non pōt
tēate sicut p
et p rēdōm
nis subueni
pūllū. C. de n
et si aduer

violēter occupando eccl'a si tenet qz dlictū p'sone non
d'z i dānū eccl'e redū dare nā q' rōe dlictū tutoris non
obligat pupillū ff. de re iu. l. neqz et de tab. xli. l. pe.
eadē rōe delictū clerici vel p'lati nō d'z eccl'am obliga
re cū pupill' et eccl'a p'sicent ex vna parte et eorum
administratores p'sicent ex altera vt C. de epis. et cle.
l. orphano trofos s' occasione predictē p'sicatiois op
ponitur qz iure cauēt de dolo tutoris ff. nec ius fiat ei
qui in pos. l. i. §. hoc edicto et de peculio l. ff. vna §. ff.
dolo et de tribu. l. iii. §. i. et de admi. tu. l. ff. dicendū ē
qd si ex dolo prelati vel alterius clerici puenit aliqd
ad eccl'siā eatenus teneat eccl'a sicut tenet pupillus
de eo qd ad se peruenit ex delicto tutoris vt in l. pal.
sicut pater tenet ex delicto filii et dominus ex delicto
serui quaten' ad se peruenit ff. de vi et vi ar. l. i. §. qd
igit et §. si quis tñ et §. si fili' et de peculio l. iii. §. si
eccl'a et sic tenet vniuersitas q'ten' ad se pueit ex de
lieto alicuius q' vniuersitati preest vt ff. de viet vi ar.
l. si in me et. ff. de dolo si ex dolo. §. sed an municipes
tūc ei eccl'a non videtur pati dānu' cū de suo nō sol
uat s'z qd ad eā pueit restituat et dānū d'f a p'rimonii
diminutione ff. d. dā. infec. l. iii. Itē op. et v' qd dlictū
personē debeat in dānuū eccl'esie redundare qz ppter
delictum persone confiscatur nauis eccl'esie vt C. de
saerosā. eccl'e. l. subemus nullam s'z dici solet cōiter q'
delictū cōissuz a p'lato et collegio. s. cōmunicato cōssilio
redundare posset in dānum eccl'esie vt d. lege iubez
mus delictū vero p'lati tñ seu alicuius seu aliquorū
de collegio eccl'esie nō p'etudicat et ita loq't r'la. idem

BAtioni congruit vt succedat i
Bonere qui substituitur in hōre

Hec regula pertinet ad materiā regule pcedētis su-
pra. e. c. q̄ sctū l. 3 cū cōuerso mō loquat̄ ad eūdē tēdit
effectū ⁊ p̄p̄t pōt pōt exēplū in substituto in hōre. i. in
hereditate q̄ hōr appellat̄ ff. de le. p̄tā. l. filius. §. si a
legato ⁊ p̄pterea succedit ī onere. s. legatorū q̄ relicta
ab īstituto vident̄ legis p̄tate tacite repetita a substi-
tuto vt ff. de leg. i. l. īpator ⁊ ff. de leg. ii. si ticio et me-
uto §. iulian⁹ ⁊ l. cū p̄r §. ab īstituto Sed op. ⁊ v̄r q̄
substituturus in hōre nō succedit in onere q̄ iure cas-
uet̄ q̄ si heredi īstituto sub cōditōe s̄plicit̄ substituatur
ali⁹ on⁹ cōditōis in p̄sona īstituti adiectū non v̄r
in p̄sonā substituti repetitū ff. de heredi. īsti. sub cōdi-
tōe s̄z ibi grauabat̄ ī onere cōditōis noue q̄ in p̄sonā
īstituti nō erat ⁊ iō ibi cōditō īstitutiois nō v̄r ī sub-
stitutōe repetita vt ff. de leg. i. l. 3 Itē op. ⁊ videt̄ q̄ sub-
stitutus in onere hereditatis non succedat in onere le-
gatorū vt d. l. licz de le. i. ⁊ iō distinguī oz q̄ aut le-
gata repetūtur verbis testatoris exp̄ssis aut nō s̄i ver-
bis testatoris exp̄ssis aut cū eiusdē diei vel cōditionis
adiectōe aut s̄plicit̄. s̄i cū eiusdē diei v̄r cōditōis ad-
iectōe legatū redderet īutile vt ff. de leg. i. si quis a fi-
lio circa prin. si s̄mplr deberet nō expectata cōditōe
vel die q̄ ī p̄sonā īstituti fuerat adiecta vt d. l. si q̄s a
filio ⁊ l. si cui §. si q̄s a filio Si dō nō repetūt̄ verbis
exp̄ssis tūc legis p̄tate tacite repetita intelligūt̄ cū
eadē sp̄ cōditōe ⁊ die vt de leg. ii. cū p̄r §. ab īstituto
nisi talis esset cōditō q̄ redderet legatū īutile vt ff. d.
verborū ob. l. ticia §. idē r̄ndit ⁊ fideicō. liber l. vlti. ⁊
hec vera sūt in onere persone non coherente in eo enī
quod persone coheret non succedit q̄ substituit̄ in onere
vt de adi. mē. leg. l. legatī sub cōditōe ⁊ de cōditionib⁹
⁊ demō. legatū ⁊ de alimē. leg. l. gal⁹ in p̄ncipio Idē

sunt

Propri-
re filii
causa fi-
dicia. l.
q̄ fiat a
L. de sa-
mentū t
b̄t ad cō-
e ff. d. leg.
sicadē ra-
necessitat
q̄ non vt
v̄r q̄ sic
gari s̄m
dictū ⁊ de
iuris cit
i argumē
subē s̄z L.
at in arg
vel maloz
phibitū e
eadē vel
in dēp̄t
vt dictū
cū diei t
mentū l.

**N argumentū trahi nequeūt q̄
propter necessitatem aliquādo
sunt cōcessa**

Propter necessitatem famis concessū est patri vende
re filiū ⁊ ideo nō debet in argumentū trahi vt in alia
causa filiū vendere liceat **L. de patribus** qui filiū
distra. **l. i. ⁊. ii.** Item propter necessitatē permissū est
q̄ fiat alienatio rei sacre scilicet pro redimē. captiuis
L. de sacrosā. eccle. l. sanctimus ⁊ iō nō dz in argu
mentū trahi que enim contra ius cōe concedūt nō de
bēt ad cōsequētiā trahi supra. **e. q̄ alicui ff. e. q̄ cōtra**
⁊ ff. s. leg. se cōsul. l. q̄ vero ⁊ l. i. hīs ⁊ l. ius siglare s;
si eadē ratō necessitatis vel maior subest an ea q̄ pp̄
necessitatem recepta sunt licebit argumētū trahi v̄
q̄ non vt hic et **ff. e. q̄ contra ⁊ de le qd̄ vero. econtra**
v̄ q̄ sic qz eaq̄ cōueniūt in idēptitate rōis si dēnt se
pari s̄m cōstōez iuris vt **ff. defuncte. l. vna** s. hoc iter
dictū ⁊ de iusto testō. **l. postumi** circa hoc glosatores
iuris ciuilis variāt nā **ff. e. q̄ pp̄ determināt q̄ nō l3**
i argumētū trahere vbi eadē rō necessitatis v̄ maior
subē s; **L. s. p̄rib⁹** q̄ filios distra. d̄termināt q̄ nō lice
at in argumētū trahere ⁊ vbi est eadē rō necessitatis
vel maior subest s; credēdū est q̄ noīatim nō reperit̄
phibitū est ad cōsequētiā trahi q̄ trahere liceat vbi
eadē vel maior cā necessitatis subest cū ea q̄ cōueniūt
in idēptate rōis non dēant separi s̄m cōstōez iuris
vt dictū ē in. **l. ii. s. pa. q̄ si. distra.** restrīgit cōcessiōez
cū dicit in hoc t̄mō casu ⁊ ē ⁊ iō nō l3 trahere argu
mentū licet similis cā subēē reperiat qz repit̄ exp̄ssa

phibitio in contrariū vel que expresse equipollet. Idē

Demo pōt plus iuris transferre in aliū quā sibi cōpetere dinoscatur

Si vēdo tibi et ex cā venditionis trado rē aliquam illud iuris quod erat penes me venditorē transsit in te emptorē unde si eram, directe dominus directū dominū transfertur ī emptorē si vtiliter vtile dominū transfertur in emptorē ff. de ac. emp. et v. l. exempto in princ. Item si erat libera penes me venditorē transibit libera ad ēptorē item si seruitutē debebāt cū fuitute tñsibit tñ si erat alii obligat? et poterat p me p ipothecariā aduocari cū eadē obligatiōe et possibili tate aduocatiōis tñsibit qz res tñsūt cū sua cā. i. cum suis onerib? ff. de acq. re. do. l. traditō et d. cōtrahē ēp alienatio et de re alie. gerē. l. i. et. et si sine cē l. rel. ff. de op. et v. q. aliud iuris sit penes traditorē et aliud penes eū cui sit traditio cōstat enī rē pupilli in vsucapibilē cē ff. de acq. re. do. l. bone fidei et tñ si legitime vēdat alii et tradit īcipit eē vsucapibilis vt p empto l. ii. §. si a pupillo ff. de dīcēdū ē q pūlegiū psoe ad q pūebz dñiū reddebat cā vsucapibilē et iō psoā dñi mutata mutat cōditō rei vēdite vt ff. de acq. hē. paul? rñ dñi §. i. et de col. bō l. i. §. si is q bō et de pupilliana l. licitatio §. ult. Itē op. et v. q. traditō tñsferat illud q non ē pēs tradētē cōstat enī q si ab eo dñiū rei q nō hēo vsufr. cū res sua nemī possit fuitutē debere si vsufr. pe. l. vti frui et de frui vt pñ. l. i. re. cōi. et tñ possū cōstitūere alii fuitutē vsufruc. ff. de vsufr. q. nō ē

si lib
tutis
pura
dno
i ipat
re, re
st. que
scriber

De mā
minus
tūe tot
cum in
quis est
tendi q
serui
qui ab
quod est
l. si mat
stestati
tio est
elus q
in tēo
plicit
ta spec
actus
queua
mo et

sz ibi non trahitur pl⁹ sz cōstitutōē variat spēs sūi
tutis fallit autē hec regula in tntore vel curatore itē in
pcuratore iudice exēutore creditore in male fidei ven
ditore itē in cōsitore itē in flumīe in libertatē datōe et
ī ipatore in augusta de qb⁹ late notari solz ff de acq
rē. re do. l. traditio ⁊ de reg. iuris l. nemo pluris ⁊ in
sti. quod ali. licet circa prin. et iō supuaculū foret hoc
scribere Idem

N toto partem non est dubium contineri

De mā hui⁹ rē tractatū est supra e. c. plus sz nihilo
minus ex habūdanti dicendū ē qđ qui absouit a peti
tiōe totū fūdi itelligit absolutus a qualibz eius parte
cum in toto pars contineatur ff. de exce. rei iudi. l. si
quis est totum qđ autem regula falsa sit possz sic os
tendi qz iure cauetur qđ in actu contineatur iter ff. d
serui. rus. pdi. l. actus ⁊ insti. de seruitu. §. actus ⁊ tñ
qui absolutur ab actu non videt absolut⁹ ab itinere
quod est pars actus nec econtra vt. ff. de exce. rei iu.
l. si mater ⁊ ibi notatur. Item quia iure cauetur qđ
si testator legat actū ⁊ postea adimatur iter ademp
tio est inutilis quia nō vñ ademisse totū vel partem
eius quod legauit ff. de adimē. leg a l. i. ergo patet qđ
in toto non continetur pars dicendū est quod iter du
pliciter sumitur nam vno modo sumitur pro distinc
ta specie seruitutis ⁊ sic eo modo sumpta nō ē pars
actus immo species seruitutis actui opposita est coe
queua vt. ff. si seruitus vendi. loci corpus parapho p
mo et. d. leg. i. de adimē. lega. alio modo sumitur iter

p̄ cōmoditate eūdi ⁊ hoc modo sūptū h̄z se ad actū si
cut p̄s ad totū q̄: ē p̄s subiectiā ad actū ⁊ act⁹ ē totū
ptāte ad iter q̄: sui ptāte iter cōprehendit ⁊ in hac sig
nificatōe sūtur ff. de sūitu. ru. predi. l. i. §. act⁹ ⁊ de
verbo. ob. l. qui vsumfr. ⁊ de noua l. si pupill⁹ §. vlti
mo. Idem.

N gñali cōcessiōe nō veniūt
q̄ q̄s nō eēt in spē verissimē cōcessur⁹

Exēplū poni pōt in gñali vicario ep̄i qui cōferre non
pōt bñficiā nisi sup hoc mādātū hēat spāle vt supra
de offi. vica. c. cū gñali cōces. Pō aūt ē q̄: nō ē verissimē
le qd̄ ep̄s foret spāliter cōcessurus beneficiozū collatio
nē ⁊ hec eadem gñalitas confirmatur supra de peni.
remis. c. ii. ⁊ de iurciur. c. i. ⁊ de procur. c. q̄ ad agen
dū li. vi. Itē p̄z exēplū q̄: iure cauet qd̄ si p̄r cōcedz
filio generalē et liberā admīstra. peculii non vide
tur concedere qd̄ donet cū non sit verissimē qd̄ foret spe
cialiter dona recōcessurus ff. de dona. filiusfa. ¶ Itē
si pater cōcedit filio liberā apmīstrationē peculii non
videt cōcedere qd̄ alienz in fraudē creditorū q̄: non ē
verissimē qd̄ illud fuissz spāliter cōcessurus vt ff. q̄ i
fraudē creditorū si pater filio Itē si dominus con
cedat filio admīstrationem peculii committere nō vi
detur generaliter ea que non erat specialiter concess
urus ff. qui peculii Sed opponitur ⁊ videtur quod
omnia reducantur in generali concessiōe cum opere
tur generale quantum ad omnia. quantum speciale
opatur in q̄l3 spē vt ff. de admīn. tu. lege si duo ⁊ de
leg. iii. si corpus in principio et de usu. et habi. lege.
si ita L. de quadri. prescript. lege. ii. et de prescript.

xxx. annorum. l. oēs s; illud in hīs q̄ verisimiliter erat
in specie concessurus ad alia vero non trahit cōces-
sio gñalisq; derogatur ei per p̄sumptionē contrariā
ut hic et in c. et in l. supradictis. Idem.

**vi cōtra iura mercatur bonā fi-
dem nō p̄sumitur habere**

¶ Qui emit a pupillo sciēs illū pupillū esse sine tuto-
ris auctoritate p̄sumitur male fidei q; contra iura
mercat et ideo non p̄scribit de auc. p̄tan. l. cum qui
et de vsuca. pro emp. l. vl. et ff. de p̄hen. emp. q̄ a quo
l; Item q̄ emit a p̄lato bona eccle non seruata solē
mitate q̄ de iure seruari d; ut in c. sine exceptōe. xli.
q. ii. et in aut hoc ius porrectum contra iura mercat
et ideo p̄sumit non h̄re bonā fidem itē qui emit a scri-
pticiuz sine gleba p̄ legum interdicta mercat et ideo
nullus cum abigit male fidei possessorē et ideo nullo
t̄p̄is spacio p̄scribit l. de agri. et cen. quēadmoduz
in finem et supra eo. c. possessor ratio aut est quia aut
ēpro: sciebat p̄hibitionē iuris aut iḡ iorabat si sciez
bat planū est quia mala fides a parte concluditur i
ipso si ignorabat est male fidei p̄sumptione iuris tuz
in iure errauerit ff. de vsuca pro. l. si fur. ¶ Sed op.
quia semper p̄sumitur bona fides si abesse non p̄ba-
tur l. de p̄scrip. long. temp. l. pen. ar. ff. de fideicō.
lib. l. si eum s. ex iniusta et admini. tu. hoc aut et de
proba. l. verius et de le. ii. l. sicuz ita lega. s. spēs s;
dicendum q̄ aut allegatur ignorātia facti aut iuris
si facti tunc p̄sumit bona fides q; iuris p̄sumptio al-
legationi nō resistit ut supra c. c. p̄sumitur et l. pal.
s; si allegatur ignorantia iuris tunc p̄sumit mala
fides ut hic quia p̄sumptio iuris allegationi resistit

ut supra e. ignorantia et ff. pro emptore l. ii. §. si a pu
pillo et §. si a furioso et ff. de ele. l. leges sacrassime et
de iuris et facti ignorantia l. constōes Idem.

Bona fides nō patit̃ ut semel
exactū iterū exigatur.

Hoc intelligendū est q̃ non exigat̃. s. ab eodē l' ab eo
vel q̃ ab exacto cā; h̃z vel p̃ exactū est h̃itur? regres
sum sed aduersus prorsus p̃t bis idē exigivt patebit
in solone contrariorū exēpluz aut pōi p̃t sic si testōr
legat mihi centā sub conditōe et pēdente conditione
egi p̃ heredē interdicto de ta exhi. et qz non exhiuit cō
dēnat? fuit ad intereē meū id est ad solonez legati et
p̃ ea exiūte conditōe volo agere ex testō et iterū peto
legatū nō suz audiēdus qz bona fides non patit̃ et c.
ut h̃ et ff. e. bona fides et de ta. ex. l. locū §. p̃dēnatio
S; op. et ṽr. q̃ sel exactū iterū exigat̃ qz si egi p̃ euz
q̃ dolo desit possidere et secut? suz estimationē nihilo
min? possum agere contra possessorem ad rem ut. ff.
de here. peti. l. nec vllā. §. itē si quis et de solu. Stichū
ii. §. dolo s; ṽnt aut petiē ab eodē a quo fuit exactuz
aut ab alio si ab eodē locū h̃z r̃la si ab alio locuz h̃nt
p̃ria ut p̃bati ṽr in d. l. locū §. cōdēnatio s; hec solo
non est sufficiens qz iure cautē q̃ sel exactū non pos
sum iterū exigere et ab alio ṽr ff. si fa. fur. fe dicatur
l. quotiēs et de rebus eorum q̃ sunt sub tu. l. illicite et
de re. lu. si q̃s dolo §. si q̃s debitorē et ideo ṽr dicendū
q̃ si peto ab eodē non audioz S; si peto ab alio si q̃dē
non est h̃iturus regressum p̃ aliū tūc audioz ut d. l.
nec vllā §. itē si q̃s et l. Stichū §. dolo et l. locū. §. cō
dēnatio Item op. et ṽr q̃ etiā ab eodē possit iterū exi

gl. ut ff. de noua. l. fundi com. s. ibi erant solutioes di
uerse et de diuersis p[re]dictibus origine sumentes et ideo exa
ctio vnius non impedit p[er] exactione alterius ut q[ua]n[do] o[mn]es
c[on]trae e[ss]ent lucrativae t[ame]n exactione facta ex vna im
pediret exactio ex altera ut ff. de acti. et obli. l. o[mn]es
de leg. ii. l. in cuius. s. duorum p[re]terea in l. fundus vna
obligatio p[re]dicta erat s[ed] fundo alia s[ed] ex ter[ri]tione f[un]di
di v[er]o cu[m] non super eodem s[ed] sup[er] diuersis p[re]cedat du
plex exactio sequitur q[uo]d ad regula[m] non p[er]tinet Idem.

Utrum q[uo]d vna via phibet alicui ad id alia non d[icitu]r admitti

Alius r[ati]o ex[em]plis p[ro]p[ri]e ponit supra de cleris. c[on]clu.
c. l. l. vi. ponit et p[otes]t sicut cauet ff. de tu. et cu. da. ab
his. l. scire o[mn]es s. si m[er]ito n[on] si p[er] phibet administrare
tanq[uam] pater nec poterit nec debet administrare tanq[uam]
curator ut n[on] alia via q[uam] q[uo]d voluit testari et faciat ite[m]
q[uo]d phibet ad successionem vocari de iure civili non ad
mittit p[er] alia via. i. de iure p[ro]prio ff. de bo. pos. c[on]tra
ta. l. iii. s. liberi et lisi p[er] mortem s. exheredati. S[ed]
op[er] et v[er]o q[uo]d emancipat q[uo]d phibet succedere s[ed] iure ci
vili vocat de iure p[ro]prio. ff. de ho. po. l. s. cu[m] p[ro]no
s. honoru[m] t[ame]n si legatu[m] reliquit p[ro]p[ri]o et rogat filiu[m] em
cipare l[icet] filius phibeatur emancipatione petere vna via
. i. l. iuris actio ex testam[en]to t[ame]n admittit alia. i. s.
per officium iudicis ut ff. de condi. et demonstratio.
lege si cui. ¶ Item si alicui iure deferatur here
reditas l[icet] vno iure succedere phibeatur nihilomin[us]
admittitur alio ut ff. de regul. s. iuris l. quod duplici
et ff. de iure deli. l. suum heredem ¶ Item filius ex

clusus p vñ libe. vocat ab vñ legitti et exclusus vñ
legittimi vocat p vñ cognati ff. de suc. edi. l. i. §. s. s.
videndum. Item repudiatis ex testō succedere pōt ab
intestato si erat de numero corū q vocant ab testa-
to vt. ff. de acqui. he. l. nec is §. i. per q oīa videt con-
cludi posse regulam eē falsam s. dici pōt q regula
locum hz vbi ius resistit in odium phibentis s. vbi
assuit ppter alium contingentem defectum hnt lo-
cum contraria idem.

Contractus ex conueutione le- gem accipere dīnoscentur

Et nā quorundam p̄ctuum est q deat tantū dolus et
lata culpa vt in deposito et p̄cario in deposito et ideo
quia eius reuocatio dependet involuntate deponen-
tis tantū in p̄cario ideo quia eius reuocatio p̄det
ex libera voluntate concedentis solum vt. ff. de positi.
l. i. §. ultimo et l. q. nerua et de p̄ca. l. i. et l. q. situz. §.
illud et l. cuz p̄cario Itē de nā quorundā est q debeat
tur dolus lata culpa et leuis vt in omnibus contra-
ctibus q celebrantur gratia vtriusq et in quibus nō
h. vñ altero inuito a contractu discedere vt in emp-
tione venditione conditione dotis dotatione et socie-
te et similibus vt ff. de le. i. l. si seruus legatus. §. cū
quid et como. si vt certo §. nunc videt et de regu. iur.
l. contractus qdam vero sunt in qbus debetur de nā
p̄ctus culpa leuissima vt in mādato ppter tacitā as-
sertionē industrie suscipientis mandātū cū pcurator
ppter solā industriā eligat vt l. manda l. a procu.
et in comodato concesso gratia comodatarī tñ quia
tenet de culpa leuissimā vt d. l. si vt certo §. comoda

casus autem fortuitus de natura nulli contractus
ex quo debetur spes certa prestatatur ut in d. l. contrac-
tus in fi. in contractu autem mutui tenetur de casu non
propter naturam contractus nam celebratur gracia
vtriusque sed propter naturam debiti est enim in genere
debitum quod perire non potest *l. si certum petatur. l.*
incendium ff. de ac. et ob. l. i. §. si is quoque et ad. l. fal-
l. in ratione §. incerte autem si ergo in contractu de
positi in quo de natura contractus debetur dolus et lata
culpa conveniat inter deponentem et depositarium quod
depositarius teneatur de levi culpa et leuissima pac-
tum valet item si in contractu in quo de est levis co-
veniat quod debeatur leuissima pactum valet quia co-
tractus ex conventionem legem accipiunt ff. depositi. l.
i. §. si conveniret. §. sepe evenit item econtra si in con-
tractu in quo debetur dolus et lata culpa et levis co-
veniat ut prestatetur dolus tantum conventio valet ut dic. l.
contractus nisi in dote ut ff. de pac. do. l. convenire et. l.
pope. an autem valet pactum quod aliquis ex casu teneatur extra
naturam contractus dicendum est quod si culpa deprehendi potest
quod videatur precedere casum vel mixtam cum casu quod pactum ha-
beat effectum quod tenetur et sine pacto ff. de ac. et ob. l. i.
§. is vero et como. l. i. in rebus §. quod autem et ar. ff. de ac. ifec.
l. fluminum §. suus et idem ap. si ibi culpa deprehendi non
potest tunc contra dicitur quod pactum generale non operatur speciale vero
effectum habet licet si quidam casus speciales exprimentur et generalis sub-
icitur clausula valet pactum et extenditur ad omnes casus in con-
ventionem non expressos plene ut dicitur in solis ff. si quis cau-
tionibus l. si aliquis. §. quod situm et est ar. supra hoc li.
de procur. c. qui ad agendum quod autem solet an pactum
quod dolus non prestat valeat de iure vel non et ratio placet
r. i.

na ē qz exp̄ssū pactū de dolo futuro remittēdo intilē
est tacitū tamē valet ff. de pact. l. si vnus §. illd̄ et l.
iurifgentiū. L. sed et si quis

Annū quod q̄s sua culpa sens tit sibi debz et nō alii imputari

Si procurator sua culpa condēnatur et penā soluat
sibi debet imputari non autē domino cui⁹ est procu-
rator ff. de procura. l. qui propo. §. procurator itē si
procurator vel gestor negotiorū in debitū soluit sibi
imputari debz non autē domino cuius admīstratōez
gerebat ff. de nego. ges. l. si quis negocia itez si vn⁹
sociorum condēnatus fuerit propter delictū suū non
poterit penam propter delictū solutam societati ipu-
tari quia propter culpam suam sibi potius imputa-
ri debuit q̄ alii. ff. pro socio l. cum duobus §. ult. se-
et ad istius regule generalis confirmationez accedit
ff. rē ratam haberi l. si sine §. cum autē et de insti. l.
sed et si quis §. pupillus et famil. he. l. inter eos he-
redes §. qui ex facto Sed opponitur et videt̄ q̄ q̄s
possit imputari alii damnum quod sua culpa sentit
ff. pro socio l. si igitur sed dicēdum est quod aut alii
potest imputari culpa participationis cause propter
quam damnum currit aut nō si potest imputari tūc
habet locum quod dicitur in lege si igitur in si. si nō
potest imputari tunc procedit quod continetur in re-
gula et. ll. supradictis.

Infamibus porte non pateant dignitatum.

¶ Infamia reperitur duplex vna iur's et altera fa-
cti infamia iuris appellat̄ illa que irrogat̄ p̄ miam

in cas
esse in
arum
casib
l. i. m
onem
pliciter
descend
ditione
rogare
de vī q
vi et vi
nos et g
et l. licet
dex inter
quimora
si aliq̄s q
honestatū
qualibet
dēt in d
mie spēs
deu. l. in
perione v
l. cū pret
li. L. de
infamia
d̄ decurio
li. xii. S
reus deli
nō irrog
ad annū
vero non

in casibus illis in quibus iure cauetur condemnatum
esse infamem ut patet in eo qui furti vi. bo. rap. iuri
arum de dolo malo damnatus pact? uenerit in aliis
casibus qui enumerantur ff. de his qui notan. infam.
l. i. infamia vero facti appellatur que generat opini
onem apud bonos et graues et illa contingit multi
pliciter vel quia damnatur quis actione ex delicto
descendente q? infamia iuris non irrogat ut in con
ditione furtiua q? certum est infamiam iuris non ir
rogare ff. de acti. et. ob. l. cessat ite in interdico vn
de vñ quod similiter non irrogat infamiam iuris ff. de
vi et vi arma. l. neq? tamen grauat opinionem apud bo
nos et graues ut ff. de obsquis le. hōi? et. l. parēs
et l. licet item si pater in testō filiū increpauit vel iu
dex inter loquēdo diceret aliquē male vite l. de his
qui notan. infamia l. interlocutio et l. verbis item q?
si aliq? qui turpiter uiuat ppter turpitudinē vite ab
honestorū cetu segregatur ut. l. de dignita. li. 2. de
qualibet pdictarū infamiarū loq?tur regula q? non
dēnt in dignitatibus honores infames quacūq? ifa
mie spēs cū homībus integre fame picipare. l. de
decu. l. infamia et l. ne quis 2. de ifamib? l. ifames
persone vel x. 2. de postu. l. §. ait pretor 2. ff. de iudi
l. cū pretor §. non aut et ad l. iul. d. vi pua. l. i. 2. d. l.
li. l. de dig. li. xii. adeo q? non solū impedit predicta
infamia s? et facit a dignitate habita remoueri. l.
d. decurio. l. infamia li. x. 2. de dignitatib? l. iudices
li. xii. S? obtare uidetur regule ff. de mīe. 2. ho. l.
reus delat? s? dicendū ē q? p solā delatōez absq? snia
nō irrogat ifamia nihilomi? tñ a tpe dilationis vsq?
ad annū phibetur ad honores promoueri po? l. annū
vero non prohibetur nisi p ipm steterit quo min? eā

infra anni expediret ut ibidem patet et opponitur
de arbitro qui potest esse infamis ff. de arbit. l. per. dicens
dum erit quod esse arbitrum non est dignitas cum nudam et
simplicem cognitionem habeat et iurisdictionem nullam ut dicit
solus de re iudicata l. aliter propter item si op. de pecu. quod
iudex potest esse infamis insti. de excep. §. ult. dicens
dum erit quod ministerium procuratoris non est dignitas
sed onus infamissimum et vilissimum l. de decu. l. si quis
procuratorem l. x.

**tertium est quod is committit in legem
quod legis verba complectens contra
legis nititur voluntatem.**

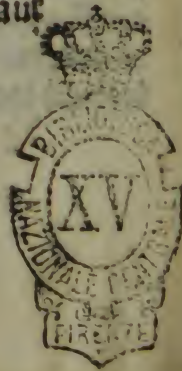
Sicut facere secundum verba legis et secundum sententiam item secundum
sententiam tantum verbis non servatis paria sunt ut ff. de
ver. ob. l. nois §. verbum ita e contrario facere contra verba
et sententiam et facere contra sententiam tantum plura reputantur et
hic est regule intellectus ut probat l. de le. l. non du
bium ff. de le. l. contra legem et l. fraud et ideo illa pena
punitur faciens contra sententiam qua puniuntur faciens contra
verba et sententiam ut d. l. non dubium ut per exemplum in
omnibus modis in quibus fraud sit legi. qui autem modi
proprie intelligendi sunt quatuor: de re ad rem de persona
ad personam item de contractu ad alium contractum sed
non eodem modo et propterea videtur alius contractus
et fraud facta de contractu item de actu ad eundem con
tractum de re ad rem prohibuitur est per se consul. mac.
pecunia mutuare filiofa. Si ergo non mutuatur pe
cunia frumentum vel vinum vel oleum ut huius distracti
pecunia mutuetur factum videtur contra voluntatem se, eo

ful. l.
ma
p
sub
que
sup
dem
et de
ex
alii
p
dona
tantu
vhu
terius
debe
ff. de
luz
q
me
tract
pro
H
tem
ret
tion
§. tic
mult
oblig
na
tur
q
loco

ful. l. 3 non contra verba et id filiosa subuenitur ff. ad
mace. l. 1. §. iul. §. mutui item est prohibitum ne presides
punicipiarum vel alii qui potestates regunt accipiant a
subditis munera sed promissa ei esculenta et peculenta
que trahi possunt ad munera qualitate videntur verba
supra plecti sed offendere voluntatem unde faciunt frau
dem legi de re ad rem ff. de off. pro consul. l. 1. sol. 33. ff.
et de off. p. l. plebiscito de persona ad personam patet
exemplum in marito qui non potest uxori donare nam si donat
alii ut eius ministerio quatur uxori fraus videtur facta de
persona ad personam et propterea non valet donatio ut ff. de
dona. inter vi. et ux. l. si sponsus in prin. et l. si. §. non
tantum et. §. vl. et dici potest scilicet fieri de persona ad personam
ubique persona prohibita facit contra prohibitionem alio
terius ministerio quia videtur legis voluntas aut eum non
debeat licere alicui facere pro alio quod non licet seipsum
ff. de adm. re. ad. ci. pri. l. ii. §. l. d. auctori. tu. l. pupil
lus §. si et si per interpositam et ad macedo. l. filium et
quod metus causa. l. si per impressionem sit et fraus de con
tractu ad alium contractum ut ecce maritus qui non potest
uxori donare fingit se vendere cum alio venditur non est
Nam non valet venditio quia contra legis voluntatem
nititur si alias venditurus non erat alias valet
ret venditio nisi quatenus contractus in spem dona
tionis incideret ff. de do. inter vi. et ux. l. si sponsus
§. ticia sit et fraus de actu ad eundem contractum ut cum
mulier vult pro alio intercedere actus est ut principaliter
obligationem suscipiat ut non tunc beneficio velleiani
nam nihilominus iuuatur cum re vera intercedere videa
tur ff. ad vell. l. si quis l. si cum esse dicunt etiam quidam hoc
quod sit legi fraus de nomine ad nomen de tempore ad tempus et de
loco ad locum sed michi non videtur probabile dictum qui

et si quis recte respexerit sunt reducibiles ad predictas
 vel ad aliqua de predictis et ideo non est ponere novas
 species sed contingentias species. Queri autem solet an liceat
 offendere verba legis seruata sententia et quidam dicunt quod
 non de exerci. l. i. §. si is qui nauem et qui a quibus l. pro
 spexit legislator e contra quod liceat videtur aperte ff. qui
 pe. tu. l. credendum et de execu. tu. l. scire oportet §. aliud et
 quod sensum non verba spectamus ff. de condi. et de l. pa
 ter in prin. et §. conditionum verba et l. in conditionibus
 et c. solet autem magistraliter dici quod si appareat aliam men
 tem esse et est redacta in scriptis tunc licet offendere
 verba seruata sententia si non tunc non licet ff. de lega.
 iii. l. non aliter et de excer. l. i. §. si is qui et de re mili
 lege quod constitutum mihi autem videtur quod cum mens
 nihil aliud sit quam ratio que legislatorem nouit tunc
 verba legis non extendantur nisi ad eum casum
 ad quem extendatur ratio ff. de iurepa. l. ad igere §.
 Quis de re milit. l. milites circa principium et videtur
 quod vbi cumque constat de ratione legis seu de mente ver
 bis contraria liceat offendere verba mentem seruans
 do ff. qui pe. tu. l. circa prin. et di. l. scire oportet §. aliud et
 ita credendum est intellexisse doctores cum effectus ver
 borum semper trahantur ad limitationem rationis et
 non e contra ff. de le. ii. l. cum pater §. dulcissimus et
 de leg. iii. nomen §. ultimo.

Finis regularum iuris domini Dyni
 Impressum parisiis per Antonium caillaue

floras
nouas
i licat
cumq
sl. po
ff. qui
altud
de l. pa
monib
lla m
ffender
de lega
re re m
m mens
nou. r
calum
lignu
e p
mentu
m serua
alud
fecer
rationes
allius

